

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA
VILNIUS ACADEMY OF ARTS

ALGIRDAS GATAVECKAS

Meno projektas

**MENININKO IR VAIZDUOJAMOJO SUBJEKTO RYŠYS
KŪRYBINIAME PROCESU: MENINIO PROJEKTO *POVEIKIS*
ATVEJIS**

Art Project

RELATION OF ARTIST AND PORTRAYED SUBJECT THROUGHOUT
CREATIVE PROCESS: THE CASE STUDY OF *IMPACT* PROJECT

Meno doktorantūra, Meno sritis, Dailės kryptis (W100)
Art Doctorate, Fine Arts (W100)

Vilnius, 2016

Meno projektas rengtas Vilniaus dailės akademijoje 2010–2016 metais

KŪRYBINĖS DALIES VADOVAS:

Prof. Artūras Raila

Vilnius dailės akademija, dailė W100, fotografija ir medijos menas

TIRIAMOSIOS DALIES VADOVĖ:

Doc. dr. Rasa Butvilaitė

Vilniaus dailės akademija, humanitariniai mokslai, menotyra 03H

Meno projektas ginamas Vilniaus dailės akademijoje Meno doktorantūros
Dailės krypties gynimo taryboje:

PIRMININKĖ:

Prof. dr. Raminta Jurėnaitė

Vilniaus dailės akademija, humanitariniai mokslai, menotyra 03H

NARIAI:

Doc. dr. Vytautas Michelkevičius

Vilniaus dailės akademija, humanitariniai mokslai, menotyra 03H; socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija 08S

Doc. dr. Audrius Novickas

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, humanitariniai mokslai, menotyra 03H, dailė W100

Svajonė Stanikienė

Laisva menininkė, dailė W100

prof. habil dr. *Grzegorz Sztwiertnia*

Jano Matejkos dailės akademija, dailė W100

Meno projektas ginamas viešame Meno doktorantūros Dailės krypties
gynimo tarybos posėdyje

2016 m. lapkričio 25 d. 14 val. VDA galerijoje “Akademija” (Pilies g. 44, Vilnius).

Meno projektas ir jo santrauka išsiųsta 2016 m. spalio 25 d.

Su disertacija galima susipažinti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo
ir Vilniaus dailės akademijos bibliotekose.

The Artistic Research Project was carried out at Vilnius Academy of Arts
during the period of 2010–2016

ART PROJECT SUPERVISION:

Prof. Artūras Raila

Vilnius Academy of Arts, Fine Arts W100, Photography and Media Arts

THESIS SUPERVISION:

Assoc. prof. dr. Rasa Butvilaitė

Vilnius Academy of Arts, Humanities, Art Criticism, 03H

The Artistic Research Project will be defended in an oral examination in front of the Academic Board of Fine Arts at Vilnius Academy of Arts composed of the following members:

CHAIRPERSON:

Prof. dr. Raminta Jurėnaitė

Vilnius Academy of Arts, Humanities, Art Criticism, 03H

MEMBERS:

Assoc. prof. dr. Vytautas Michelkevičius

Vilnius Academy of Arts, Humanities, Art Criticism, 03H; social sciences, communication and information 08S

Assoc. prof. dr. Audrius Novickas

Vilnius Gediminas Technical University, Humanities, Art Criticism, 03H, Fine Arts W100

Svajonė Stanikienė

Free artist, Fine Arts W100

Dr hab. *Grzegorz Sztwiertnia*, prof. ASP

Jan Matejko Academy of Fine Arts, Fine Arts W100

The public defence of the Artistic Research Project will be held on November 25, 2016, 2 p.m., in Gallery “Akademija” (Pilies str. 44, Vilnius)

The art project and its summary were sent out on the 25th of October 2016. The art project is available at Martynas Mažvydas National Library of Lithuania, and the library of Vilnius Academy of Arts.

PADĖKA

Disertacijos autorius dėkoja:

šio projekto vadovams – prof. Artūrai Railai ir doc. dr. Rasai Butvilaitei už per doktorantūros studijas suteiktas nuoširdžias, labai atsakingas, vertingas idėjas, patarimus bei siūlymus ir labiausiai – už neišsenkamas optimizmo atsargas.

Alytaus vaikų globos namų vadovui Romučiiui Žebuoliui, direktoriaus pavaduotojai Jūratei Žvaliauskienei už bendradarbiavimą, kantrybę, supratimą ir palaikymą bei suteiktą galimybę gyventi ir dirbti globos įstaigoje.

Alytaus vaikų globos namų darbuotojoms Laimai Lubauskienei ir Kazimierai Skripkiūnienei už atmosferą, rūpestį, pagalbą ir supratimą.

Jolantai Marcišauskytei-Jurašienei už konsultacijas, mokslines diskusijas ir moralinį palaikymą.

Disertacijos recenzentams doc. dr. Agnei Narušytei, Redui Diržiui, doc. dr. Vytautui Michelkevičiui, atidžiai perskaičiusiems disertaciją ir pateikusiems vertingų patarimų bei kritinių pastabų.

Draugams: Kirstukui, Brigitai, Dariui, Tauškei, Ramunei, Ignui ir Dzetaveckams už jų paramą, kantrybę, supratingumą ir meilę.

Ypač dėkoja Onai Balkevičienei, Laurai Zaleckaitei, Artūrai Mažeikai, Remigijui Gataveckui, Evelinai Ruzgaitei už pagalbą, palaikymą ir supratimą.

TURINYS

KŪRYBINĖ IR TIRIAMOJI DALIS	9
IVADAS	24
I. ALYTAUS VAIKŲ GLOBOS NAMAI: KŪRYBIŠKUMO GALIMYBĖS	44
1.1. Globos namų aplinka ir jos poveikio auklėtiniams veiksniai	44
1.2. Auklėtinių dienotvarkė: kasdienybė ir kūrybiškumo ugdymas	50
II. BROLIAI ALGIRDAS IR REMIGIJUS GATAVECKAI: PATIRČIŲ IR KŪRYBOS RYŠYS	60
2.1. Socialinių ir buitinių sąlygų poveikis Algirdo ir Remigijaus Gataveckų kūrybingumo užuomazgai	60
2.2. Projektas <i>Situacija</i> kaip <i>Poveikio</i> priešistorė	79
2.3. Autoportretai homonimais: gyvi emocijų, atminties, energijos pėdsakai	84
III. <i>POVEIKIS</i> : MENINIŲ DALYVAVIMO PRAKTIKŲ GALIMYBĖS SOCIALIZUOJANT VAIKUS	92
3.1. Piešinio kaip pagrindinės išraiškos priemonės pasirinkimas	92
3.2. <i>Poveikio</i> piešimo sąlygos ir metodai	105
3.3. Portretuojamų jaunuolių grupė	111
3.3.1. <i>Kirstukas</i>	112
3.3.2. <i>Brigita</i>	123
3.3.3. <i>Darius</i>	130
3.3.4. <i>Tauškė</i>	134

3.3.5. <i>Ramunė</i>	140
3.3.6. <i>Ignas</i>	147
3.3.7. <i>Ingrida ir Modestas Dzetaveckai</i>	158
3.4. Portretuojamų jaunuolių refleksijos apie dalyvavimą projekte	172
IV. <i>POVEIKIO</i> ĮTAKA KŪRĖJAMS IR AUDITORIJAI	180
4.1. <i>Poveikio</i> diskursas kaip performatyvi projekto tąsa ir abipusė nauda	180
4.2. Su projektu susijusios gretutinės kūrybiškumo apraiškos globos namuose ir už jų	198
4.3. <i>Poveikio</i> inspiruoti socialinio meno projektai	215
V. IŠVADOS	227
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	231
SUMMARY	256
TRUMPAI APIE DOKTORANTĄ	279

KŪRYBINĖ IR TIRIAMOJI DALIS

1. Algirdas Gataveckas, *Kirstukas*, 2011, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis, lakas, Modernaus meno centro nuosavybė.

2. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Brigita*, 2012, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis, lakas. Modernaus meno centro nuosavybė.

3. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Darius*, 2012, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis, lakas. Modernaus meno centro nuosavybė.

4. Algirdas Gataveckas, *Tauškė*, 2011, 194 × 102, pop., pastelė, sangvina, anglis, plaukų lakas. Modernaus meno centro nuosavybė.

5. Remigijus Gataveckas, *Ramunė*, 2012, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis, lakas. Modernaus meno centro nuosavybė.

6. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Ignas*, 2013, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis, lakas. Modernaus meno centro nuosavybė.

7. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Dzetaveckai*, 2014, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis. Modernaus meno centro nuosavybė.

IVADAS

XX a. II pusėje atsirado naujų meno formų, kurioms būdingas susitelkimas į konceptualių idėjų raišką (akcijos, performansai). Nauja tikrovė atnešė naujas kūrybos priemones, įtraukė naujus kontekstus ir išklė naujus tikslus. Šiuolaikiniame mene atsirado tokių dalyvavimo praktikų, kurios pasireiškia kaip vieša kooperacija, netapati profesiniam bendradarbiavimui, paremtam užduočių pasidalijimo principu, dailininkų dirbtuvėse (cechuose). Anot bendradarbiavimo praktikas mene tyrinėjusios teoretikės Linos Michelkevičės, dalyvavimo terminas taikomas tokioms šiuolaikinio meno praktikoms, kai, siekdamas įgyvendinti savo kūrybinį sumanymą, menininkas ar kuratorius kaip medžiagą meno projektui pasitelkia žmones. Taigi meno projekto dalyviams skiriamas ne vien atlikėjų vaidmuo – jie yra ir kūrybinis įrankis, ir tyrimo objektas. Be to, dalyviai, turintys patį glaudžiausią santykį su meno projektu, kuriame dalyvauja, beveik visada yra ir pirminė projekto auditorija.¹ Tam tikra dalyvavimo meno praktika, bendradarbiavimo principų taikymu yra pagrįsta Nomedos ir Gedimino Urbonų *Pro-testo laboratorija*, kai kurie meniniai Artūro Railos, Eglės Rakauskaitės sumanymai. Šio tyrimo autoriui įdomūs Afrikoje dirbančio Okwuino Enwezoro bei Brazilijoje veikusio Viko Munizo projektai, įtraukiant vietines bendruomenes, socialiai pažeidžiamas ir marginalines visuomenės grupes. Viena iš pagrindinių dalyvavimo meno praktikų savybių – esančios socialinės problemos išryškinimas meninėmis priemonėmis: jis yra ne tik viena iš paskatų kūrinių sukurti, tačiau ir daro poveikį žiūrovams.

Šio darbo autoriaus gyvenime kūrybinio dalyvavimo praktikos, siekiant menui suteikti socialinę dimensiją, yra nulemtos autobiografinių aplinkybių. Vaikystę ir paauglystę praleidau Alytaus vaikų globos

¹ Lina Michelkevičė, *Dalyvavimo praktikos Lietuvos šiuolaikiniame mene: Analizės kriterijų ir vertinimo problema*, Vilnius: VDA, 2014, p. 9.

namuose kartu su dvyniu broliu Remigijumi. Valdiškuose namuose įgytos patirtys, visavertės šeimos nebuvimas labai veikė kūrybinį mūsų kelią. Kai kurių mokytojų, auklėtojų, tėvų nekompetencija ir negebėjimas pasiūlyti sprendimų globos namuose augančiam vaikui, idant, sulaukęs pilnametystės, jis galėtų pradėti savarankišką, kokybišką ir socialiai visavertį gyvenimą, itin skatino prisidėti prie globotinių sąmoningumo ir savarankiškumo ugdymo. Dalyvavimo, jaunuolių įtraukimo praktika paremtas kūrybinis projektas *Poveikis* atsirado būtent iš šios paskatos.

Pradinėje sumanymo stadijoje jokių žinių apie dalyvavimo praktikas šiuolaikiniame mene neturėjau. Kai 2004 m. išėjome iš globos namų, kiekvieną savaitgalį ir per šventes su broliu grįždavome į Alytų.² Vieną vasarą vaikų globos namuose žaidėme futbolą, ir globotinis, pravardžiuojamas Kirstuku, paprašė jį nupiešti. Iš pat pradžių ketinau piešti Kirstuko veido portretą, tačiau, pasikalbėjus su A. Raila, atėjo mintis piešti visu ūgiu ir gvildinti piešimo proceso poveikį šiam jaunuoliui. Vaikinuko prašymas buvo savotiškas siūlas, už kurio užsikabino kiti globotiniai: Brigita, Darius, Tauškė, Ramunė, Ignas ir Modestas Dzetaveckas. Tik Ingridą Dzetaveckaitę teko įtikinėti dalyvauti. „Atsimenu tą momentą, kai „įlindau“ į šį tavo projektą, – viename mano darytame interviu mintimis dalijosi pozavęs globotinis Ignas. – Tu pasakei Tauškei: „Tauške, aš sutinku – tave piešiu.“ Ar kaip ten. Paskiau tu Tauškę piešei, o aš sėdėjau ir paklausiau kažkaip suktai: „O ar mane pieši?“ Tu atsakei: „Tai aišku, žinai, Ignacai, čia be problemų.“³

Taip ir susirinko būrys „karių“. *Poveikis* – aštuoni jaunuoliai, aštuonios pavadinimo raidės. Regimąjį projekto pavidalą sudaro aštuoni fotorealistiniai viso ūgio (194 × 102) globos namuose paskutinius metus gyvenusių jaunuolių portretai. Užmojis pareikalavo didelės valios, itin

² Kiek komiška, bet projektui atsirasti padėjo neturėjimas, kur grįžti per šventes, atostogas. Draugai ir pažįstami dažnai mums sakydavo, kad darome teigiamą įtaką vaikams, esame geras pavyzdys.

³ Ignas, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2013-07-26 in A. Gatavecko archyvas.

kruopštaus, preciziškai tiksliai atliekamo ketverių metų darbo. Kiekvieno globotinio portreto piešimas užtruko nuo dviejų iki vienuolikos mėnesių. Visą projekto įgyvendinimo laiką iš naujo „apsigyvenau“ Alytaus vaikų globos namuose, kad galėčiau puoselėti tiesioginį santykį su namų aplinka ir kasdieniais ritualais. Pasirinkta integracijos į bendruomenę strategija skatino norą ne tik atlikti piešinius iš natūros: norėjosi jaunuolius įtraukti į kūrybos procesą, meno kūrimą panaudoti kaip pretekstą kalbėtis socialiai jautriomis temomis ir kaip priemonę atsirasti nuoširdžiam, ugdomajam santykiui. Prie šios misijos prisidėjo ir Remigijus, su kuriuo dirbame ir gyvename kaip neišskiriamas tandemas.⁴ Kurdami nuolat ieškome santykio su žiūrovu, siekiame jį paveikti – ne tik estetiniu, bet ir etiniu lygmeniu. Vaikai stebėjo ir reflektavo mūsų atkaklų,

8. Remigijus Gataveckas, *Užmojis pareikalavo didelės valios*, 2012. Piešinio fragmentas.

9. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, Dzetaveckų portreto kūrimo proceso akimirka, 2014, 2014-05-02 specialios Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos laidos *Esame 10 metų* kadras.

⁴ Gyvenime ir kūryboje su broliu dvyniu Remigijumi esame neišskiriamas tandemas. Sakytumei, kvėpuojame ir būname vienu ritmu: mudu dirbame ir gyvename kaip komanda, todėl, įgyvendinant projektą *Poveikis*, dalyvavo ir brolis – jis padėjo, kad nesustotų piešimo procesas. Padėjo piešti Brigitos plaukų, veido, kaklo, rausvų marškinėlių, džemperio, plaštakų ir kelių, Dariaus rankovės, Igno plaštakų, Ingridos ir Modesto gėlėtos, tamsiai juodos suknelės, džemperio, plaštakų, kelių, krosų fragmentus, perteikdamas jų medžiagiškumo savybes.

susitelkimo ir profesinių įgūdžių reikalaujantį darbą – taip siekiau įvesti etinę dimensiją, t. y. darbštumo pavyzdžiu įkvėpti vaikų globos namų auklėtinius kūrybiškam gyvenimui, suteikti impulsų atsiverti kūrybinėms jų galioms, į gyvenimą pažvelgti kitaip, pozityviai, įkvėpti sukurti ką nors savo jėgomis (net nesvarbu, ar tai būtų susiję su menu).

Tyrimo objektas – menininko santykis su kūrybiniame procese dalyvaujančiais globotiniais ir *Poveikio* aplinkos įtaka vaikams. Nagrinėjama Alytaus vaikų globos namuose gyvenančių jaunuolių reakcijos į menininko kūrybos procesą, projekto poveikis jų kūrybiškumo (plačiąja prasme) ugdymui, atskleidžiama socialinės aplinkos kaitos bruožai, įtaka antrinei auditorijai.

Probleminis tyrimo laukas. *Poveikis* gyvuoja socialinio meno lauke, nes buvo sumanytas ir įgyvendintas Alytaus vaikų globos namuose bei turi socialiai angažuotą tikslą. Taip pat šiuo kūrybiniu projektu tikėtasi atkreipti visuomenės dėmesį į neigiamus aplinkos veiksnius, kurie daro įtaką marginalizuojamoje terpėje esančios asmenybės formavimuisi. Pastarasis dalykas itin jautrus, nes vaikų globos namus palikę auklėtiniai labiausiai bijo materialių sunkumų ir išankstinio neigiamo visuomenės požiūrio. Taigi, labai didelę reikšmę vaikų socializavimui turi santykiai su aplinkiniais ir išoriniu pasauliu tiek globos įstaigoje, tiek už jos ribų. Trūkumas pozityvių ir ugdomųjų santykių sukelia neigiamas vaiko integravimosi į visuomenę pasekmes.

Manau, trauminė patirtis, įvairūs išoriniai veiksniai, susiję su destruktivia aplinka, lemia vaikų globos namų auklėtinių gyvenimo kelio pasirinkimą, tarytumei pateikia tam tikrą formą, pagal kurios nubrėžtą pavidalą dėliojami lemtingi sprendimai. Tokią veiksmų formą galime ir dažnai turėtume keisti į kitą figūrą. Auklėja ne tik aplinka, kurioje gyvena ugdytinis, bet ir mokytojas savo pavyzdžiu. Projekte siūlau atkreipti dėmesį į etinį autoriteto (menininko) ir globotinių santykį bei žiūrovo

11. Su globotiniais Alytaus vaikų globos namų aplinkoje, 2015.

elgesį. Vaikai stebi, kaip elgiasi suaugusieji, ir bando juos mėgdžioti, todėl esu įsitikinęs: auklėtojai, mokytojai ir draugai – jie yra pavyzdys jaunam žmogui – turi labai daug galių keisti jo kuriamą gyvenimą. Gebėjimas daryti poveikį yra mokslininkų ne kartą nagrinėtas reiškinys.⁵

Tyrimo motyvai ir lūkesčiai. Kupinas gana neigiamų mitų visuomenės požiūris į globos namuose augančių jaunuolių gyvenimo būdą ir susidūrimas su tikrove, išėjus iš valdiškų namų, auklėtiniams kelia sudėtingus įsikūrimo ir įsitvirtinimo uždavinius. Šie jaunuoliai privalo savarankiškai kurti savo gyvenimą. Jiems reikia ne tik gebėti prisitaikyti prie tikrovės, bet ir siekti didesnių tikslų nei būti vien sočiam. Be abejo, vien tik meninė intervencija sėkmės negali užtikrinti, bet turi galios juos nukreipti tinkamu keliu, skatinti siekti užsibrėžtų tikslų.

Manau, net ir itin neigiamų išgyvenimų patyręs vaikas palankioje aplinkoje turi galimybę kokybiškiau būti, kurti, planuoti ateitį ir lengviau prisitaikyti socialinėje terpėje. Keli mano bendraamžiai, su kuriais teko gyventi Alytaus vaikų globos namuose, šiandien priklauso socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms. Taip vyksta dėl individualių ir socialinių veiksnių, t. y. nepasitikėjimo savimi ir kitais, darbo įgūdžių ir savarankiškumo stokos, nepakankamo išsilavinimo, kvalifikacijos trūkumo, visuotinai žemo pragyvenimo lygio, nedarbo, išankstinių nusistatymų ir kt. Jei save įsivaizduotume jų vietoje, suvoktume, kaip sunku apsispręsti dėl ateities.

Bet, kita vertus, kai pamatai, kokį gyvenimo apetitą turi šie jaunuoliai ir kokiais įdomiais keliais jie eina – tai įkvepia. Supratome, kad su broliu galime būti jaunuolių pagalbininkai, savotiški tarpininkai kelyje į pozityvias patirtis. Norime matyti šių nuostabių, gražių vaikų virsmą laimingais suaugusiaisiais. Mudu dažnai pagalvojame, ko reikėtų

⁵ Įvairiais aspektais nagrinėjo: S. Šalkauskis, *Estetinio mokslo. Menas ir estetinis auklėjimas*, Vilnius, 1989; R. Heinelt, *Kūrybingi mokytojai – kūrybingi mokiniai*, Vilnius, 1997; A. Stepanavičienė, „Pedagogo vaidmuo formuojant požiūrį į menines disciplinas pradiniam mokymo etape“ in *Žvirblių takas*, 2001, Nr. 3; V. Ozolaitė, *Estetinis moksleivių auklėjimas*, Šiauliai, 2006 ir t. t.

šiam perėjimo iš globos namų aplinkos į gąsdinantį suaugusiųjų pasaulį laikotarpyje? Manome, tai yra motyvacija, kūrybingumas, gabumų atskleidimas ir ugdymas. Juk dažnai kartojama: gabūs ir talentingi vaikai yra didžiausias kiekvienos šalies turtas, tikimasi, kad jiems seksis ateityje, iš jų užaugs žinomi mokslininkai, politikai ir pan. Deja, dalis šių vaikų taip ir nepasieks to lygio, kurį galėtų pasiekti, jei nepastebėsime jų gabumų, nepuoselėsime ugdymu, parankiu didesniems gebėjimams lavinti, jei šiems vaikams nepadėsime. Mes vylėmės, jog *Poveikis* gali padėti keistis, atsiskleisti ir būti paskata permąstyti savo tapatybę ir keistis. Domina ir grįžtamasis ryšys – kaip jaunuolių asmenybės, interesai, likimai daro jaunatvišką, aktyvią įtaką man, kaip portretuojamieji ir jų istorijos vėliau gali paveikti to portreto-kūrinio suvokimą.

Meniniame tyrime ir praktinėje (meninėje) jo dalyje keliama **hipotezė**, kad meninėmis priemonėmis veikiama socialinė aplinka gali daryti matomą teigiamą įtaką globotiniams ir teikti kūrybinių aspiracijų menininkui. **Meninio projekto tikslas** – dalyvavimo praktiką taikant kūrybiniame procese, įgyvendinti socialiai aktyvuojantį meninį projektą, kuriame būtų ištrinama subjekto ir kūrinį skirianti riba. **Teorinio darbo tikslas** – išnagrinėti menininko ir vaizduojamojo subjekto ryšį kūrybiniame procese ir *Poveikio* projektą. Šiam tikslui pasiekti pasitelkiami šie uždaviniai:

1. išanalizuoti Alytaus vaikų globos namų kūrybiškumo galimybes;
2. pristatyti ir išgvildinti brolių Algirdo ir Remigijaus Gataveckų patirčių ir kūrybos santykį;
3. išanalizuoti *Poveikio* kaip dalyvavimo praktikos galimybes socializuojant vaikus;
4. išnagrinėti projekto įtaką kūrėjams ir auditorijai.

Metodai. Mudviejų su broliu kūrybos principas – (auto) biografiškumas. Aš neatlieku eksperimento kaip racionalus mokslininkas laboratorijoje ir nesu „šaltas“, atsietas, niekam toje aplinkoje nežinomas menininkas, kuris tyrinėja jaunuolius. Nebuvau prašalaitis; esu tokio bendro buvimo dalis, tarsi audinio siūlas, nes veikiu savo terpėje. Grįžau į sau gerai pažįstamus namus dalytis patirtimi, gyvenau tomis aplinkybėmis.

Apsigyvenęs globos namuose (2011–2015 m.), stengiausi fiziškai atnaujinti, pajvairinti jų aplinką ir vaikų kasdienybę. Tapiau ir piešiau gamtos peizažus, natiurmortus, žmogaus figūras ir šiuos paveikslus kabinau ant sienų. Taip pat globos namus papuošiau Vilniaus dailės akademijos studentų dovanotais darbais. Vakaraus aktų salėje ir vadinamojoje diskotekinėje dažnai šokau breiką. Svečių kambarį pertvarkiau į kūrybinę dirbtuvę ir iš natūros piešiau ten gyvenančių jaunuolių portretus.

Piešiau šešiolikmečius–aštuoniolikmečius; pradėjau nuo vyriausiųjų, t. y. nuo aštuoniolikmečių. Piešta fotorealistine būdu. Realistinė maniera pasirinkta neatsitiktinai. Šiuos man artimais tapusių žmonių atvaizdus norėjau sukurti tikroviškus ir tarytum taktilinius – ilgai trunkantis skrupulingas piešimas leidžia susipažinti ar pažinti artimiau, pastebėti ir perteikti kiekvieną detalę. Piešimas iš natūros ir bendravimas jo metu padeda ne tik geriau pažinti, bet ir dar labiau sustiprinti ryšį.

Portretų cikle *Poveikis* išryškinau akių kontakto su portretuojamu asmeniu svarbą. Psichologinio akių kontakto perteikimas man svarbus kaip Antanui Sutkui jo humanistiniuose portretuose, kuriuose užfiksuotas žmogus provokuoja žiūrovą užmegzti su juo ryšį.

Įamžinęs jaunuolius „sukilninančia“ piešinio forma, sukuriu prielaidą į juos pažvelgti ne marginalizuotu, atstumiančiu, tačiau suinteresuotu ir humanistiniu žvilgsniu (nuo jų ne bėgti, o pas juos ateiti – tai tiesiogiai atskleidžia kūrinį eksponavimo galerinėje erdvėje

formatas). Kartu piešinys ragina jaunuolius į save pažvelgti kitaip. Šiais laikais turėti dailininko nupieštą savo portretą reiškia prabangą, todėl, globotiniams jų atvaizdus padovanodamas ir suteikdamas laisvę, kaip su jais pasielgti (parduoti, padovanoti, išsaugoti, sunaikinti), duodu progą pajusti aukštesnio simbolinio statuso buvimo galimybę (juk detaliai tapytais savo portretais didžiuodavosi galingi didikai, karaliai, šiandien – turtingi verslininkai, prezidentai).

Brangumas ir statusas taip pat prisideda prie atsakymo į klausimą, kodėl buvo pasirinkta piešimo technika, o ne kitos, kuriomis sumanymą įgyvendinti lengviau. Šią tradicinę ir klasikinę kūrimo priemonę pasitelkiau ir dėl to, kad XXI amžiuje ji lyg ir nutolo ar buvo nustumta į užribį – tokiu būdu ją tarsi priminiau. Be to, nenorėjau vaizdo išsaugoti greičiau, paprasčiau ir lengviau mechaninėmis technologijomis, siekiau jį pagaminti rankomis. Kodėl? Kaip žinoma, vaikų namų auklėtinis tikisi, kad jam viskas bus paruošta ir pateikta greičiau, paprasčiau ir lengviau nei įprastoje namų aplinkoje: „Jie viską gauna už dyka, įsivaizduoja, kad taip ir turi būti.“⁶ Kitaip tariant, vaikų globos įstaigos augina pašalpi ir lengvo darbo ieškotojus. Taigi, vaikų nepapirkdamas fotoaparatais ar vaizdo kameromis (jie labai džiaugsmingai puola prie tokios technikos, nori ją išbandyti), nuoširdžiai darbuojusi savo mėgstamu ir paprastu įrankiu – spalvotais pieštukais. Pieštukai – ir vaikams nesudėtinga, gerai žinoma priemonė, todėl sava. Kitas įgyvendinant išskirtinas metodikos aspektas – sukuriama tiesioginio bendravimo erdvė – pozuotojas ir menininkas tampa lygiaverčiais dalyviais. Bendraudamas, būdamas kartu, dalydamasis savo patirtimis su tos pačios marginalizuojamos aplinkos paženklintais jaunais žmonėmis, juos įvesdinu į savo valios, ryžto, kūrybos erdvę. Ilga piešinio atlikimo trukmė sukūrė sąlygas ilgam

⁶ Indrė Jakubaitytė, „Lietuvos lengvosios atletikos čempionė Indrė Jakubaitytė: augti vaikų namuose buvo siaubinga“ in LNKGO [interaktyvus]. Vilnius, 2015-04-09 [žiūrėta 2015-05-09]. <<http://lnk.alfa.lt/naujiena/2960/lietuvos-lengvosios-atletikos-cempione-indre-jakubaityte>>.

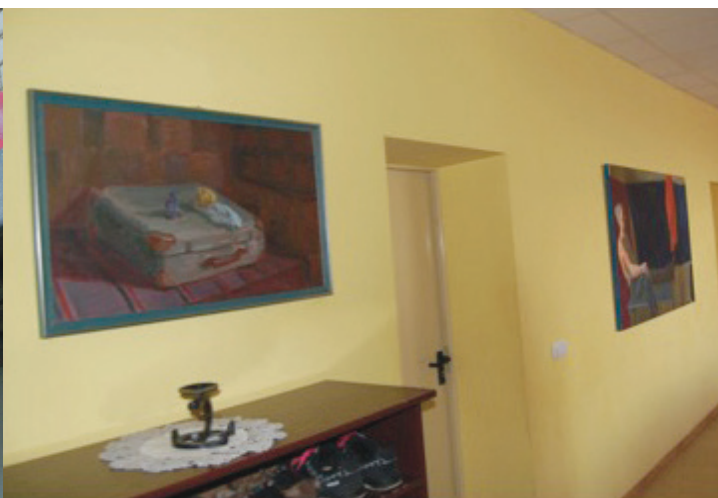
bendravimui ir abipusiam atsivėrimui.

Projekte taikytas verbalinis ir neverbalinis bendravimo būdai: su jaunuoliais turėjome daug bendrų veiklų (žaidimai, pramogos, sportavimas, filmų žiūrėjimas, šventiniai renginiai ir t. t.), apie jas kalbėjomės, diskutavome. Pasirinkti metodai yra tam tikras suplanuotas eksperimentas su kolektyvinėmis ir dalyvavimu pagrįstomis sistemomis. Dažnai tokie sprendimo būdai turi rizikos. Iš anksto neįmanoma apsakyti tikslaus rezultato – tik numatomos jo gairės. Vykdomas eksperimentas, o tam tikra prasme tai reiškia: sulaukti, kas iš to išeis.

Norėdamas išvengti „priverstinio kūrimo“, primenančio per pamoką vykdomą užduotį, savo meniniame projekte globotiniams nesiūlau piešti ar šokti – išvengsiu piešinių ir šokių vertinimo, kuris dažnai irgi varžo vaizdinį jaunuolių mąstymą. Siekdamas gero įvertinimo auklėtinis mokytojui dažniausiai pataikauja, kitaip sakant, daro tai, kas įtinka pedagogui. Todėl, siekiant išplėsti vaizdinę jaunuolių kalbą, mano tyrime piešimas ir šokis galimas, numanomas, bet nebūtinai: piešti ir šokti turiu tik aš – menininkas, o auklėtiniui piešti ir šokti gali ir nesinorėti. Taigi jaunuoliai turi laisvą pasirinkimą: kartu piešti arba nepiešti, kurti arba

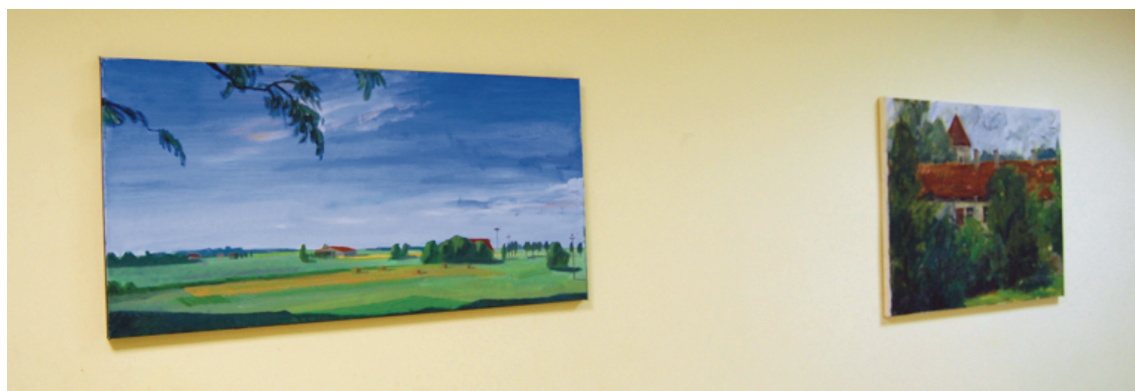
12. Algirdas Gataveckas, Alytaus peizažo tapymo akimirka, 2011.

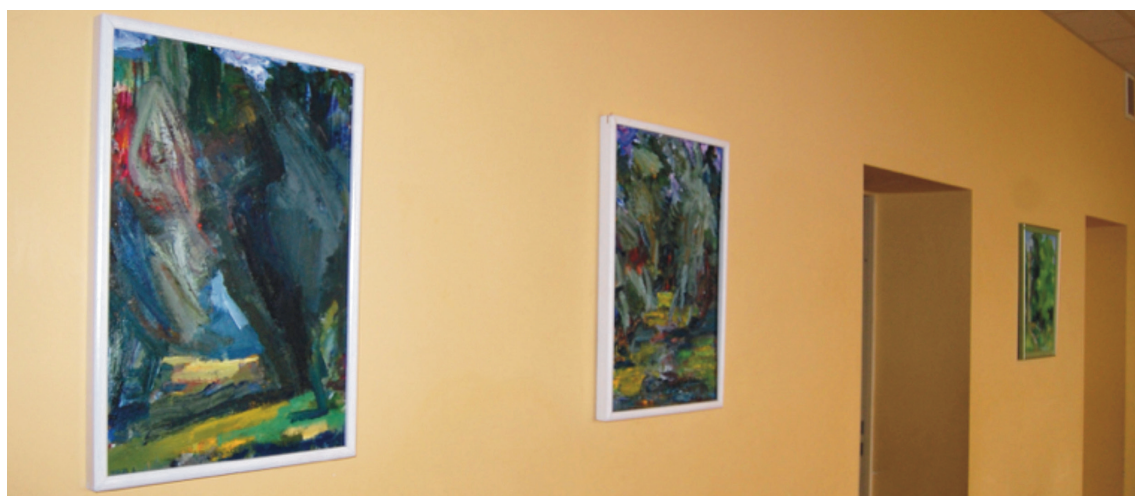
13. Algirdo ir Remigijaus Gataveckų 2011m. Alytaus vaikų globos namams nutapyti paveikslai.

nekurti. Tačiau tai nereiškia, jog auklėtinis, nenorintis piešti, negali nusimanyti apie kūrybą, negeba reikšti savo pastebėjimų ir minčių apie ją, arba jo vaizdinio mąstymo kalba bus neturtinga. Svarbiausia, kad rezultatas būtų gautos informacijos apibendrinimas, netikėtas originalus minčių derinys vaikų galvose.

Kalbantis įvardijami kūrybinės patirties metu kilę išgyvenimai, pastebimos reikšmingos formos, atkreipiamas dėmesys į detales, kurios

14. Algirdo Gatavecko 2011m. Alytaus vaikų globos namams nutapyti paveikslai.

15. Algirdo ir Remigijaus Gataveckų 2011m. Alytaus vaikų globos namams nutapyti paveikslai.

16. Projekto *Poveikis* metu vadinamojoje diskotekinėje, Alytus, 2012.

iš pirmo žvilgsnio atrodė apskritai nereikšmingos. Kalbantis galima pagrįsti savo kūrybinius ir kitus sumanymus ar išgyvenimus, diskutuoti, analizuoti kūrinio, kūrėjo ir jo socialinės, kultūrinės aplinkos sąsajas. Smagus kalbėjimas su draugu-menininku, t. y. su manimi, ar bendravimas tarpusavyje su kitais bendraamžiais turi aktyviai veikti vaizdinį mąstymą. Piešimo nuoseklumas, logiškumas, išbaigtumas mane ves prie užsibrėžto tikslo – vaikų kūrybingumo ugdymo. Kalbėdamas apie kūrybingumą, turiu galvoje nebūtinai meninius gebėjimus: įvardiju plačiąją jo prasmę – mokėjimą kelti naujas idėjas, mąstyti savarankiškai ir neįprastai.

Praktinė ir socialinė darbo nauda ir tyrėjo lūkesčiai. Turimas žinias ir įgūdžius taikydami socialiniam tyrimui, projekto eigą ir veiklas lemiančių sprendimų priėmimui, slegiančią vaikų globos namų aplinką galime pakeisti į šioms vaikams daug labiau palankią ir pozityviam kuriančiam mąstymui įkvepiančią terpę. Kad tai pasiektume, privalome suprasti, kas esame, kur esame, ką turime, ko norime ir kaip pasieksime savo tikslus. Dabartinė vaikų globos įstaigų edukacijos, rūpybos vaikais sistemos būklė, kurią aptarsiu šiame darbe, padės suprasti, kad turime, net privalome judėti kita kryptimi. Pedagogų metodai yra mažai veiksmingi sprendžiant vaikų globos namuose gyvenančių jaunuolių problemas, formuojant šviesios šių žmonių ateities galimybes. Reikia iš esmės išsiaiškinti, kokios yra tikrosios problemos ir jų sprendimo būdai – kad ir kokie jie atrodytų nepatogūs, netradiciniai ar svetimi.

Projekte tikėjauisi globotinius supažindinti su kūrybiniu procesu, plėsti pasaulėžiūros lauką, sukurti sąlygas kalbėtis apie trauminius išgyvenimus, kurių išsakymas – reikalinga autorefleksijos dalis, nuo kurios gali prasidėti pokyčiai. Vyliausi, kad *Poveikio* projektas pasieks antrinę auditoriją ir jai taip taip galės daryti įtaką.

Darbo sandara. Darbą sudaro keturios dalys, dalijamos į skyrius. Pirmoje aptariama tyrimui svarbi Alytaus vaikų globos namų aplinka ir kūrybiškumo galimybės. Antroje nagrinėjamos mudviejų su broliu kūrybai įtaką dariusios autobiografinės patirtys. Trečioje analizuojamas *Poveikio* projektas. Ketvirtoje aptariama jo įtaka mūsų kūrybai ir antrinei auditorijai.

Tyrimo ištekliai. Rengdamas meninį projektą ir teorinį tyrimą, naudojausi įvairaus pobūdžio literatūra ir šaltiniais. Pirmiausia išskirtini teoretikų Nicolas Bourriaud⁷, Grant H. Kesterio⁸, Claire Bishop⁹, Shannon Jackson¹⁰ darbai, padėję susiformuoti platesnį dalyvavimo meno ir socialinio meno bei jo poveikio galimybių kontekstą. Keliamiems klausimams nagrinėti pasitelkiu ir Erikos Fischer-Lichte knygos *Performatyvumo estetika* išvalgas. Savo darbe ji gvildena performatyvaus menų lūžio XX a. VII dešimtmetyje priežastis ir pasekmes.¹¹ Lietuvoje dalyvavimo praktikų diskursą plačiausiai išgvildeno L. Michelkevičė disertacijoje „Dalyvavimo praktikos Lietuvos šiuolaikiniame mene: Analizės kriterijų ir vertinimo problema.“¹² Menotyrininkė apibrėžia ir paaiškina teorinius įrankius, kurie galėtų būti taikomi kitų tyrimams ir taptų pagrindu paaiškinimui, ką dalyvavimo tendencijos pasako apie šiuolaikinio meno padėtį apskritai. Manau, mano disertacija gali įteisinti

⁷ Nicolas Bourriaud. *Postproduction*, New York: Lukas & Sternberg, 2002; idem, *Relational Aesthetics*, transl. from French by Simon Pleasance, Fronza Wood, Dijon-Quétigny: Les presses du réel, 2002.

⁸ Grant H. Kester, *Conversation Pieces: Community and Communication in Modern Art*, California: University of California Press, 2004; idem, *The One and The Many: Contemporary Collaborative Art in a Global Context*, Durham and London: Duke University Press Books, 2011.

⁹ Clare Bishop, “Antagonism and Relational Aesthetics” in *October*, Fall 2004, No 110; idem, “Artificial Hells: Participatory Art and Politics of Spectatorship”, in *Verso*, 2012; idem, *Pawel Althamer / Nowolipie Group in Double Agent*, eds. Clare Bishop, Silvia Tramontana, London: ICA, 2008; idem “Participation and Spectacle: Where Are We Now?” in *Living as Form: Socially Engaged Art from 1991–2011*, ed. by Nato Thompson, New York: Creative Time Books, The MIT Press, 2012.

¹⁰ Shannon Jackson, *Social Works: Performing Art, Supporting Public*, London, New York: Routledge, 2011.

¹¹ Erika Fischer-Lichte, *Performatyvumo estetika*, vertė Austėja Merkevičiūtė, Vilnius: Menų spaustuvė, 2013.

¹² Lina Michelkevičė, op. cit.

save pačią kaip tęsinį, teiginių tikrinimą ir plėtimą, siūlant socialiai paveikesnes dalyvavimo praktikų formas nei aptartos L. Michelkevičės.¹³

Minėti teoriniai veikalai darbe leido pagrįsti ir paaiškinti *Poveikyje* taikomas dalyvavimo, grindžiamo piešinio ir veiksmo santykiu, strategijas ir, remiantis jomis, atskleisti aplinkos įtaką vaikų namų globotiniams. Siekiant suprasti dalyvavimo praktikas Lietuvos šiuolaikiniame mene ir suteikti lyginamąjį kontekstą atliekamo tyrimo atspirties taškas buvo 2009 ir 2012 m. atlikti interviu¹⁴ su menininkais Redu Diržiu,¹⁵ Artūru Raila,¹⁶ Gediminu ir Nomeda Urbonais,¹⁷ kurie taip pat tapo svarbia kontekstine medžiaga. Prieš *Poveikio* atsiradimą apie panašios idėjinės sandaros meno projektus žinojau labai mažai. Lietuvoje dalyvaujamojo meno kryptį raiškiai atstovauja A. Railos projektai, į kuriuos jis įtraukia grupes žmonių.¹⁸ Menininkas dirbo su savo mokyklos laikų muzikos grupės nariais, motociklininkais, savo jėgomis automobilius perkuriančiais mechanikais, alternatyvios bendruomenės nariais, riedlentininkais ir kitais. Su projekto dalyviais A. Raila bendradarbiauja, stengiasi juos geriau pažinti naujomis aplinkybėmis. Atrodo, jog menininkas siūlo išklaudyti projekto narių argumentus,

¹³ *Poveikis* yra atvejis, kurį pats ir tyrinėju. Nekuriu naujos teorijos, o darau atvejo tyrimą. Nors stipri L. Michelkevičės disertacija, bet mokslininkai vis tiek nežino, ar visais atvejais teorija veikia. Mano tekstas vertingas tuo, kad aš kaip meno praktikas žiūriu, ką rašo teoretikė L. Michelkevičė, ir tikrinu, ar viskas veikia taip, kaip parašyta darbe. Todėl jos disertacijos įdirbiu pasinaudoju trečioje ir ketvirtoje dalyse: *Poveikis*: meninių dalyvavimo praktikų galimybės socializuojant vaikus“ ir *Poveikio* įtaka kūrėjams ir auditorijai“.

¹⁴ Redas Diržys, Dailės situacija meno pasaulyje. Asmeninis pokalbis. Alytus, 2009-08-27 in A. Gatavecko archyvas; Artūras Raila, Roll Over Museum / Live. Asmeninis pokalbis., Vilnius, 2012-08-27 in ibid.; Gediminas Urbonas, Gyvi meno projektai. Asmeninis pokalbis. Vilnius, Reikjavikas, 2012-05-10 in ibid.

¹⁵ R. Diržys – lietuvių menininkas ir aktyvistas, politinių sanklodų kritikas, straipsnių ir manifestų, konstatuojančių hierarchines ydas, autorius.

¹⁶ A. Raila yra etaloninis, vienas iš ryškiausių X dešimtmečio menininkų, pasirodęs beveik visose grandiozinėse (ir anuomet įspūdingai kuruotose) Šiuolaikinio meno centro parodose, laikinai veikusiose *Jutempus* ir *IBID project* galerijose (ir kitur) bei svarbiuose šiuolaikinio meno renginiuose užsienyje.

¹⁷ Menininkų pora N. ir G. Urbonai – lietuvių menininkai, 2007 m. gavę Lietuvos nacionalinę kultūros ir meno premiją už reikšmingą indėlį į medijų meną ir geriausią paviljoną *Villa Lituania* 2007-ųjų tarptautinėje Venecijos meno bienalėje.

¹⁸ A. Railos tinklalapis: www.raila.lt.

įsitraukti į bendrą veiksmą.¹⁹

Į savo projektus realius asmenis irgi įtraukia G. ir N. Urbonai: jie yra kaip medžiaga siekiant meninio tyrimo ar politinio efekto. Dalyviai kritikuoja esamus visuomenės sanklodos standartus, meno rinkos principus, dekonstruoja galios mechanizmus ir kapitalistinius „jėgos laukus“.²⁰ Taip pat Redas Diržys, gyvenantis Alytuje, ten rengdamas streiko bienales, kuria alternatyvią meninės ir pedagoginės veiklos erdvę.²¹ Jam patinka dalykai, kurie dalyvius „sujungia“ įvairiomis idėjomis, vyksta diskusija. „Menininkas yra žmogus, turintis kūrybinių galių, gali „uždegti“ žmones arba, atvirkščiai, gali „užgesinti“, padarydamas juos žiūrovais. Kūrėjas turėtų paskatinti veikti. Toks jis turėtų būti – „uždegęs“ žmones ir einantis su jais kartu.“²² Taigi, tokių praktikų, kai meno projekto dalyviai yra ne vien atlikėjai, bet ir kūrybinis įrankis, ir tyrimo objektas, vien šiuolaikiniame Lietuvos mene yra: *Pro-testo laboratorija*,²³ *Flash Bar*,²⁴ *The Joy Is Not Mentioned*,²⁵ *Butas '99*²⁶ ir t. t. Vienas man asmeniškai įdomus dalyvavimo atvejis buvo įgyvendintas Brazilijoje. Tai įkvepianti menininko V. Munizo kelionė iš Bruklino, kur jis dabar gyvena, į gimtąją Braziliją – į Gramačo sodais (*Jardim Gramacho*) vadinamą didžiausią pasaulio sąvartyną, įsikūrusį Rio de Žaneiro pašonėje.²⁷

Teoriniame darbe, kalbėdamas apie savo ir brolio Remigijaus

¹⁹ Monika Krikštopaitytė, „Artūras Raila“. Modernaus meno centras [interaktyvus] [žiūrėta 2015-05-09]. <<http://old.mmcentras.lt/?id=2&lang=lt&style=32&dis=&Sid=140&cv=1>>.

²⁰ Ibid.

²¹ „Redas Diržys“ in Nacionalinė dailės galerija [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2015-05-09]. <<http://www.ndg.lt/dailės-informacijos-centras/menininkai/diržys-redas.aspx>>.

²² Redas Diržys, *Dailės situacija meno pasaulyje*.

²³ Menininkai Gediminas ir Nomedas Urbonai, „Lietuva“ – kino teatras, Vilnius, nuo 2005, projekto archyvas in http://www.vilma.cc/LIETUVA/en_index.php?l=LT&mid=186.

²⁴ Inicijuotas Mirjamo Wirzo, Vilnius, 2006–2008.

²⁵ Eglė Budvytytė, Goda Budvytytė, Ieva Misevičiūtė, Vilnius, 2007.

²⁶ Kuratorius Algis Lankelis, Vilnius, 1999.

²⁷ Waste Land, Imdb [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2015-05-09]. <<http://www.imdb.com/title/tt1268204/>>.

kūrybos genezę, rėmiausi žiniasklaidoje (7 meno dienos, Lietuvos rytas, Lietuvos žinios, Respublika, Alytaus naujienos, Šeimininkė, Moteris, Laima, Bernardinai.lt, Delfi, Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija ir kt.) paskelbta informacija. Darbe cituoju tuos visuomenės informavimo priemonėse mudviejų „ištransliuotus“ žodžius ir mintis, kurios nebuvo pakeistos ar – dar blogiau – iškraipytos. Naudojau ir socialinių tinklų bei internetinių svetainių (www.facebook.com, www.youtube.com ir kt.) teikiamos informacijos galimybėmis: skelbiau savo paskyroje su projektu susijusius duomenis (piešimą fiksuojančius ir rodančius vaizdus, informaciją apie parodas, išpūdžius iš jų, konkursų rezultatus, pranešimus apie projektą žiniasklaidoje ir pan.) ir laukiau grįžtamojo ryšio – stebėjau, ar (kaip) žiūrovas reaguos į mano kūrybinį veiksma, ar (kaip) stebėtojas pasidavė *Poveikio* galiai.

Itin svarbus tyrimo ir kūrybinio projekto išteklius – interviu su portretuotaisiais Alytaus vaikų globos namuose gyvenančiais (-usiais) jaunuoliais. Interviu (jie įrašinėti diktofonu), atliekami piešiant, vyko per visą projektą – 2011–2015 m.²⁸ Leidimą bendrauti su vaikais ir įrašyti pokalbius, taip pat susipažinti su tų namų globotinių asmens bylomis davė Alytaus vaikų globos namų administracija.²⁹ Savo ruožtu įsipareigojau laikytis nurodytų etinių sąlygų: leisti tyrimo dalyviams neatsakyti į jiems nepatogius ar nepatinkančius klausimus, užtikrinti tyrimo dalyvių konfidencialumą vietoj autentiškų asmenvardžių naudojant jų pravardes (jos, beje, tikros), leisti susipažinti su tiriamojo darbo rezultatais, jeigu to bus pageidauta. Pasirinkti jaunuoliai savo atmintyje nešioja prisiminimus iš buvusio gyvenimo su tėvais: jų patirtis su gimdytojais yra skausminga, kupina nesėkmių ir sudėtingų

²⁸ Kirstukas, Brigita, Darius, Tauškė, Ramunė, Ignas, Dzetaveckai. Asmeniniai pokalbiai, Alytus, 2011-02-05 – 2014-10-14 in A. Gatavecko archyvas.

²⁹ Romutis Žebuolis, Dėl Algirdo Gatavecko atliekamo meninio tyrimo, Alytus, 2011-02-05 raštas in A. Gatavecko archyvas.

išgyvenimų, todėl jie nelinkę atsiverti svetimam žmogui. Pasitaiko, kad jaunuolis savo praeities nenori net prisiminti, o tuo labiau kam nors apie ją pasakoti. Tačiau man sutiko duoti interviu: atrodė, jaučia vidinį poreikį pasidalyti slegiančiais išgyvenimais su to paties likimo broliu. Taigi, kiekvienam buvo sudaryti individualūs klausimynai, nors užduota ir bendrų klausimų. Pastaruosius galima suskirstyti į tris pagrindines grupes.

Pirma grupė – portretuojamųjų gyvenimo istorijos. Ar prisimena dieną, kai pateko į Alytaus globos namus? Ar patinka juose gyventi? Kur ir ko mokėsi, ko mokosi dabar, kas labiausiai iš tų dalykų patinka? Klausiau ir apie pirmuosius estetinius jų išgyvenimus – kada ir kokie jie buvo. Manau, tokie ir panašūs klausimai, kurių kyla kalbantis, padeda daugiau sužinoti apie jaunuolį, apie jam svarbius žmones, laisvalaikį, pomėgius, perprasti jam aktualius dalykus.

Antra – portretuojamųjų išvaizdos detalės, drabužiai, veidas, laikysena. Kadangi pasirinktas fotorealistinis stilius, norėjau atkreipti dėmesį į kiekvieną mažmožį, buvo įdomu klausti apie jų išvaizdą ir mėginti atskleisti ją lėmusias labai asmenišką aplinkybes. Aprangos ir aplinkos „valdiškumas“, panašūs į kitų vaikų kasdieniniai drabužiai, duoda nemažai informacijos apie žmogų, tad klausiau, iš kur ir kaip vienas ar kitas drabužis gautas ar įsigytas, apie kokius drabužius ar daiktus jie svajoja, ko norėtų turėti. Dažnai atsakymai stebino privačiais, intymiais atsivėrimais; paaiškėjo, kad kiekviena vėliau kruopščiai išpiešta detalytė turi vienokią ar kitokią savo istoriją, kilmę – kad ir nereikšmingą. Mano galva, tokio pobūdžio informacija patarnaus galimai kūrinių interpretacijai, suvokimui, piešiniai turėtų būti „įreikšminti“ gyvais juos lydintiais pasakojimais, kuriuose svarbiausia – mažos detalės ar aprangos smulkmenos.

Trečia – kalbėjimas apie meną, tiesą, grožį (vartojamas klasikinis grožio terminas, nes ši sąvoka jaunuoliams suprantamesnė nei kitos

estetiškumo apibrėžtys), t. y. esminės ir bendras estetiškes, etinės ir filosofines kategorijas. Tai nebuvo rafinuoti filosofiniai svarstymai, pokalbiai vyko laisvai, neįpareigojant. Jaunuolių klausiau, kas jiems yra grožis, ką laiko gražiu, kas jiems yra menas, kada daiktą galima vadinti meno kūrinium, ar menas turi būti gražus, kad būtų menas, ir pan. Deja, kartais tai, kas mums atrodo savaime suprantami dalykai, kitiems yra plati nežinomybė, kelianti daugybę klausimų, kuriuos man buvo įdomu sužinoti. Taip pat klausiau, ar menas gali nors kiek pakeisti kasdienybę? Jei taip, tai koks turi būti kūrinys, kuo jis turi pasižymėti, kad poveikis taptų jaučiamas? Ar menas yra moralus? Ar jis privalo kažko mokyti? Jei taip, tai ko? Šios grupės temos klausimai atskleidė, ką kalbinti jaunuoliai žino apie daile, meną, kokiais kriterijais jie vertina grožį, ką jiems reiškia būti meno kūrimo dalyviais.

Šie įrašai saugomi mano asmeniniame archyve. Taip pat remiuosi ir Vaiko asmens lapais, parašytais Alytaus vaikų globos namuose dirbančių auklėtojų, Alytaus vaikų globos namų administracijos „Įsakymais dėl nuobaudų skyrimo“, Alytaus rajono apylinkės teismo sprendimais (t.y. civilinių bylų nutarimais). Darbe, gvildendamas aplinkos poveikį patyrimui ir kūrybingumo ugdymo galimybes, rėmiausi amerikiečių mąstytojo, dvasios inžinieriaus Jacques'o Fresco įžvalgomis ir internetinės svetainės www.thevenusproject.com medžiaga.

I. ALYTAUS VAIKŲ GLOBOS NAMAI: KŪRYBIŠKUMO GALIMYBĖS

1.1. Globos namų aplinka ir jos poveikio auklėtiniams veiksniai

Siekiant atskleisti Alytaus vaikų globos namų, kaip meninio tyrimo subjektui – globotiniams, svarbios aplinkos veiksnius, iš pradžių būtina bent kiek nužymėti jos kontūrus. Ši įstaiga įsteigta 1963 m. kaip miesto mokykla-internatas. 1993 m. pertvarkyti į valstybinius vaikų globos namus. 2010 m. liepos 1 d. institucijos steigėja tapo Alytaus miesto savivaldybė. Nuo tada įstaiga vadinama Alytaus vaikų globos namais. „Alytaus vaikų globos namai – socialinės globos įstaiga, vykdanči valstybės politiką vaikų socialinės globos (rūpybos) srityje. Įstaiga, įstatymų nustatyta tvarka, teikia socialinės globos paslaugas laikinai arba nuolatinei tėvų globos netekusiems vaikams. Teikiamų socialinių paslaugų sąrašas nustatytas normatyviniuose dokumentuose.“³⁰ Tačiau, Alytaus stotyje įlipus į *Taxi* ir paprašius nuvežti iki A. Juozapavičiaus g. 33, vairuotojas gali pasitikslinti vietą – iki internato? Daugelis alytiškių šią įstaigą vis dar vadina internatu, ir gal dėl šios priežasties šių namų vaikai tebevadinami internačiais.

17. Alytaus miesto mokyklos-internato vaikų kambaryje, 1963.

18. Alytaus miesto mokykla-internatas, 1963.

³⁰ Jūratė Žvaliauskienė, Alytaus vaikų globos namų 2013 metų veiklos planas, PATVIRTINTA Alytaus vaikų globos namų direktoriaus 2013 m. 01-30 d. įsakymu Nr. 9V. Alytaus vaikų globos namų archyvas.

19. Alytaus miesto mokyklos-internato valgykloje, 1988.

20. Vaikai tvarko Alytaus miesto mokyklos-internato aplinką, 1985.

21. Vaikai Alytaus miesto mokyklos-internato aplinkoje, 1967.

22–23. Alytaus vaikų globos namų kambario ir koridorius fragmentai prieš atnaujinimą, 2004.

24–25. Prausyklos ir tualetai prieš atnaujinimą, 2004.

26–27. Alytaus vaikų globos namai, 2015.

28. Alytaus vaikų globos namų prausykla, 2014.

29. Alytaus vaikų globos namų koridorius, 2015: Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2015-10-31 laidos *Kelias į namus* kadras.

Alytuje ramu. Gali atrodyti, kad laikas sustojęs, žmonių gatvėse nedaug. Visai kitokį vaizdą pamatai priėjęs arčiau globos namų. Jie primena skruzdėlyną. Daug lakstančių vaikų ir daug dirbančių suaugusiųjų: šie globos namai yra vieni didžiausių Lietuvoje. Nors vaikų kaita dažna (iki trisdešimt vaikų per metus atvyksta ir tiek pat išvyksta), čia gyvenančių skaičius nekinta – 130–150. Nuo 2007 m. šioje įstaigoje nuolatinė (79 proc.) ar laikinoji (21 proc.) globa ar rūpyba yra skiriama vaikams, kurie iki tol buvo globojami Simno specialiojoje mokykloje. Tokių vaikų 2013 m. sausio 1 d. buvo septyniolika. Čia gyvena vaikai iš Alytaus apskrityje esančių vietovių (procentais): Alytaus miesto (54), Alytaus rajono (37), Lazdijų rajono savivaldybių (4), Druskininkų miesto (5). Jų amžius – 4–18 metų, berniukų kiek daugiau nei mergaičių (atitinkamai 57 ir 43 proc.). Vaikų pasiskirstymas pagal amžių (procentais): 4–6 m. – 12, 7–14 m. – 50 ir 15–19 m. – 38.³¹ Vaikučiai gyvena 9-iose mišraus amžiaus grupėse, o juos globoja, prižiūri ir augina 68 darbuotojai. Mokyklinio amžiaus vaikai mokosi Alytaus miesto bendrojo lavinimo ir kitokio profilio mokyklose, Alytaus miesto profesinio rengimo centre, Simno, Švėkšnos specialiosiose mokyklose, Kauno kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų

³¹ „Taip mes gyvename“. Alytaus vaikų globos namai [interaktyvus, žiūrėta 2015-06-25]. <http://alytausvaikai.lt/?page_id=1347>.

centre.³² Vaikų pasiskirstymas pagal mokymosi klases (procentais): I–IV kl. – 21, V–VIII kl. – 53 ir IX–X kl. – 26.³³

Per 15 metų, 1998–2014 m., į Alytaus vaikų globos namus atvyko 658, išvyko 718, buvo įvaikinti 102 vaikai (iš jų net 95 užsienio piliečių šeimose ir tik 7 Lietuvoje). Per tą laiką globėjus surado 132 vaikai, 179 pradėjo gyventi savarankiškai, į biologines šeimas grąžinti 253 vaikai.³⁴

Į globos namus paprastai patenka itin pažeidžiami vaikai, kuriems reikia ypatingo dėmesio, priežiūros ir įvairių specialistų pagalbos, nes jie yra emociškai trapiausi ir daug patyrę. Šioje institucijoje auga labai skirtingi vaikai: yra tokių, kuriems būdinga prislėgta, prasta nuotaika, yra su emocinio balanso sutrikimais ir delinkventinio elgesio problemų turinčių jaunuolių, yra ir silpnai mąstančių, ir itin imlių, protingų vaikų.

30. Alytaus vaikų globos namų aplinkoje, 2011.

³² Jūratė Žvaliauskienė, *Alytaus vaikų globos namų 2013 metų veiklos planas*.

³³ „Taip mes gyvename“.

³⁴ „Įdomūs faktai“. Alytaus vaikų globos namai [interaktyvus, žiūrėta 2015-06-25]. <http://alytausvaikai.lt/?page_id=131>.

Alytaus globos namams vadovauja direktorius Romutis Žebuolis – ne tik įstaigos viršininkas, bet lyg ir pagrindinis „tėvas“. Jis vadovauja visai institucijos bendruomenei. Jam padeda dvi šaunios direktoriaus pavaduotojos socialiniam darbui Jūratė Žvaliauskienė ir Anelė Adomavičienė. Šiai komandai popierius padeda tvarkyti viena sekretorė. Globos namuose dirba ir pavaduotojas ūkiui, dietologė, personalo vadybininkė bei vyriausioji buhalterė (ji turi vieną padėjėją buhalterę). Pavaduotojos koordinuoja socialinių pedagogų, socialinių darbuotojų ir jų padėjėjų, kurie dirba devyniose mišraus amžiaus vaikų šeimynose (1–9 šeimynos), darbą. Pavaduotojos atsakingos ir už tai, kad darbus sėkmingai atliktų papildomo ugdymo pedagogai: fizinio lavinimo³⁵, meninės veiklos (muzikos) pedagogė (ji yra ir būrelių vadovė). Globos namuose dar dirba logopedė, bendrosios praktikos slaugytojos, bibliotekininkė, pastatų ir įrenginių priežiūros darbininkai, kiemsargiai, informacinių technologijų specialistai, sandėlininkė, vairuotojas, valytojos, siuvėja ir budėtoja. Mėgėja, ne profesionalė, vadovauja karpinių, mezgimo ir siuvinėjimo būreliui. Kvalifikuoto meno ar dailės mokytojo nėra.

Čia yra nemažai darbuotojų, neturinčių su vaikais dirbti suteikiančios kvalifikacijos mokslų baigimo diplomų, tačiau jie dirba iš pašaukimo ir yra nuostabūs bei mylimi vaikų. Ir esame matę turinčių reikiamą išsilavinimą, tačiau dirbančių labai atsainiai ir biurokatiškai.

„Su vaikų grupėmis dirba daug auklyčių, kurios bando įdiegti (jei iš viso bando) ir savas taisykles. Toks nesusikalbėjimas pedagogų tarpe įneša gan stiprią sumaištį besiformuojančių vaikų sąmonėje, nes jiems nėra lengva įsisavinti esmines elgesio taisykles. Kitas nemalonus dalykas, kylantis iš tokio nesusikalbėjimo – vaikai labai greitai tai pajunta bei pradeda manipuluoti esamomis situacijomis. Manipuliacija auklėtojomis

³⁵ Fizinio lavinimo pedagogas, treneris Vidas Šurskas. Jis tęsia šlovingas globos namų futbolininkų tradicijas. Jo auklėtiniai yra daugkartiniai *MTG futbolas taikai* ir *Pažink pasaulį* futbolo aikštėje varžybų Lietuvos čempionai, Europos globos namų futbolo čempionato 4-os vietos laimėtojai.

atriša rankas manipuluoti kitais vaikais.“³⁶

Globos namuose dirbantys žmonės kuria kiekvieno vaiko gyvenimą. Bet kokia veikla, parodytas dėmesys ir rūpinimasis globotiniais – tai savotiška kūryba, investicija į vaiką – Lietuvos ateitį. Tačiau, siekiant matomo teigiamo rezultato, nepamirštinas individualus dėmesys ir darbas. Individualus ryšys juo labiau reikšmingas meniniam ugdymui: manau, norėdamas suprantamai ir rezultatyviai išaiškinti linijos, piešinio sandaros, kompozicijos, štricho poveikį ir svarbą, negali dirbti vienu metu su vaikų „mase“, turi dirbti individualiai – su kiekvienu atskirai.

1.2. Auklėtinių dienotvarkė: kasdienybė ir kūrybiškumo ugdymas

„Iš tikrųjų, kai nematai kitokio gyvenimo, ir tas, kurį gyveni, atrodo geras.“³⁷

Vaikai, augantys Alytaus vaikų globos namuose, keliai 6.50 arba 7.00. Tie, kurie savo mokymo įstaigą pasiekia tik važiuodami viešuoju miesto transportu, privalo keltis anksčiau nei kiti auklėtiniai. Šių vaikų kėlimosi laikas yra individualus, tai priklauso nuo to, koku atstumu mokykla yra nutolusi nuo globos namų. Anksčiau keliai ir tie, kurie kartu su socialinio darbuotojo padėjėjomis ruošia pusryčius – budi valgykloje (jie vadinami dengėjais). Tuo metu, kai kiti vaikai dar tik prausiasi, dengėjai jau serviuoja stalus, tada visi kartu pusryčiauja. Nors pusryčiams skirtas laikas ilgesnis, bet vaikai pavalgo per 10–15 min. Maistas yra subalansuotas dietologės, todėl kiekvieną dieną globotiniai gauna kokybišką, šviežią, įvairų, sveiką maistą. Ir tokio maisto vaikai

³⁶ „Būti vyresniuoju broliu“ in Lietuva be vaikų namų [interaktyvus], 2015 [žiūrėta 2015-07-04]. <<http://www.bevaikunamu.lt/2015/02/11/buti-vyresniuoju-broliu/>>.

³⁷ „Geliantis dvynių atvirumas“ in Respublika [interaktyvus]. 2010-04-28 15:44:05 [žiūrėta 2013-03-23]. <www.respublika.lt/lt/naujienos/kultura/kulturos_naujienos/geliantis_dvyniu_atvirumas/print.1>.

dažnai išmeta į atliekų dėžę (esu įsitikinęs: dėl to, kad visko turi). Šitoks globotinių elgesys auklėtojoms – nepriimtinas, todėl valgykloje yra išsiplieskęs ilgalaikis darbuotojų ir vaikų konfliktas. Pasibaigus pusryčių metui, vaikai eina valytis dantų ir tvarkytis kambarių, budėtojai valgykloje nudengia stalus. Yra ir daugiau budėtojų. Jie tvarko šeimynos patalpas, pvz., trys miegamieji – trys budintys vaikai, poilsio kambaryje – vienas, koridoriuje – vienas, prausykloje ir tualetuose – taip pat vienas budėtojas. Per savaitę ugdytiniai budi ir vestibulyje, laiptinėje, valgykloje (po vakarienės privalo išplauti valgyklos grindis), bet šias pareigas atlieka tik po pamokų. Visi budintys vaikai, išskyrus budėtojus vestibulyje, budi po savaitę. Tada budėjimą perima kiti (pagal nustatytą eilę). Budėtojai savo teritorijose privalo išplauti grindis, nuvalyti dulkes, išpurtyti kilimus ir t. t. Jie atsakingi ir už tai, kad nebudintys susitvarkytų savo aplinką: gražiai pasiklotų lovas, susilankstytų rūbelius, susidėliotų daiktus į jiems skirtas vietas ir pan. Jei kambaryje netvarka, tai dažniausiai visi „šratai“ tenka kambario budėtojui. Vaikai paprastai greitai perpranta, ką, kaip ir kada reikia daryti, net spėja poilsio kambaryje pasižiūrėti TV animacinius filmukus (prisimenu – ir man pavykdavo). Žinoma, tokią „prabangą“ gali leisti dažniausiai tik tie vaikai, kurie mokosi Piliakalnio pagrindinėje mokykloje, nes ji yra šalia globos namų. Pamokos prasideda 8.00. Globos namų vaikai, šios mokyklos mokiniai, priešpiečius valgo per pietų pertrauką, t. y. pareina į namų valgyklą po trijų pamokų. Tie, kurie mokosi kitose mokyklose, namuose valgo pavakarius. Pasibaigus pamokoms, vaikai iš mokyklų grįžta labai skirtingu laiku. Stengiamasi sulaukti visų vaikų, kad būtų galima pietauti kartu. Dėl to kartais pietaujama 15:00. Ligi to laiko vaikai dažniausiai žiūri animaciją, žaidžia stalo žaidimus ar gainioja kamuolį kieme. Auklėtiniai, lankantys užsiėmimus mieste, pietauja, ruošia pamokas pagal individualų grafiką. Po pietų ugdytiniai turi šiek tiek laisvo laiko ir jį leidžia labai įvairiai:

eina į miestą pasivaikščioti, žaidžia kompiuterinius žaidimus, lanko globos namuose veikiančius sporto, siuvimo ar mezgimo, šokių, muzikos, dramos būrelius. Yra ir tokių, kuriems niekas neįdomu. „Nepasiseka“ tiems, kurie visą dieną budi vestibulyje. Jie pasitinka svečius, plauna grindis, stebi, kad vaikai nebėgiotų, ir pan. Šis darbas nelengvas. Plauti nemažą patalpą tenka du kartus: prieš pamokų ruošą ir prieš miegą. Tai gana nuobodi pareiga, todėl, kad budėtojai neretai tiesiog prasėdi valandų valandas. Todėl ne visiems budėtojams pavyksta organizuoti laiką taip, kaip norėtų. Popietinis laikas skirtas ir susitikti su artimais žmonėmis (lankymo valandos): tėvais, giminaičiais, kitais asmenimis. Nuo 16.45 prasideda pamokų ruošą, todėl tokiu laiku visi vaikai turi būti globos namuose, išskyrus tuos, kurie išėję į neformalaus ugdymo užsiėmimus mieste. Greičiau paruošę pamokas turi skaityti pasirinktas knygas ir privalo atpasakoti auklėtojai, ką tą dieną perskaitė. Kitaip tariant, šios pora valandų skirtos tik mokytis. Vakarieniaujama dviem pamainomis. Vienoms šeimynoms vakarienė prasideda septintą, kitoms – kiek anksčiau. Paskui globotiniai laiką leidžia pagal savo pomėgius. 21.00 vaikai pradeda vakarinę saviruošą: prausiasi, skalbiasi, valo miegamuosius, poilsio kambarį, prausyklą, tualetus. 22.00 jau turi ilsėtis lovose. Kai kurie skuba susitvarkyti anksčiau, nes nori pažiūrėti mėgstamą serialą, išgerti puodelį arbatos. Nakčiai mobilieji telefonai išjungiami ir

31. Alytaus vaikų globos namų poilsio kambaryje pusryčių laukiant, 2010.

sudedami grupės (šeimynos) rakinamame sandėlyje.

Pirmadienis yra patalynės ir drabužių keitimo, maudymosi diena, todėl kas antrą pirmadienį vaikai ryte nusivelka patalynę, grįžę iš mokyklos apsivelka švarią. Paskui visi iš eilės eina maudytis. Antradienis – tvarkymosi diena, todėl po pietų laisvalaikio neturi. Vieni pradeda tvarkytis prieš pietus, kiti – po pietų: priklauso nuo to, kada jie grįžta iš mokymo įstaigų. Tvarkosi viską: rūbus, daiktus, šveičia grindis, sienas, radiatorius, grindjuostas, purto kilimus ir pan. Trečiadienį ir ketvirtadienį tvarkoma aplinka, vyksta grupiniai užsiėmimai, bendri globos namų renginiai. Šiomis dienomis jaunuoliai galėdavo man pozuoti ilgiausiai. Penktadienis yra vaikų išvykimo pas tėvus ar kitus artimuosius diena. Ugdytiniai, kurie turi VTAT leidimus, po pamokų išvyksta pas artimuosius: tėvus, seses, pusbrolius, dėdes, globėjus, laikinuosius globėjus ir pan.; ten svečiuojamasi iki sekmadienio pamokų ruošos. Tačiau išvyksta nedaug vaikų. Penktadienį sugrįžta neįgalūs vaikai iš Simno specialiosios mokyklos.

32. Darius ir Kirstukas su draugais Alytaus vaikų globos namų vestibulyje, 2008.

33. Prie arbatos puodelio Danielius su draugais, 2012.

Sekmadienis – vaikų sugrįžimo ir budėjimų perdavimo diena: budėjimus vestibulyje ir laiptinėje perima kita šeimyna. Perduodant budėjimą, turi būti tvarkingi budėtojo ženkliai ir valymo įrankiai: šepetiai, kibirai; patalpos iššveistos. Valgyklos budėtojai sekmadienio vakarą privalo pakeisti servetėles, išskalbti šluostes, suplauti stalo įrankius: peilius, šakutes, šaukštus ir šaukštelius. Taip pat reikia juos suskaičiuoti ir skaičių užrašyti budėjimo sąsiuvinyje. Stalo įrankių privalo būti tiek pat, kiek prieš savaitę. Priešingu atveju budėjimas pratęsiamas dar savaitę. Kambarių budėtojams viskas paprasčiau: kruopščiai netikrinama, ar nuvalytos dulkės, ir pan. – budintis vaikas sekmadienio vakare tik sutvarko kambarį, o jau pirmadienio rytą budi kitas.

Socialiniai šeimynų pedagogai organizuoja rankdarbių būrelį ir rengia pavasarinės velykinių darbų, paveikslėlių parodas, adventinių-kalėdinių atvirukų parodą³⁸. Mėgėjiškos dailės, tautodailės krypties būrelių parodų pasitaiko ir per kitas šventes, bet šiose parodose globotiniai labai retai dalyvauja savo noru. Jie dažniausiai yra raginami grupių auklėtojų. Nors mėgėjos, ne profesionalės vadovaujamas karpinių, mezgimo ir siuvinėjimo būrelis globos namuose yra, tačiau įtaka minėtam ugdymui nėra didelė. Mano nuomone, per mažai laiko skirta žaidimams ir vaizduotei. Neskatinamas individualus mąstymas, kūryba: prieš miegą neskamos ir nekuriamos pasakos, nuolat neklausinėjama: „Kaip galima sukonstruoti...?“, „Kaip tai veiks...?“, „Kas nutiktų, jeigu...?“, nėra lavinamųjų žaidimų, tarkim, tokių, kai yra nupiešiami du (ar kiek tik norima) vienodų apskritimų, o vaiko užduotis yra juos paversti į piešinį ar kitą figūrą; apskritimai gali tapti saule, laikrodžiu, voratinkliu ir t.t.³⁹ „10 patarimų, kaip užauginti kūrybingą vaiką“ tekste

³⁸ Jūratė Žvaliauskienė, op. cit.

³⁹ „10 patarimų, kaip užauginti kūrybingą vaiką“ in Tavo vaikas [interaktyvus], 2015, [žiūrėta 2015-02-01]. <<http://www.tavovaikas.lt/darzelinukas/lavinimas-ir-ugdymas/10-patarimu-kaip-uzauginti-kurybinga-vai-ka.d?id=66850030>>.

išdėstytomis keliomis idėjomis čia pasirėmiau todėl, kad auklėtojų darbe tokiais lengvai randamais tekstų įdirbiais naudojamosi nepakankamai. Dažniausiai tik nurodinėjama, kaip turi būti. O juk svarbu vaizduotę nuolat kurstyti, lavinti. Taigi, šiuose globos namuose per daug vaikų, todėl trūksta individualaus dėmesio, o valdiškas, formalus pedagogų požiūris sukuria nepalankias edukacijos sąlygas.

Globotiniams dailės pamoką privaloma lankyti mokykloje, tačiau asmeniškai man globotiniai skundėsi, kad meninis ugdymas bendrojo lavinimo mokyklose nukreiptas į bendrąjį ugdymo lygmenį (labai retas mokytojas – dailininkas, menininkas ar stiprus teoretikas) ir iš esmės yra nulemtas individualių savitų mokinio gebėjimų.

Taigi, formalizuota, kartais į beprasmišką grafiką įsprausta vaikų dienvietė, nuolat saistoma budėjimų, reikalavimų, priekaištų, neretai verčia išgyventi slogų nuolatinį kaltės jausmą ir kelia prigimtinį vaikų priešinimąsi, erzina, slegia, stelbia norą savarankiškai veikti, jaustis laisvam ir nevaržomam. Manau, turėtų būti sudaryta individualesnė, turiningesnė dienvietė, kurioje būtų atsižvelgiama į konkretų besiformuojantį individą, jo gebėjimus, pomėgius, gyvenimo tvarką, veiklas, organizmo poreikius ir interesus. Tačiau tai nereiškia, kad vaikai neturi būti drausminami.

„Auklėtoja Laima Lubauskienė: [...] Įprasta, kad čia globojami vaikai viską gauna valdiškai. Ateina šventės – jiems neša dovanas, žaislus, nes tai paprasčiausias būdas parodyti dėmesį. Bet verčiau žmonės ateitų ir pabūtų su mūsų vaikais, mažesnius panešiotų, ant kelių pasisodintų, su vyresniais pasikalbėtų. Tai kur kas svarbiau. Meilė neturi virsti preke. Kol kas pratiname vaikus, kad jie viską turi gauti, jie sako – „mums priklauso.““⁴⁰

⁴⁰ Saulė Pinkevičienė, „Ant vienos vaistų dėžutės broliai nutapė save. Ant kitos – motiną“ in *Ahytaus naujienos*, 2009, Nr. 233 (11578), p. 5.

Jau vaikystėje globaliniai pastoviai pratinami gauti pašalpas. Tokiu būdu vaikui formuoja ir sveikatos sutrikimus, liguistus polinkius kartoti tą patį veiksma, t. y. visą gyvenimą prašyti paramos arba kitaip – turėti priklausomybę būti visiškai išlaikomam valstybės. Vadinasi, labdaros ir paramos fondai, renkantys paramą pinigais ar maistu ir ją dalijantys nepasiturintiems žmonėms, dažniausiai gerina pasekmes, bet ne naikina priežastis.

Globos namuose atidumas vaikui yra mažai individualizuotas, neišvengiamas pažintinio aktyvumo skatinimo, emocinių santykių, adekvataus tėvų gyvenimo pavyzdžio (kaip įkvėpėjo) trūkumas. Pasak J. Žvaliauskienės, Alytaus vaikų globos namai teikia galimybę tėvų globos netekusiems vaikams vystytis fiziškai, protiškai, doroviškai, dvasiškai, sudaro kitas jiems tinkamas sąlygas ir palaiko aplinką, kurioje jie galėtų saugiai augti, vystytis ir tobulėti,⁴¹ tačiau kūrybingumą skatinančios mokymosi aplinkos nebuvimas ir už ugdytinį priimami sprendimai riboja auklėtinių savarankiškumą spręsti problemas, priimti sprendimus, planuoti savo veiklą, mažina globalinių motyvaciją kurti savo gyvenimą, ypač kai šią įstaigą jie palieka. Kai vaikai nuo mažumės nesirūpina daugeliu dalykų – laisvalaikio organizavimu, drabužiais, maistu ir pan. – tai ir pasekmės atitinkamos.

„Atrodo, niekas tau ten nieko nesako, ką nori, tą darai. Vis tiek disciplinos trūksta, mokymo. Vėliau miegot einu, lauke daugiau pabūnu, va tokie dalykai pasikeitė. Jau pats turi galvot, o ten galvodavo už tave.“⁴²

„Kai išėjau iš globos namų, buvo keista. Reikėjo atprasti nuo auklėtojų ir šitos vaikų bandos. Tikrai buvo labai keista. Kai tu vakare gali greitai užmigti, nes niekas netriukšmauja, aš einu miegot septintą. Visada, kaip kiti sakydavo, išėjus geras gyvenimas, laisvės daug. Taip, tu

⁴¹ Jūratė Žvaliauskienė, op. cit.

⁴² Dzetaveckas, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2014-10-14 in A. Gatavecko archyvas.

turi daugiau laisvės, bet kiek atsakomybės? Tu turi pats už save atsakyti, mokesčius turi pats mokėti. Patikėk, aš pati nemokėjau, tik kai man paaiškino, dabar tai jau moku, bet sunku. Tu gauni daugiau laisvės, bet vis tiek neturi šeimos ir pasijunti nereikalingas. Nes čia išvien vaikai gyveno.“⁴³

„Baugino vienatvė. Dabar apsipratęs, žinai, kad tylu, bet vis tiek žiauriai nuobodu vienam. Galvojau kokį šunį pasiimt, gal padės. Žinai, globos namuose buvo tokia mišrainė, toks chaosas, toks nežinau, kai visi šneka, kažko klausia, kažkas panašaus. Gaudavau dėmesio, daugiau veiksmo, visko daugiau.“⁴⁴

„Galvojau, kur eiti gyventi, kaip susitvarkyti dokumentus, kad daugiau reikiamus pinigėlius būstui ir buičiai. Globos namuose dirbanti sekretorė padėjo sutvarkyti dokumentus.“⁴⁵

Savarankiško gyvenimo pradžioje laikinai apsigyveno profesinio rengimo centro bendrabutyje. Ten buvo pigu gyventi. Mėnesinis mokestis už patalpas ir komunalines paslaugas buvo tik 12 Lt. „Kadangi globos namuose valgyti gamindavo virėjos, tai dažniausiai su draugais eidavau pavalgyti į kavines, nes pati tingėjau gaminti.“⁴⁶ Neilgai trukus, klube sutiko savo vaikiną. Vėliau integruotis į savarankišką gyvenimą padėjo ir vaikino mama.

Prisimenu, viena globotinė (palikusi Alytaus vaikų globos namus) pasidalijo savo idėja, koku būdu taupyti elektrą. Buvo įsitikinusi, jog sutaupys, žiebdama tik stalinius šviestuvus. O išėjusi iškart pateko suteneriams į rankas. Pasak mano brolio:

„Daugelis vaikų galvoja: išeisiu iš šito, populiariai sakant, Vietnamo ir galėsiu gyventi, kaip noriu. Niekas nesakys, kada keltis,

⁴³ Dzetaveckaitė, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2014-10-14 in ibid.

⁴⁴ Ignas, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2013-07-26 in ibid.

⁴⁵ Brigita, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2014-02-11 in ibid.

⁴⁶ Ibid.

ruošti pamokas, grįžti. Tačiau ir ere liams gyvenimas sparnus aplaužo.⁴⁷

Papildomai turiu kitą pavyzdį, kai du agresyvūs vaikinai kūrė planus ieškoti geresnio gyvenimo malonumų. Jiedu sutarė, kad lankys pamokas Alytaus profesinio rengimo centre, todėl kas mėnesį gaus apie 500 Lt valstybės paramą.⁴⁸ Išeinantiesiems iš globos namų skiriama ir apie 9 tūkst. Lt įsikurti. Kaip teigia brolis Remigijus:

„Grynų pinigų niekas negauna. Nors nesąžiningi globos namų auklėtiniai bando išsigryninti darydami visokias aferas. Atvažiuoja pas pažįstamą žmogų ir susitaria: „Nusipirksiu iš jūsų kažkokį daiktą, į rankas „atbašliuosiu“ kelis šimtus litų, o jūs man išgryninsit įsikūrimo pinigus.“⁴⁹

Globotiniai pradėjo kurti planus, kaip patogiausiu būdu išsiimti grynuosius, ir daryti veiksmus su skaičiais: 500 + 500 + 500 + 500 Lt = automobilis: 500 + 500 Lt = muzikinis centras, 500 + 500 Lt ... Ir, jaunuoliams palikus globos namus, jau pirmą mėnesį (spalio viduryje) vienas jų miegojo po atviru dangumi, neturėdamas kišenėje nei pinigų, nei stogo virš galvos, nei šiltų rūbų. Tokių sukrečiančių istorijų apie nenusisėkusius globotinių likimus – tikrai daug.

Globos namų vaikai dažniausiai nėra gimę netikėliais – tokie jie tampa, jei atsiduria neigiamoje aplinkoje. Tokia ne žmogaus prigimtis, o reakcija į aplinką. Būtų kvaila nesutikti su J. Fresco teiginiu, jog įvairūs

⁴⁷ Ieva Urbonaitė-Vainienė „Badą ir benamystę išgyvenę broliai: kaip galėtume pykti ant savo tėvų?“ in Delfi [interaktyvus], Vilnius, 2013-11-19/14:30 [žiūrėta 2013-12-11]. <www.delfi/projektai/archive/bada-ir-benamyste-isygyvene-broliai-kaip-galetume-pykti-ant-savo-tevu.d?id=63319804>.

⁴⁸ „Jei pasibaigus vaiko globai (rūpybai) dėl pilnametystės, emancipacijos ar santuokos sudarymo asmuo mokosi pagal bendrojo lavinimo programą, pagal formaliojo profesinio mokymo programą ar studijuoja aukštojoje mokykloje pagal dieninės studijų formos nuosekliųjų studijų programą (įskaitant ir akademinių atostogų laikotarpį), taip pat tuo atveju, kai yra mirę pilnamečio asmens abu tėvai (turėtas vienintelis iš tėvų), mokymosi laikotarpiu, bet ne ilgiau, kaip iki asmeniui sukanka 24 metai, skiriama ir kartą per mėnesį mokama 4 bazinių socialinių išmokų dydžio išmoka. Ši išmoka neskiriama ir nemokama asmenims, daugiau kaip du kartus įstojusiems į tos pačios mokyklų grupės mokyklą (kaip suskirstyta pagal Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą).“ (Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymas Nr. I-621 (Žin., 1994, Nr. 89-1706; 2004, Nr. 88-3208, Nr. 152-5534; 2006, Nr. 17-592). [žiūrėta 2016-01-01]. <<http://www.sena.panrs.lt/socparama/tvarka5.htm>>.)

⁴⁹ Ieva Urbonaitė-Vainienė, op. cit.

veiksmai, juose padarytos klaidos konstruoja patirtį, o patirtis moko klysti mažiau. Aplinka, kurioje gyvenome, pokalbiai, žmonės, kuriais žavėjomės ir jų pavyzdžiu sekėme, seminarai, perskaityti tekstai, pamatyti vaizdai ir visa veikla – tai įtakos, kurios suformavo mūsų idėjas ir įgūdžius. Viskas priklauso nuo aplinkos ir išsilavinimo.⁵⁰ Žmogaus pasirinkimai gali keisti gyvenime išskeltus tikslus, tačiau kartais tokio pasirinkimo neturi (piešimą pasirinkęs žmogus gali būti puikus golfo žaidėjas, tačiau toks nebus, jei nėra matęs golfo aikštės ir to žaidimo). Taip pat žmogaus elgesys priklauso nuo bendruomenių, kuriose dalyvauja, ir vertybių, kuriomis keičiamės tarpusavyje. Kalba taip pat yra įrankis. Jei auklėtoja vaikui sako, kad dailininkai neuždirba pakankamai pinigų, mažylio sąmonėje „užsikuria“ asociacijų sistema, kad būti dailininku lygu būti varguoliu. O kas nori būti toks?

Taigi, buvęs netinkamoje aplinkoje, ateityje žmogus gali turėti įvairių sveikatos sutrikimų, o tai irgi gali daryti įtaką vaiko sugebėjimams. Dr. Gaboras Maté teigia: jeigu kūdikiai yra liečiami ir glostoma nugarytė bent 10 min. per dieną, jų smegenų vystymasis pagerėja.⁵¹ Taigi, vaikui yra būtinas žmogaus prisilietimas. Deja, mūsų visuomenėje (Lietuvoje) priimta liepti žmonėms nenešioti, nelaikyti, nesūpuoti ar kaip kitaip liesti biologinių tėvų paliktų vaikų ligoninėse, o tai visiškai prieštarauja vaiko poreikiams.

34. Bažnyčioje Kirstukas su sesute ant rankų, 2007, Alytaus Šv. Liudviko bažnyčia.

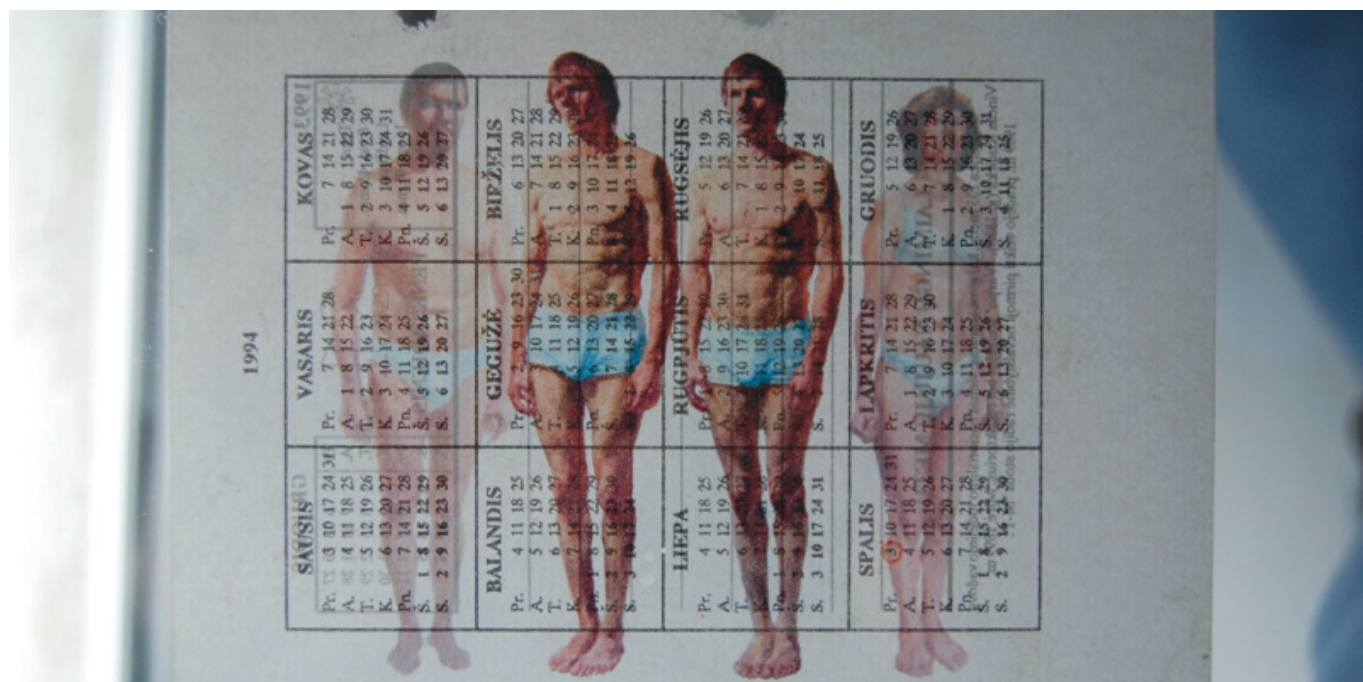
⁵⁰ Jacque Fresco, „Paskaita koledže“ in YouTube [interaktyvus]. 2013-03-01, 0:00 – 1:05:52 min. [žiūrėta 2013-03-23]. <<https://www.youtube.com/watch?v=dRz51erDx4Y>>.

⁵¹ Peter Joseph, Zeitgeist: Moving Forward [DVD] Brazil: Gentle Machine Productions, 2011, 26:01 – 26:20 min.

II. BROLIAI ALGIRDAS IR REMIGIJUS GATAVECKAI: PATIRČIŲ IR KŪRYBOS RYŠYS

2.1. Socialinių ir buitinių sąlygų poveikis Algirdo ir Remigijaus Gataveckų kūrybiškumo užuomazgai

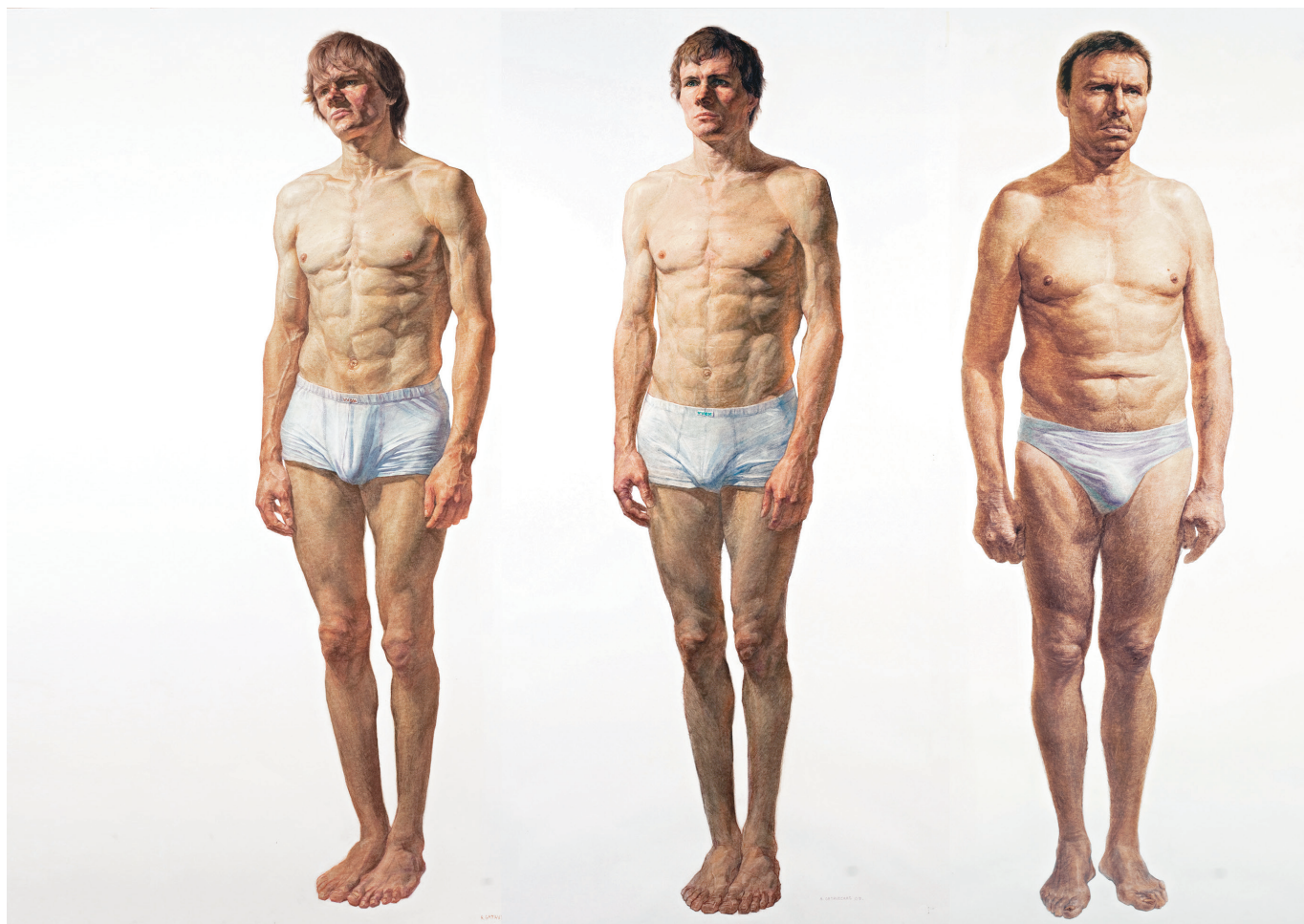
Šioje dalyje nagrinėjama mano ir brolio kūrybai įtaką dariusi vaikystės, paauglystės patirtis, įgyta asocialioje aplinkoje, o vėliau – vaikų globos namuose. Mūsų gyvenimas klostėsi sudėtingomis sąlygomis: mama – našlaitė, savo tėvų nepažinojo, užaugo internate. Tėtis kilęs iš Kaliningrado srities, vaikystę praleido Gudkaimio (Vilkaviškio raj.) kaime, buvo auklėjamas vaikų kolonijoje, kariavo Afganistane.⁵² Dirbdavo statybose, bet tik vasarą. Kai dirbdavo pas ūkininkus, algą gaudavo tiesiai į rankas, todėl socialinių garantijų neturėjo.

35. Algirdas Gataveckas, 1994 *Spalio 3-oji*, 2009, popierius, stiklas, spauda, 14 × 10.

⁵² Lina Mustafinaitė, „Globos namuose užaugę menininkai: nuo bado net kūną geldavo“ in Delfi [interaktyvus], 2015-12-13 16:06 [žiūrėta 2015-12-14]. <<http://www.delfi.lt/projektai/archive/globos-namuose-uzaugę-menininkai-nuo-bado-net-kuna-geldavo.d?id=67831954>>.

Užgerdavo, pamiršdavo susimokėti mokesčius. Tėvai stokojo socialinių įgūdžių, tačiau mūsų nemušdavo, mylėjo pagal savo įsivaizdavimą. Kaip dabar matau tėvus jaunos, kai jie buvo dar „normali šeima“, kai dar rusų laikais mus rengė vienodai – „raudonom šubukėm.“⁵³ Vaikystėje dėl tėvų nepriežiūros įvyko nelaimingas atsitikimas, kai tik per stebuklą likau gyvas.

36. Remigijus Gataveckas, *Brolis*, 2009, popierius, sangina, pastelė, 200 × 115.

37. Algirdas Gataveckas, *Brolis*, 2009, popierius, sangina, pastelė, 200 × 115.

38. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Tėvas*, 2010, popierius, sangina, pastelė, 200 × 115.

⁵³ „Geliantis dvynių atvirumas“ in *Respublika* [interaktyvus], 2010-04-28 15:44:05 [žiūrėta 2013-03-23]. <www.respublika.lt/lt/naujienos/kultura/kulturos_naujienos/geliantis_dvyniu_atvirumas/print.1>.

Man buvo metai ir keturi mėnesiai, kai atsitiko ši nelaimė. „Čia augo medis, jis buvo pasodintas mano garbei. Tada gyvenome Alytuje, Žiburio gatvėje, netoli ligoninės. Tėvas pasakojo, kad nelaimės išvakarėse nukėlė ant palangės užsiropštusį brolių Remigijų. Jis užlipo ant taburetės, nuo jos – ant virtuvės stalo, o tada ant palangės. Kitą dieną aš pakartojau tą patį veiksma. Mes su Remigijumi šokinėjome ant lovos, tėvas sėdėjo šalia, tuo metu žiūrėjo televizorių. Po kiek laiko atsisukęs tėvas žiūri – nėra vieno iš dvynių. Kur dingo? Staiga išgirdo skambutį, atidaręs duris pamatė kaimyną, o šis sako: „Eik, pasiimk sūnų, jis apačioje.“ Tėvas basas nusileido žemyn, aš gulėjau ant gėlyno, jis pakėlė ir nunešė mane tiesiai į ligoninę. Man buvo trūkusi žarna, todėl reikėjo skubiai operuoti, iš Alytaus nuvežė į Kauno klinikas, jose praleidau dvi savaites.“⁵⁴

Apačioje buvo asfaltas, ir iki šiol nesuprantu, kaip, krisdamas iš penkto aukšto, atsidūriau gėlių darželyje. Randas ant pilvo ir dabar dar puikiai matyti. Brolis kūrinijje *Situacija* nepraleido progos jo pavaizduoti. Jis tiksliai perteikė ir mano kiek netaisyklingą – pakrypusio – stovėseną.

Pirmoji mudviejų su broliu piešinių paroda buvo surengta Alytaus savaitiniame darželyje, kai buvome bemaž penkerių. „Mūsų darbelius eksponavo darželio koridoriuje. Kadangi abu labai dūkdavome ir neleisdavome kitiems vaikams pamiegoti, auklėtoja paklausė: „Gal judu norėtumėte piešti?“ Piešiau traktorių, katiną. Paskui atnešė kunigaikščių portretais iliustruotą kalendorių. Žiūrėdamas į tuos paveiksliukus, nupiešiau Vytautą, Kęstutį, Algirdą. Girdėjau, kaip auklytės šnibždas: „Pamatysi – rytoj miegos kaip belgas.“ Taip ir nutiko: kitą dieną leipau iš miego.“⁵⁵ Taigi, mano ir brolio norą piešti formavo tokios aplinkybės. Nupiešiau paveikslus ir laimėjau „prizą“ – galėjau praleisti pietų miegą

⁵⁴ Danutė Jonušienė, „Dvyniai dailininkai iš skurdo pasuko į meno pasaulį“ in Lietuvos rytas [interaktyvus]. Vilnius, 2013, 2013-06-29 23:59 [žiūrėta 2014-08-01]. <<http://verslas.lrytas.lt/sekmes-istorijos/dvyniai-dailininkai-is-skurdo-pasuko-i-meno-pasauli.htm?p=2>>.

⁵⁵ Virginija Majorovienė, „Broliai idealistai“ in, 2012, Nr. 10, p. 63.

39. Alytaus savaitinio darželio naujametiniame karnavale su mama, 1990.

ir dėl to toliau kūriau panašius paveikslus, nes mano darbus (kūrinius) vertino auklėtojos.

Paprasta kopijavimo kalkė ir vyresnysis brolis Egidijus taip pat darė įtaką mūsų polinkiui piešti. Egidijus buvo nupiešęs keletą mėgėjiškų vaizdų, kurie man padarė didelį įspūdį. Jam pavydėjau piešimo įgūdžių, tad namie pradėjome kopijuoti ant sienos kabančius siaubo, veiksmo filmų plakatus. Tie plakatai ir filmai mums be galo patiko. Pirmi piešiniai buvo itin prasti, todėl savimi nusivyliau. Po kiek laiko pastebėjau, kaip Egidijus, naudodamas kalkę, „išspausdino“ dar vieną piešinuką. Kalkė mums buvo didelis atradimas. Kopijavau vyresnėlio piešinius, paskui ėmiausi ir kitų vaizdų. Pasidarė labai įdomu, kas gali būti „spausdinant“ nuotrauką. Virpėjome su broliu dvyniu iš smalsumo, tačiau neturėjome nuotraukų. Ilgos paieškos atsipirko: radome tėvui skirtą dovaną – kariuomenėje padarytų nuotraukų albumą. Tikėjomės, kad kalke perkeltas nuotraukos vaizdas bus tikroviškas. Prisimenu nusivylimą, kai pamačiau lape perkeltą tėvo siluetą. Piešinyje žmogus nebuvo panašus į tėvą. Tada bandėme dar ir dar kartą, norėdami suprasti, kodėl nepasirodo lape atpažįstamas veidas. Žinoma, po eksperimento nuo tėvo gavome pylos, kad sugadinome daugybę jo nuotraukų, tačiau vertėjo. Stebėdami nuotraukas ir gautus piešinius, pamatėme skirtumus: nuotraukose yra šviesa ir šešėlis. Man tada buvo šešeri, ir popieriaus lape bandžiau vaizduoti šešėlius ir šviesą. Tai buvo taiklus pastebėjimas, kuris vedė prie geresnių rezultatų. Tačiau kūrybines aspiracijas nuolat drumstė skurdžios buities sąlygos ir tėvų nepriežiūra.

Su Remigijumi pradėjome elgetauti; prašydami pinigų, rodėme Jeano-Claude'o Van Damme'o triukus. Stoties taksistai siūlydavo pinigų, kad muštumės su kitais vaikais. Kai brolis matydavo, kad mane skriaudžia, atbėgdavo padėti. Taksistams būdavo linksma. „Jautėmės kaip dvi nuo ryklių besisaugančios žuvys. Patyrėm ir labai žiaurių,

žeminančių, ir labai laimingų, pakylėtų akimirų, bet niekada kaip broliai nebuvom nei atskirti, nei atsiskyre.“⁵⁶ Prisimenu, gal jau šešerių metų savarankiškai virėme žirnių sriubą. Buvome labai savarankiški. Tėvai prisidarė skolų, namie išjungė dujas, elektrą, vandenį. Būdavo sunkiausia, kai neturėdavome maisto.

„Remigijus: Nežinau, ar kas nors supras, ką reiškia būti labai labai labai alkanam. Alkio skausmas nepaprastai stiprus.

Algirdas: Kai esi kelias dienas nevalgęs, ima mausti, gelti visą kūną.

Remigijus: Būdavo, naktį atsikeliamo, einame ieškoti maisto. Tamsu, elektros nėra, mes, penkiamečiai, apgraibomis susirandame koki nors paką. „Kas čia? Miltai?“ Valgome miltus. „O čia kas?“ Ragaujame. Druska. Neskani. Būdavo, valgome ir ją. Šešerių atradome Jono Gasiūno meną – tapybą dūmais. Tai nutiko atsitiktinai. Vieną naktį, žaisdami maisto paieškas, pasišviesdami žvake užsiropštėme ant spintos – ten buvo laikoma duona ir kruopos. Nieko neradome, bet sėdėdami ant spintos pastebėjome: nuo žvakės dūmų lubos pajuodo.“⁵⁷

Pradėjome piešti ant lubų. Ry tą išsigandome, nes dienos šviesoje piešinukai buvo labai ryškūs. Net nepamenu, ar ką dėl to mums sakė tėvai. O gal net nematė. Taigi, skolos juos privertė butą Alytuje parduoti, ir išsikraustėme į Vaisodžių kaimą. Mums buvo liūdna, ten daug girtaujančių žmonių. Mieste turėjome daug draugų, o kaime trūko veiksmo, jautėmės vieniši. Pirmos klasės beveik nelankėme. Į antrą Vaisodžių kaimo mokyklos klasę, pasak tėvų, mūsų nepriėmė – nebuvo vietų. Miesto mokykla – už 10 kilometrų. Šalia – vaikų namai. Kadangi mūsų gyvenimo sąlygos atitiko reikalingų globos statusą, tėvai sumastė mus ten apgyvendinti⁵⁸, todėl 1994 m. spalio 3 d. aš su broliu atsidūriau Alytaus vaikų globos namuose, tuometiniame internate. Mus,

⁵⁶ Valdas Puteikis, „Kaip du vandens lašai...“ in *Laima*, 2012, Nr. 2, p. 33.

⁵⁷ Virginija Majorovienė, op. cit., p. 64.

⁵⁸ Ibid.

aštuonmečius, tėvai patys atvežė ir paliko. Paaiškinę, kur veža, tėvai atsiprašė: „Nepykit ant mūsų. Kiek galėsime, tiek padėsime.“ Žvelgiant stereotipiškai ten puikiai tikome – tėvai girtaujantys, mama pati užaugusi vaikų globos namuose⁵⁹. Tačiau mūsų tėvai nebuvo visiškai degradavę. Jei galėtume palyginti, nuopuolio skalė nebūtų užpildyta. Yra daug skaudesnių istorijų.

Bet nemanau, kad jie pasielgė blogai, mus apgyvendinę globos namuose. Dabar suprantu: negalėjo tinkamai auklėti. Prisimenu, su broliu net labai apsidžiaugėme, kai, užpildžius visus popierius, davė valgyti: sriubos ir antrą patiekalą. Pagaliau nebeteks badauti. „Čia – tavo patalas, čia – tavo drabužių kabykla, o visa kita bendra... Metalinės lovos ir žaliais aliejiniais dažais dažytos sienos, nubrizgęs linoleumas... Vaizdas labai panašus į sovietinės ligoninės ar kareivinių.“⁶⁰ Tėvus lankydavome savaitgaliais ir švenčių dienomis. Jie girtaudavo, nesirūpino mumis, bet ir nemušdavo, jų meilės gaudavome. Tėvas visada domėdavosi pažymiais.

„Na, vyrai, kaip mokotės? – nusišypso Algirdas, prisiminęs tėvo žodžius, ir netrukus susimąsto. – Jie sunkiai tvarkėsi su priklausomybe, tačiau labai mus mylėjo. Būdavo, išgėręs tėvas dešimt kartų ateidavo naktį su sūnumis pasikalbėti. Jeigu neturėtų priklausomybės, būtų pavyzdingi tėvai: rūpestingi, tikintys ir labai sąžiningi žmonės. Jie labai daug mus išmokė, ypač darbštumo ir sąžiningumo.“⁶¹

„Pirmos dienos globos namuose buvo keistos, kažkodėl iki tol įsivaizdavau, kad ten gyvena tik psichiškai nesveiki vaikai. Kambariuose buvo geležinės lovos su užuolaidėlėmis – priminė ligoninę. Daugybė vaikų, gal apie 180. Visi spoksojo, nes buvome naujokai. Ten, kaip tikrame kalėjime, egzistuoja ne vienas sluoksnis. Nuo labiausiai užguitų iki visus valdančių stipriųjų. Labiausiai pastebimi buvo ne aukščiausios,

⁵⁹ E. Gruiniūtė, „Ypatingo gyvenimo autoriai“ in *Šeimininkė*, 2012, Nr. 43, p. 9.

⁶⁰ Valdas Puteikis, „Kaip du vandens lašai...“ in *Laima*, 2012, Nr. 2, p. 33.

⁶¹ E. Gruiniūtė, op. cit., p. 10.

o žemiausios kastos nariai, vaikų namų auklėtinių pravardžiuojami mazgotės vardu.“⁶²

Prisimenu, ten gyvenantys vyresni prie mūsų kabinėjosi, sumušdavo. „Bet mes „stogą“ turėjome. Buvo toks vyresnis boksininkas, pravarde Tynta. Jis mus gindavo – patikome jam.“⁶³ Tačiau buvome tikri laukinukai. Teko susipažinti su žodžiu taisyklės. Mat namie jo negirdėjome. Vaikų namų taisyklės mums atrodė keistos: laiku keltis, laiku gultis, praustis, nevaikščioti su batais ant kilimo, negalima bet kada išeiti į miestą. Iš pradžių priešinomės taisyklėms, priešgyniaudavome auklėtojoms. Buvome tikri gatvės vaikai: keikdavomės, įsiveldavome į muštynes, atsikalbinėdavome. Bet kai pripratome prie taisyklių, jas priėmėme, pasidarė daug lengviau gyventi. Mėgome aktyvius žaidimus, kompaniją. Mums tie namai buvo žaidimų, siautimo zona. Dažniausiai su broliu žaidimus susikurdavome patys.

Mokytoja ir vaikų globos namų darbuotojai matė, kad mums su broliu nelabai sekasi mokytis. Kadangi pirmos klasės beveik nelankėme, visai nemokėjome abėcėlės, aritmetikos. Tada auklėtoja ir kiti specialistai nusprendė, kad Remigijui reikia mokytis pagal pritaikytą programą – kai vaikas mokosi tų pačių dalykų kaip ir jo bendraklasiai, tik jų mokosi žymiai paprastesniu lygiu ir ilgiau. Kai kurių jam per sudėtingų dalykų vaikas gali ir nesimokyti. Mokytojas vaikui pateikia užduotis, kurias jis sugeba atlikti. Kai vaikas mokosi pagal pritaikytą programą, jis gali nemokėti tiek, kiek jo klasės draugai. Baigęs mokyklą, jis gauna baigimo pažymėjimą, kuriame nurodyta, kad mokėsi pagal pritaikytą programą. Pagal tokią programą baigęs mokyklą abiturientas toliau gali mokytis

⁶² „Menininkai dvyniai Gataveckai – apie kastas vaikų namuose ir pirmą parduotą paveikslą“ in Žmonės [interaktyvus], 2016-04-22 22:55 [žiūrėta 2016-04-24]. <<http://www.15min.lt/zmones/naujienu/pramogos/tv/menininkai-dvyniai-gataveckai-apie-kastas-vaiku-namuose-ir-pirma-parduota-paveiksla-39-615851>>.

⁶³ Virginija Majorovienė, op. cit., p. 64.

profesinėje, bet ne aukštojoje mokykloje⁶⁴. Po vienerių metų specialistai nusprendė, kad mums reikia mokytis pagal modifikuotą mokymosi programą. Tad prisimenu: kai kiti eidavo į dailės, kūno kultūros pamokas, mes rašydavome ir skaičiuodavome. Negaudamas malonumo sportuoti, piešti, maniau: į mokyklą einu todėl, kad taip reikia auklėtojai, o tai – primityvus mąstymas. Buvau piktas ir bardavausi su mokytoja. Greičiausiai, pradinių klasių mokytoja iki penktos klasės nežinojo, kad sugebame piešti ir šokti. Šiuos gebėjimus pastebėjo mūsų globos namų auklėtojos. Tiesa, tada tik įvairias baisybes, kraupias kaukoles paišėme, tad tokiu piešimo „stiliumi“ ne visos buvo sužavėtos. Mokyklos auklėtojos dėka aštuntoje klasėje mums buvo nutraukta pritaikyta programa, tačiau ir po to mokiniai mus vis dar prilygindavo Simno specialiosios mokyklos intelekto sutrikimą turintiems mokiniams ir pravardžiuodavo Simno gudručiais.

40. Moksleivio pažymėjimas, 1999.

⁶⁴ „Kas yra adaptuota mokymosi programa“ in *Easy@dis.ability* [interaktyvus], 2013, 2012-05-03 07:45 [žiūrėta 2014-05-03]. <http://www.easy.lnf.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=61%3Aakas-yra-adaptuota-mokymosi-programa&catid=11%3Amokymosi-galimybs-negaliesiems&Itemid=21&lang=lt>.

„Atsimenu vienu momentu – buvome gal keturiolikos – grįžę [pas savo tėvus. – *aut. past.*] savaitgaliams nutapydavom ant plokštės kokią jūrą, eidavome per žmones ir pardavinėjome; už vieną paveikslą gaudavome, pavyzdžiui, dešimt litų. Tada tos jūros net akyse nebuvo regėję... Kai 2003 metais išvydome, supratome, kokie silpni buvo mūsų paveikslai. Trūko baltų dažų, vietoj jų naudojome dantų pastą. Už gautus pinigus pirmiausia nusipirkdavome dažų, kad dar galėtume piešti, ir tik paskui – valgyti. Kiti stebėdavosi: užuot kaip visi vaikai pirkę saldinius, mes imdavome kaip seniai – kruopas, košes įvairias, dešroms nelikdavo pinigų. Pirkdavome miltus – iš jų galima buvo daug ką pagaminti.“⁶⁵

Buvo dienų, kai neturėjome piešimui tinkamo popieriaus ar kartono, todėl, tėvų neklausę, kurdavome namie ant sienų.

41. Alytaus Piliakalnio vidurinėje mokykloje, 2000.

⁶⁵ „Geliantis dvynių atvirumas“

42. Alytaus vaikų globos namų futbolo komanda su treneriu Vidu Šurskumi, Simnas, 2000.

Dar mums patiko žaisti futbolą, buvome judrūs. O kai globos namų direktoriaus pavaduotoja J. Žvaliauskienė išvelgė mūsų gebėjimus, nutarė, kad laikas surimtėti – ėmėme lankyti Alytaus dailės mokyklą. Buvome pirmieji vaikai iš globos namų, kurie mokėsi miesto dailės mokykloje. Pradėjome vėlai – tik dešimtoje klasėje ir pirmą pusmetį nelabai noriai ten lankėmės. Kelias į dailės mokyklą eidavo pro sporto mokyklą – taip sunku būdavo praeiti, nes labiau norėjosi spardyti kamuolį, turėjome puikų trenerį, mokantį užkrėsti vaikus futbolo aistra. Todėl, kai eidavome į dailės mokyklą, sakydavome – einame į kalėjimą. Tuo metu piešimas atrodė nuobodus dalykas, tik vėliau viskas apvirto aukštyne kojomis. Tų pačių metų pabaigoje jau žinojome, kad norime studijuoti dailę. Girdėjome visokių nekorektiškų nuomonių, tačiau tai dar labiau pakurstė motyvaciją: norime mokytis dailės. Prisipažįstu: pagundų

43. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *B-Boy*, 2002, Vaisodžių kaime (tėvų namuose).

pasukti blogais keliais, pasiduoti blogiems įpročiams ar susidėti su bloga kompanija buvo daug, bet mumis besirūpinančių žmonių (treneris Vidas Šurskas, menininkas Audrius Janušonis, chemijos mokytojas Vytautas Pėstininkas ir kiti) darbas paveikė stipriau.⁶⁶

Grafitus⁶⁷ (*graffiti*) Alytuje pradėjome piešti 2002 m., nes kai nebelieka, pavyzdžiui, namie švenčiamų Kūčių, pajunti baisią tuštumą. Tėvų namuose tokių švenčių labiausiai ir pasigesdavau. Grįžtame pas juos ir... apsisukę lekiame čiuožinėti ant ledo arba naktį brukamės 10 kilometrų į Alytų piešti grafitų.⁶⁸ Norėjosi padaryti kažką „prasminga.“

⁶⁶ Raminta Jonykaitė, „Dailininkai Algirdas ir Remigijus Gataveckai: asmeninių patyčių padiktuota kūryba“ in Bernardinai.lt [interaktyvus], Vilnius, 2012-07-07 [žiūrėta 2012-09-05]. <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-07-07-dailininkai-algirdas-ir-remigijus-gataveckai-asmeniniu-patirciu-padiktuota-kuryba/85085>>.

⁶⁷ Grafitai (itališkai – graffiato („įbrėžimas“, „parašas“) – šiuolaikinė tapyba aerozoliniais dažais. Graikų kalboje bendratis forma γράφειν – graphein – reiškia „rašyti“. (Žr. „Graffiti“ in Wikipedia [interaktyvus], 2006, [žiūrėta 2009-10-16], <<http://en.wikipedia.org/wiki/Graffiti>>.)

⁶⁸ „Geliantis dvynių atvirumas“.

44–45. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Graffiti namuose*, 2002–2003, Vaisodžių kaime (tėvų namuose): Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2015-10-31 laidos *Kelias į namus* kadrai.

46. Remigijus Gataveckas, 9b kl. chemijos darbų sąsiuvinis, 2002.

47. Algirdas Gataveckas, 9b kl. literatūros darbų sąsiuvinis, 2002.

48. Remigijus Gataveckas, Grafitų (*graffiti*) piešimo procesas, 2003, aerosoliniai dažai.

49. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Diplominis darbas Alytaus dailės mokykloje*, 2004, medžio drožlių plokštė, aerosoliniai dažai. Statybininkų sunaikintas apie 2006 m.

50. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Diplominis darbas*, 2004, aerosoliniai dažai, Alytaus dailės mokykla.

51. Vėlyvas savaitgalis, Alytaus vaikų globos namai, 2003.

Aistra gatvės šokiams, t. y. breiku (*B-boying'u ar breaking'u*, dar kitaip žinomu *breakdancing'o* pavadinimu), su broliu užsidedėme 2002 m. Iki tol mėgdavome daryti įvairius gimnastikos triukus, tačiau tikroji veikla prasidėjo tada, kai per televiziją vienoje laidoje pamatėme profesionalius breiko (*B-boy, B-girl*) šokėjus. Gyvendami kaime, tarp karvių ant žolytės visaip vartėmės, bandėme mokytis judesio elementų, žiūrėdavome per MTV transliuojamą klipą, kuriame buvo rodomi saviti breiko judesiai. Vieną pagrindinių išmokome patys, be jokių mokytojų. Rudenį Alytaus parapijos namuose pasirodė breiko grupės *Acid gang* vadovui Viktorui Zujevui gerokai nustebinome savo rezultatais. Į breiko grupę priėmė nemokamai, užsiėmimai vyko Alytaus parapijos namuose, šalia šarvojimo salės.⁶⁹

Prisimenu, kaip mano mokytojos manė, kad neturėčiau mąstyti taip, kaip aštau, ir sakė: „Tu kvailas, neprotingas, netaalentingas.“ Tokiomis replikomis nieko naudingo nepamokė, nepagerino elgesio, tačiau padėjo suprasti, jog minėtas bendravimo būdas žiebia konfliktą.

⁶⁹ Goda Ambraza, „Dėstytojo aistra – šokti breiką“ in Lietuvos žinios [interaktyvus]. Vilnius, 2013-06-28 06:00 [žiūrėta 2014-02-03]. <<http://lzinios.lt/lzinios/Zmones/destytojo-aistra-sokti-breika/158334>>.

52. Su draugais ryte prieš išeidami į mokyklą, Alytaus vaikų globos namai, 2002.

53. Su draugais prieš breiko treniruotę, Alytaus parapijos namai, 2002.

Mano akiratis buvo siauras vien dėl to, kad šeima neturėjo galimybių jį plėsti. Dėl lėšų stokos, tėvų piktnaudžiavimo svaigalais neturėjome priemonių išreikšti savo aktyvumui ir smalsumui. Mokytojai, patys kilę iš labiau pasiturinčių šeimų, gali stokoti patirties, kaip šiuo atveju atpažinti gabų vaiką. Pamenu, mano matematikos mokytoja nieko nenutuokė apie dailę ir piršo man nuomonę, kad dailės sritis yra silpna, o matematika – mokslų karalienė. Laikydama negabiu, ji netgi siūlė parašyti geresnį vertinimą, kad iš Alytaus Piliakalnio vidurinės mokyklos persikelčiau mokytis į Alytaus profesinio rengimo mokyklą.

Taigi, Alytaus vaikų globos namuose, mokykloje buvo ir yra tokių auklėtojų, mokytojų, kokių niekam nelinkėčiau, bet daug ir gerų auklėtojų. Kai tik išgirstu kalbant, kad vaikų namuose visi darbuotojai blogi, visada sakau: ką tik įžeidėte tas auklėtojas, kurios dirba gerai. Buvo nuoširdžių auklėtojų, kurios rūpinosi mūsų ateitimi. Pavaduotoja Jūratė Žvaliauskienė, auklėtojos Kazimiera Skripkiūnienė, Laima Lubauskienė stebėjo mūsų kūrybinę veiklą ir ragino mokytis, siekti tikslų. Jos įsitikinusios, kad gera iniciatyva turi būti skatinama.

Su broliu dvyniu Remigijumi esame skirtingi žmonės, tačiau visą gyvenimą laikėmės šalia vienas kito. Jei brolis ima piešti, atsiranda sveika konkurencija, ir norisi padaryti ne prasčiau už jį. Todėl kūrybinio darbo įgūdžiai buvo ugdomi drauge. Kartu formavosi ir požiūris į tuos pačius dalykus. Nėrėme į naują – kūrybos – terpę, pasidavėme emocijoms. Baigę vidurinę mokyklą, įstojome į Vilniaus dailės akademiją, studijavome monumentaliosios dailės programoje.

„Iš pradžių lūžis buvo dešimtoji klasė. Mes susiėmėm truputį tam, kad galėtume mokytis vienuoliktoji ir dvyliktoji klasė. Buvo iš mokytojų spaudimas, kad eikit mokytis į profesinę mokyklą, bet mes tikėjome savimi, kad galime baigti dvyliką [klasių] vidurinėje mokykloje ir tada stoti į Vilniaus dailės akademiją. Mes to plano laikėmės ir baigėm dvyliką klasę. [...] Kai įstojome į dailės akademiją, startavome 120 proc., nėrėm į menų terpę, į mokslus ir mūsų vidurkis iki magistro buvo 9,9.“⁷⁰

54. Tokiu metu turėtume miegoti: naktinis breikas, Alytaus vaikų globos namai, 2003.

⁷⁰ Asta Dudurytė, „Broliai Gataveckai: aplinka lemia, kuo užaugsis“ in Žinių radijas [interaktyvus], 2015-09-01 14:01, [žiūrėta 2015-09-09]. <<http://www.ziniuradijas.lt/naujiena/2015/09/01/broliai-gataveckai-aplinka-lemia-kuo-uzaugsi/47733>>.

Į Vilniaus dailės akademijoje rengtas atvirų durų dienas mus palydėjo direktoriaus pavaduotojos J. Žvaliauskienė ir A. Adomavičienė. Norėjome studijuoti tapybą, todėl ėjome į Tapybos katedrą. Vežėmės savo darbų, tikėjomės pasikonsultuoti su dėstytojais: verta stoti ar ne. Sutikome tapybos grandą Kostą Dereškevičių, o jis žodžio kišenėje neieško. Mūsų piešinius, ypač tapybą, jis stipriai sukritikavo. Auklėtojos išsigando. Jis išgąsdino ir mus, tačiau kažkodėl dar sugalvojome pasidomėti Monumentaliosios tapybos ir scenografijos katedros studijomis. Sutikome Monumentaliosios dailės (freskos-mozaikos) dėstytoją Artūrą Kavaliauską, sulaukėme pagyrų: „Puikūs darbai, stokit!“ Šie susitikimai ir lėmė mūsų sprendimą.⁷¹

Daugelis iš mokyklos netikėjo, kad įstosime, bet pavyko iš pirmo karto. Žinios apie įstojimą sulaukiau, tapydamas gamtą. Palikau tai, ką tapiau, teptukais nusipiešiau ūsus ir girdamasis apėjau visus vaikų namus.

55. Algirdo ir Remigijaus Gataveckų parodoje su auklėtojomis, Jurgio Kunčino viešosios bibliotekos Pirmojo Alytaus filialas, 2002.

⁷¹ Raminta Jonykaitė, „Dailininkai Algirdas ir Remigijus Gataveckai: asmeninių patyčių padiktuota kūryba“ in Bernardinai.lt [interaktyvus], 2012-07-07 [žiūrėta 2012-09-05]. <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-07-07-dailininkai-algirdas-ir-remigijus-gataveckai-asmeniniu-patirciu-padiktuota-kuryba/85085>>.

Studijų pradžioje jautėmės patekę visai į kitą pasaulį. Per pirmą piešimo paskaitą kai kurie bendrakursiai klausė, kodėl mano pieštukas prastai nubrožtas, ir kodėl jį laikau kaip rašiklį.

Kai išėjome iš vaikų globos namų, esminė problema buvo ta, kad iš tėvų nebuvo atimtos teisės, todėl negalėdavome gauti valstybės paramos, pragyvenimui neturėjome jokių lėšų. Pagalbos ranką išsyk ištiesė Alytaus vaikų globos namai – direktoriaus pavaduotoja J. Žvaliauskienė pasakė: „Tik mes galime jums padėti.“ Kiekvieną savaitę skirdavo sausą davinį, tad į Alytų važiuodavome pasiimti maisto ir su pilnais krepšiais grįždavome į Vilnių. Globos namai sutvarkė dokumentus, kad gautume pašalpą, padėjo, kuo tik galėjo. Vilniaus dailės akademija mums sudarė galimybę nemokamai gyventi bendrabutyje, skyrė pašalpą. Turėjome kur išsimiegoti, palankias sąlygas kurti. Buvo sunkiau dėl piešimo priemonių: vaikų globos namai ir privatūs asmenys nupirkdavo pastelių, aliejinių dažų, popieriaus... Iš valstybės gavau išeitinę globos namų pašalpą – 6100 Lt. Į būstą šių lėšų investuoti neįmanoma – Alytuje net tualetu už tiek nenusipirksi. Su broliu norėjome susidėti valstybės gautus pinigus ir investuoti į Valentino Antanavičiaus paveikslą *In memoriam Salvador Dali* (1998), tačiau to daryti mums neleido Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbuotoja. Todėl pirkau nešiojamąjį kompiuterį. Gal ir gerai – jo padedamas, renku šį tekstą.⁷²

Nesigėdiju, kad užaugau be tėvų, priešingai – laikau sėkme, kad patekau į vaikų namus. Beveik visos mūsų idėjos, mintys, atsispindinčios darbuose, kyla iš mūsų gyvenimo istorijos. Žinoma, kartais gali patarti draugai, idėjų galima išvelgti ir apsilankius parodose ar pažiūrėjus internete, tačiau svarbiausias kūrybos šaltinis – mūsų patirtis.

⁷² Virginija Majorovienė, op. cit., p. 64.

2.2. Projektas *Situacija* kaip *Poveikio* priešistorė

Norint sekti mūsų kūryboje rutuliojamą teminę-probleminę slinktį, svarbu aptarti 2010 m. galerijoje *Meno niša* pristatytą parodą *Situacija*. Joje eksponavome hiperrealistiniu stiliumi nupieštus vienas kito portretus, kurių formatas analogiškas vėliau pradėtiems *Poveikio* projekto piešiniams, bei kitus kūrinius. *Situacijos* pagrindu pasirinkome savo gyvenimo istoriją, kurios trauminius dalykus siekėme įprasmiti konceptualiai apibendrintu ir metaforišku pavidalu. Kadangi *Poveikis*, galima sakyti, yra parodos *Situacija* tęsinys, todėl pastarąjį darbą verta aptarti išsamiau.

Stengėmės aktualizuoti sudėtingas socializacijos problemas, atsirandančias augant valstybiniuose globos namuose. Asmeniškai išgyventos socialinės problemos yra reikšmingos ne tik mūsų pačių atveju, bet ir platesniu mastu. Kaip pavyzdį pristatėme save, tiksliau – savo atvaizdus, kuriuos eksponavome įvairiausiais būdais ir įvairiose vietose – ant vaistų dėžučių, namo sienų, audinio skiautės ir t. t.⁷³ Objektas, ant kurio eksponavome, „uždėjome“ vaizdą, yra svarbus, nes dažniausiai tai savotiškas ženklas iš praeities, o tekstas suteikia visai kitą reikšmę, nei gali atrodyti iš pat pradžių. Pavyzdžiui, namo siena, tiksliau, kampas, tik iš pirmo žvilgsnio yra beasmenė vieta, fonas, o biografinis tekstas ar pasakojimas, ar, galų gale, bet kokia kita verbalinė forma jo reikšmę visiškai pakeičia. Prie to namo kampo mes valkataudavome, o vaistų dėžutė – nuoroda į nelengvo gyvenimo pasekmes. „Ekspozicijoje ir sulankstytos dėžutės, ant kurių sienų tarsi sulankstyti Gataveckų ir jų mamos gyvenimai.“⁷⁴

Dar vienas svarbus dalykas mūsų darbuose – figūrų tarpusavio

⁷³ Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija „Algirdas ir Remigijus Gataveckai – kūryba iš praeities ženklų“ in. YouTube [interaktyvus]. 2010-03-24 [žiūrėta 2013-03-23]. <<https://m.youtube.com/watch?v=PfXhG62uNbg>>

⁷⁴ Ibid.

santykis, jų padėtis viena kitos atžvilgiu. Gana komplikotas, „kitokias“ eksponavimo sąlygas ir padėtis pasirenkame neatsitiktinai. Kadangi esame dvyniai ir nuo pat gimimo buvome kartu, savo figūras beveik visada lygiuojame drauge, išskyrus fotografiją *Šeima svarbi svarbiomis akimirkomis*, kurioje tarp mūsų stovi internato auklėtojos, tėvų figūros čia tik menamos, blankios todėl, kad norime pabrėžti: tarp visų žmogaus vertybių jos turėtų ten būti, bet nėra, tad jas pavaizdavome kaip savotišką užuominą – „kaip iš tiesų turėtų būti, bet nėra.“ Nuotraukoje buvo auklytės K. Skripkiūnienė ir J. Žvaliauskienė, mudu su broliu ir mūsų klasės auklėtoja Vida Butkevičiūtė – svarbiausi mūsų gyvenime žmonės. Tėvų nebuvo, tačiau buvo dvi vienišos kėdės – tarsi paliktos jiems. Pamatęs nuotrauką pasakiau: „Reikia ten tėvus įsodinti, nes taip turėjo būti.“ Nuotraukoje tėvus „įtapėme“ iš kitos nuotraukos. Paveikslą prašmatniai įrėminome. Raudonas fonas, karališka spalva. Tas rėmas

56. Galerijoje Meno niša atidaroma brolių paroda *Situacija*, 2010, Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2010-03-24 žinių kadras.

ir fonas – dirbtiniai dalykai, tikrovėje šios prabangos nėra. Netikras auksas. Specialiai pragremžėme motinos sijoną, kad matytųsi dalis kėdės. Parodoje rodėme ir dienos, kurią mus tėvai paliko likimo valiai, kalendoriaus lapelį. Vienoje pusėje pavaizdavome greta stovinčius savo, kitoje pusėje – tėvų atvaizdus. Žiūrint prieš šviesą, lapelis persišviečia, ir atrodo, kad visa šeima yra kartu, bet tai tik dar viena apgaulė. Tokią pat skaudžią apgaulę, įgyvendintą galutinį projekto darbą, alytiškiai matė stoties rajone ant namo kampų, šalia kurių mes vaikystėje vaikstavome. Anksčiau šis rajonas mums reiškė pragyvenimą, laisvę, naujus iššūkius, o dabar – tai naujas svarbus kūrybos šaltinis. Visi trys figūriniai mūsų portretai stovėjo greta ant namo sienų plokštumų; žiūrint tam tikru rakursu atrodė, kad visos figūros yra kartu, tačiau iš tikrųjų taip nėra. Nupieštas mūsų ir tėvo figūras komponavome netradiciškai – ant skirtingų plokštumų, sueinančių į vieną kampą. Mūsų ir tėvo figūras

57. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Situacija*, 2010, skaitmeninė.

skiria briauna (riba), todėl pačios pastato dalys (kampas ir cokolis) kompozicijai suteikia emocionalią nuspalvintą prasmę. Tai savotiškas grėsmės, netikrumo, baimės ženklas – niekada nežinai, kas slypi už kampo. Įtampa tarp situacijos dalyvių praeivį įtraukia į interpretacinį žaidimą ir, savo ruožtu, palieka išpaudą jo asmeniniame miesto žemėlapyje. Autentiškos istorijos pavertimas miesto elementais skatina naujų miesto istorijų formavimąsi. Figūros lyg ir kartu (arti), bet tuo pačiu metu ir labai toli, „nemato“ viena kitos, tiksliau, žvelgia į skirtingas puses. Kaip teigia Jekaterina Lavrinec, toks *streetart* gali būti ne tik kritinio mąstymo įrankis, bet ir *auto-bio-grafijos* (t. y. savo gyvenimo istorijos rašymo) metodas. „Nuosekliai viešindami savo biografijos epizodus ir įpindami juos į viešas miesto erdves, mes tam tikra prasme kartografavom miestą. Kūrinyje padeda paženklinti biografiškai svarbias vietas, o piešimo procesas virsta intensyvia autobiografinė praktika. Tai gali būti atsparos taškas, permąstant grafičių fenomeną, kurio aptarimas dažniausiai koncentruojasi į legalumo ir nelegalumo klausimus. Darbas atskleidžia gatvės meno potencialą formuoti emocinį miesto reljefą. Kadangi grafičiai turi aktyvaus ir neišvengiamo santykio su žiūrovu, toks gatvės menas gali pakeisti praeivių ritmus ir maršrutus ir paskatinti naujų praktikų (fotografavimas yra tik viena iš jų) atsiradimą.“⁷⁵

Panašiais komponavimo principais rėmėmės ir „uždėdami“ savo atvaizdus ant vaistų dėžučių. Figūras čia tarsi laužo, iškraipo dėžučių briaunos. Dar vienas darbas, pavadintas *Dokumentas Du* – kūrybinio proceso metu (pozuojant) atsiradę pėdų išpaudai (prakaito dėmės) ant audinio skiautės. Brolis pozavo, stovėdamas ant drobės, aš piešiau, paskui pasikeisdavome vietomis. Audinio, kaip pastato ankstesniuose kūriniuose, vaidmuo čia labai svarbus, kadangi audinys yra „valdiškas“ – su internato antspaudu. Mes tarsi sugretinome du skirtingus antspaudus,

⁷⁵ Dr. Jekaterina Lavrinec, *VDA Vaizduojamosios Dailės fakulteto Magistro pakopos studento Algirdo Gatavecko diplominio darbo „Situacija“ recenzija*, Vilnius, 2010.

58. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Našlaičiai*, 2009, vaistų dėžutės, akrilas.

ženklus. Vienas tikras, natūraliai susiklostęs, intymus ir individualus – tai mūsų pėdos, kitas – šaltas, dirbtinis, biurokratinis – globos namų antspaudas, savotiškas ženklas, kuriuo esame pažymėti. Įsižiūrėjus į ant paklodės įspaustas pėdas, matyti, kad viena jų yra blankesnė už kitą. Tai mano pėdos – nuo tada, kai iškritau iš penkto aukšto, viena koja nežymiai trumpesnė. *Dokumente Du* taip pat palietėme ir egzistencinius – laiko, būties, amžinybės klausimus. Pėdos – tai savotiška nuoroda ir į tai, kas jau buvo, bet dabar nebėra.

Kurdami *Situaciją* išgryninome kertinius savo kūrybos principus (kūrybą drauge, bendradarbiaujant ir autobiografiškumą), estetinę-vizualinę raišką bei potraukį prie socialinių temų. Savo istoriją pasitelkdami kaip pavyzdį, siekėme perteikti universalų individo vystymosi, šeimos ir visuomenės santykių dialogo problemškumą.

2.3. *Autoportretai homonimai*: gyvi emocijų, atminties, energijos pėdsakai

Šiame skyriuje dėmesys sutelkiamas į mūsų projektą *Autoportretai homonimai*, kuriame apmąstome savo dvyniškos tapatybės (žmonės dažnai mūsų neskiria) klausimus.

Dar būdamas mažas, gavau geltonai rašantį rašiklį ir juo piešiau žmones. Pabandęs nusprendžiau – geltona piešia neryškiai. Ėmiausi piešinį „taisyti“ mėlyna spalva. Spalvos susimaišė, ir išėjo žalia... Man tai buvo atradimas. Vėliau savo studijoje nutarėme tapyti autoportretų seriją, tačiau ne visai įprastu būdu: užsimerkę, paeiliui įsitverdami tai teptuko, tai drobės. Vieną drobę nudažėme geltonai, o kitą – mėlynai.

59. *Autoportretai homonimai*, galerija *Meno niša*: Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2015-04-23 žinių kadras.

Brolis rankose laikė geltoną drobę, aš – teptuką su mėlynais dažais. Abu užsimerkėme, ir brolis geltona drobe piešė mano portretą, o aš tuo pat metu mėlynu teptuku – jo atvaizdą. Vėliau brolis rankose laikė teptuką su geltona spalva, o aš – mėlyną drobę. Veiksmas kartojosi. Taigi, ant mėlynos drobės tapėme geltona spalva, ant geltonos – mėlyna. Abiejose drobėse portretai išėjo žali. Galiausiai ant baltos drobės dėjome geltonos ir mėlynos spalvos mišinį – žalią spalvą. Taikant „spalvų rato“ principą atsirado naujų spalvų, naujų kombinacijų, ir susidarė trys „vidiniai“ autoportretų ciklai (3 žali, 3 oranžiniai, 3 violetiniai, t. y. iš viso devyni gyvi emocijų, atminties, energijos pėdsakai). Juos sujungė dešimtas, nutapytas melsvai žalsva spalva baltoje drobėje. Elektrinę spalvą rinkomės ne šiaip sau. Pamenu, vienas draugas kartą atėjęs paklausė:

60. *Autoportretų homonimų* kūrimo proceso akimirka, 2015, Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2015-04-23 žinių kadras.

„Tu dailininkas, tu man ir pasakyk, čia žalia ar mėlyna spalva? Žmonės ją dažnai painioja, pavadina tai mėlyna, tai žalia.“ Atsakiau: „Čia yra tas viduriukas – melsvai žalsva spalva.“ „O tu Algirdas ar Remigijus?“ – vėl paklausė draugas. Nuskambėjo panašiai, kaip ir „Ar čia žalia, ar mėlyna.“ Taigi, sunku atskirti spalvas, kaip ir sunku atskirti mus, tad melsvai žalsva spalva įrėminome aptariamo projekto paveikslus.

„Mūsų fizinis panašumas atliepia ir mūsų vidinį vienį. Vienodai įvardijama ir „kasa“ – ar tai būtų plaukų pynė, ar pinigų saugojimo vieta.“⁷⁶ „Homonimai (gr. *ὁμώνυμοι* (*homōnumoi*), vns. *ὁμώνυμος* (*homōnumos*) <*ὁμός* (*homos*) „vienodas“ + *ὄνομα* (*onoma*) „vardas“ – žodžiai, kurie vienodai skamba, bet turi skirtingas reikšmes, pvz., (augalo) žiedas ir (piršto) žiedas.“⁷⁷ Prisimenu, kaip, pabendravę su lingvistais, išgirdome ir patį žodį: „patiko, kad jo sandaroje slypi ir dar vienas žodis, tiesa, jau ne graikiškas, o lotyniškas „homo“ – žmogus. Sumanius tapyti autoportretų seriją jis labai derėjo.“⁷⁸

Svarbu, kad autoportretų autoriai – du, o vaizdas vienas. Šiuo atveju save traktuojame kaip vieną asmenį. Tampame vienas kito atspindžiu, todėl parodos koncepcija paremta homonimų (žodžių, kurie vienodai tariaimi, bet turi skirtingas reikšmes) idėja.

Tapydami mėginome sukurti tikrąjį savo autoportretą, atskleisti esminius mūsų gyvenimo bruožus, patirtis, pomėgius, parodyti asmeninį ryšį, artumą, sielų giminystę. Autoportretuose pasakojome apie panašumų skirtumus ir skirtumų panašumus. Kūrinys pagrįstas bendradarbiavimo ir kūrybinio veiksmo kaip kūnų dialogu. Kūrybiniame procese mums labai svarbi spalva, linija, veiksmas, pasitikėjimas vienas kitu ir vienodumas,

⁷⁶ Lolita Bytautaitė, „Duryš atsidaro“: „Susipažinkite – broliai menininkai Gataveckai“ [interaktyvus]. Vilnius, 2015-04-25 / 11:10 [žiūrėta 2015-05-06]. <<http://www.lrt.lt/televizija/anonsai/15601>>.

⁷⁷ Wikipedia [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-09-12]. <<https://lt.wikipedia.org/wiki/Homonimai>>.

⁷⁸ Mindaugas Klusas, „Tikrasis brolių Gataveckų realizmas“ in Lietuvos žinios [interaktyvus]. Vilnius, 2015-04-28/06:00 [žiūrėta 2015-05-06]. <<http://lzinios.lt/lzinios/Kultura-ir-pramogos/tikrasis-broliu-gatavecku-realizmas/200967>>.

turintis ne vieną reikšmę.

Šiam projektui pasitelkėme automatinio piešimo techniką. Neprofesionalų ir vaikų piešiniai, mūsų požiūriu, yra tikroviškesni nei realistinės manieros dailės kūriniai, nes esu įsitikinęs, kad tik nevaržoma linija ar potėpis gali atverti žmogaus pasąmonę, kurioje ir glūdi tikroji realybė, todėl siekėme kūrybą išlaisvinti iš vaizdavimo konvencijų. Autoportretai tapyti vienu užsimojimu, užsimerkus, neatitraukiant teptuko nuo drobės, arba kitaip – nenukerpant virkštelės nuo pasąmonėje iškylančio atvaizdo. Galbūt daug tikresnio nei matytume plika akimi. Žinoma, užsimerkę turime matyti beveik tą patį vaizdą, kaip ir atmerktomis akimis. Taikydami aprašytą kūrybinę strategiją, pasiekėme dviejų mus dominančių sričių – šokio ir vizualiojo meno – simbiozę. Pasak kritikės Lolitos Jablonskienės, čia tapymas ar piešimas yra performatyvūs – sujungia kūną, judesį bei paliekamą ženklą kaip *tagą*⁷⁹ ir, žinoma, išsiveržia iš paveikslo rėmo, t. y. vyksta jau tikrame gyvenime. Tapėme keisdamiesi drobe ir teptuku. Mes visą gyvenimą taip pat dalijamės džiaugsmiais ir vargais. Tapymo būdas, kai, stovėdami vienas prieš kitą, abu judame su teptuku ir drobe, simbolizuoja ir mus garsinančią saviraiškos formą – šokį. Taigi *Autoportretų homonimų* tapymo procesą įamžinantis filmas demonstruoja, kad portretuojantieji-portretuojamieji ir pats portretavimas čia yra tvirtai sukibę toje pačioje erdvėje ir laike. Mūsų projekte šį efektą sustiprina autoriaus-modelio „homonimiškumas“ ir mūsų drauge atliekamas veiksmas (tapoma išsyk teptuku ir drobe – abiejų kūnais).⁸⁰ Kaip rašė žurnalistas Mindaugas Klusas, „Kaip paveikslais perteikti, kad esi piešėjas, šokėjas, gatvės menininkas? Per patį tapymo procesą ir mėginame sukurti tikrąjį savo autoportretą, atskleisti esminius

⁷⁹ Tagas (angl. tg) – parašas, žymintis graferių kūrinius, gatvių teritorijas ir t. t. Jis yra seniausias grafitų istorijoje. Jo funkcija – populiarinti save ir komandą. Iš pradžių tagai buvo tik paprasčiausi raidžių rinkiniai – parašai, kurie išsiskirdavo vien savo turiniu. Tagai dabar yra modernus ir vienas nuo kito skiriasi ne tik turiniu, bet ir plastine kalba.

⁸⁰ Lolita Jablonskienė, Parodos *Autoportretai homonimai* anotacija, Vilnius, 2015-04-23.

mūsų gyvenimo bruožus, patirtis, pomėgius.“⁸¹

„Kartu su filmu rodomos plokštumos tikrai ne paveikslai – tai realistiškai nepavaizduojamų emocijų, atminties, energijos gyvi pėdsakai (juolab susiję ne su atskiru individu, o su dviejų interakcija); na o jei jau pradėjome kitaip kombinuoti žodžius, tai ir kinetinė tapyba, šokio piešinys, performatyvi antropometrija...“⁸²

„Autoportretas – autoironija – autoanalizė – automatizmas – autobiografija – autografas – autogenezė – autonomija – autorius –

61. Parodos *Autoportretai homonimai* atidarymo akimirka, galerija *Meno niša*.

⁸¹ Mindaugas Klusas, „Tikrasis brolių Gataveckų realizmas“ in Lietuvos žinios [interaktyvus], 2015-04-28 / 06:00 [žiūrėta 2015-05-06]. <<http://lzinios.lt/lzinios/Kultura-ir-pramogos/tikrasis-broliu-gatavecku-realizmas/200967>>.

⁸² Lolita Jablonskienė, op. cit.

autoritetas – autošaržas.⁸³

Paveiksluose žiūrovai mūsų gal ir neatpažįsta, sako: tas kažkoks senas, o tas ligotas, bet mes kartais jaučiamės esantys ir seni, ir ligoti... Žiūrovams įdomu ir sunku suprasti, ką pavaizdavome šiame performatyvaus piešimo rezultate – Algirdą ar Remigijų. Kūryboje kaip ir tam tikrose gyvenimiškose situacijose mes galime virsti kone vienu asmeniu.

62. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Autoportretai homonimai*, 2015, 102 × 182, drobė, akrilas.

⁸³ Tomas Ivanauskas, Jaunųjų tapytojų liūdesyba“ in m – puslapiai [interaktyvus], 2015-12-18 [žiūrėta 2015-12-20]. <m-puslapiai.7md.lt/2015-12-18/Jaunuju-tapytoju-liudesyba>.

„Sąmonė, sąmonė, savirefleksija – daiktavardžiai, neretai savo būvį įprasminantys menininkų kūriniuose. Tie patys daiktavardžiai, labiau nujaučiami, nei atpažįstami, persikūnija į veiksmažodžius A. ir R. Gataveckų parodoje, kurios koncepcijos esmė – pats tapymo veiksmas, dinamiška emocijų kaita, atsiminimų proveržiai, visiškas atsiribojimas nuo aplinkos trukdžių ir vienas kito pajautimas, kurio unikalumą ir jėgą atveria tik dvynius jungiantis ryšys.“⁸⁴

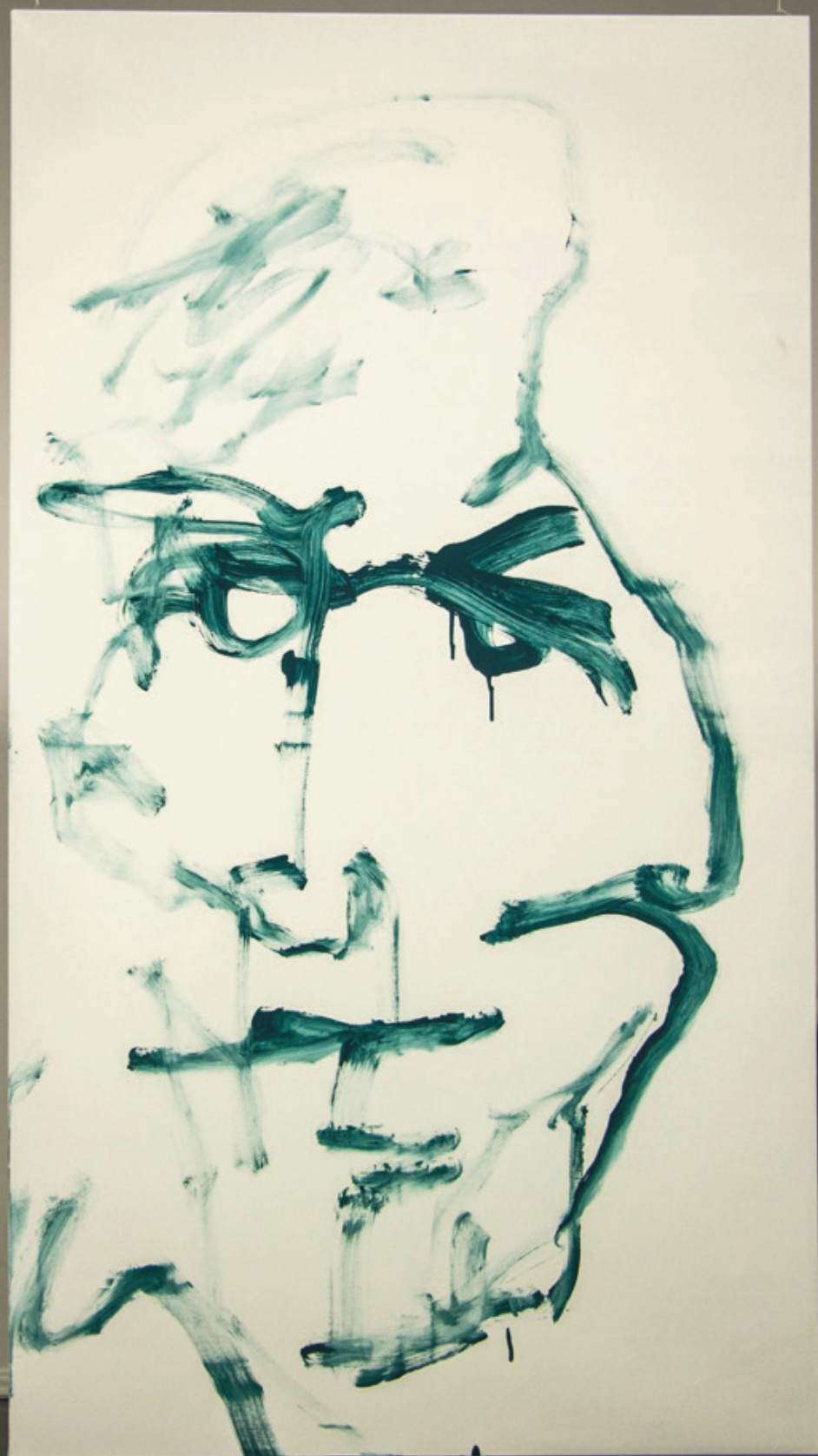
Pasak L. Jablonskienės, „Paradoksalu, bet šiuolaikinio meno diskurso požiūriu šie šokiruojančiai eskiziški (auto)portretai yra bene realistiškiausi (tikroviškiausi) lig šiol sukurti Gataveckų kūriniai. Kodėl? Pirmiausia – realybė ir realistinis paveikslas juk nėra tapatūs dalykai; jie nesutampa. Tikrovę patiriame vyksme, būdami joje, įtakojami ir įprastų, ir tuo pat metu visiškai atsitiktinių faktorių. O paveikslo realizmas priešingai – yra nuspėjamas, stabilus (todėl ir malonus).“⁸⁵ Šiame projekte menotyrininkė aptinka svarbiausius aspektus: „kuriame kartu, piešiame ir portretuojame, tyrinėjame, bet tą darome „atrišę“ šiuos veiksmus nuo mūsų įprastų, įteisintų reikšmių, o labiausiai nuo įprastai laukiamų rezultatų – visų pirma nuo atpažįstamo (realistinio) vaizdo, nuo tikrovę reprezentuojančio atvaizdo. Veiksmažodžiais pakeitę daiktavardžius (piešinys, portretas, paveikslas), mes juos intensyviau analizuojame, tarsi bandydami išsiaiškinti, išgryninti ir parodyti esminius savo bendros praktikos elementus.“⁸⁶

63. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Homonimas*, 2015, 102 × 182, drobė, akrilas.

⁸⁴ Ainė Jacytė, „Dviejų kūrų vienu veidu pėdsakai“ in Kaunodiena.lt [interaktyvus]. 2016-02-25 [žiūrėta 2016-02-26]. <<http://www.kamane.lt/layout/set/print/Spaudos-atgarsiai/Daile/Dvieju-kunu-vienu-veidu-pedsakai>>.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Lolita Jablonskienė, op. cit.

III. *POVEIKIS*: MENINIŲ DALYVAVIMO PRAKTIKŲ GALIMYBĖS SOCIALIZUOJANT VAIKUS

3.1. Piešinio kaip pagrindinės išraiškos priemonės pasirinkimas

Remdamasis J. Fresco teiginiais,⁸⁷ atlikau eksperimentą: paprašiau piešimo kursų dalyvius pasakyti, ką piešiu popieriuje. Man tik pradėjus rašikliu vaizduoti liniją, vienas klausytojas sušuko: „Tai lėktuvas!“ Taip, aš norėjau pavaizduoti lėktuvą, tačiau tai, ką matė žiūrovas, nebuvo nupieštas lėktuvas ar tuo labiau tikras lėktuvas. Jie matė tik liniją ir popieriaus lapą. Tada gana tiksliai nupiešiau variklio detalę – stūmoklį. Klausytojai neišmąstė, ką pavaizdavau. Patvirtino: tokio daikto jie nežino. Taigi, žmonės gali pasakyti, ką piešiu viena linija, dar nebaigus viso piešinio, tačiau prieš tai turi gerai žinoti vaizduojamą daiktą. Vadinas, piešėjas turi žinoti, kaip atrodo variklis, kad galėtų jį nupiešti. Kaip teigia J. Fresco, žmogui užtenka tik užuominos, atskirų sąmonės vaizdinių sąryšio, kad jis, sujungdamas informaciją, atspėtų užuominą.⁸⁸ Vadinas, vaikas, matęs piešinius, žinantis, kaip atrodo ranka rašantis žmogus, gali susisteminti turimą informaciją ir suprasti, kaip piešiama ar tapoma. Pasak J. Fresco, tik susipažinęs su įvairiomis sistemomis ir turėdamas atmintyje informacijos, gali kurti daugiau sąmonės vaizdinių sąryšių, įkvėpimo ieškodamas asociacijose, vaizdiniuose, gali prieiti prie tam tikrų sprendimų, pastebėjimų ar atradimų.⁸⁹ Žinodamas, kaip atrodo žmogus ir kaip atrodo nerūdijantis plienas, gali įsivaizduoti, kaip atrodo plieninė skulptūra. Balionas + nerūdijantis plienas + šuniukas = amerikiečių menininko Jeffo Koonso sukurta skulptūra *Balloon Dog*. Ir kuo daugiau žmogus turi žinių, tuo daugiau idėjų kyla jo sąmonėje.

⁸⁷ Jacque Fresco, op. cit., 0:40 – 3:32 min.

⁸⁸ Ibid., 3:30 – 4:07 min.

⁸⁹ Ibid., 3:30 – 4:07 min.

Vadinasi, norint būti menininku, reikia kaupti visokią informaciją ir neužsidaryti siauroje žinijos ir patirčių terpėje, kitaip sakant, žmogus, sumuodamas informaciją, gauna idėjas. J. Fresco sako: eskimas niekada nesvajos apie paplūdimį su palmėmis, nebent jis jau matė tokį vaizdą arba kažką panašaus, kas gali paskatinti apie tai svajoti.⁹⁰ Taigi galima teigti: žmonės išnarplioja loginius uždavinius, teikia idėjas, sumanymus, tačiau naujų dalykų iš niekur išmąstyti negali.

Suaugusieji sako, kad arklį mažas vaikas sugeba nupiešti geriau nei vaiko motina. Kodėl vaikas taip sugeba? Kodėl piešia arklį, vaizduoja saulę, medžius, namus? „Broliai [...] kaip ir įprasta daugeliui paauglių, sąsiuvinis margindavo siaubo filmų personažais, Švarcnegeriais, Rembo, vėžliukais nindžėmis, kitais herojais.“⁹¹ Remdamasis J. Fresco paskaitos⁹² žiniomis ir savo gyvenimo patyrimais, minėtu pavyzdžiu apie lėktuvą, galiu sakyti: vaikai piešia tik tai, ką matė, lietė ir girdėjo savo aplinkoje, t. y. mokiny, neturėdamas duomenų apie arklį, negali jo perteikti popieriaus lape. Nebent arklį pamato, ir tas vaizdas kaip šviesos ir šešėlio kombinacija nukeliauja į rageną ir optikos nervais nuteka į nervų ląsteles, neuronus (smegenis), arba paliečia jį kaip skulptūrą, pajunta jo formą, ir šis veiksmas nueina į lytėjimo atmintį. Padedą, jei žodį arklys išgirsta dar ir dar kartą, ir šie dalykai – garsas, vaizdas, lytėjimas – susipina. Taip vaikas sužino, kas yra arklys, ir kaip jis atrodo. Tada tą vaizdą gali perteikti popieriaus lape.

Piešinio „skaitymas“ – ne instinktas. Būdami vaikai, to turime mokytis nuo pačių pradžių. Pratiname smegenis suprasti piešinį, pamažu stiprindami jungtis kritiškai svarbių zonų: tų, kurios atpažįsta vaizdinę

⁹⁰ Ibid., 21:06 – 21:14 min.

⁹¹ Edita Gruiniūtė, op. cit., p. 9.

⁹² Jacques Fresco, „Paskaita koledže“ in YouTube [interaktyvus]. 2015-06-18, 0:45 – 1:38 min. [žiūrėta 2015-06-20]. <<https://www.youtube.com/watch?v=GIRHUdDNjd0>>.

nupiešto objekto formą, ir tų, kurios mums pasako, kokia yra verbalinė tų objektų raiška. Man atrodo, stropiai analizuojama piešinį iš esmės piešiame mintyse. Taigi, vaikai mato saulę, namus, arklius, todėl juos piešia. Tačiau tą pačią patirtį juk turi ir motina. Kas lemia, kad motina piešia prasčiau už vaiką? Vaikas stebi aplinką ir ją fiksuoja. Vieni arklius stebi kaip objektus, kuriuos nori nupiešti: analizuoja, žiūri, kokios proporcijos, kokie siluetai, kokia akių, šnervių forma, nes turi tikslą juos pakartoti plokštumoje. Kiti į arklius žiūri kaip į gyvulius, kuriais jodinės. Vadinasi, jų tikslas – jodinėti. Jodinėdamas ir jo neanalizuodamas arklio nenupieši. Sakykim, šiuo metu aš nenupieščiau kengūros. Ją mačiau zoologijos sode, tačiau to nepakanka. Man reikia kengūrą ne tik pamatyti, bet ir pastudijuoti.

Kartais vaikai nupiešia žydrą medį. Tai normalu. Jie matė ir žino, kaip atrodo žydra spalva, ir žino, kaip atrodo medis: juos sudeda ir gauna tokį rezultatą. Tokiu būdu („dalykus sudėdami“) menininkai kuria abstrakcijas – atsiranda menas. Kiti objektai – daiktai, gaminami ar atrandami lygiai taip pat.

Būti kūrybingam, vadinasi, turėti idėjų. Piešimas ir yra atminties, vaizduotės ir erdvinio bei loginio mąstymo įsisavinimo atspindys. Sutinku ir manau: gyvendami piešėjų aplinkoje, geru piešėju tapsite greičiau.

Pirmame kurse, sėdėdami auditorijoje, dažnai piešdavome dėstytojus. Tai buvo greiti eskizai, kurių tikslas – nupiešti kuo realistiškesnį portretą. Brolis dažniausiai eskizudavo tiksliau nei aš, tad bandžiau suktis iš padėties. Jam pasiūliau: pieškime tik linijinius eskizus, bet vis tiek „gavau į kaulus“. Man buvo nejauku, tad mečiau naują iššūkį: dėstytojo atvaizdo eskizą pieškime viena linija, neatitraukdami pieštuko nuo lapo. Bet ir po šios sąlygos brolis man neužleido lyderio pozicijos. Prisimenu, daug dirbau, ir tada pasiūliau eskizą nupiešti per keletą sekundžių, užsimerkus, viena linija, neatitraukiant žymeklio nuo lapo.

Žymeklis pasirinktas neatsitiktinai – tai nenutrinama priemonė, todėl eskizo negali taisyti. Man pavyko. Žmogų, kurį įsivaizdavau, nupiešiau per 3,5 sek. Eskizo atlikimas man užtruko tiek, kiek užtrunka pasirašyti.

Brolis Remigijus tyrė, kokios priežastys trukdo lavinti piešimo įgūdžius. Žmonėms, daiktą piešiantiems pirmą kartą, reikėjo kur kas labiau sukaupiti dėmesį, ir čia veikė smegenų dalis, atsakinga už sąmoningus veiksmus. Ilgainiui daug kartų piešiant tą patį daiktą, piešėjai pradėjo įsisavinti savo judesius. Įgiję pakankamai patirties, nesunkiai piešė net užsimerkę, t. y. kliaudamiesi atmintyje išsaugotu vaizdu. Tyrimo pabaigoje piešinius atliko automatiškai. Tai buvo geras piešimo pratimas, kaip pianistui pratimų, gamų ar etiudų grojimas prieš pasirodymą. Tad šis eskizas vėliau paskatino kurti *Autoportretų homonimų* projektą.

Menotyrininkė Jolanta Marčišauskytė-Jurašienė pastebėjo, kad studijų metais mudu su broliu tiksliai piešėme kiekvieną žmogaus kūno raumenį, kiekvieną detalę, nepasidavėme jokiai nemokšiskai portretuojant galinčiai atsirasti deformacijai, tad mūsų piešti portretai jau žengė per dažnai šiuolaikiniame mene nepageidautiną natūralizmo ribą.⁹³ VDA Piešimo katedros dėstytojas Arūnas Jonikas yra pasakęs: „Vienas kitam padėdami, o kartais konkuruodami, per kelerius metus figūratyviajame mene jie pasiekė labai daug. Drąsiai galiu teigti, kad šioje srityje tarp Akademijos studentų jiems lygių dabar nėra.“⁹⁴

64. Algirdas Gataveckas, *Portretas, atliktas per 3,5 sek.*, 2006, A4. pop., žymeklis.

⁹³ Jolanta Marčišauskytė-Jurašienė, „Kokia gi ta situacija?“ in *7 meno dienos*, 2010, Nr. 12–13, p. 10.

⁹⁴ Ina Ūsaitė, *Talentas būti reikalingam*, Vilnius: VDA, 2009, p. 70.

65. Remigijus Gataveckas, *Pozuotojo Kazimiero portretas*, 2008, 165 × 110, pop., anglis, pastelė, sangvina, plaukų lakas.

66. Algirdas Gataveckas, *Pozuotojo Kazimiero portretas*, 2008, 165 × 90, pop., anglis, pastelė, sangvina, plaukų lakas.

67. Algirdas Gataveckas, *Pozuotojo Jurijaus portretas*, 2007, 165 × 100, pop., sangvinas. Piešinys pavogtas iš VDA Piešimo katedros.

68. Remigijus Gataveckas, *Pozuotojo Jurijaus portretas*, 2007, 165 × 110, pop., sangvinas. Piešinys pavogtas iš VDA Piešimo katedros.

69. Algirdas Gataveckas, *Paulys*, 2009, 160 × 110, pop., sangvina, pastelė.
 Remigijus Gataveckas, *Marys*, 2009, 160 × 110, pop., sangvina, pastelė.

XIX a. atsiradus fotografijai, sumenko realistinės dailės, skirtos tarytumei tikrovei fiksuoti, dokumentuoti, rinka. Fotografija, vaizdo medžiaga tapo ne vien dokumentavimo įrankiu, bet ir priemone menui kurti. Akademiniis žmonių figūrų vaizdavimas yra pasiekęs spausdinimo, skenavimo ir kitokį reprodukovimo mechanizmo statusą, tačiau daugelis fotorealistų yra veikiau amatininkai nei menininkai. Kas anksčiau buvo menas, šiandien yra tik „rankdarbis“ – kaip megztinis ar kilimas.

Dėl tapymo ir piešimo stiliaus akademiniai mūsų darbai kartais lyginami su dabartinių menininkų Pauliaus Juškos, Žygimanto Augustino, Diego Fazio, Davido Jono Kassano, Gottfriedo Helnweinaro ar su senųjų piešimo meistrų Pierre'o-Paulo Prud'hono, Igorio Shestopalovo darbais.

70. Remigijus Gataveckas, *Pozuotojo Kazimiero portretas*, 2007, 185 × 100, pop., pastelė, sangvina, plaukų lakas. Piešinys pavogtas iš VDA Piešimo katedros.

71. Algirdas Gataveckas, *Pozuotojo Kazimiero portretas*, 2007, 185 × 100, pop., pastelė, sangvina, plaukų lakas. Piešinys pavogtas iš VDA Piešimo katedros.

Taigi, mėginau tobulai įsisavinti akademinio piešimo įgūdžius, tačiau, palyginti su fotografija, pieštuku atlikti rankdarbiai taip ir likdavo tvirtai nemotyvuoti, todėl, įdėjęs didžiules pastangas į realistinio piešinio techniką, taip ir nesugalvodavau, ką su ja veikti. Žinodamas, kad žmogaus smegenys – reaguojanti sistema (jos visada reaguoja į spalvą, smurtą, meilę, ir t. t.), galiu teigti: man piešinys yra kalba. Kalba, parašyta popieriuje, drobėje... būna aiški, nelabai aiški arba visai nesuprantama. Todėl man patinka klausti: „Ar perskaitote mano paveikslus? Ką šie piešiniai mums gali papasakoti? Ar šis pranešimas jums svarbus?“

Mėginu rasti paaiškinimą: man tokie piešiniai ar hiperrealistinė tapyba yra tarytum sportas (fizinio ar protinio lavinimo veiksmas), pramogų rūšis, užuomina, kartais – rankdarbis, t. y. austas, megztas, rištas, siūtas, siuvinėtas, klijuotas gaminys, „daiktas“. Nors ir sukurtas ypatingu būdu, tačiau yra daiktas tarp kitų daiktų ir priklauso vadinamajai objektyviai tikrovei, kaip ir kiti žmogaus pagaminti daiktai – megztinis, sofa, televizorius, automobilis.

72. Remigijus Gataveckas, *Šeima*, 2016, aliejus, drobė.

73. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Walter J. Schneider*, 2014, aliejus, drobė, Kanada.

Manau, šiandieninis akademinis piešinys nuo kitų padarytų daiktų skiriasi tik tuo, kad jis nėra naudingas, apčiuopiamas daiktas, kurį galima naudoti kasdieniniame gyvenime. Megztinį galima nešioti ir šildyti kūną, gulėti ant didelės sofas ir žiūrėti TV, sėdėti automobilyje ir važiuoti apsipirkti. Piešinio kasdienybėje nelabai panaudosi, nebent kaip dekoraciją. Piešėjai, kaip ir telefonų, skalbimo mašinų ar baldų gamintojai, už savo darbą gauna atlygį. Šiandien piešinys yra rinkos

74. Remigijus Gataveckas, *Jūra*, 2012, 210 × 215, aliejus, sieninė tapyba, Austrija.

dalį, todėl piešinius galime parduoti. Dažnai prašo manęs: „Nupiešk paveikslą, kurį mačiau“ (pas draugą pamatė kabantį paveikslą; ta pati paveikslo tema kartojasi ir pas kitą draugą). Juk dažnai matome kai kuriuose namuose drobes, išmargintas kičiniais peizažais (jūra, miškas, saulėlydis, gėlės ir pan.) – žmonės žiūri į šiuos darbus, džiaugiasi, nes juos taip „sutvėrė“ aplinka. Iš tiesų toks paveikslas – tai tik dar viena drobė ant sienos, bet ne meno kūrinys.

75. Vilniaus dailės akademijos doktorantų parodoje *Išklotinė*, 2014, VDA.

Tik įstojęs į Vilniaus dailės akademiją, troškau, kad akademinis piešinys šiuolaikinės dailės diskurse taptų šiuolaikiniu meno kūrinium. Aš ir brolis Remigijus norime, kad piešinys galėtų keisti kai kurių žmonių gyvenimą. Jau minėjau: kasmet per VDA vykstančias studentų darbų peržiūras daug kam „užstrigo“ mūsų eksponuojami „rankdarbiai“, kurie traukė akį gerai įvaldytu akademiniu piešimu. Tokiu būdu piešti vertė autobiografiškumo siekimas, sakant kitaip, idėjinis kūrinio pamatas. Mat kiekviena kruopščiai nupiešta detalytė tarsi stigma žymėjo koki nors pozuotojo gyvenime įvykusį incidentą, traumą. Tai tokia akistata su pozuotojo praeitimi, lyg tyčinis žaizdų atvėrimas ir objektyvi jų dokumentacija. Pasak J. Marcišauskytės-Jurašienės, piešinius galima vadinti biografiniu realizmu. („Čia randas jo smilkiny matyti – stikliuką tėvas į jį buvo paleidęs [netyčia. – *aut. past.*]. [...] Visi tie randai matyti piešiniuose.“⁹⁵) Kaip teigia menotyrininkė, nors tokie dalykai šiuolaikinės dailės diskurse laikomi nebe „šiuolaikiniais“, realistiškai nupieštas kūnas, kuriame matyti netgi venų pulsavimas, prikausto dėmesį ir daro poveikį⁹⁶. Taigi, Poveikis! Ėmiausi didelio uždavinio – apjungti šimtmečiais tobulintą akademinį piešimą su šiuolaikinio socialinio meno koncepcijomis ir dalyvavimo meno praktikomis.

„Bourriaud teigimu, vizualusis menas, kitaip nei masinės medijos ar literatūra, teatras bei kinas, visada buvo santykių erdvė tuo, kad suteikia betarpiškos, čia ir dabar, žiūrėjimo momentu vykstančios diskusijos galimybę (žiūrovai gali aptarti parodą vaikštinėdami po ją) ir taip sukuria savitą socialumo formą.“^{97, 98}

Tikėjau, kad akademinis piešinys (kaip dalyvavimo praktikos sandas) gali priversti žmogų kitaip mąstyti apie akademinio piešinio

⁹⁵ „Geliantis dvynių atvirumas“.

⁹⁶ Jolanta Marcišauskytė-Jurašienė, op. cit., p. 10.

⁹⁷ Nicolas Bourriaud, *Relational Aesthetics*, p. 15–16.

⁹⁸ Lina Michelkevičė, op. cit., p. 37.

svarbą šiuolaikiniame mene. Taigi, man piešinys virto priemone, skirta sukurti kažką prasminga.

„Jeigu modernistinis menas išreiškė žmogaus ir objekto santykį, tai šiuolaikinės meno praktikos dėmesio objektas yra žmonių santykiai – menininkas, pasak Bourriaud, vis daugiau galvoja apie žiūrovų santykius, kuriuos paskatins jo darbas, taip kurdamas ne objektus, o pačius socialumo (santykių) modelius.“⁹⁹

Poveikio metu sukurti paveikslai tapo daugiau nei paprastu rankdarbiu, nes jie buvo ir tarsi tiltas į menininko ir auditorijos santykius bei žiūrovų elgesį, žmonės bendravo, o to nei pieštas paveikslas, o tuo labiau fotografija perteikti negali. Bendraudamas ir būdamas su vaikų globos namų jaunuoliais, savo interaktyviais veiksmais kuriu įvykį ir sykiu „gaminu“ apčiuopiamą objektą, sakytum, kūrinį, kurį nuo manęs būtų galima atsieti.

3.2. *Poveikio* piešimo sąlygos ir metodai

Daugeliui projekto stebėtojų kyla klausimas, kaip jaunuolius nupiešiame: ar visą laiką jie pozuoja? Ar tik iš fotografijų piešiame? O gal „printiname“ ir tik tada piešiame ar piešinį ant popieriaus lapo perkeliame projektoriumi? Net menininkai, gerai išmanantys piešimo technikas, patys piešiantys anglimi ar pastele, nelabai perpranta mūsų techniką. A. Jonikas, pamatęs pirmą piešinį, paklausė, kaip čia padaryta. Todėl šiame skyriuje ketinu pristatyti *Poveikio* piešimo sąlygas ir metodus.

Jaunuolius apšviečiau galingu staliniu šviestuvu, kurį įstačiau tarp kabinamųjų lubų. Reguliavau šviesą, kaitaliojau jų padėtį, siekdamas išgauti įdomesnių dėmių ir kontrastų. Langus užtamsinau žaliuzėmis: nenorėjau, kad trukdytų pašalinės šviesos, nes būtų išskaidžiusios

⁹⁹ Ibid., p. 38.

šešėlines dėmes. Pradėdamas piešti jaunuolį, visada įvertindavau jo padėtį (pozuotojo ir savo atžvilgiu), t. y. man buvo svarbu, kokiame aukštyje ir kokių kampu atsisukęs jaunuolis į mane žiūrės. Portretuojamuosius dažniau ant nedidelių spintelių, tiesiai frontaliai tarsi kareivius, todėl išvengiau pernelyg didelės į kojas nusidriekiančios perspektyvos. Nepiešiau sudėtingesniu rakursu, nevaizdavau aplinkos elementų, palikau tik baltą foną – išgryninau vaizduojamo objekto siluetą. Nevengiau sintetinių spalvų, gilinausi į pigių medžiagų tekstūrą, nepamiršdamas šviesos ir šešėlio žaismo, perteikdamas skurdžios buities detalių ypatumus.

Kurdami savo pačių portetus, nuoširdžiai, bet varginamai stovėjome ant valdiškos skiautės pusę metų, ir jos paviršiuje natūraliai atsispaudė prakaito pėdos. Nė vienam iš mūsų portretuotų jaunuolių neteko tiek daug pozuoti. Vaikai pozavo tiek, kiek galėjo, todėl rankas ir portretą piešėme iš natūros, o aprangos medžiagiškumą – ir iš natūros, ir iš fotografijos.

Piešinį kūriau remdamasis septyniais sudedamaisiais elementais:

- 1) kompozicija (figūros planavimas popieriaus lape);
- 2) linija;
- 3) proporcija, sandara, konstrukcija (objekto anatomija);
- 4) šešėlinių dėmių analize;
- 5) perėjimu nuo šviesaus prie tamsaus tono paveiksle, šviesa;
- 6) bendrais tonais (objektas šviesus, tamsus);
- 7) tekstūra, faktūra.

Linija man yra svarbiausias konstrukcinis piešinio dėmuo, turintis statinių, dinaminių ir ritminių raiškos galimybių. Stengiuosi išnaudoti visą linijos skalę, o ji gali būti įvairi: stora, plona, ilga, trumpa, lygi, vingiuota, kampuota, punktyrinė, taškuota, ryški, lengva, kieta, minkšta, vertikali, horizontali, įstriža, sinusoidinė, cirkuliuota, spiralinė ir t. t. Šios linijos savybės piešiniui teikia gyvybės, tikroviškumo, medžiagiškumo, užbaigtumo įspūdį, o svarbiausia – naujoviškumo ir meniškumo dėmenį.

76. Dzetaveckų portreto kūrimo akimirka, Alytaus vaikų globos namai, 2013.

Vienos linijos žvilgsnį fiksuoja, kitos jį veda. Pirmosios sukaupia žvilgsnį į vieną tašką ir neleidžia nuo jo atitraukti akių, antros veda žvilgsnį pagal liniją, jos vingius ir posūkius. Linija vaizduoja rūbo suglebimą, švelnumą ir šiurkštumą, konstruktyvumą, iracionalumą ir pan. Linijas piešiu įvairiausiais būdais, nuo jų priklauso linijos pobūdis ir idėjos raiška. Piešiami objektai turi plačią skalę tonų, pustonių, blikų, šešėlių ir t. t., todėl naudoju įvairiausią linijos storį ir ryškumą. Linija ir jos ryškumu perteikiu jaunuolių formas, linija atskleidžiu šviesą, pustonį bei šešėlį. Popieriaus lape apšviesta pozuotojo dalis yra piešiama plonyte, neryškia linija iki išorinio silueto lenkimo arba tamsesnio pustonio, kuris piešiamas ryškesne ir storesne, o šešėlinė kūno dalis – ryškiausia ir plačiausia linija. Toje vietoje, kur objekto dalis yra kietesnė arba kieta – linija lygi ir aštri, kur minkšta, kaip, sakykim, megztinis – linija vingiuota,

neryški. Šešėlinės dėmės padeda išlaikyti kompozicijos pusiausvyrą. Kai kurie jaunuolių rūbai, tokie, kaip Kirstuko, savaime yra tamsi dėmė, taigi kūrinyje išnaudojau šešėlines ir juodo rūbo formos dėmes.

Popieriaus lape svarbu išanalizuoti šešėlines dėmes, kadangi vizualiai formas matome dėl šviesesnės, pustoninės ir šešėlinės dalies. Svarbu nesupainioti šešėlių su pustoniais. Šešėlinę dėmę sudaro nuosavas objekto ir nuo jo krintantis šešėliai. Nuosavas šiek tiek šviesesnis už krintantį, nes yra apšviečiamas vadinamosios antrosios šviesos – refleksio, kuris atsiranda, kai ant daikto krinta šviesa, atsispindinti nuo kitų objektų, tarkim, nuo pagrindo, ant kurio yra objektas, arba nuo šalia esančios kokios nors plokštumos. Žinau, kad šešėlinės dalies plote kūno apačioje esanti pėdų riba negali būti akcentuojama stipriau negu priekinio plano akcentai, priešingu atveju bus padaryta loginė klaida. Todėl, piešdamas šešėlį, vaizduoju aiškias dėmės ribas ir šešėlį skaidriai, lengvomis linijomis ir vienu tonu nuštrichuoju, akcentus dėdamas ant priekinio objekto plano kūno šešėlio bei artimiausios krintančio šešėlio ribos. Pagal eiliškumą ryškesnis akcentas dedamas ant artimiausio kūno kampo, o paskui, truputį šviesesnis, – ant artimiausios krintančio šešėlio ribos. Piešinyje sutvarkęs priekinį planą, patamsinu nuo kūno krintantį šešėlį – jį atskiriu nuo objekto nuosavo šešėlio. Tonais ir pustoniais piešiu kūno formas – skirtingų spalvų ir tamsumo. Šešėlio tamsumą lyginu su tamsiausiu pustoniu ir perėjimą be kontrasto nuo tamsaus prie šviesaus tono nupiešiu. Taip pat stebiu skirtumus tarp tamsiausių, tamsių, šviesesnių, šviesiausių tonų ir pustonių. Mano fonas – balta plokštuma, kuri gaubia, supa piešiamą jaunuolį ir yra už jo (antrame arba tolimesniame plane). Daikto fonas gali būti vietomis tamsesnis arba šviesesnis. Mano pasirinktu atveju jis visas švarus, tik baltas. Šviesos blyksnius modeliuoju vėliausiai, juos atlieku su trintuku. Šviesiausius blikus ant jaunuolio piešiu arčiausiai šviesos šaltinio ir šalia tamsiausio šešėlinės dalies akcento ant artimiausios

77. Piešinių medžiagiškumas priklauso nuo faktūrų, 2012.

78. Ramunės šlepečių kūrimo proceso akimirka, 2012, Alytaus vaikų globos namai.

79. Ramunės šlepetės, 2012. Piešinio fragmentas.

priekinio plano dalies. Tokiu būdu piešinyje priekinis planas dar labiau suaktyvėja. Štrichas man – pagrindinis ir esminis piešimo technikos elementas. Štricho intensyvumas sukuria toninį piešinio sprendimą, išryškina jaunuolio formą ir tūrį. Kūną ir rūbus štrichuoju pagal formą į perspektyvą ir pagal kūno raumenų struktūrą, artimiausias jų briaunas. Štrichuodamas mėgstu pabrėžti perspektyvą ir formas. Kūno krintančio šešėlio štrichavimo kryptis taip pat priklauso nuo perspektyvos ir formos.

Piešinių medžiagiškumas priklauso nuo faktūrų, tekstūrų ypatybių ir pan. Norėdamas gerai pavaizduoti jaunuolių medžiagiškumą, prieš pradėdamas piešti tiksliai išanalizuodavau kūno formas, šešėlius, tonus ir tik vėliau medžiagiškumą, nes medžiaga dažnai priklauso nuo formos, o faktūra ir tekstūra yra matomos ant jos. Vaizduojant ažūrus, man labai svarbu kuo tiksliau ir detaliau išsiaiškinti ir nupiešti jų sandarą. „Rankdarbio“ tikslas ir buvo „pagaminti“ tokį piešinį, kuris atrodys nepriekaištingai, „žiūrėsis“ ir žvelgiant iš toliau, ir iš arti stebint atskirus fragmentus, t. y. medžiagiškumas turi būti atpažįstamas ne tik iš visumos, bet ir detalėse stebint iš arti.

Projekto *Poveikis* piešiniui sukurti naudotos priemonės:

portretuojamasis;

jo nuotrauka;

jo apranga;

194 × 102 cm formato balto popieriaus lapas;

molbertas;

šviestuvai;

spintelė (jaunuoliui pasilypėti);

medinė faneruota lenta (popieriaus lapui pritvirtinti);

proporcijų matavimo matuoklis (popierinis);

Faber-Castell pastelinių pieštukų rinkinys (nenaudotos žalia, mėlyna, ochrinė, raudona, kreminė ir juoda spalvos);

pastelinių kreidelių rinkinys;
 1 anglinis trintukas;
 1 minkštas trintukas;
 1 kietas trintukas;
 5 skirtingų dydžių įtrynikliai;
 plaukų lakas;
 1 pakelis popierinių nosinių;
 3 komplektai peiliukų pieštukams drožti.

3.3. Portretuojamų jaunuolių grupė

Man globotiniai nebuvo tik „žaliava“, kurią reikėjo transformuoti. Jie – aktyvūs jaunuoliai, todėl norėjau, kad dalyvautų keičiant patį save ir visuomenę, o ne vien lauktų, jog menininkas teiktų naudą siekdamas patenkinti jų poreikius, išspręsti problemas. Kitaip tariant, noriu skatinti ne tik jaunuolių, bet ir žiūrovų sąmoningumą ir norą išsilaisvinti iš primestų stereotipų, susiklosčiusių normų ir griežtų struktūrų.

Antrinei auditorijai pateikiu jaunuolius iš globos namų ir leidžiu pažiūrėti į nutrintus kasdienius, neribotą laiką dėvimus valdiškus rūbus, nesuvidintus globotinių žvilgsnius, būdingą laikyseną, išduodančią jų priklausomumą nuo aplinkos, ir, žinoma, pamatyti jų vidų. Dėl biografinio teksto ar pasakojimo paveikslai įgyja visai kitą reikšmę. Jaunuolių portretai – tai lyg ženklai (suformuoti aplinkos jėgos), teksto padedami, įgaunantys naują reikšmę.

Globos namų vaikai dažnai nepasitiki globėjais. Auklėtiniai bijo atsiverti, nes jiems atrodo, kad santykiai nepakankamai saugūs, ir tai yra neišreikštosios atminties funkcija, dažnai susijusi su įvykiais, kurių neprisimena. G. Maté¹⁰⁰ pateikia pavyzdį:

¹⁰⁰ Dr. Gaboras Maté yra kanadiečių medicinos daktaras, priklausomybės, neurologijos, fiziologijos, asmenybės raidos ir traumos ekspertas, rašytojas. Daugiausiai dirbantis su nuo labai rimtų psichikos problemų ir sunkių priklausomybių kenčiančiais žmonėmis.

„Įvaikintieji dažnai jaučia visą gyvenimą trunkantį atstūmimo jausmą. Jie neprisimena įvaikinimo. Neprisimena, kaip buvo atskirti nuo biologinės motinos, nes nėra kuo tai prisiminti. Bet emocinė išsiskyrimo ir atstūmimo atmintis yra giliai įsitvirtinusi smegenyse. Taigi, yra didesnė tikimybė, kad jie patirs atstūmimo jausmą ir didelį emocinį sielvartą, kai suvoks, jog yra atstumiami kitų žmonių. Taip būna ne tik įvaikintiesiems, tačiau jiems tai pasireiškia itin stipriai dėl neišreikštosios atminties funkcijos.“¹⁰¹

Vaiko baimė būti paliktam – tai jausmas, dėl kurio kylantis nerimas neišnyksta, nes tampa neišdildoma instinktyvia patirties dalimi. Ši mano baimė atsirado 1993 m. Globotiniui nereikia imtis neįmanomos užduoties – mėginti ištrinti baimės impulsus, kylančius iš anksti vaikystėje susiformavusių mąstymo modelių, tačiau reikia keisti santykį su pastaraisiais. Manau, kai globotinis suvokia savo nerimą ir jį atpažįsta, noras vengti baimės impulsų sumažėja. Siekiant tokio pokyčio, kūrybos procese svarbi vieta teko bendravimui su vaikais, jų istorijų išklausymui, refleksijai.

3.3.1. *Kirstukas*

Jam buvo gal dveji ar treji metai, kai jį mušė neįgali teta, todėl jis jai įkando į nugarą. Po tokio vaiko poelgio „diedas“ jam davė Kirstuko pravardę. Vaikinas pasakojo: „Gyvenau kaime vienkiemy, vėliau išsikraustėm į Alytų. Gyvenom penkiese vieno kambario bute Vidzgirio mikrorajone. Buvo dvi lovos – išsiskleidi ir miegi trise. Sienos pelijo, ten – „degradavęs“ butas.“¹⁰² Tuo metu, kai Kirstukui buvo septyneri, tėvai pradėjo „verslauti“ – pardavinėjo cigaretes, prastos kokybės naminukę. „Nusiperka dėžę cigarečių, vieną praardo, o mes su Rimve nuvagiame. Prisimenu, Rimvė buvo mokykloje pagavę su beveik pilnu bloku *Primos* cigarečių. Tada gavo nuo tėvų velnių. Arba kai mes po tėvų langais rūkėm

¹⁰¹ Peter Joseph, *Zeitgeist: Moving Forward*, 27:06 – 27:35 min.

¹⁰² Kirstukas, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*, 2011-02-05.

trise: Aidas, aš ir Rimvė, tipo mes gerai pasislėpę, kad nematytų. Parūkę pasidalijom mandariną, suvalgėm, kad nesijaustų rūkalų kvapo iš burnos. Jau žiūrim: atlekia mama, diržu nešina, „Ateikit čia!“ rėkdama. Arba tipo einam į mokyklą: mes su Rimve išeinam iš buto, užlipam į ketvirtą aukštą pas draugą, užsirakinam, sėdim tipo pamokose.¹⁰³ Kirstukas tuo metu turėjo daug pažįstamų, paprastai už jį vyresnių draugų. Dauguma jų mokėsi profesinėse mokyklose. „Netoli namų prie profkės barako ateinu ir sakau: duokit parūkyt, neduoda, paskui – ateik, duosim. Dar suskeliu kokį bajerį, dar ką nors, tai čia: „O, gerai įkalei. Paskui kartu eidavom žmonių reketuot.“¹⁰⁴

Kartą 2005 m. spalio mėnesį su vyresniuoju broliu Rimvydu grįžo iš mokyklos ir buto duris rado užrakintas. Viduje nieko nebuvo. Ėjo pas kaimynę klausti, kur dingio tėvai, atsakė: girti tėvai tarpusavyje ėmė muštis, kaimynai iškviatė policiją, pareigūnai atvyko ir juos išsivežė apklausti į komisariatą. Tuo metu, kai tėvai laiką leido policijoje, viena moteris nepilnamečiams vaikams iškviatė Vaikų teisų apsaugos tarnybą. Tarnyba savo darbą atliko be priekaištų: Kirstuką ir jo brolius su sese iš karto perdavė į Alytaus vaikų globos namų darbuotojų rankas. Globotinius supažindino su institucija.¹⁰⁵ Nors nuo 2001 m. Kirstuko mama buvo įrašyta į tarnybos socialinės rizikos šeimų sąrašą dėl girtavimo ir netinkamos vaikų priežiūros, tik 2005 m. spalio 27 d. vaikų globos namų direktoriaus įsakymu Kirstukas buvo apgyvendintas vienoje

¹⁰³ Kirstukas, *Pirmieji estetiški išgyvenimai*, 2011-02-07.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ „Globotinių supažindinimo su institucija Alytaus vaikų globos namuose tvarka tokia: Prieš pradėdant teikti socialinę globą, būsimam globotiniui (rūpintiniui) sudaromos sąlygos susipažinti su įstaiga.

1. Informaciją apie vaikų globos namus pateikia direktoriaus paskirtas socialinis darbuotojas.

2. Būsimas globotinis (rūpintinis) supažindinamas su globos namų teritorija, bendrojo naudojimo patalpų išplanavimu, jų įrengimu, globos namuose teikiamomis paslaugomis, galimomis mokymo įstaigomis, laisvalaikio praleidimo formomis, vidaus tvarkos taisyklėmis vaikams ir įvairiomis įstaigoje galiojančiomis tvarkomis. Būsimam globotiniui (rūpintiniui) pateikiama informacija apie globos namų darbuotojus, tiesiogiai dirbančius su globotiniais.“ (PATVIRTINTA: Alytaus vaikų globos namų direktoriaus 2013 m. gegužės mėn. 23 d. įsakymu Nr. 61-V.).

grupėje su broliais ir seserimi. Kirstuko auklėtojos Vaiko asmens lape parašė: jų ugdytinis „išsiblaškęs, labai keikėsi, šliejosi prie už jį žymiai vyresnių nepažįstamų žmonių, tačiau greitai susidraugavo su grupės bendraamžiais, stengėsi dalyvauti visose grupės veiklose, pradėjo lankyti futbolo treniruotes, dažnai prašydavo išėiginių rūbų.“

Kirstukas gerai prisimena tą dieną, kai buvo atvežtas į Alytaus vaikų globos namus: „Tada su savim turėjom du pakelius cigarečių, o kai atvežė į čia, cigaretes paslėpiau po sesutės spinta, kad neparištų. Nuvedė apsipraust, pavalgydino, o mes po to tuos pakelius paslėpėm kitur, užkišom apačioj, kur seni dušai buvo. Galvojau, jau neberūkysim. Ir, žinai, su Kanaškinu (jaunuoliu, kuris buvo auklėtas kolonijoje) susidraugavau, tai tas: „Oi, rūkykit, čia niekas nieko nesako.“ Va tada, jei ne jis, būčiau ir šiandien gal nerūkęs.“¹⁰⁶

80. Kirstukas (naujokas) Alytaus vaikų globos namų komandoje, 2006, Kaunas.

¹⁰⁶ Ibid.

2005 m. lapkričio 3 d. Alytaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu Nr. DV-547 visiems Kirstuko broliams ir sėsei buvo nustatyta laikinoji globa Alytaus valstybiniuose vaikų globos namuose. Tėvai (dažniau – motina) juos kartais aplankydavo. Ne kartą nuo jų, ypač nuo tėvo, sklisdavo alkoholio kvapas. Vaikai savaitgalius ir švenčių dienas praleisdavo globos namuose.

2006 m. vasario 2 d. Alytaus rajono apylinkės teismo sprendimu motinai iki 2007 m. vasario 28 d. buvo apribota motinos valdžia nepilnamečių vaikų Rimvydo, Aido, Tautvydo, Viktorijos ir Kirstuko atžvilgiu. Teismas, išnagrinėjęs bylą, padarė išvadą, kad Kirstuko motina darė ypatingą žalą savo vaikų vystymuisi, visiškai jais nesirūpino (nuolat girtavo, namie rinkosi asocialūs asmenys, ji toleravo sugyventinio smurtą ir fizinės bausmės nepilnamečių vaikų atžvilgiu), tačiau bandė keisti savo padėtį ir gyvenimo būdą, įpročius. Teismas manė, jog galima tikėtis teigiamų pokyčių ateityje: motina jau dirbo, buvo apibūdinama kaip darbšti, pareiginga, žadėjo išsiskirti su girtaujančiu sugyventiniu, todėl ieškinys dėl neterminuoto motinos valdžios apribojimo buvo tenkintinas iš dalies.

Per metus nuo priimto sprendimo motina savo gyvenimo būdo nepakeitė, nesiekė auginti savo vaikų. Ir toliau ji gyveno su Virginijumi, su juo girtavo, savaitgaliais bute rinkdavosi asocialūs asmenys. Dėl galimybės savaitgaliais ir švenčių dienomis pasiimti vaikus motina į Vaiko teisių apsaugos skyrių nesikreipė. Kirstuko tėvas dirbo neoficialiai, prisidėdavo prie maisto pirkimo. Turėjo daug skolų už šildymą Butų ūkiui, todėl nuo 2007 m. lapkričio 6 d. neterminuotai apribojo motinos valdžią nepilnamečiams vaikams.¹⁰⁷

¹⁰⁷ Vaiko asmens lapas 2005-10-27, Alytaus rajono apylinkės teismas, „Sprendimas Lietuvos Respublikos vardu“ 2007-10-04 Aldona Sakalauskienė. Civilinė byla Nr. 2-1972-672/2007, Procesinio sprendimo kategorija 77.6., 78.2.1., 82.2.2. Nuorašas.

Dabar Kirstukas, kaip ir jo draugas Tauškė, mokosi Alytaus profesinio rengimo centre Statybos verslo paslaugų tiekėjo mokymo programoje. Jaunuolis mėgsta nešioti siauresnius džinsus, treningus, džemperius su gobtuvu, o svarbiomis progomis – kostiumus. Labai patinka prabangūs firminiai kostiumai su kaklaraiščiu. Norėtų įsigyti *Versace* drabužių. Mėgsta avėti *Adidas*, *Nike* firmos sportinius batelius, o apsirengęs kostiumą, avi smailėjančius batus. Plaukus kerpasi trumpai, patinka „aikštelės“ šukuosena. Dažnai plaukus trumpina pas mano draugą, klasioką ir buvusį šeimynos grupioką Kęstą, kuris gyvena netoli globos namų. Kirstukui nepatinka platūs drabužiai, prie jų prisegtos

81. Kalėdų išvakarėse Kirstukas su likimo draugais, auklėtojomis bei svečiais švenčia, apie 2006 Alytaus vaikų globos namų aktų salėje.

grandinės, spygliai, nenešiotų apačion platėjančių kelnų, ilgų plaukų, „ožio“ barzdos ir t. t.

Kirstukas pozuoti apsirengė kasdieninius apdarus: *Nike* firmos juodą treningą ir tos pačios firmos baltus laisvalaikio batus. Žinau, kad vaikinui labai patinka treningai, ypač firminio *Nike* ženkle. Kaip jis sakė – „nepaliksiu aš jų.“ Iš apsirengimo galima spręsti apie jo bendravimo būdą – tokius rūbus nešioja vadinamieji forsai.

Kirstukas garsėja kaip baudų „kolekcininkas.“ Jam buvo ir yra skiriamos baudos už savavališką pasišalinimą iš globos namų, už daiktų vogimą, melavimą, girtavimą, mušimąsi, rūkymą globos namų ir mokyklos teritorijoje, įžūlų elgesį su suaugusiais ir klasės bei grupės

82. Kirstukas su draugais žiemos pabaigos šventėje, apie 2007, Alytaus vaikų globos namai.

draugais, necenzūrinių žodžių vartojimą.¹⁰⁸ „Šiandieną buvo svarstomas jo elgesys Drausmės komisijoje. Svarstėme už alkoholio vartojimą. Šiame svarstyme išaiškėjo daug dalykų. Jis pardavinėja cigaretes, dalyvauja įvairiose muštynėse. Jam paskirtas griežtas papeikimas ir svarstyti Nepilnamečių inspekcijoje.“¹⁰⁹ Arba: „nekontroliuoja jis savo veiksmų. Vėl prašė iš Ernesto (7 grupė) skolos už cigaretes, ir tai ne pirmas kartas. Kai norėjau su juo pasikalbėti, tai neišklausęs pradėjo daužyti duris, keiktis. Pripažinti savo kaltės nenorėjo. Po kiek laiko atėjo aiškintis, jog Ernestas pats prašo cigarečių. Paaškinau, jog čia ir yra pati didžiausia blogybė, patys rūko ir įtraukia mažuosius.“¹¹⁰

Kirstukas treningą, su kuriuo pozavo viso ūgio portretui, įsigijo iš vyresniojo brolio Rimvės. Jis prieš metus šį drabužį nusipirko Alytaus turguje. Iš pradžių šis rūbą nešiodavo ir kaip išeiginį, ir kaip kasdieninį drabužį. Po kurio laiko drabužis jam pasidarė ankštokas, ir, Kirstukui pasiūlius, tarp brolių įvyko mainai. Kirstukas: „Aš jam daviau savo originalias, geras *Adidas* firmos kelnes, o jis man – visą *Nike* treningą.“¹¹¹ Vėliau Rimvydas išaugo ir gautas *Adidas* firmos kelnės, todėl jas padovanojo broliui. Po šių mainų Kirstukas *Nike* treningo komplektą nešiojo kaip išeiginį rūbą, tik visai neseniai pradėjo vilkėti kasdien, nes gerokai susidėvėjo, pasidarė panašus į suglamžytas drapanas. Dažniausiai kelnes mūvi žaisdamas futbolą. Šiandien Kirstukas jau nebeturi viršutinės komplekto dalies (džemperio).

2011 m. rudens vakarą Alytuje vyko Europos krepšinio čempionato C grupės varžybos. Lauke prie Alytaus sporto rūmų esančios gerbėjų zonos

¹⁰⁸ Vaiko asmens lapas 2005-10-27, „Isakymas dėl nuobaudų skyrimo“, 2006-04-09, Nr. 35v, 2007-03-06, 2007-03-28, Nr. 106v, Nr. 76v, 2008-01-09, Nr. 109v, 2008-02-11, Nr. 137v, 2009-12-08, Nr. 85v, 2009-10-15, Nr. 55v, 2009-05-05, Nr. 126v, 2010-11-05, Nr. 211v, Romutis Žebuolis.

¹⁰⁹ Vaiko asmens lapas, 2005-10-27, 2009-09-14, A. Čepulienė.

¹¹⁰ Vaiko asmens lapas, 2005-10-27, 2008-09-27, A. Čepulienė.

¹¹¹ Kirstukas, *Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.)*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2011-02-12 in A. Gatavecko archyvas.

LED ekrano Kirstuko draugei buvo šalta, todėl jai paskolino viršutinį treningą: „Leidau eiti su treningu namo, ir iki šiandien jo neatnešė, o jos prašiau, kad tik nepamirštų atnešti.“¹¹² Kirstukas prisiminė, kad jai paskolinęs dar ir baltą treningą, kurio taip pat neatgavo, „bet aš ant jos nepyksiu“, – sako jis.¹¹³

Baltus laisvalaikio batus davė auklėtoja iš danų atvežtos labdaros. Pirmiausia juos davė grupiokui Remigijui. Maždaug prieš metus auklėtoja batus atidavė Kirstukui, nes Remigijus, išvykdamas gyventi savarankiškai, pamiršo pasiimti. „Sakiau auklėtojai, kad reikia batų, tai man ji juos ir davė. Odiniai geri keda, tačiau labai nusinešioję, murzini, todėl su jais ir kažį, ir fulę lošiu, kasdieną nešioju.“¹¹⁴

Laikrodį dovanų gavo iš draugo. Jau kurį laiką prietaisas streikuoja, baterija nusilpusi, ir mygtukas nepakankamai gerai veikia. Kirstukas žada artimiausiu metu nunešti laikrodį pas draugo tėvą, kuris taiso laikrodžius. „Prieš savaitę sakė – atnešk man, žadėjo, kad sutvarkys, bet aš vis... nesusiruošiu ir nesusiruošiu. Sako, prastūmei gal kam nors, kad neatneši. Ne, sakau, turiu. Žino, kad toks esu: mėgstu sukti dielas.“¹¹⁵

Kirstukui grožis – apčiuopiami ir neapčiuopiami daiktai, pavyzdžiui, tai gali būti gražiai išgraviruotas stalas, rūbai. Turbūt todėl jo auklėtoja Kirstuką manekenu vadina. Jaunuolis mėgsta iš grupės sandėliuko rinktis rūbus ir vienintelis tai daro beveik kiekvieną dieną. „Vėl jam reikėjo drabužių. Tik atrakini rūbinę, ir prisistato. Kaupia, kaupia spintoje, kol nebetelpa. Pirmadienį didžiausią krūvą išmetė skalbti ir vėl kaupiti pradėjo.“¹¹⁶ Kirstukui, be aprangos, gražiausias daiktas yra batai. „Aš galiu pasakyti, kurie batai man gražūs ir kurie ne. Va, pirmadienį eis

¹¹² Ibid.

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Kirstukas, *Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.)*, 2011-02-14.

¹¹⁵ Ibid. 2011-02-12.

¹¹⁶ Vaiko asmens lapas, 2005-10-27, 2009-11-03, O. Jatkauskienė.

Rimvė pirkti batų, sakau, pasiimk mane, aš tau padėsiu. Jis nusiperka batus, atrodo gerai, bet laiko tik mėnesį. Sakau, varom su manim, surasiu gerus, kurie laikys porą metų.¹¹⁷ Jaunuolis labai mėgsta kalbėti apie rūbus, tačiau tai – tik smagus laisvalaikio leidimas. Labiau patinkantis interesas – „biznį sukti.“

Jaunuoliui graži jį supanti aplinka: jei ji yra jauki – tai savotiškas grožis. Jaukumas su grožiu žengia vienas greta kito ir glaudžiai susijęs su mūsų jausmais. „Grožis, matai, toks dalykas, nupiešta blevyzga nepatinka, tada ji nėra graži, kitam gali būti graži ir gali patikti. Todėl menas gali būti ir negražus. Dar priklauso nuo pačio žmogaus, kaip norės kūrinį pamatyti, nes jei jam šiandien bloga diena – nepatiks, o kitą dieną patiks, visaip gali būti. Kai kūrinys linksmesnis, būna, nustembi arba jei labai koks gražus, tada puola kokie kiti jausmai, kartais prisiminimai atsiranda. Būna taip, kad tave nuramina, nu taip savy, toks jausmas būna, kiekvienam savas toks ir visi žmonės yra skirtingi, vienam menas gali atrodyti padorus, kitam atvirkščiai – nepadorus.“¹¹⁸

Jam patinka, kai dailininkas piešia žmogaus portretus ir jų figūras. Kirstukui menas gali būti ne tik Leonardo da Vinci'o *Mona Liza*, bet ir Jano Matejkos *Žalgirio mūšis*: „visur sąmyšis, visokiom pozom kovoja ir toje mišrainėje iškilus Vytautas – labai gražu. Aš pats visą laiką, jeigu piešiu, tai žmogaus veidą iš šono ir iš priekio. Jei iš šono, tai akių nesigauna nupiešti, akys gaunasi kai iš priekio, o kai veidą iš priekio piešiu, tada nosis gaunasi kaip iš šono.“¹¹⁹

Kirstukui patinka geometrinio suplanavimo Alytaus miesto parkas, įkurtas 1931 m. pagal inžinieriaus Stasio Taškūno projektą nedideliame – 5 ha – brandžiam pušyne. Kompozicinį parko centrą sudaro gana didelė, apvalios formos apie 50 m skersmens aikštelė su fontanu ir rožynu, nuo

¹¹⁷ Kirstukas, *Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.)*, 2011-02-12.

¹¹⁸ Kirstukas, *Menas*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2011-02-23 in A. Gatavecko archyvas.

¹¹⁹ Ibid.

kurio spinduliais atsišakoja takai, vedantys į parko pakraščius. Jam labai patinka Pirmojo Alytaus aikštė, esanti A. Juozapavičiaus ir Merkinės gatvių sankirtoje. Labiausiai žavisi atidengta archeologinių kasinėjimų vieta, saugoma po stiklo gaubtu – tai išskirtinis šios aikštės akcentas. Jam teikia pasigėrėjimą ir Kauno gatvėje ant kalvos Šarūno Šimulyno pastatyta skulptūra *Jaunystė*. „Tik sėdi pavasarį ten ant to kalno pievelėje prie *Jaunystės* ir dar klausai Nojaus Alytaus himno.“¹²⁰ Kirstukui neteikia malonumo abstrakčioji tapyba storu sluoksniu.

Kadangi Kirstukas neturi šeimos nuotraukos, todėl norėtų, kad dailininkas jį pavaizduotų drauge su visa jo biologine šeima – su tėvu, broliais ir sese. Būtinai visu ūgiu. Įsivaizduoja sėdinčius prie stalo, ne pozuojančius, o „pagautus“ natūraliai bendraujančius tarpusavyje.

83. Danų labdaros rūšiavimas Alytaus vaikų globos namų aktų salėje apie 2004.

¹²⁰ Ibid.

84. Kirstukas (stovi antroje eilėje) ir Tauškė (yra pirmoje eilėje) su Alytaus vaikų globos namų futbolo komanda, apie 2007.

Išėjęs iš globos namų, Kirstukas norėtų dirbti Lietuvoje, atsidaryti nebrangių automobilių įmonę, pardavinėtų tokius automobilius, kuriuos įpirktų vidutinės klasės žmonės. „Man patinka judrus darbas, kur reikia suktis, dalyvaut, kur nors, pavyzdžiui, mainuose, pirkimuose ir pardavimuose.“¹²¹

Norėtų aplankyti kitas šalis ir pamatyti, kaip ten žmonės gyvena. Kirstukas sako, kad verslininkui, tokiam, kaip jis, reikėtų mokėti bent vieną pasaulyje populiarią kalbą, tačiau pripažįsta, kad mokytis užsienio kalbų, kaip ir matematikos, jam sekasi prastai. „Pas matematikos mokytoją Barysienę man ketvertai išeidavo. Visi, tokie kaip aš, spec. būrys vadinomės, tipo einam privačiai mokytis pas labai rimtą pedagogę.“¹²²

Jaunuolis, kaip ir Tauškė, šiuo metu yra geriausi vaikų globos namų futbolininkai. Kirstukas labai mėgsta žaisti futbolą: „Be futbolo negali nei minutės. Nors nebuvo treniruočių, patys surinko komandas ir žaidė.“¹²³ Kirstukas – puolėjas, Tauškė – gynėjas. Alytaus vaikų globos namams jiedu parvežė jau ne vieną trofėjų.

¹²¹ Kirstukas, *Svajonės*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2011-03-23 in A. Gatavecko archyvas

¹²² Ibid.

¹²³ Vaiko asmens lapas, 2005-10-27, 2011-03-28, A. Čepulienė.

85. Kirstukas su likimo broliais ir sesėmis. Ši nuotrauka daryta prieš pat iškeliaujant iš Alytaus vaikų globos namų. 2012.

Sulaukęs pilnametystės, Kirstukas paliko globos namus ir nuo to laiko nuolatos įsivelia į nemalonumus su teisėtvarka.

3.3.2. Brigita

Brigita, būdama paauglė, į Alytaus globos namus pateko kaip ir daugelis – ne savo noru. Atsirado čia dėl to, kad 2008 m. sausio 1–22 d. Vaiko teisių apsaugos tarnyba jos tėvus rado girtus, jie tuo metu negalėjo pasirūpinti savo nepilnamečiu vaiku, ir Alytaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu Nr. DV-67 mergaitei ir jos metais jaunesniam broliui Mindaugui buvo paskirta laikinoji globa.¹²⁴ Po dviejų dienų Vaiko teisių apsaugos skyriaus specialistų jie buvo paimti ir apgyvendinti Alytaus vaikų globos namų 8-oje šeimynoje.¹²⁵ Po kiek laiko Vaiko teisių apsaugos skyriaus specialistai atsižvelgė į susidariusią padėtį šeimoje, šeimos aplankymo aktuose nurodytus faktus ir padarė išvadą, kad nepilnametės Brigitos tėvai gyvena amoraliai, niekur nedirba, girtauja, savo netinkamu elgesiu daro žalingą įtaką vaikams. Kadangi nerado

¹²⁴ Alytaus rajono apylinkės teismo sprendimas. Civilinė byla Nr. 2-4745-90108, 2008.

¹²⁵ Alytaus miesto savivaldybės administracijos Vaikų teisių apsaugos skyrius: Ieškinys dėl neterminuoto tėvų valdžios apribojimo, vaikų nuolatinės (globos) rūpybos ir gyvenamosios vietos nustatymo institucijoje, 2008-10-24 Nr. SD-8929 (6.10.), Vaiko asmens lapas Nr. 29M 2008-01-22.

argumentų, kad padėtis gali pasikeisti, pranešė tėvams: jų nepilnamečiai vaikai negali būti grąžinti, tad teismo keliu bus neterminuotai apribota jų valdžia nepilnamečių vaikų atžvilgiu. Tai įvyko 2008 m. gruodžio 8 d.¹²⁶

Brigita myli savo tėvus ir ant jų nepyksta. Užaugusi ketina tėvams padėti. Jos asmeninėje byloje radau įrašą, kad jau bandė tai daryti. „Liūdna, bet Brigita irgi nepasižymi sąžiningumu. Praeitą savaitę nuėjusi lankyti Paulinos, išprašė obuolių ir grįžus valgė be jokios sąžinės graužimo, net Judrutės nesusiprato pavaišinti. Šiandien, eidama į miestą, slapčia paėmė batono ir nunešė tėvams...“¹²⁷

Brigita pradėjo mokytis Dzūkijos vidurinėje mokykloje ir ten mokėsi iki 7 klasės. 2009 m. sausio 1–6 d. dėl pakeistos gyvenamosios vietos (kai apsigyveno globos namuose) buvo perkelta į Piliakalnio vidurinę mokyklą. Šiuo metu mokosi Alytaus profesinio rengimo centre.

Pirmą piešimo dieną Brigita norėjo žinoti, kokiais rūbais turi būti apsivilkusi pozuoti. Aš norėjau, kad ateitų su drabužiais, kuriuos dėvi

86. Brigita (priekyje) su grupiokais išvykoje, Alytus, 2008.

¹²⁶ Vaiko asmens lapas Nr. 29M 2008-01-22.

¹²⁷ Vaiko asmens lapas Nr. 29M 2008-01-22, 2010-02-21, A. Čepulienė.

dažniausiai, kurie yra patogūs ir pačiai patinka. Prisistatė su kasdieniais apdaraais: violetiniu džemperiu, mėlynais džinsais ir juodais laisvalaikio bateliais. Toks apsirengimas atskleidžia tikrąją Brigitą, nes ji labai dažnai dėvi paprastus drabužius, neturi savo suformuoto stiliaus ir kol kas jo neieško. Nešioja, kas patinka, nepaiso, kad tarpusavyje apdarai nedera ir stilistiškai vienas prie kito netinka. Turbūt taip atsitiko dėl to, kad pasirinkimo įsigyti gerų rūbų neturi – juos dažniausiai gauna iš globos namams atvežtos labdaros, iš draugų arba iš netikro dėdės. Pastarasis yra tėtės pažįstamas, jis lanko Brigitą ir brolių Mindaugą – kartais apiperka. Dienoraštyje apie jį dažnai rašo auklėtojos:

„Atėjus į darbą jau radau Brigitą prabudusią. Net miegas jos neima, taip laukia dėdės. O dėdė paskambino, kad atvažiuos 12.00 paskui, kad 13.00, vėliau, kad 14.00. Tai labai jau nerimavo, laukė ir pagaliau sulaukė. Dėdė atvažiavo su dovanomis. Nepamiršta jis Brigitos ir brolio Mindaugo...“¹²⁸ Mergaitė kartais gauna pinigų iš tėvų arba iš to dėdės,

87. Brigita ir Kirstukas Alytaus vaikų globos namų aktų salėje, 2012.

¹²⁸ Ibid.

nors ir retai, todėl dažniausiai drabužius perka Alytaus turguje arba dėvėtų drabužių parduotuvėse. Jai nepatinka vilkėti ir pirkti suknelės: „Nemėgstu suknelių, nekenčiu marškinių, sijonai nepatinka, skarelės irgi. Marškiniai nepatinka, nes aš su jais negražiai atrodau.“¹²⁹

Brigita labai noriai papasakojo, iš kur gavo pozuoti apsiliktus rūbus: prieš pora metų, kai dar mokėsi Piliakalnio vidurinėje mokykloje, buvusiai klasiokai džemperis buvo per mažas – jį padovanojo Brigitai. Rausvi marškinėliai iš globos namų, šeimos auklėtoja davė, greičiausiai iš kokios labdaros. Batus nupirko netikras dėdė. Tamsiai mėlyni džinsai jos pačios pirkti. Įsigijo Alytuje, parduotuvėje *Viskas už vieną eurą*, kuri yra netoli Rotušės aikštės. Iš pradžių džinsai buvo išeiginis drabužis. Laikui bėgant, kelnės nubluko, tikroji metalinė saga ištrūko. Įsiuvo tokią, kokią rado savo grupėje, t. y. 8-oje šeimynoje,¹³⁰ todėl piešinyje kelnėse – plastikinė raudona saga. Brigitai ji patinka, gražiai atrodo piešinyje. „Aišku, kartais atrodau labai keistai,“ – sako ji.¹³¹

Kažkada šiuos džinsus buvo įdėjusi į skalbinių dėžę. Vėliau, maždaug po dviejų savaitių, kelnų nerado nei skalbinių dėžėje, nei išskalbtų rūbų lentynoje. Praėjus kiek laiko, pamatė, kad jos džinsus mūvi grupiokas Airidas. „Ir sakau: čia mano džinsai!“ Airidas: „Buvo prie berniukų rūbų padėti.“ Brigita: „Nesvarbu, bet ar tu nematai, kad jie mergaitiški?“¹³² Pasakojo, kad po šio įvykio ne tik 8-oje šeimynoje, bet ir visuose globos namuose netrūko juoko. Žinant, kad Brigitai Airidas labai nepatinka, o jam prie jos priekabiauti – vienas malonumas, šis aplinkybių sutapimas dar įdomesnis. Tai patvirtina ir įrašas mergaitės stebėjimo dienoraštyje: „Berniukų dėmesiu ji nesiskundžia, tik nepatinka

¹²⁹ Brigita, *Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.)*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2011-10-10 in A. Gatavecko archyvas.

¹³⁰ Brigita, *Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.)*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2011-05-02 in A. Gatavecko archyvas.

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

jai Airidas, tai skundėsi, jog priekabiauja. Taip tai ji mėgsta berniukų draugiją.“¹³³

Išskirtinis Brigitos išvaizdos bruožas – plaukų sūkurys pakaušyje, mat ji beveik visada būna suveltai plaukais. Ir pats neatmenu, kada ši mergina buvo gražiai susišukavusi. Auklėtojos Aldonos Čepulienės nuomone, Brigitos portretas atskleidžia vidinį jos charakterį, t. y. tingėjimą susitvarkyti plaukus, tai iš dalies pripažįsta ir mergaitė. Ji pasakojo, kad anksčiau, kai buvo mažesnė, šitai netrukdė, todėl reikalo šukuotis nematė, tai užfiksuota ir Vaiko asmenybės lape: „Vakar Brigita, grįžusi iš tetos, per daug įspūdžiais nesidalino ir dovanom nesigyrė. Tik ryte radau ant staliuko gerus kvėpalus. Ryte labai ilgai tingėjo šukuotis.“¹³⁴ Tik dabar jai, kaip ir jos bendraamžėms, yra svarbu atrodyti tvarkingai. Brigita stengiasi susitvarkyti, tačiau pripažįsta, kad kovoti su savo plaukais – sunku: „tiesiog tie plaukai susivelia patys.“¹³⁵

Mergaitė turi „draugų“, kurie jai daro blogą įtaką. Tokių žmonių nori sutikti kuo mažiau, tačiau jos aplinkoje visada jų buvo. Žino, kad šunkeliais nueiti lengviau, atsisakyti kupino linksmybių gyvenimo – sunku, todėl bijo, kad, pasiduodama blogai draugų įtakai, neišklystų iš doros kelio. Ypač nenorėtų paslysti išėjusi iš globos namų – žino, kad būtent tuo metu sunkiausia „pastovėti“ už save. Vadinasi, reikia jau dabar ruoštis savarankiškai gyventi. Brigita man minėjo: „Nesvarbu, kaip gyvenime bus sunku, stengsiuosi savarankiškai susikurti gyvenimą. Noriu gerai baigti mokslus, rasti patinkamą ir gerai mokamą darbą.“¹³⁶ Dar būdama maža, svajojo turėti gerą, atsakingą vyrą ir būti turtinga. Vyrą įsivaizdavo labai gražų, kuris daug uždirba ir turi gerą, didelį,

¹³³ Vaiko asmens lapas Nr. 29M 2008-01-22, 2009-09-13, A. Čepulienė.

¹³⁴ Vaiko asmens lapas Nr. 29M 2008-01-22, 2009-12-29, V. Paulauskienė.

¹³⁵ Brigita, *Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.)*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2011-05-02 in A. Gatavecko archyvas.

¹³⁶ Brigita, *Pirmieji estetiški išgyvenimai*, 2011-05-11.

namą, brangią mašiną. Dar ir dabar pagalvoja: būtų gerai turėti šeimą, kuriai netrūktų pinigų. Šiuo metu Brigita mokosi padavėjos-barmenės specialybės. Baigusi šiuos mokslus, ketina stoti į Alytaus kolegiją. Kokią sritį pasirinktų, dar nežino, tačiau nori save išbandyti kitoje srityje. Padavėja dirbtų tik jauna, o paskui sieks kito, geriau mokamo darbo.¹³⁷

Brigitai labai patinka bendrauti ir būti su žmonėmis. Mergaitė labai aktyvi, žaidžia futbolą, tinklinį, vadinamąją amerikankę, yra lankiusi dziudo treniruotes. Laisvu laiku mėgsta klausytis muzikos, dainuoti, šokti, kartais pabūti viena ramybėje, mąstyti arba skaityti knygas.

Brigitai grožis yra tai, kas gražu pačiai. Grožis susijęs su noru turėti. Ji sako: „Kai pamatau daiktą ir noriu jį turėti, toks daiktas man gražus.“¹³⁸ Grožio daugiausia mato paveiksluose, dainose, drabužiuose ir t. t. Tačiau menas nebūtinai turi būti gražus. „Jis gali būti savotiškai gražus. Ta prasme – kiekvienas tą grožį supranta savaip, tarkim, vienam gali būti gražus, kitam – ne. Priklauso nuo to, kaip supranta tą grožį, tarkim, piešinius mėgsta, o tapybos – ne. Žmonės yra tie patys dailininkai arba menininkai, kurie daro kūrinius ir, tarkim, vieniems tai gražu, ir jiems tai yra menas, bet kitiems atrodo tai neteikiantis pasigėrėjimo vaizdas. Ne visi turi tą patį skonį. Kiekvienas turi savo idėją ir savaip ją išreiškia... Man menas tai yra, kai, pavyzdžiui, ant sienų būna labai gražiai ir įdomiai nupiešta. Kaip sakau – vau, aš taip nesugebėčiau. Aš laikau menu, tarkim, jei žinau, kad negalėčiau to padaryti arba man atrodo labai įspūdingai ir gražiai, tada atrodo, o vau – čia tikrai yra menas. Arba menas yra, tarkim, pats sau kažką darai, ir kitas nesugebėtų to padaryti ar atkartoti, arba, ta prasme, kad tas darbas mano, todėl aš jį galiu laikyti savo menu.“¹³⁹

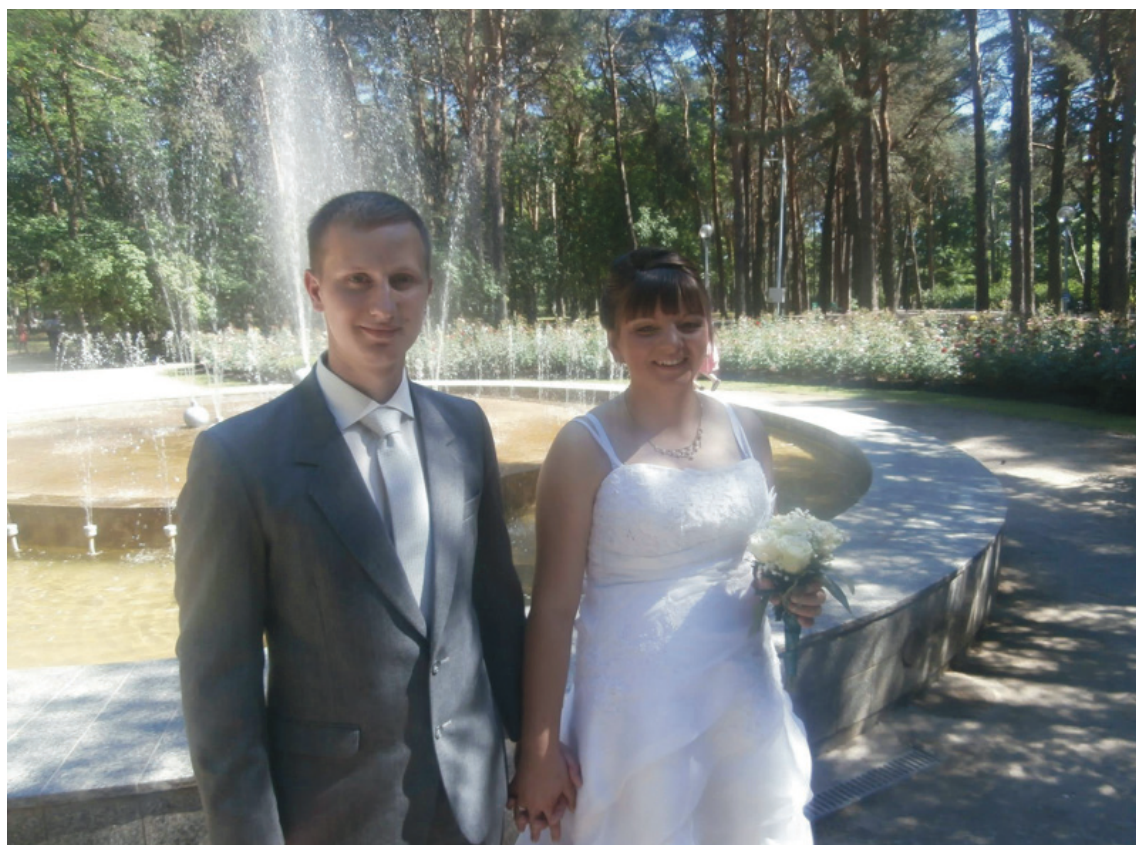
Kaip pavyzdį pateikia pradinėse klasėse pačios sukurta piešinį.

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Brigita, *Menas*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2011-06-07 in A. Gatavecko archyvas.

¹³⁹ Ibid.

Prisimena: aštuntoje klasėje pasižiūrėjo į peizažą ir bandė kažką panašaus padaryti, tačiau nepavyko. Ji nesupranta, kodėl anksčiau pavyko, o po kiek laiko taip nupiešti negalėjo. Toks kūrinys su gamtos vaizdu jai pačiai – menas. „Tas piešinys turi būti kažkur pas tėvus namuose, reikia susirasti.“¹⁴⁰ „Galvoju, kad menas turi būti sąžiningas, jis turi būti padarytas iš savęs, iš širdies.“¹⁴¹ Mergaitė supranta – menas turėtų žiūrovą kažko mokyti: „Galima iš piešinių išmokti geriau spalvas suderinti.“¹⁴²

88. Brigita ir jos vyras, Alytus, 2015.

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² Ibid.

O meistriškumas gali pakeisti žmonių kasdienybę: „Nu bent jau man, tarkim, pamatau labai gerą darbą ir, tarkim, ir labai spalvingom spalvom, linksmas darbas ir būna – net nusišypsau, aišku, priklauso, kokios spalvos, jei niūrios tai... aišku, priklauso nuo piešinio... Jei, tarkim, ten gražus piešinys, bet niūrių spalvų, tai vis tiek atrodo labai gražiai ir nekelia kažkokio liūdnumo. O jei visiškai visiškai tamsus piešinys, tai toks jau atrodo paniuręs, bet ir tokių darbų būna gerų. Geras kūrinys turėtų pakeisti kasdienybę, bet jis turi būti padarytas su idėja ir labai dideliu noru, kad tai galiausiai atsiskleistų piešinyje, kad tikrai derintųsi su tuo noru, jog žmogui patiktų, kad tas žmogus net jaustų, kad tą sukūrė norėdamas to.“¹⁴³

Paklausiau Brigitos, ar yra mačiusi meno kūrinių, kuris jai padarė labai didelį įspūdį. „Taip, mačiau tavo vieną piešinį. Be tavo... ką žinau, kiti tokie, nežinau... O šiaip tai man patinka peizažas.“¹⁴⁴ Ji norėtų paveikslą su gamtos vaizdu – jūros, miško ir saulėtos dienos, kuriame pavaizduotos kopos, vos vos pustomos silpno vėjo. Norėtų paveiksle pajusti paukščių čiulbėjimą.

Brigita buvo išvykusi stažuoti į Kanadą. Ten dirbo tris savaites, grįžusi Alytuje nusipirko bendrabučio tipo vieno kambario butą. Už pinigų, gautus pardavus jos portretą, įsigijo kompiuterį, investavo į automobilio teises. Brigita sėkmingai baigė padavėjos-barmenės mokslus. Šiuo metu gyvena su draugu ir augina šuniuką iš prieglaudos. Kartais aplanko Alytaus vaikų globos namus, auklėtojas, su vaikinais pažaidžia futbolą ir kitus sportinius žaidimus.

3.3.3. *Darius*

Darius turi keturis brolius – Rytį, Karolį, Osvaldą, Eimantą ir dvi seseris – Džiugintą ir Ingą. Jie visi drauge gyveno su motina Lazdijų rajono Seirijų miestelyje. Ryčio, Osvaldo ir Dariaus tėvas Gintas nusižudė

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ Brigita, *Menas*, 2011-06-30.

1995 m. Po kurio laiko motina ėmė gyventi su kitu vyru. Moteris visiškai apsilaido, nes drauge su sugyventiniu pradėjo girtauti ir nesirūpinti savo vaikais. Kai Darius mokėsi Seirijų vidurinės mokyklos 1-oje klasėje, motina jau nebesugebėjo jų tinkamai auklėti ir prižiūrėti. Sugyventinis mušdavo mamą, smurtaudavo ir prieš vaikus, todėl šie bėgdavo iš namų, prisiglausdavo pas svetimus žmones, dažniausiai juos paglobdavo kaimynai: „Iš liudytojos O. Janulevičienės parodymų matyti, kad atsakovė piktnaudžiauja alkoholiniais gėrimais, mušasi su sugyventiniu, tuomet atsakovės vaikai pabėga iš namų pas liudytoją. Yra mačiusi vaikus sumuštus“; „Iš liudytojos N. Lepečkienės, seniūnės, parodymų matyti, kad atsakovė piktnaudžiauja alkoholiniais gėrimais. Liudytoja dažnai lankė atsakovės šeimą ir pastebėjo, kad ji dėl girtavimo neprižiūri savo vaikų, kurie dažnai lieka alkani, ne kartą išvežti į ligoninę, nes buvo likę be priežiūros. Atsakovės sugyventinis muša atsakovės vaikus.“¹⁴⁵ Lazdijų rajono apylinkės teismo sprendimu 2000 m. kovo 7 d. buvo neterminuotai apribota motinos valdžia.¹⁴⁶ 2000 m. balandžio 5 d. Dariui ir Ryčiui suteikė laikinąją globą Alytaus vaikų globos namuose. Darius pradėjo gyventi 8-oje grupėje. Sugrįžti į šeimą broliams nebuvo galimybės, nes Idalija (jų motina) visiškai nuo jų nusišalino, jais nesidomėjo, nelankė ir net neskambino. Pati motina teismui pažadų neištesėjo, jos namuose situacija nepagerėjo, todėl Dariui ir Ryčiui iš jos priteisė išlaikymą, mokant periodines išmokas. Buvo atsižvelgta ir į tai, kad Idalijai jau prieš penkerius metus buvo atimtos teisės į vaikus. 2005 m. rugpjūčio 5 d. Alytaus rajono apylinkės teismas jiems nustatė nuolatinę globą Alytaus vaikų globos namuose (civilinė byla Nr. 2–2506-572/2005). Džiuginta, Osvaldas ir Inga gyveno pas močiutę Kaune, o Karolis liko kartu su motina.

¹⁴⁵ Sprendimas, 2000 m. 03 d. 07 d., civilinė byla Nr. 2–52/2000, Lazdijai, nuorašas.

¹⁴⁶ Ibid.

89. Darius (ketvirtas iš kairės) su Alytaus vaikų globos namų futbolo komanda, Kaunas, apie 2009.

Pirmoje ir antroje klasėse Darius mokėsi pagal adaptuotą mokymo programą ir lankė logopedo užsiėmimus. Tuo metu, kai Darius ir jo dvejetainis metais jaunesnis brolis Rytis buvo atvežti į Alytaus vaikų globos namus, tarp jų buvo ypač stiprus ryšys. Darius brolių globojo. Padėdavo nudurbti įvairius Ryčiui paskirtus darbus. Jis labai jaudindavosi, jeigu ryte jaunesnio brolio lovytė būdavo šlapia. Padėdavo jį perrengti, nuvilkti šlapią ir apvilkti sausą patalynę. Dažniausiai jie žaisdavo kartu. Mėgdavo drauge piešti, skaityti knygeles, patiko rankdarbiai, lipdiniai. Šokti nemėgo, tuo metu sportu nesidomėjo, tik vėliau, būdamas paauglys, labai pamėgo krepšinį ir futbolą.

Dariumi ir Ryčiu kurį laiką rūpinosi šeima iš Prancūzijos; pas juos praleisdavo žiemos ir vasaros atostogas, dažnai bendravo. Vėliau ryšys nutrūko. Kartais savaitgaliais juos į Kauną pasiimdavo močiutė. Jei gyvenimo sąlygos Seirijuose būtų bent kiek geresnės, Darius visai norėtų gyventi ir pas mamą. Žinoma, nepatinka jos gyvenimo būdas, jis labai pyksta, kad retai lankydavo globos namuose. Dėl tokio motinos aplaidumo 2003 m. kovo 11 d. jis parašė sutikimą neprieštaraujantis būti įvaikintas. Bet motiną jis myli.

Darius ir Kirstukas yra draugai ir „grupiokai“, todėl Darius – kaip ir

90. Algirdas Gataveckas, *Darius*, 2012, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis, lakas. Piešinio fragmentas.

91. Darius pasiruošęs išeiti žiemą, Alytus, 2011.

Kirstukas – yra gavęs panašių baudų už savavališką pasišalinimą iš globos namų, melavimą, girtavimą, rūkymą globos namų ir mokyklos teritorijoje: „Reiškiu griežtą papeikimą 8 šeimos ugdytiniams Dariui, Remigijui (Ramunės broliui) už įžūlų, grubų elgesį, savavališką pasišalinimą iš globos namų, girtavimą, rūkymą, valkatavimą, kitų vaikų įtraukimą į girtavimą. Elgesį apsvarstyti Alytaus apskrities VPK Nepilnamečių inspekcijoje.“¹⁴⁷ „Palieku galioti drausminę nuobaudą įspėjimą 8 gr.

¹⁴⁷ Įsakymas dėl nuobaudų skyrimo, 2009 m. 10 mėn. 15 d., Nr. 55v, R. Žebuolis, Alytus.

ugdytiniui Dariui už pabėgimą iš globos namų ir rūkymą.¹⁴⁸

Palikęs globos namus, Darius išvyko gyventi į Kauną. Dabar stengiasi įveikti gyvenimo negandas ir skūstis nenori.

3.3.4. *Tauškė*

2006 m. pavasarį Tauškės ir vyresniosios sesers Rasos tėvas komos būsenos buvo gydomas ligoninėje. Tuo pat metu nuo krūties vėžio mirė jų mama, todėl Vaikų teisių apsaugos tarnyba Tauškę ir Rasą išvežė į *Spenglos* globos namus. Maždaug po mėnesio abu vaikus pasiėmė globoti Tauškės krikšto mama iš Alytaus. Veždama iš *Spenglos*, pranešė, kad jų tėvas mirė ligoninėje, ir reikia ruošti laidotuvėms. „Tada buvo blogiausia diena mano gyvenime“¹⁴⁹, – prisiminė Tauškė.

92. Kirstukas (pirmoje eilėje – trečias iš kairės) ir Tauškė (penktas iš kairės) su Alytaus vaikų globos namų futbolo komanda, Alytus, apie 2008.

¹⁴⁸ Įsakymas dėl nuobaudų skyrimo, 2006 m. 06 mėn. 06 d., Nr. 101v, A. Adamavičienė, Alytus.

¹⁴⁹ Tauškė, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2011-10-02 in A. Gatavecko archyvas.

Vaikus krikšto mamą globojo tik du mėnesius – per vasaros atostogas. Vėliau, 2006 m. rugpjūčio 31 d. juos paliko Alytaus vaikų globos namuose, o 2008 m. gruodžio 10 d. teismas broliui ir sėsei paskyrė nuolatinę globą šiuose namuose. Auklėtoja K. Skripkiūnienė Vaiko asmens lape parašė: „Atvykęs Tautvydas grupėje buvo pasimetęs, jautėsi labai nedrąsiai, tačiau buvo mandagus, daug šypsojosi.“¹⁵⁰ „Atsimenu, sėdėjau kartu su Rasa šeimos koridoriuje, nieko nepažinojau.“¹⁵¹ Kitą dieną Tauškė pradėjo mokytis Piliakalnio vidurinės mokyklos 6 a klasėje. Globos namuose greitai pritapo, pamėgo futbolą ir svajojo tapti pasaulyje žinomu futbolininku. Fantazavo apie garsias Europos komandas, pelningai pasirašytas sutartis ir t. t., „o kai daugiau proto įgavau, tai supratau, kad tai neįmanoma.“¹⁵²

Vaikinas dešinėje kaktos pusėje turi randą. Apie tai sužinojo tik iš

93. Su Tauške (priekyje) važiuosime į TV3 ir SEB – organizuojama *Išsipildymo akcija*. Alytus, 2003.

¹⁵⁰ Vaiko asmens lapas, 2006-08-31, 2006-09-01 K. Skripkiūnienė.

¹⁵¹ Tauškė, *Pirmieji estetiški išgyvenimai*, 2011-10-02.

¹⁵² Ibid.

mano nupiešto portreto. Kaip ir kada randas atsirado, Tauškė neprisimena. Akinius nešioja nuo dvylikos metų. „Šiandien po pietų reikėjo Tautvydui eiti pas okulistę. Tautvydas atsisakinėjo medicinos seselei ir nėjo rengtis. Teko griežčiau paaiškinti pasekmes – jeigu jis dabar nenešios akinių, gali visai nematyti, kadangi viena akim vos mato, o kita silpnai. Tik po rimto pokalbio „ponaitis“ apsirengė ir su medicinos seserimi išvyko į polikliniką. Išvada: reikalingi akiniai.“¹⁵³

Puikiai prisiminė, kaip „Kazytė „įožino“: žiūrėjau į teliką primerktom akim, o ji rėkė: ko spoksai iš taip arti į teliką ir dar prisimerkęs! O aš mėginau teisintis, kad neprisimerkęs. Tada pasakė sesutei, o ji – važiuosim tikrintis akių. Na ir nuvežė, liepė šūrikus rinktis. Išsirinkau, bet stipriai verkiau ir pasakiau sau – nenešiosiu. Labai bijojau, kad mane apters ir išvadins keturakiu. Tada Balčė visiems prigrasino, kad į galvą duos, jei pasityčios iš manęs: jei kas juoksis – sakyk.“¹⁵⁴ Kadangi globos namuose tuo metu Balčės daug kas klausydavo, todėl Tauškės niekas nežemino. O šiandien Tauškė netgi laimingas, kad jį piešiu būtent su akiniais – „gerai, tik žiūrėk, Ryčio nepiešk su akvalangais, tai aš būsiu toks vienintelis. Be to, aš ir taip išskirtinis – pas mane naktinio matymo akiniai: yra tolimos, artimos šviesos ir net priešrūkinės.“¹⁵⁵

Geriausias Tauškės draugas yra Deivas, kuris už jį yra vyresnis keleriais metais. Jie abu kurį laiką gyveno pas globėjus Rumbonių kaime (apie 8 km į šiaurę nuo Alytaus). Deivas kartu su Tauške ir globos namuose augo, ir kartu futbolo treniruotes lankė, net mokėsi toje pačioje mokykloje.

Jaunuolis rūbus gauna iš globėjų, draugų, iš vaikų namų, o kartais pats perka turguje ar dėvėtų drabužių parduotuvėse. Jam patinka drabužiai, kuriuos pardavinėja Alytaus turguje. Ypač linkęs nešioti *Nike*,

¹⁵³ Vaiko asmens lapas, 2006-08-31, 2007-04-18 K. Skripkiūnienė.

¹⁵⁴ Tauškė, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*, 2011-10-03.

¹⁵⁵ Ibid.

94. Svečių kambarėlyje pozuojantis Tauškė, Alytaus vaikų globos namai, 2011.

Adidas, Reebok firmos rūbus. Patinka dėvėti džinsus.

Šitas vaikino portretas visu ūgiu turi būti pavadintas Tauškė, nes taip norėjo jis pats. Prieš tai pasiteiravo: „Ar Kirstę pavadinai *Kirstukas*?“¹⁵⁶ Atsakiau, kad taip. Tamsiai mėlyną džemperį, kurį matome Tauškės portrete, dažniausiai dėvi, kai būna šalta – žiemą. „Labai geras, patogus ir šiltas rūbas, jį prieš du metus padovanojo Deivas.“¹⁵⁷ Draugas Deividas tvarkė savo drabužius, per mažus atidavė Tauškei, dar kitų ir šitą. Prieš tai Tauškė turėjo tokį patį rūbą, tačiau jau nebeturi, nes Rumbonyse bėgdamas su džemperiu užkabino karutį, ir drabužis suplyšo, teko išmesti. Dabar dėvi tik dovanotą draugo. „Dar pas Deivą buvo tokie *Nike* firmos drabužiai... prašiau jų, bet nedavė.“¹⁵⁸ Pats Deivas kaip ir Tauškė pirmą tamsiai mėlyną džemperį gavo per Kalėdas iš Amerikos lietuvių atvežtos labdaros. Tauškės portrete mano pavaizduotas juodas *Adidas* treningines kelnės ir *Olu-e box* sportinius batelius taip pat gavo iš labdaros. Kai paklausiau, ar jis „padišofkinis“, atsakė „yes“, vėliau patikslino: „ne padišofkinis, o labdarinis.“¹⁵⁹

Tautvydą dailė domina mažai, todėl šiai sričiai neskiria dėmesio. Meno kūriniai neteikia pasigėrėjimo. Jis labai nedaug išmano apie kūrinio naudingumą. Tauškei grožis – tai, kas patinka ir yra įdomu. Dailės kūrinys – tai geras piešinys arba skulptūra, o tai, kas gražu, yra grožis, gražu tai, kas patinka ir yra įdomu. Kas jam patinka ar yra gražu, negalėjo įvardyti. Paklaustas, ar jis žino tokį dalyką, kad menas gali būti nebūtinai gražus, atsakė: „Nesuprantu – *error, error* kompas perkrautas, įtampa. Man menas yra taip nutapyta, kad atrodo kaip nuotrauka, nu kai tikroviškai moka atvaizduoti. Kaip jūs, pavyzdžiui... neįmanoma taip nupiešti, jaučiu čytinat, man terlės nepatinka, nesąmonė kažkokia.

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Ibid.

Menas turi būti gražus. Aišku, kai pats moki piešti, esi baigęs penkis kartus dailės mokyklą, tai jau kitaip galvoji apie grožį.¹⁶⁰

Tauškė laisvalaikiu mėgsta žiūrėti filmus, žaisti kompiuteriu arba lauko žaidimus, aktyviai dalyvauja sporto renginiuose, lanko futbolo treniruotes. Pamokos ir namų darbai labai mažai terūpi. „Aptarėme visus mokslo metų pasiekimus. Išvados: sportui dėmesys didžiulis ir laiko skirta daug, ir pasiekta nemažai. Mokslams energijos ir kantrybės pristigo. Galėtų mokytis geriau.“¹⁶¹

Turi savitą priėjimą prie žmonių, nors bendrauti su svečiais nemėgsta, bet juos paperka nuoširdumu, o su bendraamžiais yra kalbus, grupės vaikų mėgstamas. Kambaryje patinka erzinti mažesnius. Daug juokauja ir svajoja: „Būtų įdomu turėti kokių nuotykių. Norėčiau, kad išvežtų į mišką trim savaitėm ir paliktų tik su žiebtuvėliu arba peiliu ar šakute. Jei leistų, pasirinkčiau žiebtuvėlį. Manau, išdeginčiau tą pačią dieną dujas, o jei žiebtuvėlis nepadėtų, tada pasiimčiau rozetę... O jei rimtai, norėčiau su draugais pažaisti dažasvydį. Šaudyčiau, kol mėlynės ant kojų liktų.“¹⁶²

Globos namuose Tauškės nuo septintos klasės niekas nelanko. „Nu nesiskaito, kad aš pats buvau nuvažiavęs į savo tėvų namus. Šūdas, visi pamiršę mane. Kaip šiukšlę išmetė bunkerin, į konteinerį, kur visus surenka. Uždarytas čia esu, niekam nereikalingas, kaip šunis surenka tokius, kaip aš, va ir ką belieka daryti? Čia išvis tuoj lieps akmenis skaldyti ar anglis kasti tam, kad valgyti turėtum ką.“¹⁶³

Tauškė nemėgsta planuoti savo gyvenimo. Ką nori veikti ateityje, nežino. Jis neleidžia sau pasvajoti ir apie tokius dalykus, kad ateityje gali būti turtingas. „Iš kur ta laimė? Niekada nebūsiu turtingas, todėl

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Vaiko asmens lapas, 2006-08-31, 2009-06-08 K. Skripkiūnienė.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Ibid.

ir svajoti nėra dėl ko. Stengiuosi galvoti apie tokius dalykus, kurie yra realūs, ir kurių galiu siekti. Mano svajonė – gyventi ilgai ir nuobodžiai. Jei rimčiau, tvarkingai gyventi, kad gražu būtų, norėčiau turėti nors ir prastą, bet savo butą ar namą. Norėčiau neturėti skolų ir negirtauti. Bus butas su lova, plazminiu 5 metrų įstrižainės teliku ir tulikas, ir dušas viename. Šiaip tėvų žemės sklypą su namu turiu, tik labai prastą. Reikia remontuoti. Senatvėj, kai pensininkas būsiu, eisiu ten gyventi. Nes ten yra gerai, man patinka ten. Auginsiu vištas, kiaušinius pardavinėsiu... žodžiu, būsiu ūkininkas. Karves melšiu, šunis šersiu, kates vanosiu, ožkas auginsiu. Neisiu į bažnyčią tarnauti, nes jau prisitarnavau. Kai tik tapsiu pilnametis, šūdas, į bažnyčią tikrai neisiu. Iš tikrųjų nelaukiu tos dienos, kada sueis man 18 metų. Reikės pačiam viską daryti, bus sunku. Pačiam ryte keltis, eiti į mokyklą. Dabar žinau – praleidinėsiu pamokas, sukčiausiu. Bent išsimiegosiu gerai. Ateityje planuoju turėti žmoną, septynis vaikus, kurie tėvui pinigų neš, o aš sėdėsiu kaip Homeris iš Simpson'ų prie savo plazminio teliko.¹⁶⁴

Tauškė šiuo metu studijuoja, nori įgyti statybos ir verslo tiekėjo specialybę, tačiau jam tai nėra svajonių darbas. Norėtų dirbti kitoje srityje, tik nežino, kokioje, nelengva pasirinkti, todėl „tingi“ apie tai galvoti.

3.3.5. Ramunė

Ramunė gimė 1994 m. Druskininkuose, ten ir gyveno kartu su keleriais metais vyresne sese, broliais (jaunesniu ir vyresniu) bei tėvais, kurie jais nesirūpino, vaikai buvo murzini, utėlėti, išsekę, dėl nešvaros sirgo įvairiomis odos infekcinėmis ligomis. Valgio niekas negamino ir apskritai namie jo beveik ir nebūdavo, butis skurdi, netvarka, nešvara, vaikai labai socialiai apleisti ir palikti likimo valiai. Uždirbtus pinigus ar gautas pašalpas už Ramunę ir kitus vaikus tėvai išleisdavo ne pagal

¹⁶⁴ Tauškė, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*, 2011-10-09.

paskirtį: pirkdavo svaigalus, todėl gimdytojai ne kartą namie buvo rasti neblaivūs. Tėvams daug sykių buvo taikytos įvairios poveikio priemonės, bandoma padėti, tačiau padėtis nepasikeitė. Jiedu toliau girtavo, namie nebuvo tvarkos. Su teismo nuosprendžiu, kad ketinama vaikams nustatyti nuolatinę globą valstybinėje vaikų globos institucijoje, motina sutiko, tačiau tėvas ieškiniui prieštaravo ir nurodė norįs pats rūpintis vaikais. Po kiek laiko vyras suprato ir pripažino: sąlygos, kurios yra jų šeimoje – nepakankamos vaikų vystymuisi (pati Ramunė norėjo ir nori gyventi šeimoje su tėvais).

Nuolatinis vaikų pasiligojimas neliko nepastebėtas, ir 2002 m. rugsėjo mėnesį, teismui leidus, Ramunė su broliais dėl sveikatos būklės, priežiūros pagerinimo buvo išvežti ir apgyvendinti Vievio sanatorinėje-internatinėje mokykloje. Ir čia tėvai nesidomėjo vaikų gyvenimu (mokymusi, gydymu): neskambino, nelankė, nepalaikė jokių ryšių su grupių auklėtojais. Įstaigos valdžia vaikus per atostogas leisdavo namo, tačiau jų priežiūra nebuvo užtikrinama, jie bastėsi, kur nori, bet kuriuo paros metu. Vyriausiasis sūnus net negrįždavo namo nakvoti. Ramunė ne kartą pastebėta mieste prašinėjanti praeivių maisto, centų. O tuo metu jauniausiasis sūnus dėl netinkamos tėvų priežiūros, nešvaros, utėlėtumo buvo išrašytas iš darželio, pareikalavus kitų vaikų tėvams.

2004 m. birželio 4 d. Druskininkų miesto apylinkės teismo sprendimu Ramunei, jos sesei ir broliams neterminuotai apribojo tėvų valdžią. Abi mergaitės ir vyresnysis brolis po mėnesio (2004 m. liepos 8 d.) apgyvendinti Alytaus vaikų globos namuose. Ramunė ir jos sesė pateko į tą pačią šeimyną, o vyresnėlis dar buvo gydomas ligoninėje, vėliau, sveikatai pagerėjus, gyveno kartu su seserimis. Mažasis broliukas buvo trumpam atskirtas: „dėl jo jauno amžiaus ir vietų ikimokyklinio ugdymo grupėse stokos apgyvendinti negalime. Siūlome šį vaiką laikinai apgyvendinti Alytaus apskrities sutrikusio vystymosi kūdikių namuose.

Sukakus 4 metams, jis galės gyventi mūsų institucijoje, kartu su broliu ir seserimis.“¹⁶⁵ Rugsėjo mėnesį mergaitės ir vyresnysis brolis buvo priimti mokytis į Piliakalnio vidurinę mokyklą.

Atsidūrusi vaikų globos namuose, Ramunė labai sielvartavo, buvo susikrįmusi, prislėgtos nuotaikos, liūdna, nes neturėjo draugų, bendravo tik su broliu bei sese ir stipriai ilgėjosi mamos. Tik vėliau šioje įstaigoje susipažino su dvejais metais jaunesne mergaite. Ramunė tuo metu buvo labai trumpai nusikirpusi plaukus, kiek panaši į berniuką, tad nauja draugė keletą savaičių manė, kad ji yra berniukas ir net pradėjo domėtis

95. Ramunė (gėlėtu sijonu) su grupės draugais švenčia Užgavėnes, Alytaus vaikų globos namai, 2005.

¹⁶⁵ 2004-03-12, Nr. 206 V-6 Alytaus valstybiniai vaikų globos namai, Romutis Žebuolis.

kaip vaikinui: „Tada draugė sako man: gal norėtum su manim draugauti? Aš net išsigandau: taigi aš mergaitė, atsakiau! O ji neatstoja: tu mergaitė? Tikrai? Paskui tas įvykis liko tik tarp mūsų.“¹⁶⁶

Auklėtojos mano, kad Ramunė buvo ir yra keista mergaitė: pilna kaprizų, išsiblaškiusi, nevalyva, nesavarankiška, sunkiai orientuojasi gyvenimiškuose dalykuose, stinga mokymosi motyvacijos ir nesugeba savarankiškai ruošti pamokų, labai jautri, greitai susierzina, užsigauna dėl įvairiausių smulkmenų, dažni rytai būna su isterijomis, ašaromis akyse, mėgsta bartis, skųstis ir skųsti kitus, labai trūksta bendravimo įgūdžių,

96. Ramunė (pirma iš dešinės) su grupės draugais švenčia Kūčias, Alytaus vaikų globos namai, apie 2006.

¹⁶⁶ Ramunė, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2012-04-04 in A. Gatavecko archyvas.

todėl sunkiai sekėsi rasti kontaktą su bendraamžiais. Ir toks jos gyvenimo būdas bemaž nepakito iki pat paauglystės: „Nuo ryto rodė ožius. Visoms keršijo, išmėtė mergaičių rūbus, žadėjo skųstis motinai. Teko paguldyti lovoje. Po to praėjus pasiutimui, elgėsi gražiai.“¹⁶⁷ „Nežinau, ar kada ji pasikeis. Tik atsikelia ir prasideda isterijos. Nenori ji šukuotis...“¹⁶⁸ „Iš pačio ryto prasidėjo isterijos. Mušėsi su Ievute. Paskui visą rytą verkė, nes reikėjo tvarkyti kambarį. Baisi tinginė. Su vaikais visiškai nesutaria, niekas jai neįtinka, prie nieko nesitaiko. Charakteris jos labai jau sunkus.“¹⁶⁹ „Nelengva jai tarp bendraklasių, sunkiai ji pripranta prie kolektyvo, nemoka bendrauti.“¹⁷⁰ „Po pusryčių vaikai žiūrėjo TV. Ramunė, nieko neatsiklaususi, perjungė kitą kanalą. Vaikai pradėjo priekaištauti, o aš stebėjau iš šalies. Nustebau dėl Ramunės agresyvumo:

97. Ramunė ir draugai su jos rankdarbiu, Alytaus vaikų globos namai, apie 2010.

¹⁶⁷ Vaiko asmens lapas, 2004-07-08, 2004-11-06, R. Litvininkienė.

¹⁶⁸ Vaiko asmens lapas, 2004-07-08, 2006-11-15, A. Čepulienė.

¹⁶⁹ Vaiko asmens lapas, 2004-07-08, 2007-03-04, A. Čepulienė.

¹⁷⁰ Vaiko asmens lapas, 2004-07-08, 2009-12-18, A. Čepulienė.

kaip ji „kilo“ prieš visus, su kumščiais puolė ant Mindaugo. Kiek ją mokai, niekaip ji nesupranta. Nesivaldo mergaitė visai. Aiškinau, kad ji neteisi, nelabai ji klausė. [...] Sunku jai su tokiu charakteriu.“¹⁷¹ „Elgiasi ne pagal savo metus. Jau tokia vaikiška, pilna kaprizų, sunku net įsivaizduoti, kaip ji gyvens.“¹⁷² Šiaip su auklėtojais ir auklėtojų padėjėjomis, svečiais santykiai yra draugiški.

2004 m. Ramunei buvo paskirta adaptuota programa, teikiama logopedo, ir spec. pedagogo pagalba, vėliau, 2011 m., buvo paskirta ir psichologo pagalba: „Dėl Ramunės nemokėjimo bendrauti buvau nuėjusi pas mokyklos psichologę. Šiandien mergaitė eis pas ją pirmą kartą. Pati nori išmokti bendrauti. Šiaip kol kas ji pritampa *Jaunimo centre*.“¹⁷³

98. Parodoje *Poveikis* su Ramune prie piešinio *Ramunė*, Šiaulių dailės galerija, 2014.

¹⁷¹ Vaiko asmens lapas, 2004-07-08, 2010-02-07, A. Čepulienė.

¹⁷² Vaiko asmens lapas, 2004-07-08, 2011-09-25, A. Čepulienė.

¹⁷³ Vaiko asmens lapas, 2004-07-08, 2011-02-02, V. Paulauskienė.

Alytaus vaikų globos namuose tarp ten gyvenančių auklėtinių galioja tam tikros santykių „normos“, todėl kai kada mergaitė būdavo išnaudojama: „Ramunė ryte už 1 Lt vietoj Airido plovė poilsio kambarį...“ Kartais kiti vaikai panašius dalykus daro dažniau, sakykim, kažkas kitam pakloja lovą, padengia stalą, atneša į grupę valgyti, o kitiems tenka subėgioti į „tašką“ parnešti cigarečių ir pan. Čia būna ir įdomių „žaidimų“: „Ramunė su Vita, Justinu ir Eimantu žaidė „šeimas.“ Justinas gyrėsi, kad su Ramune bučiavosi. Šiaip mergaitė paklusni, tačiau užsidariusi, nekalbi, neaišku, ką galvoja.“¹⁷⁴

Svečių, kurie ateitų Ramunės aplankyti į globos namus, beveik nėra, galima sakyti, kartais ją aplankydavo tik viena moteris: „Aplanko teta, visai svetima moteris. Susipažino dar tada, kai Ramunė gyveno Druskininkuose ir prašydavo išmaldos prie prekybos centrų.“¹⁷⁵

Ramunė labai myli savo brolius ir sesę. Ypač daug bendrauja su jaunesniuoju broliuku. Dabar jis įvaikintas, todėl Ramunė rašo laiškus, siunčia nuotraukas. Kai jis dar gyveno Alytaus vaikų globos namuose, ji labai brangino jų ryšį: „Po pusryčių parsivedė mažąjį broliuką ir abu žaidė. Labai artimi jų abiejų ryšiai. Ramunės lyg nebuvo grupėje, visas dėmesys skirtas broliukui.“¹⁷⁶ O tarp sesių stipriausias ryšys buvo tada, kai jas abi atvežė į globos namus. Tada joms buvo labai sunku ir reikėjo vienai kitą morališkai palaikyti. Šiuo metu Ramunės sesė globos namus jau palikusi ir jos nebelanko, daugiau laiko leidžia kitiems dalykams, bet Ramunė ją aplanko. Su vyriausiuoju broliu bendravo ir bendrauja kiek mažiau.

Ramunė yra gabi rankų darbams. Padaro gražių, pačios siuvinėtų papuošimų ir kitokių rankdarbių. 2004–2010 m. globos namuose lankė

¹⁷⁴ Vaiko asmens lapas, 2004-07-08, 2006-07-20, A. Stašauskienė.

¹⁷⁵ Vaiko asmens lapas, 2004-07-08, 2009-09-11, A. Čepulienė.

¹⁷⁶ Vaiko asmens lapas, 2004-07-08, 2009-12-27, A. Čepulienė.

rankdarbių būrelį, 2009 m. Alytaus jaunimo centre – siuvimo kursas, o Piliakalnio vidurinėje mokykloje (2011 m.) mokėsi piešti. Mažai kas taip įprasmina jos dieną ir atpalaiduoja, kaip kelios valandos rankdarbių: „Po pusryčių kaip sėdo prie lėlių drabužėlių, siuvo, rengė jas, krapštėsi iki pat pamokų ruošos. Ruošiasi ji Kaziuko mugei, kuri vyks mokykloje. Kai turi užsiėmimą, tai jos negirdėt. Neturi laiko nei barniams.“¹⁷⁷

Nuo gimimo Ramunės nosis kreiva, netiesūs dantys. Kiek anksčiau auklėtojos ketino vežti pas daktarus nosies operacijai, tačiau gražūs norai neišsipildė, operacijos reikalai sustojo. Šiuo metu Ramunė dažnai svarsto galimybę, sulaukusi pilnametystės, savarankiškai kreiptis į gydytojus. Išvaizdos trūkumai netrukdo tikėti savo išoriniu grožiu: „Sau atrodau graži ir stengiuosi neklausti kitų vaikų pašaipų“, – sako ji. Ramunė nori išmokti girdėti tik gražius komplimentus, tačiau dažnai yra daugelio vaikų pajuokos objektas.

Ramunė šiuo metu gyvena Kaune ir mokosi Kauno socialinių paslaugų ir statybos verslo darbuotojų profesinio rengimo centre. Vis dar daro įvairius rankdarbius.

3.3.6. Ignas

Tėvai Igną augino sename Druskininkų bendrabutyje. Nors jis ten gyveno trumpai, tačiau matė ir išgyveno daug skausmingų akimirkų. Kartą, žaisdamas kieme, tapo siaubingo reginio liudytoju: ant grindinio nukrito ir jo akyse akimirksniu mirė vienas to namo gyventojų. „Sėdėjau po balkonu ir... taip duff... Nukrito per kokius du metrus nuo manęs... žmogus. Iš penkto aukšto. Nu, iš to bendrabučio. Tai paskui atvažiavo greitukė, o mane, net nežinau kaip ir kas, išvedė iš tenai, iš po balkono.“¹⁷⁸

Atmintyje įsivėžė ir kitas atvejis, kai į jų namus įsiveržė nepažįstamas

¹⁷⁷ Vaiko asmens lapas, 2004-07-08, 2011-02-20, A. Čepulienė.

¹⁷⁸ Ignas, *Pirmieji estetiški išgyvenimai*, 2013-03-04.

99. Ignas vasarą, Alytaus vaikų globos namų aplinka, apie 2011.

girtas senis ir agresyviai puolė mamą, rėkė, aršiai stumdė. Ignas tuo metu stipriai išsigando, nes buvo dar labai labai mažas.¹⁷⁹ Tačiau bauginantys atsiminimai neužgožė ir gražių prisiminimų. Vienas iš jų – smagus įvykis bendrabučio laiptinėje. Apsvaigęs pasiturintis vyriškis dėl neaiškios priežasties pradėjo garsiai šūkauti ir iš penkto aukšto mėtyti JAV dolerius. Tuo metu Ignas su vyresniu broliu Adu stovėjo ant laiptų keliais aukštais žemiau. Matydami tokį reginį, iš pradžių nesuprato, kas krinta ir apskritai kas vyksta. Brolis Ignui pasiūlė: „Einam į apačią, pažiūrėsime, kas ten krito“¹⁸⁰, bet jis į rūšį lipti bijojo – ten kartais lakstydavo žiurkės. Taip pat baugino vyro riksmas, todėl broliai ne iš karto leidosi žemyn – tik sulaukę tinkamo momento. O ten mėtėsi pinigai, tikri pinigai! Greitai susirinko rastą turtą ir parsinešė namo. Adas džiaugdamasis suskaičiavo dolerius (tuo metu Ignas skaičiuoti dar nemokėjo) ir išskubėjo į parduotuves, o Ignas liko namie ir iš dviaukštės lovos žiūrėjo pro langą, nekantriai laukdamas. Jis matė, kaip ilgai lauktas brolis parbėga su įvairiausiais žaislais. Paskui kartu žaidė. Dabar Ignas mano, jog „tų pinigų buvo daug,

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ Ibid.

o žaislų mažai. Apgavo mus tos pardavėjos.“¹⁸¹

Druskininkuose Ignas pradėjo lankyti savaitinį darželį. Toje įstaigoje gyveno neįgalūs vaikai, našlaičiai ir tie, kurių tėveliams apribota tėvų valdžia. Tuo metu jį, maždaug penkerių, įsivaikino ir tapo oficialia globėja Druskininkuose gyvenanti moteris. Ji paėmė globoti brolį ir sesę. Visi jie gyveno ne su globėja, o su aukle išnuomotame keturių kambarių bute. Globėja ateidavo tik pasižiūrėti, ar tinkamai juos prižiūri. Ji pati Ignu ir Bobinu¹⁸² nepasitikėdavo. Jei išgirsdavo iš kitų žmonių apie netoli namų įvykusią vagystę ar vaikų valkatavimą, galvodavo, kad tai jo arba Bobino darbas.

„Jinai ten susigalvodavo nesąmonių, kad kažkokia ten jos draugė turi kažkokią kavinukę ar ką ten, tai šitą, tipo, atseit atėjo du vaikai ir jie prašė pinigų. Atseit, kad mes. Nu... O ten gi eina Ramunė. Ten gyveno irgi netoli. Aš ją ir jos brolius, ir sesę pažinojau jau nuo seniai. Mes su Ramune gal tik tris kartus matėmės. Mes su Bobinu kaip žinojom? Nežinau, nuo darželio laikų, nes ji irgi tam savaitiniam daržely buvo. Tai mes ją nuo tada ir žinojom. Paskui, kiek žinau, ją grąžino tėvams, ir jie gyveno tokiuose namuose. Nu, namą sutvarkius būtų buvęs toks, žinai, normalus, bet kad ten viduj labai didelė betvarkė buvo. Skudurai ant skudurų, krūvos, kalnai. Tai aš ten viduj gal vieną kartą ir buvau. Nu, ir už jos tėvų namo tvora eina, žinai. Už tos tvoros parkas, didžiulis toks. Mes tam parke, prisimenu, lakstydavom, net nesakydavom globėjai. Tiesiog išeidavom, nueidavom prie žaidimų aikštelės... ir ten Ramunę prisimenu. Tokią keistą. Ten upelis toks ir palei tą upelį Ramunė bėgo, kur akys mato. Sakau, kur tu eini? Ar tu žinai, kur eit? O jinai tokia, nu žinai, vat: aš žinau, aš žinau, aš kiekvieną dieną čia vaikštau. Ir lekia, kur akys mato.“¹⁸³

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² Petras (Bobinas) – likimo brolis, draugas.

¹⁸³ Ignas, *Pirmieji estetišiai išgyvenimai*, 2013-03-21.

Ignui globėja retai pirkdavo saldumynų, tad jiedu su Bobinu eidavo į *Norfos* prekybos centrą vogti. „Varydavom biškį apsiprekin¹⁸⁴ ir iš pardės išeidavom su apsauginiu. Arba, atseit, globėja prašė nueit apelsinų nupirkt tenai, ten mer... nu tokiom mergaitėm mažom. Tai šitą, nu aš nuėjau... Huba Buba gi buvo madoj, tipo ta, rutulinė, nu žinai... Tiesiog nenuperka man tos Huba Buba gumos, tai nuėjau, pasiėmiau ir išėjau. Paskiau apsauginis pričiupo ir palydėjo namo. Globėja priekaištavo, atseit, ko jums čia trūksta?! Ko! Paskui vis primindavo sakydama, kad neatsimenat, sako, iš kur aš jus, sako, parsivežiau! Turėtumėt man dėkot.“¹⁸⁵

Po kiek laiko globėja dėl sveikatos problemų vaikus atidavė kitiems žmonėms. Ignas mano, kad ji suplanavo jų atsikratyti, todėl apsimetė serganti. Globėjos sesers dukra pasiėmė globoti Igno brolį ir sesę, o Ignas ir jo draugas Bobinas neturėjo nuolatinės vietos. Keliavo iš vienos globėjos pas kitą, iš vieno buto į kitą butą. Galiausiai buvo atvežti į Alytaus valstybinius vaikų globos namus. Iš pradžių su jais apie įsikūrimą pakalbėjo direktorius. Jie buvo palydėti į 5-ą grupę. Jų auklėtoja parodė, kuriose kambario lovose miegos, kurios bus jų spintelės, spintos daiktams ir rūbams susidėti. Aplinka pasirodė pažįstama. Priminė ligoninę arba Druskininkų savaitinį darželį, tačiau ši grupė atrodė labai nejaukiai. Ten Igną apėmė nusivylimas ir liūdesys. Nuotaiką skaidrino tik mintis, kad juos globėja pasiims atgal į Kazlų Rūdą. „Nu, kaip mums žadėjo globėja, kad tik savaitei, tai mes galvojom... ai, tai čia tik trumpam. Bet vis tiek toj grupėj visą laiką nejaukiai jaučiausi. Mes, atsimenu, labai laukėm jos su Bobe. Laukėm savaitę, laukėm kitą ir sulaukėm... Kaip skuduru per snukį. Nes po savaitės paskambino pirmoji globėja iš Druskininkų, tipo, atseit pranešė, kad liksim čia ilgam. Paskui, šitą, sako ji, kad atvažiuos

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ Ibid.

kitą savaitę. Mes laukėm tos globėjos gal metus, o gal ir du metus. Ir kai ten buvau naujokas, nebeturėjau draugų iš esančių senbuvų, vėliau atėjęs Laimius kažkaip tai į draugus prisirašė. Draugelis baisus, blemba. Išmokė rūkyt. Aš gal metus laiko, žinai, nerūkiau. Visada, žinai, nu ta prasme, grupėj sėdėjau prie televizoriaus. Aš buvau, nežinau, toks nu ... nuoboda. Sėdėdavau prie televizoriaus, ir viskas. Žinios ten kokios eina, vis tiek sėdi. Tai šitą atsimenu. O visi čia už valgyklos varė rūkyt. Visa penkta grupė. Gal, žinai, viena mergaitė nevarė dar, bet visi kiti varė. Ta prasme, Masionis tenai atsivežė iš tetos pinigų, nusipirko cigarečių du pakelius ir visus vaišino. Paskiau valandėlė gal buvo ar kas. Tai va, bausmės davė, į svarstymą čia vaikus vedė. O aš toks patenkintas sėdžiu. Ir paskui atėjo vasara šita... Kažkaip paprašė... Ai va: atvažiavo Lizdas su motoroleriu. Laimius jo paprašė cigaretės ir paskiau sako Laimius: duok va dar vieną, va da jam reikia. O nu aš, kai nerūkau, tai sakau: „Ne, ne.“ Laimius sako ššššš... Lizdas davė jam ir išvažiavo. O tada Laimius įsiūlė: „Nu imk, parūkysi, bandyk traukt“, ten su tuo bajeriu, tipo, išsigąsti, trauki į save ir sakai – mama ateina. Tada atsimenu Cibulskienė [jų grupės auklėtoja. – *aut. past.*] atlėkė: „Debilai jūs maži, greit į grupę, miegot į lovas!“¹⁸⁶

Po kiek laiko Ignas buvo perkeltas į 3-ią grupę. Valdiškuose namuose vaikas labai pyko ant auklėtojų, nes juo nepasitikėdavo, tad dažnai Ignas priešgyniaudavo. „Ta prasme, nu kaip, interesai ten gal su Žvaliauskiene [globos namų direktoriaus pavaduotoja. – *aut. past.*] nesutapo, ar kas ten. Tiesiog, kad šitą... su ja dažniausiai pykausi. Atrodė, dėl visko prisikabinėja, va specialiai – „padaryk tą, susitvarkyk aną.“¹⁸⁷ „Paskiau aš ten ant pabaigos nu gal pats paklusniausias buvau. Tai, šita, tiesiog auklėtoja pasitikėt pradėjo, lyg ir...

¹⁸⁶ Ignas, *Pirmieji estetiški išgyvenimai*, 2013-03-26.

¹⁸⁷ Ibid.

Ta prasme, eini į miestą, tiesiog pasakai, kada grįžti, ir ramiai išleidžia.“¹⁸⁸

2011 m. ankstyvą pavasarį Igną perpūtė lauke ir ant smakro atsirado guziukas. Po truputį guzas vis didėjo, kietėjo, ėmė tvinkseti ir skaudėti. „Nu ir tada nuvariau pas sesutę, nes iš pradžių buvau pas auklėtoją. Auklėtoja: žiūrėkit, čia kažkoks guzas... O paskui sako, kad čia, matyt, vėl tave perpūtė. Nu, man, kaip visą laiką bėdos būdavo visokios tenai su tom votimis. Nežinau, kiek aš jų turėjęs, gal netoli šimto bus. Tai, šitą, galvojau, gal ir vėl votis. Buvo baisu, nes, nu, nežinojau, kodėl čia taip darosi. Atsimenu, buvo gėda eiti į mokyklą, kad nematytų guzo,

100. Ignas ir Kirstukas su likimo draugais, Alytaus vaikų globos namai, apie 2006.

¹⁸⁸ Ibid.

dengiausi šaliku. Paskui nuvariau pas sesutę, išvažiuom į ligoninę, ir plovė. Skysčiai kažkokie buvo susikaupę, nu, kaip ne pūlinys, sakė, o, šitą, kažkokie skysčiai. Tai šitą, nu, dabar turiu nemenką randą.“¹⁸⁹

Ignas prie kaktos iš abiejų pusių turi verpetus. Dėl tokios jo šukuosenos vaikai pravardžiuodavo Stogu arba Povu. „Per prievartą plaukus nuleidžiu žemyn, o jie vis tiek užsisuka į viršų, tai aš vėl nuleidžiu. O kartais vienoj pusėj specialiai iškeliu, kitoj nuleidžiu. Kartais, kai nu, šitą, nu, neplaunu galvos tris dienas, tai atrodo, blemba, šita šukuosena žiauriai gera.“¹⁹⁰

101. Laimius ir Ignas (antras dešinėje) su draugais aktų salėje. Kai kurie šie spektaklio drabužiai buvo pasiūti specialiai broliams Gataveckams 2000 m., Alytaus vaikų globos namai, apie 2009.

¹⁸⁹ Ignas, *Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.)*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2013-05-13 in A. Gatavecko archyvas.

¹⁹⁰ Ibid.

Mažam Ignui didelį įspūdį padarė Druskininkų Druskonio ežerėlyje sukonstruotas fontanas. Jam tuo metu buvo labai smalsu, kaip padaryta, kad iš vandens pakyla čiurkšlės.

Jį žavi spalvotos šviesos, krintantys šešėliai. Labai patinka tapyba su storu sluoksniu dažų. Mano, kad tikra tapyba turėtų būti tokia, kad ją drąsiai būtų galima pavadinti teplione. Daug Igno draugų tokią tapybą laiko kažkokia nesąmone. O jam pačiam įdomu paanalizuoti, kiek ir kokios „košės“ ten įdėta, kokios spalvos, jų ryškumas, kuri spalva vyrauja, ir pan. Jam nepatinka piešti su spalvotomis priemonėmis. Nepatinka performansai, nepatinka ir vitražai. „Man duoda paprastą pieštuką, trintuką, ten, tarkim, liniuotę, – nu gerai, nupiešiu. Paskui jeigu duoda spalvas, aš sugadinu darbą. Man, ką žinau, pavydas ima, kaip jūs mokat taip piešti. Niekada nedaryčiau performansų. Daugumoj tai yra pasityčiojimas iš žmonių.“¹⁹¹ O vitražas – atgyvenęs reikalas.

Viskas, kas Ignui patinka, yra grožis, tačiau jis teigia: menas nebūtinai turi būti gražus. Jaunuoliui svarbu, kad meno kūrėjai būtų sąžiningi sau ir kitiems. Jis mano – menas anksčiau turėjo būti gražus, o šiandien – nebūtinai. Šiuolaikinis kūrinys turėtų būti pamokomas, paveikus, toks, kuris galėtų keisti kasdienybę. „Pavyzdžiui, nu ta prasme, žmogus, tarkim, yra tas, kokie būna visokie darboholikai. Tiesiog va, jeigu, šitą, jisai statybose dirba, dirba, dirba, paskui, žinai, tiesiog kada nors susimąsto ir tiesiog bando, kad ir, tarkim, groti pianinu, ir tiesiog jeigu patinka, tai jisai ant to, nu, tiesiog pereina, daugiau tam skiria laiko ir domisi tuo giliau. Gal pradeda vaikščioti į kokios tai klasikos koncertus. Ta prasme, jau mažiau būna prie to kasdieninio darbo. Jam tas dalykas tiesiog malonumą duoda.“¹⁹²

Vaikystėje Ignas svajojo turėti nuolatinį darbą ir normalų

¹⁹¹ Ibid.

¹⁹² Ignas, *Menas*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2013-06-26 in A. Gatavecko archyvas.

atlyginimą. Norėjo tapti architektu. Jam patiko kurti jau tada, kai mokėsi maždaug antroje klasėje Druskininkuose. Su malonumu atlikdavo piešimo užduotėles. Mokytojai kuruodavo vaikų parodėles, ten buvo pakabinti ir Igno darbeliai. „Globėja pamatė ten vieną mano darbą ir sako: nu, leisim, leisim į dailės mokyklą... ir neleido.“¹⁹³ Ir šiandien Ignas nori išmokti, kurti, įgyvendinti įdomias idėjas, daryti novatoriškus pastatų maketus, kurie būtų įgyvendinami kitų specialistų. Patinka daiktų dizainas ir paprastas jų atlikimas. Norėtų padaryti projektą išpūdingo, išskirtinio dizaino ir formų gyvenamojo namo arba buto su šiuolaikišku interjeru, apie kurį kalbėtų visa Lietuva. „Iš pirmo žvilgsnio tai turėtų atrodyti, jog kažkokiam įdomios formos tešlos gabale padaryti butai, kuriuose gyvena žmonės.“¹⁹⁴ Būtinai su šviestuvais arba daiktais su žibančiomis šviesomis.

102. Danų atvežtos labdaros iškrovimas: sunkvežimyje pluša Tautvydas ir Ignas, Alytaus vaikų globos namai, apie 2012.

¹⁹³ Ibid., 2013-06-03.

¹⁹⁴ Ibid., 2013-06-17.

Dar nori būti ir policijos pareigūnas. Saugoti silpnuosius, ginti nekaltus.¹⁹⁵

Ignas nešioti treningų nemėgsta. „Treningų – tai ne, atrodo, nežinau, kaip maišas vaikščiojantis.“¹⁹⁶ Jam patinka kostiuminės ir tik juodos kelnės, švarkas, be jokių dryžiukų, juostelių ar langelių. Su malonumu apsirengia marškinius. Labai nori turėti juodą ilgą paltą su „ilgu kalnieriumi“, bet jis tokio rūbo Alytuje neranda, o Vilniuje bijosi didmiesčio kainų. Gali su malonumu mūvėti džinsus. Patinka laisvalaikio tipo batai. Kartais užsideda tamsius akinius.¹⁹⁷

Ignas svarsto galimybę aplankyti savo pirmąją globėją – įdomu, kaip jai sekasi. Norėtų pasivaikščioti Druskininkuose kadaise pramintais takais ir palyginti, kaip pasikeitė aplinka. Bobinas pas globėją buvo jau kelis kartus. Igno manymu, ji Bobinui kažko davė, gal pinigų, nes dabar globėja susidariusi nuomonę, kad jie iš jos nori tik materialios naudos. „Va, kai paskambino Petras,¹⁹⁸ tai, šitą, sako, aš jum va į *Akvaparką* bilietus išpirksiu ir, sako, po to galėsit pernaktvoti šitam viešbuty ir paskiau galėsit išvažiuoti. Bet pinigų tikrai negausit. Taip va, taip va pasakė. Tai aš tokią nuomonę ir susidariau, kad dėl naudos, atseit. Kažkaip net supykau ir galvoju: ai... sėdėk tu ten viena.“¹⁹⁹

Baigęs mokyklą, norėtų dar kur nors studijuoti. Ateityje norėtų ramaus gyvenimo.

Pirmą kartą, kai Ignas atėjo man pozuoti, kasdieną nešiojamą džemperį pasiskolino iš mano buvusios rusų kalbos mokytojos sūnaus. „Neturėjau aš tada normalių rūbų, nes su kuriais tuo metu vaikščiojau, buvo labai purvini. O kai pakviete pozuoti, aš buvau svečiuose pas

¹⁹⁵ Ignas, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*, 2013-07-26.

¹⁹⁶ Ignas, *Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.)*, 2013-05-22.

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Likimo brolis, draugas.

¹⁹⁹ Ibid.

mokytoją. Galvoju, nu gerai, ir tą džemperį pasiėmiau, apsivilkau. Galvoju, ai, važiuoju taip. O draugelis dabar džiaugiasi. Sako, kad bus

103. Visų laikų Alytaus dailės mokyklos mokytojų ir mokinių parodoje *Dailės mokyklos 35-metis* prie *Igno* piešinio, Alytaus miesto teatras, 2014.

mano džemperis nupieštas kietai.“²⁰⁰

2012-ųjų žiemos pabaigoje Ignas nusipirko džinsus Alytaus centre – priešais miesto teatrą esančioje parduotuvėje. „Žinau, jog mokėjau už juos normaliai. Nu, kaip normaliai? Šimtą trim... gal mokėjau..., bet jie man kažkaip, žinai, kaip, tokie tampomi buvo. Tokie guminiai, lyg medžiaga, lyg guma, ir aš galvoju, viskas – imu šituos, nes patogūs. Dabar tai ką žinau... Kai biškį paaugau, pastebėjau, ką žinau, kad jie per platūs. Todėl negaila jų man, su šitais džinsais galiu ir fulę lošt.“²⁰¹

„Kedai „made in turgus“, nes rūbus Ignas mėgsta pirkti Alytaus turguje. Už laisvalaikio batelius mokėjo penkiasdešimt penkis litus. Pirko 2012-ųjų pavasarį, likus mėnesiui iki pozavimo. Šiuos batelius avi beveik visada ir visokiomis progomis.“²⁰²

Palikęs globos namus, Ignas nusipirko bendrabutyje butą, mokosi vizualinės reklamos gamintojo specialybės Alytaus profesinio rengimo centro Verslo ir paslaugų skyriuje. Ten jaunuolis neturi didelio noro mokytis, tačiau jam tai yra geriausias variantas iš kitų pasirinkimų. Dirba *Altreklamos* agentūroje.

3.3.7. Ingrida ir Modestas Dzetaveckai

Ingrida man pasakojo, kad, būdama maža, svajojo užaugusi tapti kirpėja ir geru žmogumi. Namie apie tris kartus bandė gražiai nusikirpti plaukus, tačiau bandymai nebuvo sėkmingi.²⁰³

Dzetaveckų vaikystės prisiminimai apie tėtį juos skaudina, todėl tokia tema su manimi nelabai norėdavo kalbėti. Vienu metu man susidarė įspūdis, kad su tėvu praleistas akimirkas jiedu norėtų pamiršti. Tačiau jaunuoliai retkarčiais patys užsimindavo apie jį, bet herojai vis tiek buvo

²⁰⁰ Ignas, *Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.)*, 2013-05-27.

²⁰¹ Ibid.

²⁰² Ibid.

²⁰³ Dzetaveckai, *Pirmieji estetiški išgyvenimai*, 2014-01-06.

104. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, Proceso akimirka, Alytaus vaikų globos namai, 2014.

mama ir diedukas, o tėtis visada likdavo paskutiniame istorijos plane. Su mama jų praleistos akimirkos gražios ir šiltos. „Atsimenu, Nemajūnuose, kai mes su broliu, kai mama grįždavo iš darbo, tai mes sėdėdavom ant pievutės ir laukdavom jos, kol jina grįždavo. Nu ji pensionate slauge dirbdavo. Ir kai grįždavo, tai būdavo labai didžiulis džiaugsmas“²⁰⁴, – su šypsena vaikystės akimirką prisimena mergina.

Gaila, tačiau 2003 m. jų mama mirė. Modestui tuo metu buvo aštuoneri, Ingridai – septyneri. Brolis ir sesė buvo blaškomi iš vienos vietos į kitą. Gyveno Nemajūnuose, Birštone, su seneliu Genių kaime, paskui Alytuje pas tėvą, iš pradžių Putinų, vėliau – Vidzgirio rajone.²⁰⁵

Gyvendama Alytuje, Ingrida pradėjo silpnai mokytis, keiktis, rūkyti, gerti svaigalus. Tuo metu jai buvo 15 metų. „Prisimenu, buvau girta grįžusi visiškai. Nu vienąkart buvau labai prisigėrus. Parėjau kominė. Ir keikiausi, ir mokslai ne taip rūpėjo.“²⁰⁶ Tačiau mergina, suprasdama

²⁰⁴ Ibid.

²⁰⁵ Ibid.

²⁰⁶ Ibid.

padėties rimtumą, ėmėsi spręsti problemą, ir tai vėliau keitė ne tik jos, bet ir brolio gyvenimą. Pasipasakojo socialinei mokyklos darbuotojai, kad pas tėvą gyventi labai sunku, jis daro blogą įtaką. Modestas prisipažino jautėsis labai sutrikęs, abejojo tokia sesės iniciatyva, bet pagalvojęs suprato, kad ji bando padėti jiems abiem, ir tas sprendimas tinkamas. „Mus mokykloj visada... kai mes išėjom iš senelio, sakydavo, kodėl aš tokia liūdna. Nu ir aš nesakydavau, ir po to aš pagalvojau, būtų tikrai geriau pasipasakoti, nes nu tėvas, nu visiškai nesirūpindavo. Nu ir aš tada apie problemą su tėvu pasakiau socialinei darbuotojai, o ji pasiūlė globos namus. Tada ir brolį prikalbinau. Iš pradžių bijojo, nesutiko, o ir tėvo buvo gaila. Iškart norėjo atvažiuot ir paimt, bet mes vis – o gal pasikeis, nu toks vis tiek yra atlaidumas. Paskui man atsibodo, aš nenorėjau tokio gyvenimo, aš noriu būt kaip normalus žmogus, o kas iš to būti pas tėvą, kai ten darė nesąmones, ir aš pati būčiau nu tokia pasidarius, palaidūnė. Mes būtume nuėję blogu keliu“²⁰⁷, – pasidalijo samprotavimais Ingrida.

„Kovo 24 d. mus atvežė į Alytaus globos namus. Kažkokia kita institucija. Iš mokyklos mus pasiėmė, nuvežė namo, pasiėmėm daiktus ir atvažiavom į globos namus. Ir verkėm labai – ir jis, ir aš. Nauja vieta ir visi tokie, nežinau, taip žiūri keistai, kaip į svetimą žmogų. Ir kaip čia adaptuotis, pritapti, kad tu būtum tokia, kaip ir kiti. Ir labai buvo sunku, taigi išvien verkdavau iš pat pradžių. Ir atsimenu, valgyklos darbuotojos sako, nu sako – dabar tai linksma, bet kai buvai naujokė, sako, tai tu išvien verkdavai, sako, aš tave atsimenu, man taip tavęs buvo gaila, sako, ant kiekvieno kampo verki ir verki“²⁰⁸, – prisimena mergina.

Kai tik Dzetaveckus atvežė į Alytaus globos namus, darbuotojai palydėjo tiesiai pas direktoriaus pavaduotojas. Po vizito kažkas jaunuolius nuvedė į 3-ią grupę. Šeimyna brolį ir sesę priėmė šiltai. Auklėtoja parodė

²⁰⁷ Ibid.

²⁰⁸ Ibid.

jiems skirtas lovas, spintas, davė patalynę, papasakojo, kokie čia vaikai gyvena, kaip, kada ir ką reikia daryti, kokių taisyklių jiedu privalo laikytis. Mergina prasitarė: „bijojau labai, nes tu nežinai, kas čionais gali nutikti. Jaučiausi blogai, nors mumis ir rūpinosi, elgėsi gražiai. Nežinojau, ką su manim darys, kur mane ves, koks bus mano tolimesnis gyvenimas. Nu aš nežinojau. Šokas, nes tu ateini į naują vietą arba tu kažką darai, tai tau reikia apsiprast, o čia iš viso tu pakeiti iš karto per penkias minutes savo tolimesnį gyvenimą, nes tu nežinai, kas toliau laukia. Mokykla, draugai – viskas pasikeitė.“²⁰⁹

Apie globos namus jiems susidarė panašus įspūdis, kaip ir kitiems pirmą kartą į šiuos namus atvežtiems jaunuoliams. Jie visi panašiai pasakoja: čia keista įstaiga, keisti ten gyvenantys vaikai, nejauku. Toks jausmas susikūrė ir Dzetaveckams. Kiek pagyvenę, palygino čia ir pas tėvą namie esančias gyvenimo sąlygas ir vienbalsiai nusprendė – globos namuose geriau.

„Visi vaikai sakė, kad čia kaip, kaip Vietname, kalėjime, kad tu negali niekur išeit, kad tiesiog laisvės nėra, ir, atsimenu, sakydavo pavaduotoja: nu tai ar skundiesi, kad čia blogai? Aš atsisuku ir sakau, aš sakau: niekam nesu pasakius, kad čia blogai. Kaip tik čia geriau nei namuose. Jinai taip nudžiugo. Nes iš tikrųjų, nu jeigu tau buvo blogai šeimoj, tai tu atėjai čia, ir tau čia geresnis gyvenimas. Ir tenai tau dejuot, kaip tau blogiau, tai tu iš viso džiauks, kad tave prisiėmė, kad suteikė galimybes, kad iš valstybės paskui gauni pinigų, kad tu gauni ant buto nusipirkti, taigi čia tau į gyvenimą išvedimas. Tu iš tėvo ar iš mamos, jeigu ten tavo tokia šeima, ten jie pijokai, be globos namų tu negautum tų pinigų“²¹⁰, – svarstė Ingrida.

Pradėjusi gyventi globos namuose, mergina metė rūkyti, gerti

²⁰⁹ Ibid.

²¹⁰ Dzetaveckai, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*, Alytus, 2014-01-20.

svaigalus, pradėjo gerai mokytis, nesikeikė.

Kai atvežė Dzetaveckus, aš piešiau Darių. Susipažinau su Modestu, ir mes išsyk pokalbiams radome bendrų temų. Jam patiko akrobatiniai triukai, todėl kai šokdavome breiką, kartais ateidavo kartu treniruotis į aktų salę. Norėdavo pasiklausti, kaip atlikti vieną ar kitą judesį. O su mergina buvo sunku užmegzti kalbą. Aš ją prisimenu kaip liūdną, o kartais – kaip piktą mergaitę. Tik vėliau, kai tapome draugai, ji papasakojo, kad

105. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Dzetaveckai*, 2014, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis. Piešinio fragmentas.

nenorėjo su Gataveckais bendrauti. „Kad aš jūsų nemėgau. Aš jūsų labai nemėgau, pirmas įspūdis man – tokie pasirodėte stačiokai, tokie pasikėlę, kad kitus linkę pažeminti, kad aš jau dailininkas, tai aš jau ot... O tu čia man nelįsk, kad atrodo, nu tikrai man tokie atrodėt. Aš jum net labas nesakydavau. Kazytė po to pašnekėjo su manim, atsimenu, paskutinį kartą. Ir aš tada pergalvojau ir pradėjau jus kęst. Gera ta Kazytė²¹¹, – prisimena mergina.

106. Masažas – sveikata grožis ir malonumas (Dzetaveckas (Pučinis) gale), Alytaus vaikų globos namai, 2014.

²¹¹ Dzetaveckai, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*, 2014-02-10.

Modestas, gyvendamas globos namuose, stipriai pasiilgdavo savo dieduko ir labai laukdavo savaitgalių, kad galėtų grįžti pas jį į kaimą. Jam senelis atstojo abu tėvus.

Jaunuolis globos namuose, su draugais žaisdamas futbolą, gavo Pučinio pravardę. Ta pravardė jo neerzindavo, tiesiog lipte prilipo. „Nu, ten žaidėm futbolą, nu ir ten kažkaip tai, nu yra tas šuo Pučinis su akinukais, taip kažkaip aš ir su akiniais, tai nežinau, man ir prilipdė tą pravardę.“²¹²

Pozuodamas noriai pasakojo apie smagias akimirkas, patirtas globos namuose. Viena jų nutiko su šeimos kambario draugu Rimvydu: „Prisimenu, kai su Rimvydu sustatėm lėles visokiom kamasūtriškom pozom ir nufotkinom, pamatė nuotraukas pavaduotoja. Reikėjo rašyti pasiaiškinimus, nes tipo pornografiją skleidėm. Ir kas juokingiausia man buvo – abidvi rankos lūžę, ir aš negalėjau rašyti pasiaiškinimo, o gavau rėkt, kad rašiau tokiom labai... juokingu raštu. Dar pas jį ant fotkių rodė fotoaparatas laiką. Ir padarėm nuotraukas pirmą gal nakties, tai žodžiu iš viso buvo ten...“²¹³

Globotinė taip pat pasidalijo įspūdžiais, patirtais globos namuose: „Su Rasa kalbėdavomės, kaip ir su Rugile, ateina ji miegot į mano lovą. Padaro pati savo lovoj, kad atrodytų, kaip miega, va taip va suvelia visaip. Ateina naktinukė, mes palendame po koldra, ir galvoja, kad jina miega savo lovoje. Ateina prie Rugilės, pabūna ir nueina. Arba nu kas nors paskųsdavo, ir tada suprasdavo. Na, čia viskas yra įdomu, nes kiekvieną dieną kažkas tai nutinka gero. Bet aš nesu labai zbitkinykė. Va, visada atsimenu, žinai, kai reikia vakare grąžinti telefoną, tai vieną kartą bandžiau paslėpti ir nesigavo. Nu, tiesiog per sąžinę perėjo, nežinau, atrodo, aš nesu jau labai sąžininga. Tą dieną telefonų nesurinko, prisimenu. Dar tada

²¹² Ibid.

²¹³ Dzetaveckai, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*, 2014-03-10.

Rimvydas sako – neduok tų telefonų, ba ir iš manęs paims. Nu gerai, galvoju, neduosiu. Bet aš paėmiau jį, pasidėjau ir, galvoju, neduosiu. Bet man po to taip kažkaip viduj pasidarė negera, taigi, galvoju, tokios taisyklės, kam man jo reikia. Gal pirmą nakties, neužmigau, paėmiau tą telefoną – sakau, žinokit, aš negaliu. Paėmiau ir padaviau naktinėlei. Ir ta tokia... sako – didžiuojusi tavim. Jinai net nesuprato, sakau – žinokit, aš negaliu. Sakau labanakt. Ir paėmė tada, ir padėjo į sandėliuką, nusistebėjo labai.²¹⁴

Dzetaveckams patinka globos namų rengiamos ekskursijos, šioje įstaigoje švenčiamos valstybinės, religinės šventės. Jaunuoliui patinka stebėti motociklų lenktynes, įvairias varžybas, kai sportininkai su motociklais triukus atlieka.

Pirmas pokalbis su Dzetaveckais apie drabužius buvo juokingas:

– Tu išaugai, ar tau jis, tas džemperis, jau tada mažokas buvo? – piešdamas klausiu Modesto.

– Aš sakau, gal biškį paaugau, žinai, jaunas vyras, – pozuodamas su sese, atsako jis.

– Ai, šitas piešia ilgai, ane? Kol rūbus išauga... – šaipausi.

– Bet svarbu da piešia, – patenkintas atkerta.

– O džinsai?

– Džinsai gal jau du metai kaip nešioju.

– Iš kur parovei? Tu pats pirkai?

– Jo! [taip]

– Pirkai, o kur?

– Turguje.

– Sakai, turguje pirkai, ane? – pasitikslinau.

– Ne, ne, nesakysiu, paskui visi girdės. Ne turguje čia tam, kaipgi tam Dolče Gabana šiti džinsai, – juokiasi.

²¹⁴ Ibid.

– Ne čia, pavilijone, žinot, kaip būna turgus, ir yra pavilijonas, tai tam pirmam. – linksmai patikslina šalia pozuojanti sesuo.

– Kur suknelę pirkai? Ten skuduryne, ane? – jaunuolis, reaguodamas į sesę, prajuokina mus. – *Humana* ar kaip ten vadinasi, – dar priduria.

– Dovanų gavau, – kiek surimtėjusi tyliai sušnabžda sesuo ir vėl pradeda krizenti.

– Jo, pigi dovana – petakas? – šypsodamasis kreipiasi į ją. O ta juokdamasi rankomis užsidengia veidą.

– Rimtai tu čia? Tikrai dovanojo? – susikaupęs klausiu merginos.

– Taip.

– O kas dovanojo? – teiraujuosi.

– Tai pasakyk į objektyvą, – įsikiša brolis.

– Adriana, – tvirtai, bet kiek dvejodama atsako.

– O kas jinai?

– Jos močiutė, – už ją atsako Modestas.

– Ji šeštoj grupėj gyvena, – patikslina mergina. (Visi juokiamės, nes suprantame, kad močiutė negali gyventi globos namuose).

– Močiutė??? – perklausiu.

– Ne, šiandien gi buvo iš grupės į čia atėjus... – mergina išaiškina brolio išmonę.²¹⁵

Kalbantis Dzetaveckas sumaišė visas kortas, todėl kitą kartą pakartojau klausimus ir patikslinau kai kuriuos atsakymus.

Iš JAV gyvenančios moters siuntinio, skirto globos namų vaikams, tamsiai mėlyną sportinį drabužį šeimos auklėtoja vaikinui įteikė per gimtadienį. Jis rūbą mėgo dėvėti kasdien. Piešdamas juos abudu, pastebėjau, kad vasarą drabužio spalva kiek pakito nuo dažno skalbimo ir saulės. Popieriaus lape piešdamas rūbą, spalvą taip pat keičiau. Džinsus ir sportinius batelius pirkio turguje. Jam patinka laisvalaikio tipo drabužiai.

²¹⁵ Ibid.

Sako, su jais patogų judėti, nes jie lengvi ir nevaržo judesių. Mielai dėvi ir marškinėlius. Jaunuoliui nepatinka „forsiški“ treningai su juostelėmis.

Ingridai gėlėtą, tamsiai juodą suknelę dovanojo Adriana. Ji yra merginos draugė, gyvenanti 6-oje šeimynoje. Dzetaveckaitė užsiminė: suknelė, kaip ir akiniai, krosai – dovanos, įteiktos be ypatingos progos. Adrianai suknelė nepatiko, Ingridai drabužis labai gražus, o ir dydis tiko, todėl draugė suknelę ir atidavė. Apdovanotoji ją dėvėjo mokykloje ir globos namuose.

Iš kitos draugės gavo dovanų akinius. „Aš buvau sanatorijoj ir aš buvau su savo akiniais, ir tada sako – tu užsidėk mano. Sakau, eik gi tu. Sako pažėk [pažiūrėk] – kaip tau tinka. Sako, aš turiu jų, tu juos pasiimk. Da aš neėmiau, neėmiau; sako, tu pažiūrėk, nu tai ką, aš juos pasiėmiau. Ir grįžau į globos namus, persidėjau stiklus, nu ir man gerai. Žinokit, man jie labai, jie taip patinka. Jeigu man reikėtų nešioti lėsius ar keist akinius, aš dabar turiu tuos senus. Aš užsidedu – aš savęs neatpažįstu. Ten kiti depresuoja, kad akiniai, ir taip toliau... o čia mano akiniai.“²¹⁶ Po šio pasisakymo prabėgus savaitei, dovanotus akinius pametė, teko pirkti naujus.

O padėvėtus krosus gavo iš grupiokės Simonos. Su tokia avalyne merginai neleisdavo eiti į lauką, tad vaikščiojo įstaigos patalpoje: „Neleisdavo su jais eiti į lauką, nes tai vis tiek kaip tapkės, o čia prisineša šiukšlės ir panašiai, o aš neklausydavau. Nu man taip patogų. Man tie krosai ir čia buvo patogų, ir tenais buvo patogų, ir pozuot, jie tokie patogūs.“²¹⁷

Ši avalynė tapo piešinio akcentu. Mano draugai piešinį atmena ir apibūdina kaip „paveikslas su krosais.“ Ir pati pozuojanti Ingrida apie tai kalbėjo: „Ateina auklytė Virgutė iš aštuntos šeimynos. Sako: tai dabar tu man paaiškink, sako, ten gal krosų specialiai toks akcentas, ir taip

²¹⁶ Ibid.

²¹⁷ Dzetaveckai, *Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.)*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2014-04-19 in A. Gatavecko archyvas.

ir visi man sako. Sakau – aš tą dieną buvau taip apsirengus, sakau, aš esu tokia, kokia esu, nu tai taip ir tegul piešia. Kam man dabar eit tuos užsidėt aukštakulnius ir taip toliau, tai aš būsiu visai kitas žmogus. Jeigu aš, man suknelė ir kroksai, jeigu man gerai taip, tai... ir gavosi išskirtinis piešinys. Nes visi sako: ten mergina kur su kroksais. Ir sako auklėtoja: aš nesuprantu, sako, čia gal jų koksai, sako, simbolis. Sakau – ne, tiesiog man buvo taip patogiu. Sako: tau neliepė jų apsirengt? Sakau – ne, sakau, kaip norėjau, taip ir apsirengiau.²¹⁸

Ingridai patinka klasikinis, tvarkingas drabužių stilius, t. y. palaidinės, švarkeliai, sijonai, suknelės. Nemėgsta nusmukusių kelnių, gilios iškirptės. Jai nepatogu dėvėti ir labai apsitempusius rūbus. Jos manymu, tai netinkamas apsirengimas – nepagarbu sau. Žmogus privalo tvarkingai apsirengti.²¹⁹

Modestas ant dešinės plaštakos turi randą. Kai buvo mažas, su žirkklėmis tyčia įsikirpo. Norėjo pažiūrėti, ar labai skauda. Todėl piešinyje pavaizduotos keistai susidariusios dešinės plaštakos klostės.

Pirmas Ingridos susipažinimas su daile buvo mokykloje. Mergina per lietuvių kalbos pamoką knygoje pamatė paveikslą, kuris jai padarė stiprų įspūdį – *Monos Lizos* portretą. Jai įdomu, iš kur žmonės turi tokių gebėjimų. O Modestas iki projekto *Poveikis* į dailės kūrinius ar rankdarbius visai nekreipdavo dėmesio. Mokytojų rodomas menas ir dailė buvo neįdomi, nuobodi ir neturinti galių jo paveikti. Tuo metu jam įspūdį darė akrobatika, motociklai, automobiliai – dalykai su galingais varikliais. Modestas užsiminė, kad akrobatika „yra labai geras meno kūrinys“, ir jis turi šios srities menininkus favoritus – Gataveckus.

Dzetaveckų nuomone, silpni kūriniai [sukurti] – tie, kurie nebaigti. Tokiuose nėra šilumos, meilės ar pagarbos. Mergina mano, kad privalu

²¹⁸ Ibid., 2014-05-07.

²¹⁹ Ibid., 2014-04-23.

kurti kruopščiai, jeigu nori turėti puikų meno kūrinį. Ji savo nuomonę išdėstė pateikdama pavyzdį: „Čia kaip kirpime. Kai kerpi, tu negali bet kaip nukirpt. Tu turi kiekvieną plauką žiūrėt, kirpti taip, kaip reikia. Aš netgi kai kirpau tokią moterį, gal tris kartus kirpau tuos plaukus, ir tada buvo atvažiavę žmonių ir žiūrėjo. Netgi ragino taip kruopščiai nekirpti. O aš kirpau, nes kitaip nebus to įvertinimo. Jeigu aš nesistengsiu, tai pas mane neis žmonės ir jie nesikirps. Panašu, kad kirpimas primena piešimą. Kruopštumo ir kerpant reikia, kaip ir kiekvienam darbe, tu negali padaryt bet kaip. Jeigu pageidauji gero rezultato, tu turi atlikti gerai, kad kiti pastebėtų ir tave įvertintų... Kai pasiseka darbas, irgi labai gerai jautiesi, esi įvertintas žmogus. Ir kai aš tą žmogų kirpau, jau vertino pažymiais ir įvertino puikiai, pasidarė gera, kad aš pati padariau, ir niekas nepadėjo. Ir tik aš vienintelė tai padariau, ir taip yra malonu. Aišku, yra du skirtingi dalykai iš tikrųjų – kur plaukai, o kur piešinys?“²²⁰

O Modestas mano: „Britvas, mašinas juk reikia išpuošt gražiai – menas, dizainas. Taip, taip?“ Jaunuoliui gražu motociklai, gamta, žmonės, gražu gali būti filmas, muzika. „Grožį galime suprasti kaip paprasčiausią medį. Gražus gali būti paprasčiausias daiktas. Tu negali pasakyti taip konkrečiai. Nes kiekvienam grožis yra skirtingas.“²²¹ Dzetaveckams gražus kūrinys teikia gerų jausmų. Jaunuolio sesuo mano: „kai pamatai gražų darbą, iškart pagalvoji, kiek žmogus įdėjo pastangų. Kiek jis paaukėjo laiko, savo gyvenimo. Jūs galėjot ir nepiešti, nedaryti, bet šeimą sukurti, bet jūs kiek esat nupiešę vaikų, tai čia yra milžiniškas darbas. Kiek jūs esat tiem vaikam paaukojęs, jūs atidavėt ketverius metus, išgarsėjot, padarėt gerą darbą.“²²²

Jie samprotavo ir nusprendė: menas neprivalo būti gražus, jis turi

²²⁰ Dzetaveckai, *Menas*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2014-05-29 in A. Gatavecko archyvas.

²²¹ Ibid.

²²² Ibid.

būti įvairus. „Čia nėra nuostatų, koks jisai turėtų būt. Pavyzdžiui, žmogus neturi būti tik geras. Jisai turi gerų savybių ir blogų. Kiekvienas dalykas turi ir teigiamų, ir neigiamų pusių“²²³, – sako Ingrida. Modestas pridūrė: meno kūriniai nebūtinai turi būti švelnūs, šviesūs ir spalvoti – mene svarbi idėja, ji visada turi būti. „Menas turi būti įvairus, kad ir koks medis su šešėliais negražus, kreivas, bet jis vis tiek gali turėti esmę ir prasmę, kažkokią idėją. Kiekvienam žmogui skirtingai atrodo kasdienybės spalvos, dienos įspūdžiai, visi supranta skirtingai meną. Pavyzdžiui, būni kur gamtoj, matai viską savaip, ir tai yra puiku.“²²⁴

Vaikinas mano, kad gerai nupiešta avarija gali pamokyti. Sesuo broliui pritarė – paveikslai gali žiūrovą mokyti, ir davė pavyzdį: verkiančio vaiko portretą. „Tarkim, tas paveikslas svečių kambaryje visą laiką man kelia jausmus, iškart gailestis apima, nes vis tiek kyla jausmai, todėl žmogų menas gali priversti kitaip elgtis. Jį gali sudominti, ir jis domėsis menininkais, jų darbais, lankys galerijas, gal kolekcionuos.“²²⁵ Brolis dar papildė: „Aišku, kad menas gali pakeisti žmonių kasdienybę, o tavo ar pakeitė?“ „Pakeitė“, – atsakiau. „Na, ir viskas, atsakymas.“²²⁶ Modestas mano, kad menas turėtų būti sąžiningas: „Negalima kitų darbų kopijuoti ir girtis, kad čia tavo idėja. Tai aš taip suprantu sąžiningumą.“²²⁷

Ingrida papasakojo, kaip atrodytų jos kūrinys: „Kūrinį padaryčiau taip, kad niekas nežinotų, išskyrus mane, apie ką tai. Kai kiti nupiešia kokį namą, tai ir matyti, kad namas. O aš padaryčiau taip neįprastai, kad niekas nesuprastų, išskyrus mane, nes kiekvienas žmogus mąsto kitaip ir kuria kitaip. Dažais tepčiau ir storai, ir plonai. Žinot, taip būna, kai paimi akvarelę, tai tu išsilieji...“²²⁸

²²³ Ibid., 2014-04-22.

²²⁴ Ibid.

²²⁵ Ibid.

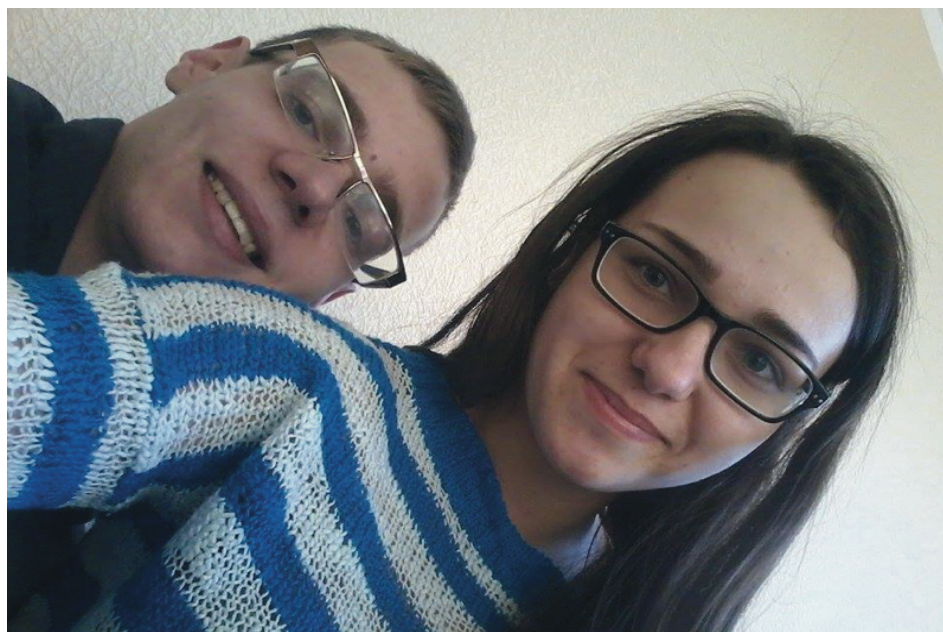
²²⁶ Ibid.

²²⁷ Ibid.

²²⁸ Ibid., 2014-05-08.

Modestas nori susiremontuoti dieduko namą ir ten gyventi, kurti šeimą. „Noriu sukurti šeimą, susirasti darbą, gyventi normalų gyvenimą. Norėčiau dirbti ką nors prie automobilių. Aš planuoju pirkti britvą.“²²⁹

Ingrida svajoja tapti policininke: studijuoti kolegijoje ir susirasti gerą darbą. „Mano svajonės realios, tos, kurios gali išsipildyti, nes kam svajoti, jei negali turėti.“²³⁰ „Aš esu toks žmogus, kad iš visko juokiuosi, viskuo džiaugiuosi, esu optimistas. Buvo blogas gyvenimas, gal dėl to ir buvau be nuotaikos. O dabar man viskas gerai. Kai pasako, kad aš iš globos namų, tai jau gaila manęs. Nekenčiu gailesčio. Kai kiti guli invalido vežimėlyje, komos būsenos – tokių žmonių turi gailėt. O aš turiu rankas, turiu kojas, galvą, girdžiu, taigi aš viską turiu, ko man reikia. Esu sveikas žmogus. Tai ko man nesidžiaugti?“²³¹

107. Dzetaveckai, Alytus, 2016.

²²⁹ Ibid.

²³⁰ Dzetaveckai, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*, 2014-02-10.

²³¹ Ibid.

Globos namus palikę jaunuoliai pasuko skirtingais keliais. Ingrida nusipirko vieno kambario butą. Dalis pinigų butui buvo skirta ir iš parduoto portreto. Dabar planuoja daryti remontą. „Geras jausmas, kad čia tavo. Tu manęs neišvysi, aš nenuomoju, negrįš savininkai, užsidariau duris, ir viskas tuo užsibaigė.“²³² Ji mokosi Alytaus profesinio rengimo centre kirpėjos specialybės. Lanko sporto klubą. Ji tapo save ir kitus gerbiančiu žmogumi.

Modestas dabar turi dvi tatuiruotes. Du kryžiai skirtingose kūno vietose. Vieną darėsi pats, o kitą daryti padėjo artimas draugas. Vienas skirtas mamai, kitas diedukui, kuris neseniai mirė. Jam labai patinka, nes turi istoriją ir prasmę. Apie tai jis nediršta daug kalbėti, nes tai yra labai asmeniška. Jaunuolis įgijo automechaniko specialybę. Dabar gyvena dieduko paliktame name Genių kaime.²³³

3.4. Portretuojamų jaunuolių refleksijos apie dalyvavimą projekte

Įgyvendindamas projektą, Alytaus globos namuose sukūriau erdvę ne tik kūrybai, bet ir jaunuolių savistabai. Su globotiniais praleisdavome daug laiko bendraudami, žaisdami futbolą, krepšinį. Čia gyvenau, todėl meninio atlikimo ir kasdieninio gyvenimo aplinkybes sutapatinau. Suformavau studijinę situaciją, kurioje vyko ir diskusija, dažnu atveju nuslopindavusi momentines globos namuose susidariusias konfliktines įtampas. Šnekėjimas, interviu su jaunuoliais buvo kaip neįpareigotas plepėjimas. Kaip teigia L. Michelkevičė, šnekama, vadinasi, dalyvaujama ir atliekama. Toks šnekėjimas užpildė projekto laiką. Buvo siekiama tas pačias įprastas globos namų vietas patirti kitaip. Erdvės, kuriose dirbome,

²³² Ibid., 2014-10-14.

²³³ Ibid.

tapdavo prasmingos ir aktyvios, „sukeistindavo“ ne tik globotinių, bet ir ten dirbančių kasdienybę.

„Kai dirbu globos namuose, „degraduoju“ su naktinėėmis – uždedu gerą filmą ir gerdami arbatą žiūrim. Vakare jos susitvarko, išskalbia drabužius, suguldo vaikus, pažiūri sergančius, o nuo vidurnakčio – laisvesnės, viena akim pažiūrėdamos, ar kas nelaksto, ar visi miega, gali su manimi „padegraduoti.““²³⁴

Neįpareigojamo plepėjimo metu globotinių klausdavau, kaip jie jaučiasi man pozuodami.

Tauškė, paklaustas, kaip jautėsi būdamas su manimi, atsakė – gerai, „Legenda gal taps: buvo, tarkim, legendiniai Gataveckai ir piešė legendinį Tauškę. Čia panašiai kaip Mona Liza su da Vinčiu.“²³⁵

Pozavimas jiems teikė neįprastų patirčių:

„Kai pozuodavau, tai toks nuovargis užeidavo, nu, žinai, vis tiek nejudi, tai po to būdavau toks pavargęs, bet aš stengdavausi to neparodyti. Galvodavau, aš galiu, ir viskas. Pozuoti daug kantrybės reikia“, – dalijosi Kirstukas.²³⁶

Brigita pasakojo: „Man smagu, nes aš mėgstu fotkintis. Aišku, kiekvienas žmogus kažkaip kitaip jaučiasi, bet pati tai labai mėgstu pozuoti. Ypač patinka tą daryti su draugėmis. Pozuodama tau, aš jaučiuosi, ta prasme, gerai, saugiai, ir žinau, kad jis po kiek laiko, nu ta prasme, atiteks man, ir jis, tarkim, nu nebus ten, pas kitą žmogų. Todėl jaučiuosi saugi ir, tarkim, žinau, kad po kiek laiko aš vis tiek atrodysiu dar kitaip ir save paveiksle pamatysiu kitokio amžiaus.“²³⁷

Ignas, dirbdamas modelio darbą, jautėsi kiek įsitempęs. „Kai tik pradėjau tau pozuoti, buvau, nu, kaip biškį įsitempęs gal, kažkaip

²³⁴ Ieva Urbonaitė-Vainienė, op. cit.

²³⁵ Tauškė, *Menas*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2011-10-21 in A. Gatavecko archyvas.

²³⁶ Ibid., 2011-02-29.

²³⁷ Brigita, *Menas*, 2011-06-07.

108. Svečių kambarėlyje pozuojantis Ignas, Alytaus vaikų globos namai, 2013

jaudinausi. Nors ir mačiau, kaip piešei Kirstuką, Ramunę ir kitus, aš vis tiek nelabai įsivaizdavau, kaip aš atrodysiu, nupieštas lape. Labai smalsu ir įdomu pamatyti galutinį rezultatą.²³⁸ Nors su Ignu dirbau apie tris mėnesius, jam šis laikas pralėkė akimirksniu. „Norėjau, kad, šitą, tu prie darbo vis ilgiau pasiliktum, ilgiau, žinai, vis pieštum, pieštum, pieštum, darytum kažką vis tobuliau, geriau, žinai. O prieš tą tavo išvykimą į Vilnių kaip buvo? Veidas nupieštas, rankos nupieštos ir džemperį jau darei ir sakai: va jau megztuko čia biškį reikės dar čia, nu da patvarkyt, bet čia jau beveik pabaiga. Aš pagalvojau, ar čia jau pabaiga? Taip greitai nupiešei? Galvoju, nesąmonė, kitus ilgiau piešei.“²³⁹

²³⁸ Ignas, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*, 2013-07-26.

²³⁹ Ibid.

109. Algirdas Gataveckas, *Ignų kasdieną nešiojamas džemperis*, 2013, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis, lakas. Piešinio fragmentas.

Dzetaveckas, pradėjęs pozuoti, išsyk jautėsi saugiai ir ramiai. Atrodė, pozuoja ne pirmą kartą. Jaunuolis net nustebo, kai paklausiau, ar buvo nejauku pirmą kartą pozuoti? Atsakė: „Ne, kodėl? Man nebuvo nejauku, o kodėl turėjo būti man nejauku? Nesuprantu.“²⁴⁰

O jo seseriai pirmą kartą pozuoti buvo labai neįprasta, jautėsi keistai. Prisimenu, brolis juokino sesę, o ji stovėjo susikaupusi ir lyg pykdamą liepdavo surimtėti: „šiai keistai jaučiausi, gėdijausi, nes nu kaip tu fotkiniesi nuotraukose darai ir atrodai kitaip, o čia dar kažkur tai... tu taip nestovi visai kitaip, iškėlus galvą, rimtai, bet buvo įdomu, nes pirmą kartą taip pozavau. Ir jaučiu – daugiau taip nestovėsiu. Ta lempa švietė taip, nu buvo taip įdomu tikrai, ir ta tokia atmosfera, ir jūs dar

²⁴⁰ Dzetaveckai, *Pirmieji estetišiai išgyvenimai*, 2014-03-14.

paleidote muziką, tai buvo įdomu.²⁴¹

Kiek papozavusi, greitai apsiprato – erdvė pasidarė artima, sava ir pažįstama. „Laisvai jaučiausi, nes tada nereikėjo to, tada galėjai jaustis laisvai. Man tada patiko, kai jūs man leidote savo kroką papiešti. Jūs man leidote, ir aš netyčia priliečiau prie lapo ir tada aš taip išsigandau, kad aš sugadinau jūsų darbą. Nuraminot, davėt tą trintuką, nutryniau – net geriau pasijutau. Ir aš taip piešiau, man taip patiko. Galvoju, aš prisidėjau kažkiek. Buvo įdomu, į save žiūrint, savo kroką piešti. Galvojau, sakysit – tu nemoki piešti, tu sugadinsi.“²⁴²

Tokio poveikio ir siekiau: projekto veiklas planavau taip, kad jaunuoliams būtų įdomu, kad jaustųsi patogiai: kūrybinės studijos sukūrimas kambaryje – tai jau ne eilinė gyvenamoji patalpa, o erdvė, kurioje kitokia nuotaika. Su broliu toje erdvėje privalėjome dominuoti ir sykiu priversti pozuotojus sutelkti dėmesį į mus, o gal net ir įsitraukti į piešimą. Modestas, pozuodamas šalia Ingridos, dažnai šmaikštavo ir džiaugėsi akimirka, kad mes su broliu pasirinkome būtent juos: „Žinot, džiaugiausi labai, kad pieši mane ir būtent mane pasirinkot, o ne ką nors kitą, nes, tarkim, nu vaikų tai daug norinčių, galėjęt bet ką kitą piešti.“²⁴³ Sesuo pritarė: „Draugai manęs klausia dažnai: o kodėl piešia būtent tave? Sakau, yra ir daugiau vaikų, galėjo ir kitus išsirinkti. Bet va išsirinkot mus.“²⁴⁴

Kiekvienas naujas portretas darėsi vis sudėtingesnis ir techniškai, ir konceptualiai. Paskutinis sprendimas portretų serijoje – išimtis kompozicijos požiūriu. Iki šiol buvo svarbiausia statika ir neutrali laikysena, o galutiniam darbe įvesdinau naratyvo galimybę, pasitelkdamas dvigubo portreto dinamiką. *Dzetaveckai* (Brolis ir sesuo)

²⁴¹ Ibid.

²⁴² Ibid.

²⁴³ Ibid.

²⁴⁴ Ibid.

– tai kulminacinis numatytos aštuonių jaunuolių portretų serijos piešinys. Paprastas ir lengvai perskaitomas pranešimas: globos namuose visi yra likimo broliai ir seserys, todėl stipresnieji yra atsakingi už padėtį šioje bendruomenėje.

Kadangi Modestas už Ingridą vyresnis, sulaukęs pilnametystės, pirmas paliko globos namus ir pradėjo gyventi kaime pas dieduką. Vienu metu jaunuoliai vienas kitu buvo nusivylę, broliškas ryšys dabar nebėra toks stiprus, kaip buvo globos namuose: „Ji turi savo gyvenimą, aš – savo. Savarankiški gyvenimai. Kai būnam kartu, mes su ja labai daug baramės. Nebūna, kad išvien, kartu. Nėra tos šilumos, tų senų laikų. Mes visą laiką buvom kartu, tik nebuvom labai prisirišę. Globos namuose aš ją palaikydavau ir dabar palaikau, bet nėra didelės meilės tarp brolio ir sesers.“²⁴⁵

Ingrida brolio žodžius patvirtino: „Kad mes labai nebendraujam, bet jei reikia pagalbos, aš žinau, jog galiu į jį kreiptis. Mes mažai bendraujam. Kai jis pirmas išėjo iš globos namų, mūsų ryšys ėmė silpnėti.“²⁴⁶ Tačiau Modesto noras pozuoti menininkui suteikę galimybę dažniau atvažiuoti, susitikti ir pabūti su sese. Pozuodami jie nesipyko, atvirkščiai, laiką leido linksmai. Taigi, šis darbas kartu gerino ir jų broliškus santykius.

Paklausiau jaunuolių, jei būtų kitas menininkas, nepažįstamas, ar pozuotų jam?

„Nenorėčiau, tuo labiau nepažįstam. Nenorėčiau... Nepažįstamam žmogui imt ir save rodyti?... Ne. Todėl, kad nežinočiau, ar tikrai man piešinį gražins, ir, tarkim, aš net bijočiau, ta prasme, jausčiausi nejaukiai prieš jį ir nenorėčiau, kad mane nupieštą kažkam parduotų kitam. Galvočiau, kur dabar yra tas mano darbas... Norėčiau pas save namuose matyti save stovinčią ant sienos.“²⁴⁷

²⁴⁵ Dzetaveckai, *Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.)*, 2014-07-08.

²⁴⁶ Ibid .

²⁴⁷ Brigita, *Menas*, 2011-06-30.

Dzetaveckaitė įsitikinusi, kad nebūtų sutikusi dirbti su kitu dailininku ar menininku. „Aš kitam menininkui būčiau neatsivėrus. Kaip aš jam galiu pasakoti apie globos namus, jeigu jisai tenai negyveno? Jūs čia gyvenot, jūs žinot, kaip čia viskas yra... Ir apskritai, sunku išsipasakoti kitam žmogui, čia yra dalis mano gyvenimo, praėjo treji metai be vieno mėnesio, ir kaip yra sunku išsipasakoti... Pavyzdžiui, šiandien surinko telefonus – Tai ir pas jus surenka telefonus? – Taip, naktinėls, o kas tos naktinėls? Ir tu turi viską paaiškinti, kiekvieną smulkmeną, nes niekas nieko nesupranta, o čia žmogus, kuris užaugęs vaikų namuose, tu pasakai, ir jam iškart aišku.“²⁴⁸

Tauškė iš kito menininko reikalautų pinigų. „Jei ateitų kitas menininkas ir norėtų mane nupiešti, sakyčiau: duok pinigų, o šiaip nenorėčiau, kad pieštų, manau, kažkaip lieva būtų. Bijočiau, kad menininkas gali ant manęs rėkti, kad blogai pozuoju ar „lopas“, nejudėk, sakytų. Nebent daug sumokėtų, tada papozuočiau. Turėtų sumokėti už valandą 50 Lt. Jei mažiau, sakyčiau, nenori – nepozuoju.“²⁴⁹

Kirstukas sutiktų dirbti ir su kitais dailininkais. Jam patinka paklausti žmogaus, kuris ką nors įdomaus daro: „Patinka, kai piešia, bendrauti. O dar kai randi bendrą kalbą...“²⁵⁰

Kitas svarbus vaikų įsitraukimą liudijantis aspektas išryškėjo mums su broliu globos namuose iškabinus savo ir kitų VDA studentų dovanotus tapybos darbus. Atsirado nemažai ten dirbančių žmonių, kurie prieštaravo šiam mūsų veiksmui. Jų nuomone, mūsų ir VDA studentų paveikslai – liūdni ir negražūs, todėl vaikai neturėtų tokių matyti, nes jų gyvenimas jau ir be to yra liūdnas. Jau projekto *Poveikis* atlikimo metu auklėtojas (buvęs pradinių klasių mokytojas) norėjo išmesti vieną iš mūsų dovanotų darbų, tačiau kitos šeimos vaikai paveikslą išgelbėjo –

²⁴⁸ Dzetaveckai, *Menas*, 2014-05-28.

²⁴⁹ Tauškė, *Menas*, 2011-10-28.

²⁵⁰ Kirstukas, *Menas*, 2011-03-09.

parsinešė į kambarį. Vėliau pasikabino ant sienos.

Prisimenu: aš su broliu ant drožlių plokštės nutapiau didelį paveikslą. Mokytojai kūrinį pakabino ant sienos. Tačiau po kiek laiko pamačiau jį padėtą ant grindinio: jis buvo panaudotas kaip laikina grindinio dalis, kad darantys remontą statybininkai be vargo galėtų dirbti. Buvo atvejis, kai atvažiavusi Vaiko teisių apsaugos ir vertinimo tarnybos darbuotoja taip pat paprašė kelis paveikslus nukabinti. Konflikte dėl estetinių kriterijų skirtumų vaikai būdavo mano pusėje ir aktyviai gynė mūsų su broliu dovanotus kūrinius. Vėliau globotiniai savo sukurtais darbais pildė nuolatinę parodą. Tokiu būdu išvengiau meno instrumentalizacijos ir didaktikos efekto, taip pat nevirtome socialinių paslaugų tiekėjais, apie kuriuos rašė L. Michelkevičė: „Kesteris, panašiai kaip ir Bishop, pripažįsta, socialinės naudos reikalavimas dažnai gali su bendruomenėmis dirbantį menininką paversti socialinių paslaugų tiekėju – kas ypač tikėtina, kai kalbama apie valstybines finansavimo institucijas, remiančias socialinio meno projektus.“²⁵¹

„Bishop kalba, kad valstybines finansavimo institucijos (valstybė), remiančios socialinio meno projektus instrumentalizuoja meną – šis paverčiamas viso labo „naudingais poelgiais“, užkaišančiais ydingos visuominės plyšius.“²⁵²

Vaikų įsitraukimas, sprendžiant kasdienės jų aplinkos formavimo klausimus tapo liudijimu, kad meninis projektas virto aktyviu vertybiniu generatoriumi, raginančiu aktyviai diskutuoti apie meną ir estetiką bei galinčiu daryti poveikį ne tik vaikų savivokai (tai liudija jų pasisakymai), bet ir antrinei auditorijai, tęsiant globos namų erdvėje užsimezgsų diskursą platesniame kontekste.

²⁵¹ Lina Michelkevičė, op. cit., p. 46.

²⁵² Ibid.

IV. POVEIKIO ĮTAKA KŪRĖJAMS IR AUDITORIJAI

4.1. *Poveikio* diskursas kaip performatyvi projekto tąsa ir abipusė nauda

Kai jau minėta įvade, *Poveikis* sumanytas kaip socialiai aktyvuojanti meninė veikla, kuria tikėtasi teigiamai paveikti ne tik jo dalyvių pasaulėžiūrą, bet ir daryti įtaką antrinei auditorijai, nes požiūris į globos namuose augančius vaikus dažnai būna neigiamas ir kupinas išankstinių nusistatymų. Todėl tikėjomės, kad sukurti portretiniai jaunuolių atvaizdai, nešantys socialiai angažuotą žinutę, bus matomi ir aptarinėjami kuo plačiau. Šio tikslo vedamas, dar projektui nesibaigus (t. y. nebaigus visų aštuonių piešinių), kartu su broliu surengiau personalines parodas, dalyvavau tarptautinėje meno mugėje ARTVILNIUS'12. Konkursinėje jos programoje pelniau Geriausio jaunojo menininko nominaciją, kuri paskatino žiniasklaidą atkreipti dėmesį į mūsų su broliu kūrybą.

Žinutė apie *Poveikį* sklido iš lūpų į lūpas. Atsirado žurnalistų mėgstama frazė: „Jiedu it meteoras įsiveržė į meno pasaulį.“ Projektas suprastas kaip „tarpininkas“, jo dalyviams atskleidęs meno pasaulio

110. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, Sostinės pramogų centre LITEXPO projekto *Poveikis* ekspozicija, 2012.

egzistavimą, o plačiąją visuomenę supažindinantis su marginalizuojamų jaunų žmonių gyvenimo problemika.

Žiniasklaidos dėmesys turėjo įtakos ne tik jaunuoliams, bet ir mano karjerai. Kolekcininkas Viktoras Butkus savo kuriamam Modernaus meno centrui nupirko visus penkis mugėje pristatytus *Poveikio* paveikslus. Sprendimas parduoti kūrinius, kurie buvo pažadėti patiems pozuotojams, buvo priimtas kartu su jais. Jaunuoliai patys išreiškė norą atsisveikinti su savo atvaizdais. Kirstukas jau pozuodamas svajojo savo portretą parduoti galerijai ar muziejui, vildamasis, kad paveikslą galės pamatyti kuo daugiau žmonių.

111. „Menų mugėje *ArtVilnius'12* paskelbtas geriausiu Lietuvos jaunuuju menininku“, 2012.

112. Menų mugėje *ArtVilnius'12*, 2012, Vilnius, LITEXPO.

113. Alytaus vaikų globos namų auklėtiniai menų mugėje *ArtVilnius'12*, 2012, Vilnius, LITEXPO.

114. Darius menų mugėje *ArtVilnius '12*, 2012. Vilnius, LITEXPO.

115. Alytaus vaikų globos namų auklėtiniai ir direktoriaus pavaduotoja menų mugėje *ArtVilnius '12*, 2012, Vilnius, LITEXPO.

116. Vilniaus dailės akademijos doktorantų parodoje *Išklotinė*, 2014, VDA.

117. Parodoje *Kaip aš čia patekau? prie Ramunės piešinio*, Vilnius, ŠMC. 2012.

118. Vilniaus dailės akademijos doktorantų parodoje *Išklotinė*, 2014, VDA.

119. Parodoje *Poveikis. Galerija XX*, Panevėžys, 2014.

„Aš gal tik pas save pasidėsiu, ir jisai stovės, pats grožėsiuosi, bet kiti irgi norėtų pamatyti tokių piešinių. Aš savo portreto net nenorėčiau pas save laikyti. Man kažkaip norisi kitaip, kad daugiau žmonių matytų. Aišku, kitiems patiktų: ateis, pamatys draugai pas mane tokį darbą, tai man irgi ten „pakylėjimas“ ir visa kita, bet geriau, kad jis būtų kokioje galerijoje. Tada su draugais į ten gali nueiti ir girtis: va čia mes dirbom.“²⁵³

Dabar jau nupirkti ir kiti projekto piešiniai. Atlygį už parduotus kūrinius padalijau visiems projekto dalyviams, ir jie patys galėjo nuspręsti, kaip panaudoti gautus pinigus. Toks sprendimas padėjo išvengti etinio nuogastavimo dėl dalyvių išnaudojimo ir subordinacijos. Šis mano kūrinys parodo, kaip iš tikrųjų nauda suteikiama ne tik globotiniams, bet ir sau pačiam.

Kirstukas: „Pagalvojus apie parodą man labai... Iš karto nuotaika pasakiška. Šiaip aš net jau sugalvojau, kaip mes sudalyvausim. Nuvyksim į ten, ant sienų bus pakabinti piešiniai, o mes stovėsime, vaikščios žmonės ir apžiūrinės mus. Manau, piešinys bus dažnai rodomas kur nors, ir mane pamatys daugiau pasaulio. Gal kada eisiu kokioje gatvėje, ir sakys ant manęs: „O, čia šitas!“ Jau buvo čia. Į IKI ateinu, o Geležiuonas [sako]: „Ei! Gi čia tave rodė per teliką, aš sakau – „Jo“ [taip], nors pasimečiau iš pradžių ir nesupratau, apie ką jis kalba. Tik po to prisiminiau, kad čia iš tos televizijos laidos, kur tu „šiltus“ piešinius rodei.“²⁵⁴

Tauškė: „Šiaip aš esu labai drovus, bijau viešumo, t. y. visokių kamerų ir fotoaparatus, nes bijau „apsiteršt“, bet jei mane pieštą kur rodysi, tai gerai, nes piešinys nenusišnekės arba nepasikrapštys nosies. Kai bus paroda, aš atvarysiu, jei nebūsiu miręs, nes 2012 metais bus pasaulio pabaiga. Ateisiu, atsistosis šalia savęs nupiešto, ir visi sakys – taigi čia šitas, šitas, galima autografą? O aš sakysiu – ne. Būsiu to vakaro autografų medžiotojas. Paparaciai gaudys, vysis... tada būsiu kietas, žinomas... Įdomu.“²⁵⁵

²⁵³ Kirstukas, *Menas*, 2011-02-29.

²⁵⁴ Kirstukas, *Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.)*, 2011-07-02.

²⁵⁵ Tauškė, *Menas*, 2011-10-21.

Ignas: „Jau, žinok, buvo toks bajeris. Ramiai sėdėjau mikriuke. Įlipo dvi mergos ir atsisėdo prieky manęs. Taip, žinai, sėdžiu, ir atsisuko viena į mane ir taip: „Ėėė matai, taigi čia šitas.“ Aš kažkaip ausines buvau užsidėjęs, bet muzikos neklausiau, tai jos gal nesuprato, kad girdžiu jas. Toks pastebėjimas man visai nieko, atrodo va, jau žino mane kažkas. Va taip jos: taigi čia šitas, matai? Ir dar, žinai, neblogos merginos. Bet šiaip daug kas galvoja, jog buvau kaip pozuotojas, ir viskas, daugiau niekas. Per Facebooką kažkas parašė: ar ten aš pozavau? Sakau: „Nu taip. O tai tu jį pažįsti, žinai ar kaip čia?“ Žinai, sakau: „Nu tai pažįstu.“ „A, tai reikia pozavai.“ Nu, ir baigėsi pokalbis. Atrodo, kad visi žiūri taip akiai, žinai. Bet kai parodoj bus aprašas, manau, supras.“²⁵⁶

Brigita: „Labai smagu pamatyti parodas. Smagu stebėti, kokia buvau ir kokia esu dabar. Ir matosi poveikis – atrodau ir gyvenu kitaip. Įdomu, kai žmonės žiūri į tave, klausinėja tavęs... Tikrai įdomi patirtis.“²⁵⁷

Modestas pasakė, kad pirmą kartą ir savo noru parodoje apsilankė tik 2014 m. – Šiaulių dailės galerijoje. Čia buvo pristatyti projekto *Poveikis* piešiniai. Pasak jo, paroda *Poveikis* transliavo informaciją visai kitaip apmąstyti meną. Modestui ji paliko gražų įspūdį: „Gėdinausi truputį, bet šventė buvo graži, man labai patiko: įdomi paroda, jūs užaugot irgi globos namuose, taip pat gyvenot, kaip ir mes, todėl ir renkatės internato vaikus, o ne kitus. Žodžiu, tapo tokius vaikus, kurių gyvenimas buvo sunkus, ir juos pakelia aukščiau. Jūsų projektas duoda viltį.“ Ingrida papildė: „Šis tavo projektas – žmogui paspirtis, kad toliau kažko siektų. Tai reiškia, kad tu jau išskirtinis, turi dar aukščiau lipt, t. y. paskatinimas, kad tu neturi savo gyvenimo pragerti ir t. t. Beje, ačiū jums, kad mane per Žinių radiją pasveikino su gimtadieniu.“²⁵⁸

²⁵⁶ Ignas, *Pirmieji estetiški išgyvenimai*, 2013-07-26.

²⁵⁷ Brigita, *Menas*, 2011-06-07.

²⁵⁸ Dzetaveckai, *Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.)*, 2014-05-07.

120. Parodos *Poveikis* atidarymo akimirka, Šiauliai, 2014. Šiaulių dailės galerija.

Visi parodos dalyviai jaudinosi, ir aš jaudinausi. Dzetaveckas parodos atidarymo pradžioje buvo kiek sutrikęs – juk pirmą kartą Šiauliuose, galerijoje, ir dar parodos atidaryme. „Aš parodose smagiai jaučiausi. Ir visi klausė, kodėl su kroksais? Arba, girdėjau, sakė: kur ta mergaitė, aš noriu pažiūrėti, kaip ji atrodo, ir aš taip gailėjausi, kad be tos suknelės, taigi iškart būtų dėmesys į mane! Bet palaukite, kai pamatysite mane Modernaus meno centre... Elgsiuosi kaip žvaigždė“²⁵⁹, – Ingrida su šypsena veide pasidalijo mintimis.

Ji labai nustebo, kai pamatė parodai Alytaus kraštotyros muziejuje skirtus *Poveikio* plakatus: „Labai smagu, kai aš einu, pakeliu galvą. O Dieve, čia aš! Net norėjau visiems pasakyti: čia esu aš, bet, maniau, kokia susireikšminus. Todėl nieko nesakiau, bet taip malonu. Tai yra džiaugsmas, dabar jūs nupiešėt, ir jūsų paveikslus žino visas pasaulis. Tai čia garbė. Eini ir tu save matai. Tau malonu, save matai teigiamai ir tave mato visi kiti, tai yra labai puiku.“²⁶⁰

²⁵⁹ Ibid.

²⁶⁰ Ibid., 2014-07-08.

121. Parodoje *Poveikis prie Dzetaveckų piešinio*, Šiauliai, 2014. Šiaulių dailės galerija.

ALGIRDAS IR REMIGIJUS GATAVECKAI

ALYTAUS KRAŠTOTYROS MUZIEJUS.
SAVANORIŲ G. 6.
WWW.ALYTAUSMUZIEJUS.LT

PARODOS ATIDARYMAS BIRŽELIO 12 D.
(KETVIRTADIENĮ) 17 VAL.
PARODA VEIKS IKI 2014M. LIEPOS 13 D.

122. Algirdas Gataveckas, Parodos *Poveikis* plakatas, 2014.

Apie projektą *Poveikis* rašė rajoninė ir respublikinė spauda. (Pavyzdžiui, „Geriausiu meno mugės „ArtVilnius’12“ Lietuvos jaunuojų menininku tapo Algirdas“ (*Alytaus naujienos*)²⁶¹, „Broliai Gataveckai pinigus už paveikslus perdavė tėvų paliktiems vaikams“ (*Alfa.lt*)²⁶², „Dailininkai padeda įkvėpti vaikų namų auklėtinius“ (*Kelmės kraštas*)²⁶³, „Dailininkai Algirdas ir Remigijus Gataveckai: asmeninių patirčių padiktuota kūryba“ (*Bernardinai.lt*)²⁶⁴, „Dailininkai padeda įkvėpti vaikų

²⁶¹ „Geriausiu meno mugės *ArtVilnius’12* Lietuvos jaunuojų menininku tapo Algirdas“ in *Alytaus naujienos* [interaktyvus] [žiūrėta 2013-10-11]. <<http://prenumerata.alytausnaujienos.lt/files/pdf/previews/132743/1-2%20psl.pdf>>.

²⁶² Snieguolė Dovidavičienė, „Broliai Gataveckai pinigus už paveikslus perdavė tėvų paliktiems vaikams“ in *Alfa.lt* [interaktyvus]. 2014-08-22/18:06 [žiūrėta 2014-09-10] <<http://www.alfa.lt/straipsnis/608354/broliai-gataveckai-pinigus-uz-paveikslus-perdave-tevu-paliktiems-vaikams#ixzz48L3caoMB>>.

²⁶³ Irena Budrienė, „Dailininkai padeda įkvėpti vaikų namų auklėtinius“ in *Kelmės kraštas* [interaktyvus]. 2014-02-15 [žiūrėta 2014-15-10] <<http://kelmes.krastas.lt/?data=2014-03-05&rub=1144521111&id=1392400138&pried=2014-02-15>>.

²⁶⁴ Raminta Jonykaitė, op. cit.

123. Parodoje *Poveikis*, 2014. Alytaus kraštotyros muziejus.

namų auklėtinius“ (*Skrastas.lt*)²⁶⁵, „Menininkai broliai Gataveckai: geri dalykai greitai „nesidaro““ (*Žinių radijas*)²⁶⁶ ir t. t.). Su broliu 2013 m. lankydamiesi Validolide (Ispanija) taip pat pristatėme projektus *Situacija* ir *Poveikis*. Labai garsus Ispanijos menininkas Antonio Lópezas García mūsų kūrybą vietinei žiniasklaidai rodė kaip gerą kūrybos pavyzdį, todėl jau kitą dieną po pristatymo, t. y. 2013 m. vasario 27 d. mes ir mūsų piešinio nuotrauka buvo išspausdinta populiaraus laikraščio *El norte de castilla* viršelyje. Šis Validolido laikraštis, įkurtas 1854 m., kasdien turi apie 216 000 skaitytojų.²⁶⁷

124. Validolido mieste demonstruojame *Igno* piešinį, Ispanija, 2013 *CreArt* nuotrauka.

²⁶⁵ Irena Budrienė, „Dailininkai padeda įkvėpti vaikų namų auklėtinius“ in Kelmės kraštas [interaktyvus]. 2014-02-15 [žiūrėta 2014-15-10] <<http://kelmes.krastas.lt/?data=2014-03-05&rub=1144521111&id=1392400138&pried=2014-02-15>>.

²⁶⁶ „Menininkai broliai Gataveckai: geri dalykai greitai nesidaro“ in Žinių radijas [interaktyvus]. 2014-02-18/14:18 [žiūrėta 2014-15-10] <<http://www.ziniuradijas.lt/epizodas/2014/02/18/menininkai-broliai-gataveckai-geri-dalykai-greitai-nesidaro/30314>>.

²⁶⁷ Wikipedia [interaktyvus, žiūrėta 2015-05-09]. <https://es.wikipedia.org/wiki/El_Norte_de_Castilla>.

El Norte de Castilla

VALLADOLID
Miércoles 27.02.13
Nº 59.798
1,30 €

DIARIO INDEPENDIENTE FUNDADO EN 1854 www.elnortedecastilla.es

BARCELONA | REAL MADRID 3

EL MADRID HUNDE
AL BARÇA Y JUGARÁ
LA FINAL DE LA COPA

El equipo madridista anuló la artillería rival con una defensa ordenada y ganó al contraataque. P50

PROGRAMA IMPULSO
Castilla y León por el futuro

LAS EMPRESAS INNOVADORAS
ACUDEN A EUROPA EN BUSCA
DE RECURSOS P40

INNOVA+
El futuro
de la
energía
eólica

Caja España-Duero cede sus activos del ladrillo al banco malo por 3.173 millones

El traspaso se produce con un descuento medio de en torno al 56%

El banco de Caja España-Duero (Ceiss) cederá al banco malo sus activos tóxicos vinculados al sector inmobiliario por 3.173 millones de euros, según comunicó ayer la

propia entidad a la CNMV. El traspaso, que se producirá mañana, se hará con un descuento de en torno al 56% respecto a los 7.000 millones de euros en que estaban valorados al cierre de primer semestre del pasado año.

Caja3, que integra a Cajacriulo de Burgos, cederá activos por valor de 2.212 millones al banco malo. P33

Cristóbal Toral y Antonio López trabajan con los alumnos de CreArt. MIGUEL ÁNGEL SANTOS

LÓPEZ Y TORAL, UNA
LECCIÓN DE REALISMO

Antonio López y Cristóbal Toral imparten en Valladolid un taller de pintura a 25 alumnos de 11 países dentro del proyecto CreArt. P48

Valladolid	2	Cultura	45
Castilla	18	Deportes	50
y León	18	V	59
Opinion	25	Pasatiempos	58
España	28	El tiempo	64
Mundo	34	Agenda	65
Economía	38	Televisión	68

«Mi madre ha llegado a dejar de comer para que pueda ir a la Universidad»

Evelyn es una de las beneficiarias de las becas de emergencia convocadas por la UVA. P2

Celebra la comunión en
HOTEL FERIA
tradición y calidad
al mejor precio
Con baile y ensalada infinita
para tus hijos, con
CIENCIA DIVERSIVA
Avda. Ramón Pradera, s/n
983 37 36 07

Con la garantía del Ayuntamiento de Valladolid
Promoción Especial
hasta el 30 de marzo
-20% de dto.
Activos y Seguros sociales
para tu familia
NEVASA
Paseos y actividades familiares
En caso de fallecimiento
983 36 04 05 ASISTENCIA 24
Avda. Gilón, 71 - VALLADOLID

125. Laikraščio *El norte de castilla* viršelyje (iš kairės): Cristobal Toral, Antonio Lopez, Remigijus Gataveckas, 2013.

126. Remigijus Gataveckas žurnalistams rodo laikraščio *El norte de castilla* viršelį: Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos specialios 2014 m. laidos *Esame 10 metų* kadras.

2013 m. gruodžio 3 d. pokalbis LRT laidoje *Naktinis ekspresas* su vedėja Jolanta Kryževičienė mediatekoje peržiūrėtas 2633 kartus. 2013 m. spalio 8 – 2016 m. sausio 21 d. iš visų 207-ių *Naktinio ekspreso* rodytų laidų yra antra vieta pagal žiūrimumą.²⁶⁸ O konkurse *Pragiedruliai* iškilmingoje nugalėtojų apdovanojimų ceremonijoje buvo paskelbta Geriausia televizijos pokalbių laida – Apie brolių Gataveckų poveikį iš ciklo *Kelias į namus*, autorius – Aleksas Matvejevas (transliuota per LRT KULTŪRĄ).²⁶⁹

Žiniasklaidos dėmesį patyrė ir globotiniai. Parodose jie žmonėms

²⁶⁸ Naktinis ekspresas [interaktyvus, žiūrėta 2016-01-21]. <<http://www.lrt.lt/televizija/laidos/5974>>.

²⁶⁹ Lietuvos radijo ir televizijos komisija [interaktyvus, žiūrėta 2016-04-19]. <<http://www.rtk.lt/pranesimai-spaudai/apdovanoti-konkurso-pragiedruliai-nugaletojai-2/>>.

127. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, Projekto *Poveikis* pristatymas: Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2013-12-03 laidos *Naktinis ekspresas* kadras.

pasakojo apie projekto eigą, apie save (komentavo išvaizdos detales, drabužius, veidą, randus ir t. t.). Pavyzdžiui, Dzetaveckai bendravo su žmonėmis, pozavo fotografams, o Ingrida vietinei televizijai net davė interviu. Tačiau tai nebuvo deleguoti performansai, kuriuose savo disertacijoje mini L. Michelkevičė: „Menininkas samdo vieno ar kito visuomenės sluoksnio, vienos ar kitos profesijos atstovus atlikti fizinį performanso darbą, pats kūniškai pasišalindamas iš scenos ir atlikdamas tik intelektualinį sumanymo ir vadybos darbą, bei pasiimdamas iš to sekantį simbolinį ir ekonominį pelną. Šiuo atžvilgiu deleguotieji performansai funkcionuoja kaip įprasta gamybos praktika, kai gamintojas ne gamina tiesiogine šio žodžio prasme, bet prodiusuoja gaminius.“²⁷⁰ Analizuojant

²⁷⁰ Lina Michelkevičė, op. cit., p. 118.

Poveikio atvejį, labiau tiktų ne delegavimo, o dalijimosi sąvoka.

Noriai davėme interviu: pasakojome ne tik apie meninę projekto pusę, bet ir atskleidėme savo autentiškas patirtis, gyvenimo vaikų globos namuose detales, atvėrėme autobiografinius faktus. Tai darėme sąmoningai, autentiškumu, atvirumu ir nuoširdumu siekdami atkreipti dažnai formalių socialinių akcijų atbukintą žmogaus žvilgsnį. Kartu neišvengiamai patys tapome „vartojamomis“ figūromis, tam tikra popkultūros dalimi, kurios matomumas suteikė galimybę būti išgirstiems ir sėkmingai atstovauti užsibrėžtiems tikslams.

Negalėjome tikėtis, kad, sąmoningai nedarant jokios viešųjų ryšių kampanijos, projektas taps generuojančiu vaikų globos namų Lietuvoje diskursu. Kaip teigia L. Michelkevičė, „Veiksmui atstovaujantis žodinis pasakojimas šiuose pavyzdžiuose ne tiek atkuria tai, kas buvo, bet pratęsia meno projektus kitose diskursyviuose laukuose (gando, žiniasklaidos, teatro, publicistikos...) ir kartu išplečia kūrinį reikšmę.“²⁷¹

128. Modernaus meno centro fonduose filmuoja LRT kultūros laidai *Kelias į namus*, Vilnius, 2015.

129. Parodoje *Poveikis* žurnalistai kalbina Gataveckus ir Dzetaveckus, Šiauliai, Šiaulių dailės galerija.

²⁷¹ Ibid., p. 129.

Taigi pirminis sumanymas tapo reikšmingesnis, negu galėjome jį įsivaizduoti ir buvome planavę. Remiantis Judith Butler, galima teigti: dokumentavimas yra performatyvus, nes jis pats atlieka veiksmą, atlieka asmens laisvę ir teisę į dokumentacijos kūrimą, kuri paskleista gali turėti tiek diskursą kartojančią, tiek griunamąją galią.²⁷²

130. Paroda *Poveikis* didžiausiame valstybiniame muziejuje pietų Lietuvoje, 2014.

²⁷² Ibid., p. 111.

Pasak L. Michelkevičės: „šneka ir derybos dalyvavimu paremtoms šiuolaikinio meno praktikoms dažnai yra ir pagrindinė gamybos priemonė, ir skaidos būdas.“²⁷³ Sutinku su šiuo dailėtyrininkės išvadose parašytu teiginiu. Mes su jaunuoliais bendraudami, kalbėdami ir veikdami, leidome vienas kitam atsiskleisti kaip unikaliems individams. Platus kalbėjimas apie projektą žiniasklaidoje, parodose, seminaruose ir dokumentacijos rodymas socialiniuose portaluose jaunuolius džiugino. Vaikai pateko į neįprastą, kitokią tikrovę, ir tai – svarbus dalykas, nors trumpam juos atitraukiantis nuo kasdienybės ir parodantis kitokias pasaulio puses ir vietas.

Jie galėjo pažvelgti tarsi iš šalies, kur ir kokie jie yra. Veikdami ir kalbėdami jaunuoliai parodė, kas jie yra, aktyviai atskleidė savo asmeninius tapatumus ir atsivėrė „žmonių pasaulyje.“ Dalyviai įgavo daugiau pasitikėjimo savimi ir, pavyzdžiui, nebijojo pasakyti, kad auga globos namuose. Jų pasitikėjimas savimi, darbas su draugu menininku keitė jų tapatybę ir socialinį statusą visuomenėje. Toks bendravimas – labai svarbus žmogaus kūrinys ir savitesnis nei bet koks mano piešinys, o tai reiškia, kad individualaus žmogaus savitumas yra svarbiau už kokį nors jo rankų ir proto produktą. Be to, pasakojimas, liudijimas ar kitokios verbalinės formos tampa prasmingu dalyku, kuris tęsia *Poveikio* gyvavimą kitame laike ir kontekste.

4.2. Su projektu susijusios gretutinės kūrybiškumo apraiškos globos namuose ir už jų

Nuvažiavęs į vaikų globos namus, matau smalsius jaunuolių žvilgsnius. Prisimenu atvejį, kai kartą vaikas paklausė auklėtojos, kaip Gataveckui pavyko tikroviškai pavaizduoti Ramunę? Jos atsakymas

²⁷³ Ibid., p. 204.

131. Eglės piešinys (savarankiškas darbas), 2015, A3, pop., pieštukas.

buvo trumpas: „Jis talentingas.“²⁷⁴ Atmintyje iškilo pirmieji mano piešti „plokšti“ pastatai, interjerai. Tada neturėjau jokių žinių apie perspektyvos dėsnius. Pykau ant savęs, kad nemokėjau nupiešti tolstančio erdvėje pastato ar koridoriaus. Vienas žmogus man patarė: „Pastudijuok perspektyvos

²⁷⁴ Auklėtojos pasisakymas, kad Gataveckas talentingas, dėl to sugeba nupiešti Ramunę, vaikui nieko naudinga nepasako. Jos atsakymas yra šabloniškas ir netikras, paveiktas kitų. Taigi, Alytaus vaikų globos namuose šeimyna gali būti pagrindinė kūrybingumo ir elgesio normų perteikėja. Svarbu pabrėžti, kad auklėtojai, tėvai pirmiausia perduoda tas meno suvokimo žinias, kurias jie patys yra perėmę. Kitaip tariant, globotinis auklėjamas tame kultūrinių vertybių ir normų diapazone, kuris yra priimtinas ir svarbus jo auklėtojams. Tad kai kada šią informaciją auklėtojai gali perteikti iškreiptai, kartu susiaurindami vaiko kūrybingumo procesą ar nulemdami įvairius socializacijos defektus.

132. Danielius ir draugai. Piešimas 3-ioje šeimynoje, Alytaus vaikų globos namai, 2011.

133. Danielius su manimi, Alytus vaikų globos namai: Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2015 m. laidos *Kelias į namus* kadras.

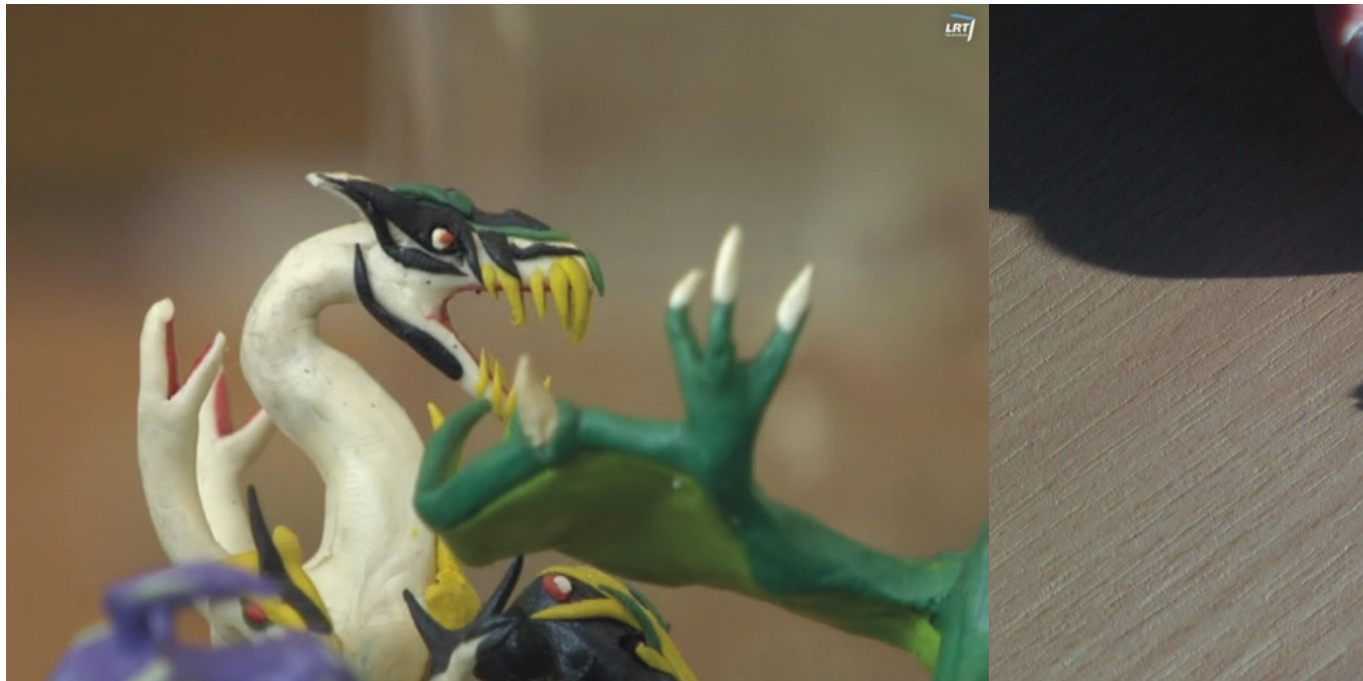
dėsnius.“ Norint tobulėti, visada reikia analizuoti klaidas. Turėdamas tokią patirtį, vaikui papasakojau apie liniją. Apie tai, kad, ją naudojant, galima įkomponuoti daiktus plokštumoje, kad linijomis galima perteikti žiūrovui daiktų medžiagiškumą ir parodyti, iš kurios pusės jie apšviesti šviesos. Kai tą vaiką sutikau kitą dieną, paprašė dar daugiau papasakoti apie piešimą. Kai globos namų vaiką atsivedu į studiją, į paveikslą jis žiūri kaip į žmogų, nesuprasdamas jo anatomijos. O medikas mato daugiau nei žmogų – žino kūno fiziologiją. Vaikas aiškiai mato paveikslą, tačiau nežino, ko jame ieškoti. Žmonės išmoksta, išsiaiškina dalykus, jei tik turi tinkamus įrankius. Žinau, tik galvojant apie piešimą, įgūdžiai neateina, tačiau vaikas, gaudamas atsakymus į jam kylančius klausimus, kuria kitą asociacijų sistemą nei vaikas, atsakymų negaunantis. Laikui bėgant, suinteresuotų ir smalsių vaikų įgūdžiai stiprėja, ir aplinkiniams jie ima atrodyti talentingi.

Kūrybinio proceso metu sulaukdavau daug interesantų, ypač iš jaunesnių globotinių. Jie tik stebėjo piešimą ir daug klausinėjo. Būdami aktyvūs žiūrovai, kai kurie netikėtai atsiskleidė ir patys – pajuto kūrybiškumo giją.

Šiame skyriuje aptarsiu Danieliaus ir Rimvydo virsmo istorijas. Su jais draugiškai bendravome dar prieš projekto pradžią. Jie visiškai pasitikėjo manimi, tikėjo *Poveikio* sėkme. Abu gyveno toje grupėje, kurioje mes su broliu dažniausiai lankydavomės: miegodavome, valgydavome ir bendraudavome su joje gyvenančiais vaikais. Kartais mūsų vardus įrašydavo ir į prausykloje kabantį šeimos rankšluosčių sąrašą. Buvome šeimos nariai.

Danieliaus elgesys vaikams ir auklėtojoms atrodė labai keistas. Kalbėdamas su žmogumi, Danielius niekada nežiūrėdavo į akis, labai tyliai kalbėjo, o sakiniai – nerišlūs. Buvo labai užsislendęs savyje. Sakyčiau, aplink Danielių virė gyvenimas, vyko veiksmas tiek mokykloje, tiek globos namuose, bet jis to vyksmo nebūdavo paliestas. Nemačiau, kad būtų turėjęs nors vieną tikrą draugą. Vaikai kartais juokaudavo: pas mus šeimynoje yra mergaičių, berniukų ir Danielius, turėdami galvoje, esą jis tarsi ne iš šios planetos. Auklėtinis prastai mokėsi, jam buvo skirta adaptuota programa.

Danielius turėjo keistų pomėgių, pavyzdžiui, pasigaudavo vabalą ir skrupulingai apžiūrinėdavo: kiek turi kojų, kokios jis spalvos, ir pan. Papildomos informacijos gaudavo skaitydamas knygas, žiūrėdamas dokumentines televizijos laidas. Ir pats kartais imdavo elgtis kaip vabzdys – anot Danieliaus, jis tarsi įsikūnydavo į laumžirgį ar žiogą – lakstydavo koridoriais ir leisdavo keistus garsus. Įdomius vabalus perpiešdavo popieriaus lape ar nulipdydavo iš plastilino. Jis žiūrėdavo fantastinius animacinius filmukus, ir matyti vaizdai turėjo įtakos vabalų transformacijų įvairovei. Vabzdžių atvaizdus perkurdavo į sugalvotus

134. Danieliaus lipdinys (savarankiškas darbas), plastilinas: Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2015 m. laidos *Kelias į namus* kadras.

hibridus: iš vabalų padarydavo žmogų-vabalą ar žmogų-dinozaurą. Dažnai jo kruopštūs kūriniai dalyvaudavo dinamiškose batalinėse scenose.

Kartą Danieliaus paklausiau: „Kodėl tu visa tai darai?“ Atsakė: tai suteikia džiaugsmo, jis pasigamina žaislus ir turi su kuo žaisti. Jaunuolis siekė turėti kažką savo, unikalaus, jo pasaulėžiūroje atsirado vertybė turėti tai, ko neturi kiti. Staiga kiti vaikai taip pat užsinorėjo tokių žaislų, ir Danielius pradėjo diktuoti madas. Jis buvo prašomas išmokyti nulipdyti vieną ar kitą personažą. Globos namai pritrūko plastilino. Kartais „menininkas“ neatsiklausęs pasisavindavo klasiokų plastiliną.

Beveik visą Danieliaus laisvalaikį užpildė žaislų gaminimas ir žaidimas su savo lipdiniais. Man girdavosi bene kiekvienu nauju gaminiu: „Žiūrėk, broli, ką nulipdžiau, gerai, ane? Patinka?“ Šiais žaislais Danielius nebuvo linkęs dalytis su kitais, tačiau jo kūrinius

135–136. Danieliaus lipdiniai (savarankiški darbai), 2015, plastilinas.

vogdavo kambariokai. Kadangi lipdiniai labai smulkūs, dažniausiai tai baigdavosi žaislų sugadinimu. Dėl šios priežasties darbelius Danielius pradėjo saugoti mano spintoje. Iš pradžių net nesiklausė, pats nusprendė, kad mano spintoje lipdiniams bus saugu. (Spinta paprastai nerakinama ir yra Danieliaus kambaryje, tad jei kas norėtų paimti lipdinį be jo žinios, nebūtų sunku tai padaryti. Tačiau, išskyrus autorių, lipdinių niekas nelietė.)

Po kiek laiko Danielius įstojo į Alytaus dailės mokyklą ir tapo vienu labiausiai vertinamų mokinių. Žymus keramikas Audrius Janušonis apie jį atsiliepė kaip apie nepaprastai gerai gebantį valdyti molį, jam taip pat puikiai sekasi tapyti ir piešti. Vėliau įstojo į Nacionalinę M. K. Čiurlionio menų gimnaziją.

137. Danieliaus piešinys (pieštas Nacionalinėje Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų gimnazijoje), 2015, anglis, pastelė.

138. Danielius, *Natiurmortas* (tapytas Nacionalinėje Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų gimnazijoje), 2015, A3, guašas.

Kitas vaikas – Rimvydas. Jis įsitraukė į hiphopo subkultūrą ir seka mūsų pėdomis: šoka breiką, aerozoliniais dažais ant sienų piešia grafičius. Alytaus globos namuose Rimvydas sukūrė breiko grupę, su ja dalyvaudavo įvairiuose koncertuose. Jis dažnai ateidavo pas mus į breiko treniruotes, prašydavo, kad padėtume pasiruošti renginiams. Rimvydas globos namuose lankė futbolą ir taip pat įsitraukė į piešimą. Mėgsta piešti portretus, nupiešė ir mus su broliu. Pradėjo užsiiminėti privačia menine veikla. Piešia žmonių portetus, plakatus ir juos pardavinėja.

Šiuo metu Rimvydas – jau diplomuotas dailės mokyklos mokinys. Diplominiam darbui Vienpusis eismas ant popieriaus lapų ir batuto buvo piešiami breikeriai. Neseniai jis taip pat įstojo ir dabar mokosi Nacionalinėje M. K. Čiurlionio menų gimnazijoje. Tiek Danielius, tiek Rimvydas pas mus ateidavo papildomai mokytis piešimo pagrindų.

139. Rimvydas, Diplominio darbo Vienpusis eismas kūrimo akimirka, 2014, batutas, sangvina, Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

140. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, autentiškas *freeze ant automobilio*, Vilnius, 2015.

141. Rimvydo piešinys (savarankiškas darbas), 2012, A4, pop., pieštukas. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

142. Rimvydas su draugais atlieka autentišką Gataveckų *freeze* (savarankiški darbai), 2014. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

143. Rimvydas, *Dance* piešimo akimirka (savarankiškas darbas), 2013. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

144. Rimvydas, *Gynimas*, skiautė iš laikraščio *Alytaus naujienos*, 2014. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

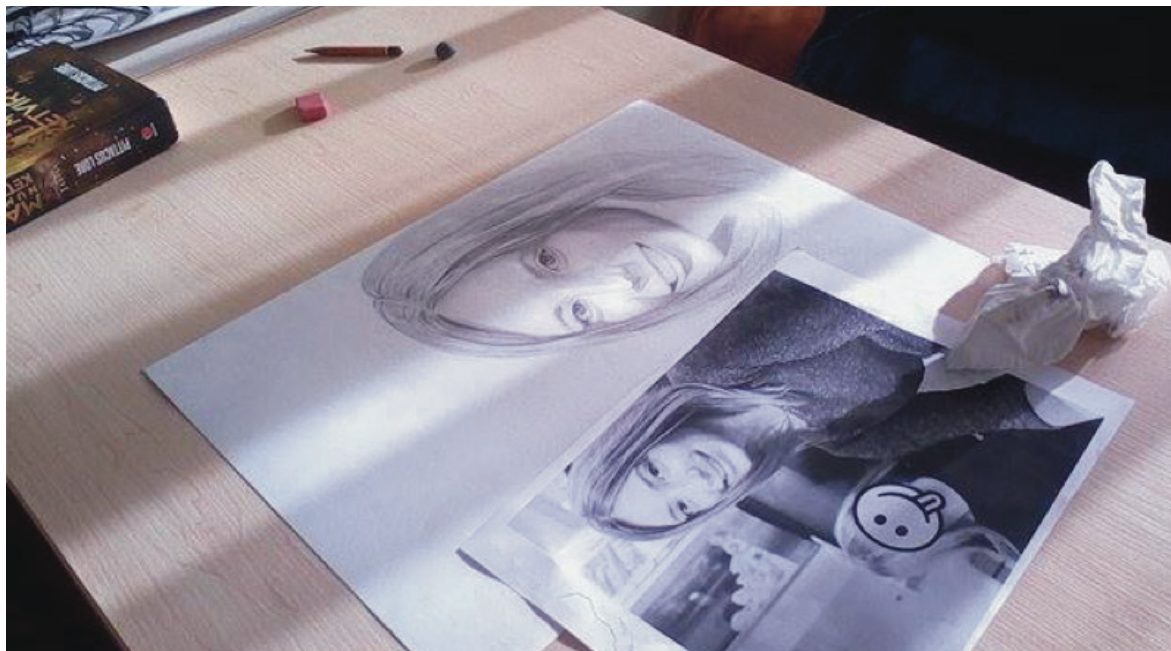
145. Rimvydo piešinys (savarankiškas darbas), 2013, A3, pop., pieštukas. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

146. Algirdas Gataveckas turnyre *Red Bull BC One Baltic Cypher*, 2011.

147. Rimvydas aktų salėje (savarankiškas darbas), 2013. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

148. Rimvydo piešinys (savarankiškas darbas), 2013, A3, pop., pieštukas. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

149. Rimvydas likimo draugus moko šokti breiką (savarankiškas darbas), Alytaus vaikų globos namai, 2016 Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

150. Per krepšinio varžybų pertraukėlę Rimvydas šoka breiką, 2015. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

151. Rimvydo piešinys (pieštas Alytaus dailės mokykloje), 2016, pop., anglis, Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

Globos namuose matyti vaikų noras šokti breikdansą. Socialiniame tinkle *Facebook* auklėtiniai dažnai dalijasi akimirkomis, kaip jiems sekasi atlikti naujus triukus. Dažniausiai jie kopijuoja mūsų su broliu atrastus unikalius judesius, kurie yra užpatentuoti gatvės taisyklių. Kai piešdavau, vaikai ateidavo į studiją, rodydavo judesių elementus ir sakydavo: „Žiūrėk, broli, išmokau naują judesį.“ Pavyzdžiui, parodo *Baby* sustingimą. Aš pagiriu ir pasiūlau tą patį judesį atlikti į kitą pusę. Po poros savaitžių vėl ateina ir jį jau demonstruoja. Norėdami mums pasirodyti, vaikai išmoko nemažai breiko judesių, lavinosi, ir tai vedė juos į asmeninį tobulėjimą.

152. Remigijus Gataveckas, Draugams atliekamas *Baby* sustingimas, Viena, Austrija, 2015.

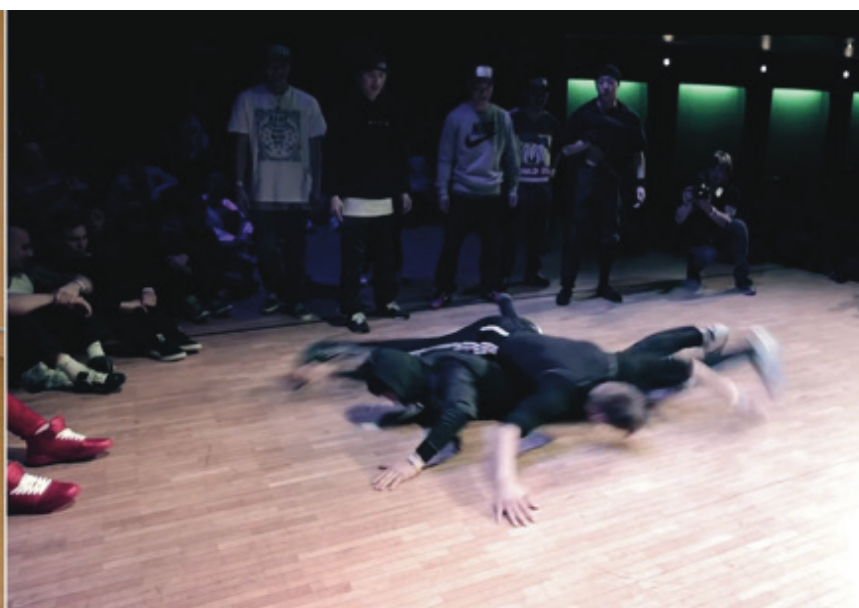
153. Globotinis iš Alytaus vaikų globos namų rodo *Baby* sustingimą (savarankiškas darbas), 2011. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

154. *Freeze* (savarankiškas darbas), Alytaus vaikų globos namai, 2014. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

155. Vaikų globos namų globotinių atliekamas originalus Gataveckų sukinys (savarankiškas darbas), apie 2011.

156. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, Originalus autorių sukinys, atliekamas kovoje su Jinjo (daugkartiniais pasaulio breiko čempionais iš Korėjos), 2012.

157. *B-boy freeze* (savarankiškas darbas), Alytaus vaikų globos namai, 2013. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

158. Algirdas Gataveckas, *B-boy freeze*, MUuseum MODerner Kunst, Viena, Austrija, 2015.

159. Povilas, Sukinys Helikas (savarankiškas darbas), 2014, Alytaus Piliakalnio progimnazija. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

160. Algirdas Gataveckas, *B-boy freeze*, Vilnius, 2015.

161. *B-boy freeze* (savarankiškas darbas), Alytaus vaikų globos namai, 2015. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

Žinoma, mūsų projektas negalėjo paveikti visų globotinių, augančių Alytuje, nes yra daugybė ir kitų veiksnių, formuojančių šiuos vaikus, tačiau pastebėjau: *Poveikis* ir mūsų buvimas stipriau paveikė mažesnius vaikus, nei portretuojamus jaunuolius. Galima daryti prielaidą: mažesniųjų įsitikinimus ir vertybes keisti yra lengviau.

4.3. *Poveikio* inspiruoti socialinio meno projektai

Plačiai apie *Poveikį* paskleista žinia, gautas atsakas iš antrinės auditorijos paskatino (arba leido organiškai įsilieti į jau esamus) kitus socialinio pobūdžio projektus, judėjimus ir viešosios nuomonės išraiškas. Įkurtas judėjimas *Bendraminčiai*, atsirado prezidentės Dalios Grybauskaitės inicijuota nacionalinė socialinio saugumo kampanija *Už saugią Lietuvą!*, kurios ambasadoriais buvome pakviesti tapti ir mes. Taigi projektas suteikė viešojo intelektualo funkciją – autoriteto, galinčio pasisakyti apie socialines problemas.

162. Prezidentūros Baltojoje salėje Prezidentės inicijuojamos kampanijos ambasadoriais tapome ir mes su broliu.

2015–2016 m. įgyvendinome ne vieną socialiai orientuotą meninį sumanymą viešosiose erdvėse. Ant vieno iš Kauno gyvenamųjų pastatų nutapėme grafitą *Laimingi vaikai = vaikai tarp mūsų*, kuriame simboliškai pavaizdavome vaikų globos namuose augančių (realių) vaikų siluetus, tiesiančius rankas į duris, atsiveriančias į naują erdvę ir naują gyvenimą. Tai piešinys – socialinė iniciatyva ir kartu pranešimas: norėdami suprasti vaikų globos namuose gyvenančius vaikus, jų elgesį, turėtume atidžiai stebėti pačią aplinką ir jos poveikio pavojus.

Su *Bendraminčiais* trafaretus šiam piešiniui pjaustėme kelis mėnesius. Prie jo prisidėjo ir globos namuose augantys vaikai, ir įvairių profesijų žmonės: medikai, kultūros pasaulio atstovai, žinomi sportininkai ir dizaineriai.

163. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, Julija Dailidėnaitė, „Ar tu pastebi mane?“²⁷⁵, 2015.

²⁷⁵ „Ar tu pastebi mane?“ – tai tylus būdas priminti, kad yra užmirštų vaikų, kurių problemos iš esmės nesprenžiamos, kad ne visi vaikai turi galimybę augti šeimose ir gyventi mums įprastą gyvenimą, laisvai užsiimti kūryba ir saviraiška.¹

¹ *Lietuvos žinios*, (2015-06-10) In: <http://lzinios.lt/lzinios/print.php?idas=203517>.

164. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Laimingi vaikai = vaikai tarp mūsų*, 2015, aerosoliniai dažai, Alytus.

Kaip kviestiniai dalyviai prisidėjome prie kampanijos *Šalis be vaikų namų* 2015 m. surengėme nedidelę meninę akciją Vilniuje: šaligatvį netoli stotelės Karaliaus Mindaugo gatvėje papuošėme lietaus užrašu (užrašas matyti tik lyjant). Minėtos iniciatyvos *Šalis be vaikų namų* metu buvo renkami parašai peticijai, kad ES struktūrinių fondų lėšos būtų investuotos ne į pastatus, o į paslaugas ir pagalbą šeimoms ir vaikams. Kartu skatinome žmones aktyviau imtis globoti ar įsivaikinti. Surinkome daugiau nei 4000 parašų. Būtent tiek vaikų Lietuvoje gyvena

165. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Laimingi vaikai = vaikai tarp mūsų*, 2016, aerosoliniai dažai, akrilas, Vilnius.

166. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Laimingi vaikai = vaikai tarp mūsų*, 2015, aerosoliniai dažai, Kaunas.

167. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, Kūrinio *Laimingi vaikai = vaikai tarp mūsų* pristatymas: LNKGO laidos 2016-01-14 *Valanda su Rūta* kadrai.

globos įstaigose. Peticija buvo išsiųsta Lietuvos valdžios institucijoms, raginant jas aktyviau spręsti tėvų globos netekusių vaikų problemas.

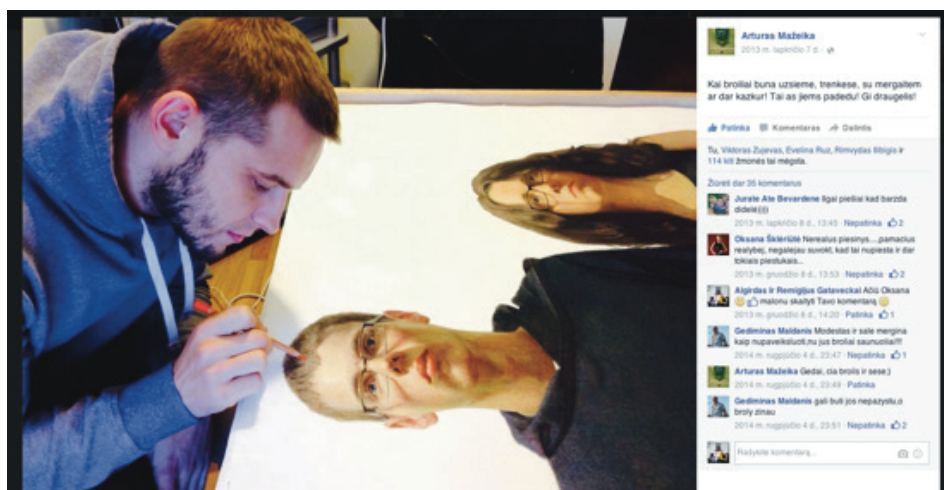
Šių socialinių-kūrybinių iniciatyvų kontekste minėtinas ir mūsų draugo ir breiko grupės *Banzai* kolegos sumanytas prekinis ženklas MA.TO.SI. Artūras Mažeika kuria džemperius, kurie ne tik privaloma gatvės stiliaus dalis, bet ir socialinis projektas: juo siekiama atkreipti visuomenės dėmesį į gatvėje gyvenančius žmones – benamius. MA.TO.SI džemperiai ypatingi tuo, kad yra dekoruoti šiuolaikinių miesto subkultūrų atstovų (breikerių, reperių, hipsterių) atvaizdais. Realiems Lietuvoje gyvenantiems benamiams A. Mažeika sukūrė naują įvaizdį. Ant džemperio atspausintos nuotraukos originaliai dekoruotos rankomis siuvinėtais spalvingais raštais, perkeltais iš lietuviškų tautinių juostų. Taip drabužiui sukuriamas originalus lietuviškas charakteris. Kiekvienas džemperis yra vienetinis.

Ir jaunimo subkultūros, ir benamiai yra gatvės kultūros dalis, dažnai tūnanti oficialaus gyvenimo paribiuose. Visa tai autorius susieja drabužyje, atgrasų paversdamas madingu, o madingam įpūsdamas daugiau tolerancijos ir socialinio sąmoningumo. Pasipuošęs originaliu ir vienetiniu drabužiu kiekvienas galės prisidėti prie pagalbos užsidirbti

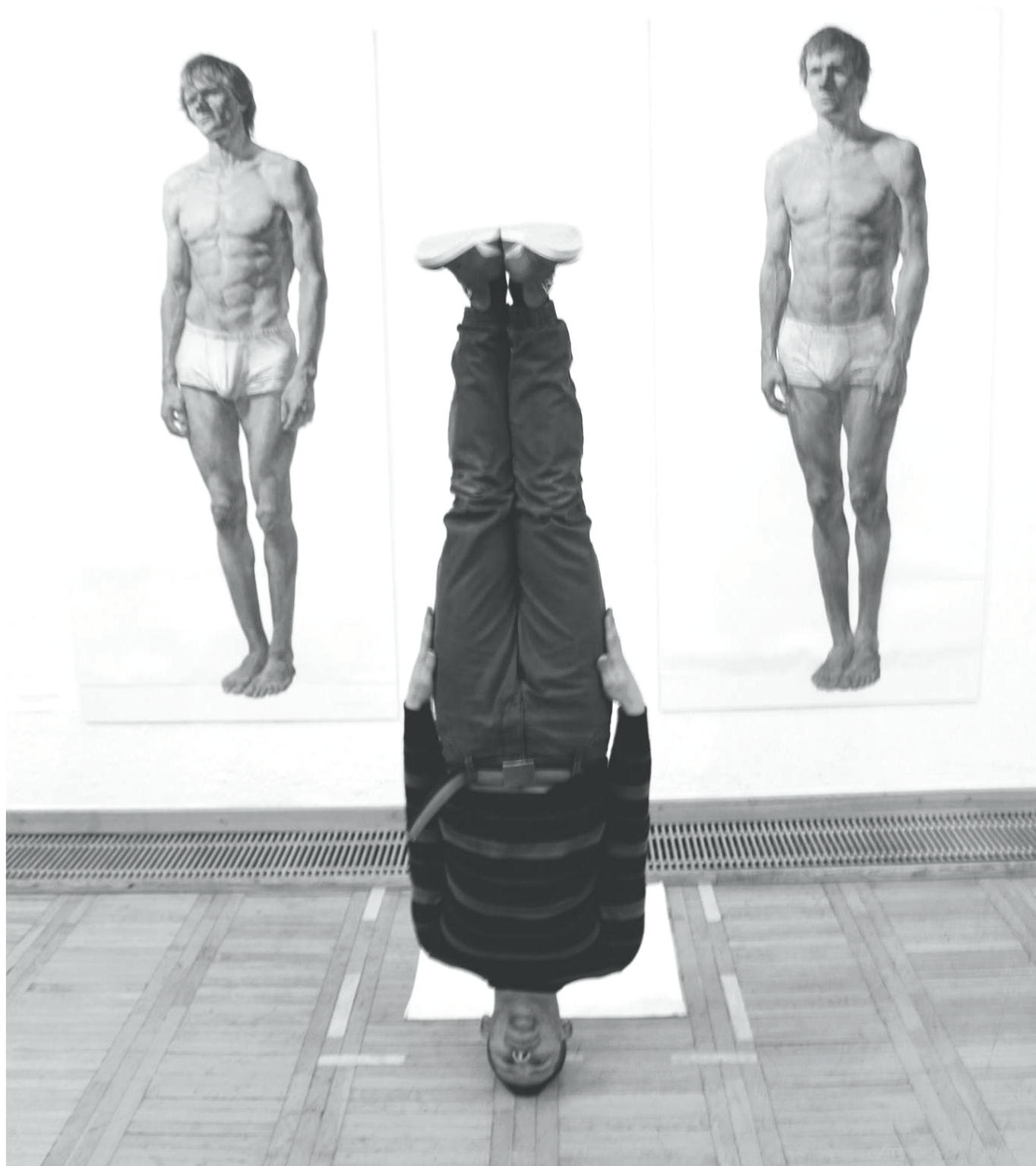
168. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, Kūrinio *Laimingi vaikai* = *vaikai tarp mūsų* pristatymas: Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2016-01-23 laidos *Labas rytas, Lietuva*. I dalis, kadras.

benamiui. Kaip pagrindinę įtaką šio prekinio ženklo atsiradimui A. Mažeika įvardija aktyvų mūsų socialinės veiklos stebėjimą: „Ketverius metus atidžiai seku ir prisidedu prie projekto sklaidos. Juk filmavau, fotografavau procesą ir parodose buvau, ir studijoje... Daug apie tai ir kalbėjomės, todėl, žinoma, tokie dalykai paveikė mano mintis.“²⁷⁶

169. Artūras Mažeika, *Kai broiliai buna užsieme, trenkese, su mergaitem ar dar kazkur! Tai as jiems padedu! Gi draugelis!*, Alytaus vaikų globos namai, 2013.

²⁷⁶ Artūras Mažeika, *Pokalbis apie projektą MA.TO.SI*. Asmeninis pokalbis, Alytus, 2016-01-05 in A. Gatavecko archyvas.

170. Artūras Mažeika, *Šauktukas*, Šiaulių dailės galerija, 2014.

171. Artūras Mažeika, *Šauktukas*, Alytaus kraštotyros muziejus, 2014.

172. Artūras Mažeika, *Džemperio kolekcijos MA.TO.SI fragmentas*, 2014.

Pasak L. Michelkevičės: „Žmogui kaip tokiam yra būdinga įsijausti į kito žmogaus jausmus, situaciją. Manau, kad dalyvaujamojo meno kūrinio poveikumą iš dalies lemia ir tai, kiek jis stengiasi sukelti tokią antrinės publikos įsijautimo į kito žmogaus jausmus ir situaciją, užuot prisirišęs prie tiesioginio dalyvavimo kaip vienintelės patirties formos.“²⁷⁷ Dalyvius įtraukiantis projektas turėtų leisti artikuliuojamas keliais lygmenimis – taip, kad būtų suvokiamas bei paveikus ir antrinei auditorijai.²⁷⁸ Tikėdami žmogaus empatijos galia, pasiremdami tikroviškai nupieštų jaunuolių atvaizdų poveikumu ir žiūrovui kylančiu smalsumu apie juos sužinoti daugiau, sąmoningai kuriame manipuliavimo emocijomis situaciją.

Dažnai tokios situacijos tikrina žiūrovų sąžinę (vien mūsų gyvenimo istorija verčia į mus žiūrėti su gailesčiu). Manipuliatyvumo savybė pasižymi ir tokių menininkų, kaip, pavyzdžiui, Marinos Abramovič performansai *Tomo lūpos* ir *Ritmas 0*, kai menininkė akivaizdžiai žalojosi tol, kol kai kurie žiūrovai jos kančios nebeįstovėdavo. Abiem atvejais performansą nutraukė žiūrovai. Tokius jų veiksmus išprovokavo menininkės sukeltas šokas, kurio apimti, žiūrovai nejučiomis patys tapo performanso dalyviais. Žiūrovų transformacija į aktorius irgi sukėlė priešingas kitų stebėtojų reakcijas: gėdą, kad patys pabūgo įsikišti, apmaudą ir net pyktį, kad performansas baigėsi ne laiku. Toks pavyzdys rodo, kad jausmai sukuria veiksmų impulsus. Jei žiūrovai šiems impulsams paklūsta, tolesnę projekto eigą esmingai lemia ir jų kuriamos prasmės.

Skatinti dalyvauti vien iš antagonistinių pozicijų man yra nepriimtina, nors ir konfliktiniai susidūrimai ar agresyvios reakcijos gali skatinti meno praktikas.²⁷⁹ Priešiškumu, kova, provokacija, neigimu

²⁷⁷ Lina Michelkevičė, op. cit., p. 29. Internetinė prieiga: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2014~D_20140703_155322-88180/DS.005.0.01.ETD.

²⁷⁸ Lina Michelkevičė, op. cit., p. 20.

²⁷⁹ Ibid., p. 53.

paremtas meninis projektas prarastų mums svarbią humanistinio, etinio ugdymo ir „šviesos nešimo“ dimensiją, galėtų neigiamai veikti pačius dalyvius, kurie stokoja atidos. Esu įsitikinęs – neapykantos, pykčio, keršto troškimo yra išmokstama. Žmonių prioritetai, pasirinkimai, simpatijos ir antipatijos priklauso nuo juos supančių veiksnių.

Jeigu asmenybė jau raidos pradžioje patenka į asocializuojančios aplinkos poveikio zoną, tai visiškai natūralu, kad ji gali perimti tokias vertybes ir elgesio normas, kurios prieštarauja vyraujančiai vertybių sistemai. Pritariu teoretikams Grantui H. Kesteriui ir Brianui Holmes'ui, kad dalyvaujant ir bendradarbiaujant pirmenybė turėtų būti teikiama žmogaus elgesio normoms. „Dorovinė misija, remiantis šiuo požiūriu, ištraukia meną iš elitinės nenaudingumo sferos, paversdama jį visuomeninės naudos kūrėju (kaip priešprieša asmeninės naudos siekiančiam individualistiniam meniniam darbui).“²⁸⁰

Poveikio inspiruoti arba su juo siejami kiti kūrybiniai ir socialiniai sumanymai, galima sakyti, yra geriausias poveikio liudijimas. Būdamas ištikimas savo įsitikinimams ir vertybėms, generuoju aplinkos pokyčius, nes mano siunčiama žinutė paliečia antrinės auditorijos jausmus. (Vienas gražiausių ir subtiliausių „išjudinimų“ – po personalinės parodos Alytuje atsiradę įrašai galerijos lankytojų atsiliepimų knygoje, tarp kurių buvo žmonių prisipažinimų, kad, įkvėpti mūsų pavyzdžio, norėtų įsivaikinti vaiką.) Apibendrinant galima teigti, kad šis kūrybinis projektas visų dalyvių lūkesčius išpildė su kaupu: jis paskatino steigti naujas konvencijas, burti bendraminčių bendruomenes ar įgyvendinti naujus projektus, rasti teigiamiems požiūriams.

²⁸⁰ Ibid., p. 33. Internetinė prieiga: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2014~D_20140703_155322-88180/DS.005.0.01.ETD.

IŠVADOS

1. Į Alytaus vaikų globos namus patenka skirtingų, itin pažeidžiamų vaikų, kuriems reikia ypatingo dėmesio, priežiūros ir įvairių specialistų pagalbos. Globos namuose atidumas vaikui yra mažai individualizuotas, neišvengiamas pažintinio aktyvumo skatinimo, emocinių santykių, adekvataus tėvų gyvenimo pavyzdžio (kaip įkvėpėjo) trūkumas. Daugelis vaikų nuo pat ankstyvosios vaikystės neturi tinkamų galimybių ugdyti meninių gebėjimų. Formalizuota, kartais į beprasmišką grafiką įsprausta vaikų dienotvarkė, nuolat saistoma budėjimų, reikalavimų, priekaištų, neretai verčia išgyventi slogų nuolatinį kaltės jausmą ir kelia prigimtinių vaikų priešinimąsi. Už ugdytinių priimami sprendimai riboja auklėtinių savarankiškumą spręsti problemas, planuoti savo veiklą, mažina globalinių motyvaciją kurti savo gyvenimą, ypač po to, kai jie palieka šią įstaigą, todėl reikia skatinti vaikus aktyviai dalyvauti auklėtojų daromuose sprendimuose, reikšti nuomonę ir į ją įsiklausyti.

2. Anksti pasireiškusias kūrybines mano ir brolio aspiracijas nuolat drumstė skurdžios buities sąlygos ir tėvų nepriežiūra, o vėliau – rutiniška vaikų globos namų aplinka. Į menis pirmiausia mus nukreipė globos namų auklėtojos, pastebėjusios gebėjimus. Buvome pirmieji globos namų vaikai, kurie mokėsi miesto dailės mokykloje. Auklėtojos stebėjo mūsų kūrybinę veiklą, ragino siekti tikslų. Beveik visos mūsų idėjos, mintys, atsispindinčios darbuose, kyla iš mūsų gyvenimo istorijos. Kurdami projektą *Situacija*, atskleidėme kertinius savo kūrybos principus (kūrybą drauge, bendradarbiaujant, autobiografiškumą), estetinę-vizualinę raišką ir socialinių temų potraukį. Pasitelkdami savo istoriją kaip pavyzdį perteikėme visuotinį individo vystymosi, šeimos ir visuomenės santykių dialogo problemišumą. Savo dvynišką tapatybę apmąstėme projekte *Autoportretai homonimai*.

3. Įgyvendindamas *Poveikio* projektą, Alytaus globos namuose suformavau erdvę ne tik kūrybai, bet ir jaunuolių savistabai. Su globotiniais praleisdavome daug laiko bendraudami, žaisdami futbolą, krepšinį – kūrinio atlikimo ir kasdieninio gyvenimo aplinkybės buvo sutapatintos. Kūrybiniame projekte pasitelkiau akademinį piešinį, siekdamas artimais tapusius projekto dalyvius pozuotojus perteikti kuo tikroviškiau. Kiekviena kruopščiai nupiešta rūbų detalė atskleidžia ne tik pozavusio jaunuolio pažiūras, skonį, bet ir buitines-socialines globos namų sąlygas. Sunkūs gyvenimo išbandymai taip pat įrėžti jaunuolių veiduose.

Erdvės, kuriose dirbome, tapdavo prasmingos ir aktyvios, „sukeistindavusios“ ne tik globotinių, bet ir ten dirbančių kasdienybę. Vaikai įsitraukė į projektą ir tapo meninės kūrybos globos namuose ambasadoriais, kai išryškėjo susidūrimas su administracija: ji buvo nepatenkinta mūsų iniciatyva aplinką papuošti dovanotais mūsų ir kitų VDA studentų kūriniais. Konflikte dėl estetinių kriterijų skirtumų vaikai aktyviai gynė mūsų su broliu dovanotus kūrinius. Vėliau globotiniai savo sukurtais darbais pildė nuolatinę parodą. Vaikų įsitraukimas, sprendžiant kasdienės jų aplinkos formavimo klausimus, parodė, kad meninis projektas gali tapti aktyviu vertybiniu generatoriumi, raginančiu diskutuoti, galinčiu daryti akivaizdų poveikį ne tik vaikų savivokai (apie tai liudija jų pasisakymai).

4. Portretiniai jaunuolių atvaizdai, nešantys socialiai angažuotą žinutę, turėjo būti matomi ir aptarinėjami kuo plačiau. Šio tikslo vedamas, dar projektui nesibaigus (t. y. nebaigus visų aštuonių piešinių), kartu su broliu surengiau kelias personalines parodas, dalyvavau tarptautinėje meno mugėje ARTVILNIUS'12 (joje buvau įvertintas kaip geriausias jaunas menininkas). Projektas buvo suprastas kaip „tarpininkas“, jo dalyviams atskleidęs meno pasaulio gyvavimą, o plačiąją visuomenę supažindinantis

su marginalizuojamų jaunų žmonių gyvenimo problemomis.

Steigiamam muziejui – Modernaus meno centrui – susidomėjus, sprendimas kūrinius jam parduoti (jie buvo pažadėti pozuotojams) buvo priimtas kartu su jaunuoliais. Finansinis pasidalijimo aspektas tapo reikšmingu projekto dėmeniu ne tik todėl, kad sudarė fiziškai juntamo poveikio galimybes jo dalyviams: sumanymą praplėtė vertybiškai, nes jame nuo pat pradžių buvo svarbus bendradarbiavimo ir dalijimosi principas (vertybinė nuostata). Norėjome parodyti pavyzdį, kad reikia dalytis: kai duodi – visada gauni kažką manais. Patys sužinojome, kad pinigai pravertė artimais tapusių jaunuolių savarankiško gyvenimo kelyje, tačiau kartu atlygiu tapo ir užsitarnautas simbolinis kapitalas meninėje karjeroje.

Abipusio gavimo ir davimo (taigi abipusės naudos) specifika šiame projekte tapo performatyvi ir nenuspėjama iš anksto. Susiklostė savotiškas *Poveikio* diskursas, grindžiamas mūsų su broliu liudijimo apie savo gyvenimą vaikų globos namuose. Tai darėme sąmoningai, siekdami autentiškumu, atvirumu ir nuoširdumu atkreipti dažnai formalių socialinių akcijų atbukintą žmogaus žvilgsnį. Kartu neišvengiamai patys tapome „vartojamomis“ figūromis, tam tikra popkultūros dalimi, kurios matomumas davė galimybę būti išgirstiems ir sėkmingai atstovauti užsibrėžtiems tikslams. Projektas padėjo mums su broliu atlikti viešojo intelektualo – autoriteto, galinčio nagrinėti socialines problemas – funkciją. Tikėdami žmogaus empatijos galia, remdamiesi tikroviškai nupieštų jaunuolių atvaizdų poveikumu ir žiūrovui kylančiu smalsumu apie juos sužinoti daugiau, sąmoningai kūrėme manipuliavimo emocijomis situaciją. Būdami aktyvūs kūrybinio proceso stebėtojai, kai kurie vaikai netikėtai atsiskleidė ir patys – aptiko savo kūrybiškumo giją. *Poveikis* ir mūsų buvimas globos namuose stipriau paveikė du jaunuolius: šiandien jie taip pat yra pasirinkę kūrybinį kelią.

Plačiai apie *Poveikio* projektą paskleista žinia, gautas antrinės auditorijos atsakas ipaskatino (arba leido organiškai įsilieti į jau esamus) kitus socialinio pobūdžio projektus, judėjimus ir viešosios nuomonės išraiškas. Galima teigti, kad *Poveikio* inspiruoti arba su juo siejami kiti kūrybiniai ir socialiniai sumanymai yra geriausias poveikio liudijimas. Šis kūrybinis projektas visų dalyvių lūkesčius išpildė su kaupu: dabar steigiamos konvencijos, buriasi bendraminčių bendruomenės ar įgyvendinami nauji projektai, randasi teigiamų požiūrių.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. Bishop Clare, “Antagonism and Relational Aesthetics” in October, Fall 2004, No 110.
2. Bishop Clare, *Artificial Hells: Participatory Art and Politics of Spectatorship*, Verso, 2012.
3. Bishop Clare, “Pawel Althamer / Nowolipie Group” in *Dauble Agent* (Clare Bishop, Silvia Tramontana, eds.), London: ICA, 2008.
4. Bishop Clare, “Participation and Spectacle: Where Are We Now?” in *Living as Form: Socially Engaged Art from 1991–2011* (ed. By Nato Thompson), New York, Creative Time Books, The MIT Press, 2012.
5. Bourriaud Nicolas, *Postproduction*, New York, Lukas & Sternberg, 2002.
6. Bourriaud Nicolas, *Relational Aesthetics* (transl. from French by Simon Pleasance, Fronza Wood), Dijon-Quetigny: Les presses du reel, 2002.
7. Fischer-Lichte Erika, *Performatyvumo estetika, vertė Austėja Merkevičiūtė*, Vilnius: Menų spaustuvė, 2013.
8. Griniūtė E., „Ypatingo gyvenimo autoriai“ in *Šeimininkė*, 2012, Nr. 43.
9. Jablonskienė Lolita, *parodos Autoportretai – homonimai anotacija*, Vilnius, Meno Niša, 2015-04-23.
10. Fischer-Lichte Erika, *Dijon-Quétigny, France: Les presses du réel*, 2002.
11. Jackson Shannon, *Social Works: Performing Art, Supporting Public*, London, New York: Routledge, 2011.
12. Kaluinaitė Kristina, „Tėvų požiūrio į dailę reikšmė V–VII klasių mokinių vizualinės veiklos motyvacijai“ in *Pedagogika* 78, 2005.
14. Kester H. Grant, *Conversation Pieces: Community and Communication in Modern Art*, California: University of California Press, 2004.
15. Kester H. Grant, *The One and The Many: Contemporary Collaborative Art in a Global Context*, Durham and London: Duke University

Press Books, 2011.

16. Lavrinec Jekaterina, VDA Vaizduojamosios Dailės fakulteto Magistro pakopos studento Algirdo Gatavecko diplominio darbo „Situacija“ recenzija, Vilnius, 2010.

17. Marčišauskytė-Jurašienė Jolanta, „Kokia gi ta situacija?“ in 7 meno dienos, 2010, Nr. 12–13.

18. Majorovienė Virginija, „Broliai idealistai“ in Moteris, 2012, Nr. 10.

19. Michelkevičė Lina, Dalyvavimo praktikos Lietuvos šiuolaikiniame mene: Analizės kriterijų ir vertinimo problema, Vilnius: VDA, 2014.

20. Pinkevičienė Saulė, „Ant vienos vaistų dėžutės broliai nutapė save. Ant kitos – motiną“ in Alytaus naujienos, 2009, Nr. 233 (11578).

21. Puteikis Valdas, „Kaip du vandens lašai...“ in Laima, 2012, Nr. 2.

20. Ūsaitė Ina, „Pieštuku prieš istoriją“ in Talentas būti reikalingam, str. rinkinys, Vilnius: VDA, 2009.

21. Žurnalas Ar žinai, kad in Genetika, 2015, Nr. 9.

Internetinės prieigos

1. Ambrazas Goda, „Dėstytojo aistra – šokti breiką“ in Lietuvos žinios [interaktyvus], 2013-06-28 [žiūrėta 2014-02-03]. <<http://lzinios.lt/lzinios/Zmones/destytojo-aistra-sokti-breika/158334>>.

2. Bytautaitė Lolita, „„Durys atsidaro“: susipažinkite – broliai menininkai Gataveckai“ [interaktyvus], 2015-04-25 [žiūrėta 2015-05-06]. <<http://www.lrt.lt/televizija/anonsai/15601>>;

<http://portalas.emokykla.lt/Documents/Metodiniai%20leidiniai/SPPC/Vaiko%20gabumai.pdf>.

3. Julija Dailidėnaitė, „Būti vyresnioju broliu“ in Lietuva be vaikų namų [interaktyvus], 2015 [žiūrėta 2015-07-04]. <<http://www.bevaikunamu.lt/2015/02/11/buti-vyresnioju-broliu/>>.

3. Diržys Redas, „Menininkai“ in Nacionalinė dailės galerija [interaktyvus] [žiūrėta 2015-05-09]. <<http://www.ndg.lt/dailės-informacijos-centras/menininkai/diržys-redas.aspx>>.

5. Domeikaitė Audrė, „Broliai dvyniai Gataveckai: vardas vienas, o kūrėjai – du“ in 15min [interaktyvus, žiūrėta]. <<http://www.15min.lt/kultura/naujiena/asmenybe/broliai-dvyniai-gataveckai-vardas-vienas-o-kurejai-du-285-231862>>.
6. Dudurytė Asta, „Broliai Gataveckai: aplinka lemia, kuo užaugs“ in Žinių radijas [interaktyvus], 2015-09-01 [žiūrėta 2015-09-09]. <<http://www.ziniuradijas.lt/naujiena/2015/09/01/broliai-gataveckai-aplinka-lemia-kuo-uzaugsi/47733>>.
7. „Emisija 2004: Artūras Raila. Roll Over Museum / Live“ in ŠMC [interaktyvus], 2004 [žiūrėta 2014-05-09]. <www.cac.lt/lt/exhibitions/past/04/1416>.
8. Fresco Jacque (officeial web site): www.thevenusproject.com.
9. „Geliantis dvynių atvirumas“ in Respublika [interaktyvus]. 2010-04-28 15:44:05 [žiūrėta 2013-03-23]. <www.respublika.lt/lt/naujienos/kultura/kulturos_naujienos/geliantis_dvyniu_atvirumas/print.1>.
10. Grafitai (itališkai – graffiato („įbrėžimas“, „parašas“) – šiuolaikinė tapyba aerozoliniais dažais. Graikų kalboje bendraties forma γράφειν – graphein – reiškia rašyti. (Žr. „Graffiti“ in Wikipedia [interaktyvus], 2006 [žiūrėta 2009-10-16], <<http://en.wikipedia.org/wiki/Graffiti>>.
11. „Idomūs faktai“ in Alytaus vaikų globos namai [interaktyvus, žiūrėta 2015-06-25]. <http://alytausvaikai.lt/?page_id=131>.
12. Jasiuliene Kristina, Socialinės aplinkos įtaka socialinės rizikos šeimų vertybinėms orientacijoms, Vilnius: VPU, 2009, p. 27. http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20090629_134915-46850/DS.005.0.01.ETD.
13. Jonušienė Danutė, „Dvyniai dailininkai iš skurdo pasuko į meno pasaulį“ in Lietuvos rytas [interaktyvus]. 2013-06-29 23:59 [žiūrėta 2014-08-01]. <<http://verslas.lrytas.lt/sekmes-istorijos/dvyniai-dailininkai-is-skurdo-pasuko-i-meno-pasauli.htm?p=2>>.
14. Jonykaitė Raminta, „Dailininkai Algirdas ir Remigijus Gataveckai: asmeninių patyčių padiktuota kūryba“ in Bernardinai.lt [interaktyvus]

2012-07-07 [žiūrėta 2012-09-05].

15. „Kas yra adaptuota mokymosi programa“ in Easy@dis.ability [interaktyvus] 2012-05-03 07:45 [žiūrėta 2014-05-03]. <http://www.easy.lnf.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=61%3Aakas-yra-adaptuota-mokymosi-programa&catid=11%3Amokymosi-galimybės-negaliesiems&Itemid=21&lang=lt>.

16. Klusas Mindaugas, „Tikrasis brolių Gataveckų realizmas“ in Lietuvos žinios [interaktyvus] 2015-04-28 06:00 [žiūrėta 2015-05-06]. <<http://lzinios.lt/lzinios/Kultura-ir-pramogos/tikrasis-broliu-gatavecku-realizmas/200967>>.

17. Komentaras prie piešinio Dzetaveckai nuotraukos in Facebook [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2014-08-01]. <<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=695433883800240&set=a.259798617363771.78206.100000009058569&type=3&theater>>.

18. Komentaras prie piešinio Dzetaveckai nuotraukos in Facebook [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2014-08-20]. <<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=706286599381635&set=a.259798617363771.78206.100000009058569&type=3&theater>>.

19. Komentaras prie Poveikio piešinių nuotraukos in Facebook [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2014-08-01]. <<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=515341741809456&set=a.101399453203689.2964.100000009058569&type=3&theater>>.

20. Komentaras prie piešinio Dzetaveckai nuotraukos in Facebook [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2014-08-20], <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=695433883800240&set=a.259798617363771.78206.100000009058569&type=3&theater>.

21. Komentaras prie piešinio Ramunė nuotraukos in Facebook [interaktyvus] 2013 [žiūrėta 2014-07-14], <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=660186830658279&set=a.101399453203689.2964.100000009058569&type=3&theater>.

22. Krikštopaitytė Monika, „Artūras Raila“ in Modernaus meno

centras [interaktyvus, žiūrėta 2015-05-09]. <<http://old.mmcentras.lt/?id=2&lang=lt&style=32&dis=&Sid=140&cv=1>>.

23. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir bendrojo išsilavinimo standartai: XI–XII klasės, Vilnius: Švietimo plėtotės centras, 2002, p. 4. <<http://www.upc.smm.lt/suzinokime/bp/bps.php>.

24. Jurga Tvaskienė, „Lietus primins apie vienišus vaikus“ in Lietuvos žinios [interaktyvus, žiūrėta 2015-06-10]. <<http://lzinios.lt/lzinios/print.php?idas=203517>>.

25. Mustafinaitė Lina, „Globos namuose užaugę menininkai: nuo bado net kūną geldavo“ in Delfi [interaktyvus], 2015-04-28 20:00 [žiūrėta 2015-05-09]. <<http://www.delfi.lt/projektai/sprendimas-globa/globos-namuose-uzauge-menininkai-nuo-bado-net-kuna-geldavo.d?id=67831954>>;

<<http://valstietis.tv3.lt/Pradzia/Naujienos/Lietuvoje/Spalvu-ir-emociju-svente-meno-myletojams-bei-menininkams>>.

26. „Menininkai dvyniai Gataveckai – apie kastas vaikų namuose ir pirmą parduotą paveikslą“ in Žmonės [interaktyvus], 2016-04-22 22:55 [žiūrėta 2016-04-24]. <<http://www.15min.lt/zmones/naujiena/pramogos/tv/menininkai-dvyniai-gataveckai-apie-kastas-vaiku-namuose-ir-pirma-parduota-paveiksla-39-615851>>.

27. Dalė Lazauskienė, „Mokymosi vertė – mokinys kūrėjas“ in Gyvenimas [interaktyvus], 2015-04-21 [žiūrėta 2015-05-06]. <<http://www.gyvenimas.eu/2015/04/21/mokymosi-verte-mokinys-kurejas/>>.

28. Zita Voitiulevičiūtė, „Noras kurti: iš gyvenimo ir akademijos“ in Respublika [interaktyvus], 2009-10-07 08:09:52 [žiūrėta 2010-01-07]. <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/kultura/interviu/noras_kurti_is_gyvenimo_ir_akademijos/print.1>;

<<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-07-07-dailininkai-algirdas-ir-remigijus-gataveckai-asmeniniu-patirciu-padiktauta-kuryba/85085>>.

29. Rugevičius Andrius, arba PB8, „Reformatų – Gerosios vilties – Lazdynų – Karoliniškių – Žvėryno – Konstitucijos – Žalgirio stadiono – Menų gimnazijos – Reformatų stotelės“, Vilnius, 2006-10-24 in Balsas [interaktyvus, žiūrėta 2015-06-24]. <<http://www.balsas.cc/modules.php?name=News&file=print&sid=167>>.
30. Railos Artūro tinklalapis: www.raila.lt. Vilnius, 2012-07-12/10:27 [žiūrėta 2012-11-12].
31. Šimelionienė Aida, Kaip atpažinti vaiko gabumus? Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2008. Internetinė prieiga: <http://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/01/10_Vaiko-gabumai.pdf>.
32. „Taip mes gyvename“ in Alytaus vaikų globos namai [interaktyvus, žiūrėta 2015-06-25]. <http://alytausvaikai.lt/?page_id=1347>.
33. Urbonų Gedimino ir Nomados tinklalapis: www.vilma.cc. Vilnius, nuo 2005, projekto archyvas in <http://www.vilma.cc/LIETUVA/en_index.php?l=LT&mid=186>.
34. Urbonaitė-Vainienė Ieva, „Badą ir benamystę išgyvenę broliai: kaip galėtume pykti ant savo tėvų?“ in Delfi [interaktyvus] 2013-11-19 14:30 [žiūrėta 2013-12-11]. <www.delfi/projektai/archive/bada-ir-benamyste-isgyvene-broliai-kaip-galetume-pykti-ant-savo-tevu.d?id=63319804>.
35. Vida Žaržojienė, „Vaikų globos namuose vyko festivalis“ in Obeliai [interaktyvus], 2016-05-09 [žiūrėta 2016-05-09]. <<http://obeliai.eu/2016/05/09/vaiku-globos-namuose-vyko-festivalis/>>.
36. Valatkienė Lilija, „Spalvų ir emocijų šventė meno mylėtojams bei menininkams“ in Valstietis.lt [interaktyvus]. 2012-06-28 10:00 [žiūrėta 2014-05-08]. <<http://www.kasdien.lt/Pradzia/Naujienos/Lietuvoje/Spalvu-ir-emociju-svente-meno-myletojams-bei-menininkams>>.
37. Wikipedija [interaktyvus, žiūrėta 2015-09-12]. <<https://lt.wikipedia.org/wiki/Homonimai>>.
38. Wikipedia [interaktyvus, žiūrėta 2015-05-09]. <https://es.wikipedia.org/wiki/El_Norte_de_Castilla>.
39. „10 patarimų, kaip užauginti kūrybingą vaiką“ in Tavo vaikas

[interaktyvus], 2015 [žiūrėta 2015-02-01]. <<http://www.tavovaikas.lt/darzelinukas/lavinimas-ir-ugdymas/10-patarimu-kaip-uzauginti-kurybinga-vaika.d?id=66850030>>.

Interviu

Asmeniniai pokalbiai, Alytus*, 2011-02-05 – 2014-10-14 in A. Gatavecko archyvas,

1. Kirstukas, Tauškė, Brigita, Ignas, Dzetaveckai, Darius, Ramunė.

Kirstukas:

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2011-07-02.

* Toliau nurodoma tik pokalbio pavadinimas ir data.

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2011-02-05.

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2011-02-07.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2011-02-12.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2011-02-14.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2011-02-12.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2011-02-12.

Menas, 2011-02-23.

Menas, 2011-02-29.

Menas, 2011-03-09.

Svajonės, 2011-03-23.

Tauškė:

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2011-10-02.

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2011-10-02.

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2011-10-03.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2011-10-10.

Menas, 2011-10-21.

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2011-10-09.

Menas, 2011-10-28.

Brigita:

Menas, 2011-06-07.

Menas, 2011-06-30.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2011-05-02.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2011-05-02.

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2011-05-11.

Menas, 2011-06-07.

Ignas:

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2013-03-04.

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2013-03-21.

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2013-03-28.

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2013-07-26.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2013-05-13.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2013-05-22.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2013-05-27.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2013-05-29.

Menas, 2013-06-03.

Menas, 2013-06-17.

Menas, 2013-06-26.

Menas, 2013-06-20.

Dzetaveckai:

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2014-01-06.

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2014-01-20.

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2014-02-10.

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2014-03-10.

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2014-03-14.

Pirmieji estetiniai išgyvenimai, 2014-10-14.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2014-04-18.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2014-04-19.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2014-04-23.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2014-05-07.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2014-07-08.

Menas, 2014-04-22.

Menas, 2014-05-08.

Menas, 2014-05-28.

Menas, 2014-05-29.

Darius:

Pirmieji estetišiai išgyvenimai, 2011-08-09.

Pirmieji estetišiai išgyvenimai, 2011-08-20.

Ramunė:

Pirmieji estetišiai išgyvenimai, 2012-03-09.

Pirmieji estetišiai išgyvenimai, 2012-03-17.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2012-04-03.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2012-04-18.

Išorės detalės (kūno, drabužių, aksesuarų ir kt.), 2012-05-12.

Menas, 2012-06-25.

2. Diržys Redas, Dailės situacija meno pasaulyje, 2009-08-27.

3. Raila Artūras, Roll Over Museum / Live, Vilnius, 2012-08-27.

4. Urbonas Gediminas, Gyvi meno projektai, Vilnius, Reikjavikas, 2012-05-10.

Raštinės dokumentų rinkinys

1. Alytaus rajono apylinkės teismo sprendimas, civilinė byla Nr. 2-4745-90108, 2008.

2. Alytaus miesto savivaldybės administracijos Vaikų teisių apsaugos skyrius: Ieškinys dėl neterminuoto tėvų valdžios apribojimo, vaikų nuolatinės (globos) rūpybos ir gyvenamosios vietos nustatymo institucijoje, 2008-10-24 Nr. SD-8929 (6.10.), Vaiko asmens lapas Nr. 29M 2008-01-22.

3. Įsakymas dėl nuobaudų skyrimo, 2009 m. 10 mėn. 15 d., Nr. 55v, R. Žebuolis, Alytus.

4. Įsakymas dėl nuobaudų skyrimo, 2006 m. 06 mėn. 06 d., Nr. 101v, A. Adamavičienė, Alytus.

5. Sprendimas, 2000 m. 03 d. 07 d., civilinė byla Nr. 2–52/2000, Lazdijai,

nuorašas.

6. Vaiko asmens lapas Nr. 29M 2008-01-22.

7. Vaiko asmens lapas 2005-10-27, Alytaus rajono apylinkės teismas, „Sprendimas Lietuvos Respublikos vardu“ 2007-10-04 Aldona Sakalauskienė, Civilinė byla Nr. 2-1972-672/2007, Procesinio sprendimo kategorija 77.6., 78.2.1., 82.2.2. Nuorašas.

8. Vaiko asmens lapas 2005-10-27, „Įsakymas dėl nuobaudų skyrimo“, 2006-04-09, Nr. 35v., 2007-03-06, 2007-03-28, Nr. 106v., Nr. 76v, 2008-01-09, Nr. 109v, 2008-02-11, Nr. 137v, 2009-12-08, Nr. 85v, 2009-10-15, Nr. 55v, 2009-05-05, Nr. 126v, 2010-11-05, Nr. 211., Romutis Žebuolis.

Vaiko asmens lapai:

9. Nr. 29M 2008-01-22, 2009-12-29, V. Paulauskienė.

10. 2004-07-08, 2011-02-02, V. Paulauskienė.

11. 2005-10-27, 2009-11-03, O. Jatkauskienė.

12. 2004-07-08, 2004-11-06, R. Lietuvininkienė.

13. 2004-07-08, 2006-07-20, A. Stašiauskienė.

14. 2004-07-08, 2009-09-11, A. Čepulienė.

15. 2004-07-08, 2006-11-15, A. Čepulienė.

16. 2004-07-08, 2007-03-04, A. Čepulienė.

17. 2004-07-08, 2009-12-18, A. Čepulienė.

18. 2004-07-08, 2010-02-07, A. Čepulienė.

19. 2004-07-08, 2011-09-25, A. Čepulienė.

20. 2005-10-27, 2011-03-28, A. Čepulienė.

21. 2005-10-27, 2008-09-27, A. Čepulienė.

22. Nr. 29M 2008-01-22, 2009-09-13, A. Čepulienė.

23. Nr. 29M 2008-01-22, 2010-01-17, A. Čepulienė.

24. Nr. 29M 2008-01-22, 2010-02-21, A. Čepulienė.

25. 2005-10-27, 2009-09-14, A. Čepulienė.

26. 2004-07-08, 2009-12-27, A. Čepulienė.

27. 2004-07-08, 2011-02-20, A. Čepulienė.

28. 2006-08-31, 2006-09-01 K. Skripkiūnienė.
29. 2006-08-31, 2007-04-18 K. Skripkiūnienė.
30. 2006-08-31, 2009-06-08 K. Skripkiūnienė.
31. 2004-03-12, Nr. 206 V-6 Alytaus valstybiniai vaikų globos namai, Romutis Žebuolis.
32. Žvaliauskienė Jūratė, Alytaus vaikų globos namų 2013 metų veiklos planas, PATVIRTINTA Alytaus vaikų globos namų direktoriaus 2013 m. 01-30 d. įsakymu Nr. 9V. s.

Vaizdo įrašai

1. „Alytaus valdovai || Mes mylim Alytų“ in YouTube [interaktyvus]. 2013-06-13 [žiūrėta 2015-04-23]. <<https://www.youtube.com/watch?v=3LarOaodtcY>>.
2. Fresco Jacque, „Paskaita koledže“ in YouTube [interaktyvus]. 2013-03-01 [žiūrėta 2013-03-23]. <<https://www.youtube.com/watch?v=dRz5IerDx4Y>>.
3. Fresco Jacque, „Paskaita mokykloje“ in YouTube [interaktyvus]. 2015-06-18 [žiūrėta 2015-06-20]. <<https://www.youtube.com/watch?v=-GIRHUdDNjd0>>.
4. Fresco Jacque, „Pokalbis Nyderlanduose“ in YouTube [interaktyvus]. 2015-04-09 [žiūrėta 2015-04-23]. <<https://www.youtube.com/watch?v=6B1y73WMvk0>>.
5. Fresco Jacque, „Konfliktų sprendimas“ in YouTube [interaktyvus]. 2015-04-12 [žiūrėta 2015-04-23]. <<https://www.youtube.com/watch?v=Ehan153II7g>>.
6. Fresco Jacque, „Tingūs žmonės, Minimali alga, Patriotizmas, Dirbtinė visuomenė, Laisvė“ in YouTube [interaktyvus], 2015-04-16 [žiūrėta 2015-04-23]. <<https://www.youtube.com/watch?v=QeKafi4O-w6Y&list=RDDQvGPFutros&index=2>>.

7. Jakubaitytė Indrė. „Lietuvos lengvosios atletikos čempionė Indrė Jakubaitytė: augti vaikų namuose buvo siaubinga“ in LNKGO [interaktyvus]. Vilnius, 2015-04-09 [žiūrėta 2015-05-09].
8. Joseph Peter. Zeitgeist: Moving Forward [DVD] Brazil: Gentle Machine Productions, 2011.
9. Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos televizijos laida „Broliai dvyniai Gataveckai: vardas vienas, o kūrėjai – du“, 2014-05-02 in YouTube [interaktyvus, žiūrėta 2014-06-09]. <<https://m.youtube.com/watch?v=CwsbrDcnj54>>.
10. Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija. „Algirdas ir Remigijus Gataveckai – kūryba iš praeities ženklų“ in YouTube [interaktyvus]. 2010-03-24 [žiūrėta 2013-03-23]. <<https://m.youtube.com/watch?v=P-fXhG62uNbg>>.
11. Waste Land. Imdb [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2015-05-09]. <<http://www.imdb.com/title/tt1268204/>>.

Publikacijos

1. Algirdas Gataveckas, *Kirstukas*, 2011, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis, lakas, Modernaus meno centro nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.
2. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Brigita*, 2012, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis, lakas. Modernaus meno centro nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.
3. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Darius*, 2012, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis, lakas. Modernaus meno centro nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.
4. Algirdas Gataveckas, *Tauškė*, 2011, 194 × 102, pop., pastelė, sangvina, anglis, plaukų lakas. Modernaus meno centro nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.
5. Remigijus Gataveckas, *Ramunė*, 2012, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis, lakas. Modernaus meno centro nuosavybė. A.

Gatavecko nuotrauka.

6. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Ignas*, 2013, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis, lakas. Modernaus meno centro nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.

7. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Dzetaveckai*, 2014, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis. Modernaus meno centro nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.

8. Remigijus Gataveckas, *Užmojis pareikalavo didelės valios*, 2012. Piešinio fragmentas. Dmitrijaus Radlinsko nuotr. | Alfa.lt, 2014-05-01 in <<http://www.alfa.lt/straipsnis/16110154/brolius-gataveckus-i-vai-ku-namus-atveze-tevai>>.

9. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, Dzetaveckų portreto kūrimo proceso akimirka, 2014, 2014-05-02 specialios Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos laidos *Esame 10 metų* kadras in <<https://www.youtube.com/watch?v=CwsbrDcnj54>>.

10. Svečių kambaryje (kūrybinėje dirbtuvėje) su Alytaus vaikų globos namų jaunuoliais, 2014. Alytaus vaikų globos namai. Artūro Mažeikos fotografija.

11. Su globotiniais Alytaus vaikų globos namų aplinkoje, 2015. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

12. Algirdas Gataveckas, Alytaus peizažo tapymo akimirka, 2011. Alytaus vaikų globos namų nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.

13. Algirdo ir Remigijaus Gataveckų 2011 m. Alytaus vaikų globos namams nutapyti paveikslai. Bendras vaizdas. Alytaus vaikų globos namų nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.

14. Algirdo Gatavecko 2011 m. Alytaus vaikų globos namams nutapyti paveikslai. Bendras vaizdas. Alytaus vaikų globos namų nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.

15. Algirdo ir Remigijaus Gataveckų 2011 m. Alytaus vaikų globos namams nutapyti paveikslai. Bendras vaizdas. Alytaus vaikų globos namų nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.

16. Projekto *Poveikis* metu vadinamojoje diskotekinėje, Alytus, 2012. Lietuvos ryto nuosavybė. Martyno Zarembos nuotrauka.
17. Alytaus miesto mokyklos-internato vaikų kambaryje, 1963. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
18. Alytaus miesto mokykla-internatas, 1963. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
19. Alytaus miesto mokyklos-internato valgykloje, 1988. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
20. Vaikai tvarko Alytaus miesto mokyklos-internato aplinką, 1985. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
21. Vaikai tvarko Alytaus miesto mokyklos-internato aplinką, 1967. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
- 22–23. Alytaus vaikų globos namų kambario ir koridorius fragmentai prieš atnaujinimą, 2004, Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
- 24–25. Prausyklos ir tualetai prieš atnaujinimą, 2004. Bendras vaizdas. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
- 26–27. Alytaus vaikų globos namai, 2015. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
28. Alytaus vaikų globos namų prausyklą, 2014. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
29. Alytaus vaikų globos namų koridorius, 2015: Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2015-10-31 laidos Kelias į namus kadras in http://www.lrt.lt/mediateka/irasas/88831/kelias_i_namus#wowzaplay-start=0&wowzaplayduration=1833000.
30. Alytaus vaikų globos namų aplinkoje, 2011. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
31. Alytaus vaikų globos namų poilsio kambaryje pusryčių laukiant, 2010. A. Gatavecko nuotrauka.
32. Darius ir Kirstukas su draugais Alytaus vaikų globos namų vestibulyje, 2008. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
33. Prie arbatos puodelio Danielius su draugais, 2012. Alytaus vaikų

globos namų nuotraukų archyvas.

34. Bažnyčioje Kirstukas su sesute ant rankų, 2007, Alytaus Šv. Liudviko bažnyčia. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.

35. Algirdas Gataveckas, *1994 Spalio 3-oji*, 2009, popierius, stiklas, spauda, 14 × 10. A. Gatavecko nuosavybė nuotrauka.

36. Algirdas Gataveckas, *Brolis*, 2009, popierius, sangina, pastelė, 200 × 115. Vidmanto Martikonio nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.

37. Remigijus Gataveckas, *Brolis*, 2009, popierius, sangina, pastelė, 200 × 115. Vidmanto Martikonio nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.

38. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Tėvas*, 2010, popierius, sangina, pastelė, 200 × 115. Žygimanto Augustino nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.

39. Alytaus savaitinio darželio naujametiniame karnavale su mama, A. Gatavecko nuotrauka, 1990. A. Gatavecko nuosavybė.

40. Moksleivio pažymėjimas, 1999. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

41. Alytaus Piliakalnio vidurinėje mokykloje, 2000. A. Gatavecko nuosavybė.

42. Alytaus vaikų globos namų futbolo komanda su treneriu Vidu Šurskumi, Simnas, 2000. A. Gatavecko nuotrauka.

43. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *B-Boy*, 2002, Vaisodžių kaime (tėvų namuose). A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka. Bendras vaizdas.

44–45. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Graffiti* namuose, 2002–2003, Vaisodžių kaime (tėvų namuose): Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2015-10-31 laidos Kelias į namus kadrai in http://www.lrt.lt/mediateka/irasas/88831/kelias_i_namus#wowzaplaystart=0&wowzaplayduration=1833000.

46. Remigijus Gataveckas, 9b kl. chemijos darbų sąsiuvinis, 2002. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

47. Algirdas Gataveckas, 9b kl. literatūros darbų sąsiuvinis, 2002. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

48. Remigijus Gataveckas, Grafitų (*graffiti*) piešimo procesas, 2003,

aerozoliniai dažai. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka. Bendras vaizdas.

49. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Diplominis darbas Alytaus dailės mokykloje*, 2004, medžio drožlių plokštė, aerozoliniai dažai. Statybininkų sunaikintas apie 2006 m. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

50. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Diplominis darbas*, 2004, aerozoliniai dažai, Alytaus dailės mokykla. A. Gatavecko nuotrauka. Bendras vaizdas.

51. Vėlyvas savaitgalis, Alytaus vaikų globos namai, 2003. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

52. Su draugais ryte prieš išeidami į mokyklą, Alytaus vaikų globos namai, 2002. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

53. Su draugais prieš breiko treniruotę, Alytaus parapijos namai, 2002. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

54. Tokiu metu turėtume miegoti: naktinis breikas, Alytaus vaikų globos namai, 2003. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

55. Algirdo ir Remigijaus Gataveckų parodoje su auklėtojomis, Jurgio Kunčino viešosios bibliotekos Pirmojo Alytaus filialas, 2002. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

56. Galerijoje *Meno niša* atidaroma brolių paroda *Situacija*, 2010, Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2010-03-24 žinių kadras in <http://m.youtube.com/watch?v=PfXhG62uNbg>.

57. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Situacija*, 2010, skaitmeninė spauda, A. Gatavecko nuosavybė. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

58. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Našlaičiai*, 2009, vaistų dėžutės, akrilas. Vidmanto Martikonio nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.

59. Autoportretai homonimai, galerija *Meno niša*: Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2015-04-23 žinių kadras in www.lrt.lt/naujienos/kultura/26/99901#wowzaplaystart=1815000&wowzaplay-durati=120000.

60. *Autoportretų homonimų* kūrimo proceso akimirka, 2015, Lietuvos

nacionalinio radijo ir televizijos 2015-04-23 žinių kadras in www.lrt.lt/naujienos/kultura/26/99901#wowzaplaystart=1815000&wowzaplaydurati=120000.

61. Parodos *Autoportretai homonimai* atidarymo akimirka, galerija Meno niša: kadras iš 2015-04-27 vaizdo medžiagos in <http://m.youtube.com/watch?v=gtMwn9kqC6M>.

62. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Autoportretai homonimai*, 2015, 102 x 182, drobė, akrilas, A. Gatavecko nuosavybė. Artūro Mažeikos nuotrauka.

63. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Homonimas*, 2015, 102 x 182, drobė, akrilas, A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

64. Algirdas Gataveckas, *Portretas, atliktas per 3,5 sek.*, 2006, A4. pop., žymeklis, A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

65. Remigijus Gataveckas, *Pozuotojo Kazimiero portretas*, 2008, 165 × 110, pop., anglis, pastelė, sangvina, plaukų lakas. Simono Jonaičio nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.

66. Algirdas Gataveckas, *Pozuotojo Kazimiero portretas*, 2008, 165 × 90, pop., anglis, pastelė, sangvina, plaukų lakas. Jurgio Krasnicko nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.

67. Algirdas Gataveckas, *Pozuotojo Jurijaus portretas*, 2007, 165 × 100, pop., sangvinas. Piešinys pavogtas iš VDA Piešimo katedros. A. Gatavecko nuotrauka.

68. Remigijus Gataveckas, *Pozuotojo Jurijaus portretas*, 2007, 165 × 110, pop., sangvinas. Piešinys pavogtas iš VDA Piešimo katedros. A. Gatavecko nuotrauka.

69. Algirdas Gataveckas, *Paulys*, 2009, 160 × 110, pop., sangvina, pastelė. Pauliaus Miliausko ir Mariaus Lelkos nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.

Remigijus Gataveckas, *Marys*, 2009, 160 × 110, pop., sangvina, pastelė. Pauliaus Miliausko ir Mariaus Lelkos nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.

70. Remigijus Gataveckas, *Pozuotojo Kazimiero portretas*, 2007, 185 × 100, pop., pastelė, sangvina, plaukų lakas. Piešinys pavogtas iš VDA Piešimo katedros. A. Gatavecko nuotrauka.
71. Algirdas Gataveckas, *Pozuotojo Kazimiero portretas*, 2007, 185 × 100, pop., pastelė, sangvina, plaukų lakas. Piešinys pavogtas iš VDA Piešimo katedros. A. Gatavecko nuotrauka.
72. Remigijus Gataveckas, *Šeima*, 2016, aliejus, drobė. Vaivos Kiaupaitės nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.
73. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Walter J. Schneider*, 2014, aliejus, drobė, Kanada. Walterio J. Schneiderio nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.
74. Remigijus Gataveckas, *Jūra*, 2012, 210 × 215, aliejus, sieninė tapyba, Austrija. Franko Polzlerio nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.
75. Vilniaus dailės akademijos doktorantų parodoje *Išklotinė*, 2014, VDA. Dmitrijaus Radlinsko nuotr. | Alfa.lt, 2014-05-01 in <http://www.alfa.lt/straipsnis/16110154/brolius-gataveckus-i-vaiku-namus-atveze-tevai>.
76. Dzetaveckų portreto kūrimo akimirka, Alytaus vaikų globos namai, 2013. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.
77. Piešinių medžiagiškumas priklauso nuo faktūrų, 2012, A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.
78. Ramunės šlepečių kūrimo proceso akimirka, 2012, Alytaus vaikų globos namai, Marko Olsono nuotrauka, 2012-07-31 in <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10151145091849766&set=pb.755929765.-2207520000.1452259874.&type=3&theater>.
79. Ramunės šlepetės, 2012. Piešinio fragmentas. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.
80. Kirstukas (naujokas) Alytaus vaikų globos namų komandoje, 2006, Kaunas. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
81. Kalėdų išvakarėse Kirstukas su likimo draugais, auklėtojomis bei svečiais švenčia, apie 2006 Alytaus vaikų globos namų aktų salėje. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.

82. Kirstukas su draugais žiemos pabaigos šventėje, apie 2007, Alytaus vaikų globos namai. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
83. Danų labdaros rūšiavimas Alytaus vaikų globos namų aktų salėje apie 2004. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
84. Kirstukas ir Tauškė su Alytaus vaikų globos namų futbolo komanda, apie 2007. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
85. Kirstukas su likimo broliais ir sesėmis. Ši nuotrauka daryta prieš pat iškeliaujant iš Alytaus vaikų globos namų. 2012. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
86. Brigita su grupiokais išvykoje, Alytus, 2008. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
87. Brigita ir Kirstukas Alytaus vaikų globos namų aktų salėje, 2012. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
88. Brigita ir jos vyras, Alytus, 2015. Globotinės nuotrauka iš *Facebooko*.
89. Darius su Alytaus vaikų globos namų futbolo komanda, Kaunas, apie 2009. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
90. Algirdas Gataveckas, Darius, 2012, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis, lakas. Piešinio fragmentas. Modernaus meno centro nuosavybė. Tatjanos Ilijinos nuotrauka.
91. Darius pasiruošęs išvyti žiemą, Alytus, 2011. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
92. Kirstukas ir Tauškė su Alytaus vaikų globos namų futbolo komanda, Alytus, apie 2008. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
93. Su Tauške važiuosime į TV3 ir SEB – organizuojama *Išsipildymo akcija*. Alytus, 2003. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
94. Svečių kambarėlyje pozuojantis Tauškė, Alytaus vaikų globos namai, 2011. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.
95. Ramunė su grupės draugais švenčia Užgavėnės, Alytaus vaikų globos namai, 2005. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
96. Ramunė su grupės draugais švenčia Kūčias, Alytaus vaikų globos namai, apie 2006. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.

97. Ramunė ir draugai su jos rankdarbiu, Alytaus vaikų globos namai, apie 2010. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
98. Parodoje *Poveikis* su Ramune prie piešinio *Ramunė*, Šiaulių dailės galerija, 2014. Artūro Mažeikos nuosavybė ir nuotrauka.
99. Ignas vasarą, Alytaus vaikų globos namų aplinka, apie 2011. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
100. Ignas ir Kirstukas su likimo draugais, Alytaus vaikų globos namai, apie 2006. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
101. Laimius ir Ignas (dešinėje) su draugais aktų salėje. Kai kurie šie spektaklio drabužiai buvo pasiūti specialiai broliams Gataveckams 2000 m., Alytaus vaikų globos namai, apie 2009. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
102. Danų atvežtos labdaros iškrovimas: sunkvežimyje pluša Tautvydas ir Ignas, Alytaus vaikų globos namai, apie 2012. Alytaus vaikų globos namų nuotraukų archyvas.
103. Visų laikų Alytaus dailės mokyklos mokytojų ir mokinių parodoje *Dailės mokyklos 35-metis* prie *Igno* piešinio, Alytaus miesto teatras, 2014. R. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.
104. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Proceso akimirka*, Alytaus vaikų globos namai, 2014. A. Gatavecko nuosavybė, Artūro Mažeikos nuotrauka.
105. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Dzetaveckai*, 2014, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis. Piešinio fragmentas. Modernaus meno centro nuosavybė. A. Gatavecko nuotrauka.
106. Masažas – sveikata grožis ir malonumas (Dzetaveckas (Pučinis) gale), Alytaus vaikų globos namai, 2014. AVGN nuotrauka.
107. Dzetaveckai, Alytus, 2016. Globotinių nuotrauka iš Facebooko.
108. Svečių kambarėlyje pozuojantis Ignas, Alytaus vaikų globos namai, 2013. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.
109. Algirdas Gataveckas, *Igno kasdieną nešiojamas džemperis*, 2013, 194 × 102, pop., pastelė, sangvinas, anglis, lakas. Piešinio fragmentas. A.

Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

110. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, Sostinės pramogų centre LITEXPO projekto Poveikis ekspozicija, 2012. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

111. „Menų mugėje *ArtVilnius'12* paskelbtas geriausių Lietuvos jaunuųjų menininkų“, Karolis Kavolėlis | Alfa.lt, 2012 in <<http://m.alfa.lt/straipsnis/15139396/brolius-dailininkus-gataveckus-nuo-mirties-is-gelbejo-breikas#&gid=1&pid=2>>.

112. Menų mugėje *ArtVilnius'12*, 2012, Vilnius, LITEXPO. A. Gatavecko nuosavybė. R. Gatavecko nuotrauka.

113. Alytaus vaikų globos namų auklėtiniai menų mugėje *ArtVilnius'12*, 2012, Vilnius, LITEXPO. A. Gatavecko nuosavybė. R. Gatavecko nuotrauka.

114. Darius menų mugėje *ArtVilnius'12*, 2012. Vilnius, LITEXPO. A. Gatavecko nuosavybė. R. Gatavecko nuotrauka.

115. Alytaus vaikų globos namų auklėtiniai ir direktoriaus pavaduotoja menų mugėje *ArtVilnius'12*, 2012, Vilnius, LITEXPO. A. Gatavecko nuosavybė. R. Gatavecko nuotrauka.

116. Vilniaus dailės akademijos doktorantų parodoje *Išklotinė*, 2014, VDA. Dmitrijaus Radlinsko nuotr. | Alfa.lt, 2014-05-01 in <<http://www.alfa.lt/straipsnis/16110154/brolius-gataveckus-i-vaiku-namus-at-veze-tevai>>.

117. Parodoje *Kaip aš čia patekau? prie Ramunės piešinio*, Vilnius, ŠMC. 2012. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

118. Vilniaus dailės akademijos doktorantų parodoje *Išklotinė*, 2014, VDA. Dmitrijaus Radlinsko nuotr. | Alfa.lt, 2014-05-01 d., in: <<http://www.alfa.lt/straipsnis/16110154/brolius-gataveckus-i-vaiku-namus-at-veze-tevai>>.

119. Parodoje *Poveikis*, Galerija XX, Panevėžys, 2014. Artūro Mažeikos nuosavybė ir nuotrauka.

120. Parodos *Poveikis* atidarymo akimirka, Šiauliai, 2014. Šiaulių dailės

galerija. Artūro Mažeikos nuosavybė ir nuotrauka.

121. Parodoje *Poveikis* prie *Dzetaveckų* piešinio, Šiauliai, 2014. Šiaulių dailės galerija. Artūro Mažeikos nuosavybė ir nuotrauka.

122. Algirdas Gataveckas, Parodos *Poveikis* plakatas, 2014.

123. Parodoje *Poveikis*, 2014. Alytaus kraštotyros muziejus. Artūro Mažeikos nuotrauka.

124. Validolido mieste demonstruojame *Igno* piešinį, Ispanija, 2013 CreArt nuotrauka.

125. Laikraščio *El norte de castilla* viršelyje (iš kairės): Cristobal Toral, Antonio Lopez, Remigijus Gataveckas, 2013.

126. Remigijus Gataveckas žurnalistams rodo laikraščio *El norte de castilla* viršelį: Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos specialios 2014 m. laidos *Esame 10 metų* kadras in <<https://www.youtube.com/watch?v=CwsbrDcnj54>>.

127. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, Projekto *Poveikis* pristatymas: Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2013-12-03 laidos *Naktinis ekspresas* kadras in <http://www.lrt.lt/mediateka/irasas/47137/naktinis_ekspresas#wowzaplaystart=0&wowzaplayduration=1902000>.

128. Modernaus meno centro fonduose filmuoja LRT kultūros laidai *Kelias į namus*, Vilnius, 2015. A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

129. Parodoje *Poveikis* žurnalistai kalbina Gataveckus ir Dzetaveckus, Šiauliai, 2014. Šiaulių dailės galerija. Artūro Mažeikos nuosavybė ir nuotrauka.

130. Paroda *Poveikis* didžiausiame valstybiniame muziejuje pietų Lietuvoje, 2014. Alytaus kraštotyros muziejus. Artūro Mažeikos nuotrauka.

131. Eglės piešinys (savarankiškas darbas), 2015, A3, pop., pieštukas. Eglės nuosavybė. Rimvydo nuotrauka.

132. Danielius ir draugai, Piešimas 3-ioje šeimynoje, Alytaus vaikų globos namai, 2011 Globotinio nuotrauka iš Facebooko.

133. Danielius su manimi, Alytus vaikų globos namai: Lietuvos

nacionalinio radijo ir televizijos 2015 m. laidos *Kelias į namus* kadras in <http://www.lrt.lt/mediateka/irasas/88831/kelias_i_namus>.

134. Danieliaus lipdinys (savarankiškas darbas), plastilinas: Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2015 m. laidos *Kelias į namus* kadras in <http://www.lrt.lt/mediateka/irasas/88831/kelias_i_namus>.

135–136. Danieliaus lipdiniai (savarankiški darbai), 2015, plastilinas. Danieliaus nuosavybė. Rimvydo nuotrauka.

137. Danieliaus piešinys (pieštas Nacionalinėje Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų gimnazijoje), 2015, anglis, pastelė. Danieliaus nuosavybė. Rimvydo nuotrauka.

138. Danielius, *Natiurmortas* (tapytas Nacionalinėje Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų gimnazijoje), 2015, A3, guašas. Danieliaus nuosavybė. Rimvydo nuotrauka.

139. Rimvydas, Diplominio darbo Vienpusis eismas kūrimo akimirka, 2014, batutas, sangvina, Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

140. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, autentiškas *freeze ant automobilio*, Vilnius, 2015. A. ir R. Gataveckų nuosavybė. Eva Grin nuotrauka.

141. Rimvydo piešinys (savarankiškas darbas), 2012, A4, pop., pieštukas. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

142. Rimvydas su draugais atlieka autentišką Gataveckų *freeze* (savarankiški darbai), 2014. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

143. Rimvydas, *Dance* piešimo akimirka (savarankiškas darbas), 2013. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

144. Rimvydas, Gynimas, skiautė iš laikraščio *Alytaus naujienos*, 2014. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

145. Rimvydo piešinys (savarankiškas darbas), 2013, A3, pop., pieštukas. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

146. Algirdas Gataveckas turnyre *Red Bull BC One Baltic Cypher*, 2011. Red Bull BC One nuotrauka.

147. Rimvydas aktų salėje (savarankiškas darbas), 2013. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

148. Rimvydo piešinys (savarankiškas darbas), 2013, A3, pop., pieštukas. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.
149. Rimvydas likimo draugus moko šokti breiką (savarankiškas darbas), Alytaus vaikų globos namai, 2016 Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.
150. Per krepšinio varžybų pertraukėlę Rimvydas šoka breiką, 2015. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.
151. Rimvydo piešinys (pieštas Alytaus dailės mokykloje), 2016, pop., anglis, Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.
152. Remigijus Gataveckas, Draugams atliekamas *Baby* sustingimas, Viena, Austrija, 2015. A. Gatavecko nuotrauka.
153. Globotinis iš Alytaus vaikų globos namų rodo *Baby* sustingimą (savarankiškas darbas), 2011. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.
154. *Freeze* (savarankiškas darbas), Alytaus vaikų globos namai, 2014. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.
155. Vaikų globos namų globotinių atliekamas originalus Gataveckų sukinys (savarankiškas darbas), apie 2011. A. ir R. Gataveckų nuosavybė. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.
156. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, Originalus autorių sukinys, atliekamas kovoje su Jinjo (daugkartinius pasaulio breiko čempionus iš Korėjos), 2012. A. ir R. Gataveckų nuosavybė. Battle of Est nuotrauka.
157. *B-boy freeze* (savarankiškas darbas), Alytaus vaikų globos namai, 2013. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.
158. Algirdas Gataveckas, *B-boy freeze*, MUseum MOderner Kunst, Viena, Austrija, 2015. A. Gatavecko nuotrauka.
159. Povilas, Sukinys *Helikas* (savarankiškas darbas), 2014, Alytaus Piliakalnio progimnazija. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.
160. Algirdas Gataveckas, *B-boy freeze*, Vilnius, 2015. A. Gatavecko nuotrauka.
161. *B-boy freeze* (savarankiškas darbas), Alytaus vaikų globos namai, 2015. Globotinio nuotrauka iš *Facebooko*.

162. Prezidentūros Baltojoje salėje Prezidentės inicijuojamos kampanijos ambasadoriais tapome ir mes su broliu, Juliaus Kalinsko / 15min. nuotrauka.

163. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, Julija Dailidėnaitė, Ar tu pastebi mane?, 2015, 2015-06-08 vaizdo medžiagos Šalis be vaikų namų kadrai in <https://www.youtube.com/watch?v=_oMahoP6usg>.

164. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Laimingi vaikai = vaikai tarp mūsų*, 2015, aerosoliniai dažai, Alytus, Artūro Mažeikos nuosavybė ir nuotrauka.

165. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Laimingi vaikai = vaikai tarp mūsų*, 2016, aerosoliniai dažai, akrilas, Vilnius, A. Gatavecko nuosavybė ir nuotrauka.

166. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, *Laimingi vaikai = vaikai tarp mūsų*, 2015, aerosoliniai dažai, Kaunas, Aurano Paškevičiaus nuosavybė ir nuotrauka.

167. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, Kūrinio *Laimingi vaikai = vaikai tarp mūsų* pristatymas: LNKGO laidos 2016-01-14 *Valanda su Rūta* kadrai in <<http://lnkgo.alfa.lt/visi-video/valanda-su-ruta/list>>.

168. Algirdas ir Remigijus Gataveckai, Kūrinio *Laimingi vaikai = vaikai tarp mūsų* pristatymas: Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos 2016-01-23 laidos *Labas rytas, Lietuva*. I dalis, kadras in <<https://www.youtube.com/watch?v=6jgaE5awyNk>>.

169. Artūras Mažeika, *Kai broiliai buna užsieme, trenkese, su mergaitem ar dar kazkur! Tai as jiems padedu! Gi draugelis!*, Alytaus vaikų globos namai, 2013. Artūro Mažeikos nuotrauka iš *Facebooko*.

170. Artūras Mažeika, *Šauktukas*, Šiaulių dailės galerija, 2014. Artūro Mažeikos nuotrauka.

171. Artūras Mažeika, *Šauktukas*, Alytaus kraštotyros muziejus. Artūro Mažeikos nuotrauka. 2014.

172. Artūras Mažeika, Džemperio kolekcijos *MA.TO.SI* fragmentas, 2014. Artūro Mažeikos nuosavybė ir nuotrauka

SUMMARY

Introduction

During the 2nd half of the 20th century new forms of art with prevailing focus on the expression of conceptual ideas (actions, performances) emerged. The new reality brought about new creative measures, provided new contexts and raised new goals. In artist workshops (guilds), modern art has given rise to such practices of participation that manifest themselves as public cooperation that is not identical to professional communication based on the principle of task assignment. According to a theorist Lina Michelkevičė, who has studied communication practices in art, the term ‘participation’ is applied to the practices of modern art when an artist or a curator employs people as the material for an art project in order to implement a creative idea. Therefore, participants of an artistic project are not only assigned the role of performers – they are both a creative instrument and the object of research. Moreover, participants who have the closest relation with a given art project always constitute the primary audience for the project as well.²⁸¹ Nomeda Urbonienė and Gediminas Urbonas’ *Pro-test Lab* and some ideas of Artūras Raila and Eglė Rakauskaitė are based on the practice of the art of participation and the principles of cooperation. The author of this research has been interested in projects of Okwui Enwezor working in Africa and Vik Muniz who operated in Brazil by incorporating communities, socially vulnerable and marginal social groups. One of the main features of the practice of the art of participation is highlighting an existing social problem by means of artistic instruments: not only is it one of the incentives to create a piece of art, but it also has an impact on the audience.

²⁸¹ Lina Michelkevičė, *Dalyvavimo praktikos Lietuvos šiuolaikiniame mene: Analizės kriterijų ir vertinimo problema*, Vilnius: VDA, 2014, p. 9.

Creative participation practices in the author's life, which introduce a social dimension into art, have been determined by autobiographical circumstances. I spent my childhood and teenage years in an orphanage in Alytus together with my twin brother Remigijus. Our creative path was greatly influenced by experiences acquired in an institution and the lack of a full family. The lack of competence of some teachers, head teachers, parents and their inability to offer solutions to a child living in an orphanage so that after becoming an adult they could start an independent and quality social life encouraged me to promote the development of the orphans' consciousness and independence. *Impact* a creative project based on the practice of participation and involvement of the youth arose from such incentive.

I was not aware of practices of participation in modern art during the initial stage of the undertaking. After we had left the orphanage in 2004, my brother and I used to come back to Alytus every weekend and during holidays²⁸². One summer in the orphanage we were playing football and an orphan who had been nicknamed Kirstukas (*En. Shrew*) asked me to draw him. My initial intention was to draw Kirstukas' portrait; however, after speaking with A. Raila I had an idea to draw him at full length and analyse the impact of the drawing process on this young man. The young man's request was a kind of thread to catch on for other orphans: Brigita, Darius, Tauškė, Ramunė, Ignas and Dzetaveckas. Dzetaveckaitė, though, had to be persuaded to participate.

"I remember the moment I 'climbed' into this project of yours," said Ignas, a boy who had posed for me during one of my interviews. You said to Tauškė: 'Tauškė, I agree, I will draw you' or something like that. And then you were drawing her while I was sitting and I wittily asking you, 'Will you draw me too?' You replied, 'Of course, Ignas, no

²⁸² However comical it may seem, the project was launched by the lack of places to go to during festivals and holidays. Friends and acquaintances used to tell us that we had a positive impact on children, and that we were a good example.

problem.”²⁸³

And that was how a group of ‘warriors’ gathered. *Impact* – eight young people, eight letters in the title (*Lith.* Poveikis). The visual shape of the project consists of eight photorealistic full-length (194x102 cm) portraits of orphans during their last year in the orphanage. The idea took a great deal of will-power, very thorough and precise four-year-long work. Drawing a portrait of each orphan took from two to eleven months. Throughout the project I started “living” in the orphanage in Alytus once again in order to develop a direct relation with its environment and daily rituals. The strategy of integration into the community I had chosen encouraged me not only to draw from nature, but I wanted to engage young people into the creative process. I wished to use creation of art as a means of engaging youth into discussions on socially vulnerable topics and as a pretext to shed light on honest and educational relation. Remigijus, who we work and live with as an inseparable tandem, participated in this mission as well²⁸⁴. While creating, we constantly look for a connection with the audience, we try to influence them – not only on the aesthetic, but also on the ethical level. The children used to observe and reflect on our persistent work that required focus and professional skills; that was how I tried to introduce the ethical dimension, i.e., by means of diligence to inspire the orphans for a creative life, to give them impulses to open up to creative powers, to see life in a different light, positively, to inspire them to create something on their own (even if it was not art-related).

²⁸³ Ignas, *Pirmieji estetiniai išgyvenimai*, [personal discussion, A. Gataveckas’ archive], Alytus, 26/07/2013.

²⁸⁴ In life, as in creative work, my twin brother Remigijus and I are an inseparable tandem. One would think that we breathe and exist following the same rhythm: we both work and live as a team. Therefore, my brother participated in the implementation of “Impact” - he helped to maintain the process of drawing. He helped me to draw fragments of Brigita’s hair, face, neck, pink shirt, jacket, hands and trousers, Darius’ sleeve, Ignas’ hands, Ingrida and Modestas’ dark black floral dress, jacket, hands, trousers, Crocs by reflecting their material properties.

Object of research - the relation between the artist and the orphans participating in the creative process as well as the impact of *Impact* on the children. The work analyses reactions of young people living in an orphanage in Alytus to the artist's creative process as well as the impact of the project on the development of their creativity (in the broad sense), and reveals features of the social environment shift and its impact on the secondary audience.

Problem field of research. *Impact* exists in the field of social art because it was constructed and implemented in the orphanage in Alytus and has a socially engaging aim. Also, this creative project has been expected to attract the attention of the society to negative environmental factors that influence the formation of a personality existing in a marginalised medium. The latter is an especially sore subject because those who leave the orphanage are mostly afraid of material difficulties and pre-determined negative attitude of the society. Therefore, relationship with those around and the external world both in the orphanage and outside it has a profound implication for the socialisation of the children. The lack of positive and educational relations invokes negative consequences of the child's integration into the society.

I believe that traumatic experience, various external factors relate to a destructive environment, influence orphans' selection of way of life and form a certain shape, which draws a pattern in which important decisions are made. We may and often should replace this form of action with another figure. Educational is not only the environment that an orphan lives in, but also a teacher by giving an example. This project is my invitation to pay attention to the ethical relationship between a role model (artist) and orphans, as well as the spectator's behaviour. Children observe adult behaviour and try to mimic them; thus, I am confident

that head teachers, teachers and friends are examples to a young human being and have many ways to alter their lives. Ability to influence is a phenomenon that has been studied by scientists for many times²⁸⁵.

Research motifs and expectations. The society's attitude that is full of quite negative myths towards the lifestyle of orphans and when orphans face the harsh reality when leaving an orphanage raise complex tasks of settling and establishment for the orphans. These young people must develop their lives independently. They have to not only been able to adapt to the reality, but also aim for bigger goals than those directed to feeding oneself only. Obviously, mere artistic intervention cannot ensure success, yet it does have power to direct these people to a certain suitable path and encourage aiming for their goals.

I believe that a child who has had especially negative experience has an opportunity to exist, create, plan their future and adapt within the social medium when in a favourable environment. Several of my peers who I lived with in the orphanage in Alytus belong to the groups of socially vulnerable persons and persons at social risk today. This is due to individual and social factors, i.e., lack of self-confidence, lack of confidence in others, lack of professional skills and independence, lack of education, qualifications, low standard of living, unemployment, prejudice, etc. If we imagine ourselves in their place, we would understand how difficult it is to make decisions for the future.

On the other hand, when one sees the appetite for life these young people possess and what interesting paths they follow, it becomes an inspiration. My brother and I saw that we could be helpers and mediators on these young people's ways to positive experiences. We want to see

²⁸⁵ Studied in various aspects by: Šalkauskis, S. *Estetinio mokslo mokslas. Menas ir estetinis auklėjimas*. Vilnius, 1989, Heinelt R. *Kūrybingi mokytojai-kūrybingi mokiniai*. Vilnius, 1997, Stepranavičienė, A. *Pedagogo vaidmuo formuojant požiūrį į meninės disciplinas pradiniam mokymo etape*. Žvirblių takas, 3. 2001. Ozolaitė, V. *Estetinis moksleivių auklėjimas*, Šiauliai, 2006, etc.

these wonderful and beautiful children become happy adults. We often think - what would be necessary during this transitional period from the orphanage environment to the threatening grown-up world? We believe that the answer is motivation, creativity, expression and development of skills. After all, it is often said that gifted and talented children are the biggest treasure of every country; they are expected to be successful in the future and become acknowledged scientists, politicians, etc. However, part of these people will never achieve the level they could have achieved if we ignore their talents, if we do not let them flourish by providing them with education that enables developing better skills, if we do not help these children. We expected that *Impact* could help change, express oneself and be a momentum to rethink one's identity. We are also interested in feedback – how personalities and interests of these young people have a youthful, active influence on myself, how the subjects of the portraits and their stories may later affect the perception of the portrait-creation.

The **hypothesis** raised in the artistic research and the practical (artistic) part is that the social environment influenced by artistic measures may have a visible positive impact on orphans and provide creative aspirations for an artist. **Aim of the artistic project** – to implement a socially activating artistic project that would erase the boundary between the subject and the piece by employing the practice of participation in the creative process. Aim of the theoretical work – to analyse the relation between the artist and the subject represented in the creative process and project *Impact*. To achieve this aim, the following objectives have been set:

1. To analyse the creative possibilities in the orphanage in Alytus;
2. To introduce and analyse the relation between the brothers Algirdas and Remigijus Gataveckas' experiences and creative work;

3. To analyse *Impact* as opportunities of the participation practice in socialising children;
4. To analyse the influence of the project on creators and the audience.

Methods. The creative principle that my brother and I employ is the (auto)biographical aspect. I do not fall behind the experiment as a rational scientist in a laboratory and I am not “frigid”, detached and unknown artist who studies young people within that environment. I have never been a passer-by; I am a part of this shared existence as a thread in a cloth because I was acting in my environment. I returned to a familiar home to share my experience, I live under those circumstances.

When I started living in the orphanage, I tried to physically renew and add variety to the children’s environment and daily routines. I used to paint and draw nature landscapes, still-life, human figures, and then hang those paintings on the walls. I also decorated the orphanage with the works gifted by the students of Vilnius Academy of Arts. In evenings, I used to breakdance in the assembly hall and the so-called disco hall. I turned the guest room into a creative workshop and used to naturally draw the young people who lived there.

I drew sixteen to eighteen-year-olds; I started from the oldest ones, i.e. the eighteen-year-olds. The drawing method was photorealistic. The chosen realistic manner was not a coincidence. I wanted to create these representations of the people who had become close to me as realistic and as if tactile – a long drawing process allows getting to know one better and observe and represent every detail. Drawing from nature and interaction during the process helps not only to get to know the person better, but also strengthen the connection.

In the portrait cycle *Impact* I highlighted the importance of

eye-contact with the subject. Representation of the psychological eye-contact is as important to me as it is for Antanas Sutkus in his humanistic portraits where he expresses a human being who is provoking the spectator to establish a contact with him.

By immortalising young people in a ‘dignifying’ form of a drawing I can create a premise to look at them in an interesting and humanistic rather than marginalised and rejecting light (to meet them rather than leave them – this is directly revealed by the format of display of works in a gallery space). A drawing also encourages young people to see themselves differently. Nowadays having a portrait of oneself drawn by an artist stands for luxury; therefore, by giving the orphans their portraits as a gift and giving them freedom to do with them whatever they wish (they may keep them, sell them, give as gifts, or destroy them). I also give them an opportunity to feel of a symbolic higher status (after all, powerful noblemen and kings used to take pride in their detailed portraits and today they have been replaced by rich businessmen and presidents).

Value and status also contribute to the answer to the question of why the drawing technique was chosen over other techniques that would probably have made the implementation of the undertaking easier. I employed this traditional and classic creative instrument because it seems to have become distant and marginal in the 21st century – this is my way of reviving it. Moreover, I did not want to save images by means of mechanical technologies that make it faster, simpler and easier, but I wanted it hand-made. Why? By and large orphans hope to get everything faster, simpler and easier than in a regular home environment: “They get everything free and think that is how it should be”.²⁸⁶ In other words, orphanages bring up so-called benefit and easy work seekers.

²⁸⁶ Indrė Jakubaitytė. Lietuvos lengvosios atletikos čempionė Indrė Jakubaitytė: augti vaikų namuose buvo siaubinga. *LNKGO* [interactive]. Vilnius, 09/04/2015 [viewed on 09/05/2015]. <<http://lnk.alfa.lt/naujiena/2960/lietuvos-lengvosios-atletikos-cempione-indre-jakubaityte>>.

Therefore, I do not bribe the children with cameras (they are eager to try such equipment out); I genuinely work with my favourite and simple tool - coloured pencils. Pencils are a tool well-known to children so they accept it. Another aspect of the methodology to be distinguished during implementation is that a direct communication space is created - the subject and the artist become equal participants. By communicating, spending time together, sharing my experiences with young people who have been marked by the same marginalised environment I introduce them into my space of willpower, determination and creativity. The extensive duration of the drawing process generates conditions for long interaction and mutual opening.

There are verbal and non-verbal means of communication employed in the project as we shared many common activities (games, entertainment, sports, films, celebration event, etc.), we talked about and discussed them. The selected methods are part of a certain planned experiment with collective and participation-based systems. Such solutions are often risky. It is impossible to determine the exact result in advance; only its guidelines can be anticipated. The experiment is carried out, which to a certain extent stands for waiting for what is going to turn out.

In order to avoid “forced creating” that would resemble a task assigned during a class, I did not ask the orphans to draw or dance during my artistic project; therefore, I avoided evaluating drawings or dances, which often limits visual thinking of young people as well. In order to receive a good evaluation, a student usually dances to the teacher’s tune to the teacher. Therefore, in order to expand the visual language of the young people, drawing and dancing in my research are possible but not obligatory: only I – the artist – should be drawing and dancing, whereas an orphan does not necessarily want to draw or dance. Thus, the young people have a free choice: either to draw or not to draw, to create or not to

create. However, this does not mean that an orphan who does not want to draw cannot know creativity or be able to express their observation and thoughts on it, or that the language of their visual thinking is poor. What is important is for the result to be a generalisation of the information received and an original combination of thoughts in their heads.

A conversation during creative experience yields experiences gained in the process, significant forms are observed, and attention is paid to details that at first seemed unimportant. During a discussion, one can justify their creative ideas or experience, discuss, analyse the connections between a creation, creator and their social, cultural environment. A fun discussion with a friend-artist, i.e., me, or interaction with other peers must have an active impact on visual thinking. The consistency, logic and completeness of drawing shall be leading me to my goal - development of the children's creativity. When speaking of creativity I do not only mean artistic skills: I define it in its broad sense, i.e., the ability to generate new ideas, think independently and go beyond conventions.

Practical and social contribution of the work and the researcher's expectations. By applying our knowledge and skills in a social study and decision-making that determined the course and activities of the project, we can replace the oppressive environment of the orphanage with a more favourable space that can inspire positive creative thinking. In order to achieve this, we must understand who we are, where we are, what we have, what we want and how we are going to achieve our goals. The existing state of children's education and care system in orphanages that I will discuss further in this work will help understand that we should – or rather must – move in another direction. Educationalist methods are not effective when looking for solutions to orphan problems and forming opportunities for their bright future. It is important to figure out what the

actual problems and their solutions are, however inconvenient, non-traditional or foreign they might seem.

During the project I hoped to introduce the orphans to the creative process, develop the scope of their world view, establish conditions to discuss traumatic experiences, which is an important part of self-reflection and may trigger changes. I hoped that the project *Impact* would reach secondary audience and exert influence upon them as well.

Structure of the work. The work consists of four parts divided into chapters. The first part presents a discussion of the orphanage environment in Alytus and describes creative opportunities therein. The second part introduces a discussion of my and my brother's autobiographic experience that influence our creative process. The third part analyses the project *Impact*. The fourth part discusses the project's impact on our creative process and on secondary audience.

Research resources. While preparing the artistic project and the theoretical study, I employed different kinds of literature and sources. It is important to distinguish the works of theorists Nicolas Bourriaud²⁸⁷, Grant H. Kester²⁸⁸, Claire Bishop²⁸⁹, Shannon Jackson²⁹⁰, who helped to form a more extensive context for possibilities of participating in the art and social art as well as its influence. To analyse the issues raised,

²⁸⁷ Nicolas Bourriaud, *Postproduction*, Lukas & Sternberg, 2002. Nicolas Bourriaud, *Relational Aesthetics* (transl. from French by Simon Pleasance, Fronza Wood), Dijon-Quetigny: Les presses du réel, 2002.

²⁸⁸ Grant H. Kester, *Conversation Pieces: Community and Communication in Modern Art*, University of California Press, 2004. Grant H. Kester, *The One and The Many: Contemporary Collaborative Art in a Global Context*, Durham and London: Duke University Press Books, 2011.

²⁸⁹ Claire Bishop, "Antagonism and Relational Aesthetics", in: *October*, Fall 2004, No 110. Claire Bishop, "Artificial Hells: Participatory Art and Politics of Spectatorship", Verso, 2012. Claire Bishop, "Pawel Althamer / Nowolipie Group", in *Double Agent* (Claire Bishop, Silvia Tramontana, eds.), London: ICA, 2008. Claire Bishop, "Participation and Spectacle: Where Are We Now?", in: *Living as Form: Socially Engaged Art from 1991-2011* (ed. By Nato Thompson), Creative Time Books, The MIT Press, 2012.

²⁹⁰ Shannon Jackson, *Social Works: Performing Art, Supporting Public*, Routledge, 2011.

I employed the insights from *The Aesthetics of Performance* by Erika Fischer-Lichte. In her work, she discusses the causes and consequences of the performative turning-point of arts in the 60s of the 20th century²⁹¹. In Lithuania, the participation practice discourse was most extensively analysed by L. Michelkevičė in her PhD thesis “Dalyvavimo praktikos Lietuvos šiuolaikiniame mene: Analizės kriterijų ir vertinimo problema”²⁹². The art critic defines and explains the theoretical tools that may be applied to other studies and could become a basis for the explanation of what participation tendencies tell us about the situation of modern art in general. I believe that my PhD thesis may stand for itself as a continuation, testing and development of statements by suggesting more socially affecting forms of participation practices than those that L. Michelkevičė discussed²⁹³.

The theoretical works mentioned above allowed to support and explain the strategies of participation employed in *Impact* that are based on the relation between the drawing and the action and, based on them, revealing the influence of the environment exerted on orphans. In order to understand the practices of participation in the contemporary Lithuanian art and introduce a comparative context, the interviews were

²⁹¹ Erika Fischer – Lichte, *Performatyvumo estetika*, translated by Austėja Merkevičiūtė, Vilnius: Menu spaustuvė, 2013.

²⁹² Lina Michelkevičė, *Dalyvavimo praktikos Lietuvos šiuolaikiniame mene: Analizės kriterijų ir vertinimo problema*, Vilnius: Vilnius Academy of Arts, 2014:

²⁹³ “Impact” is a case under my analysis. I do not aim at creating a new theory; I aim at performing a case study, i.e. a strong dr. Lina Michelkevičė’s PhD thesis, yet scientists do not know if the theory can work in all cases. My text is valuable because I am like an art practitioner; I observe what the theorist Lina Michelkevičė writes and I see if everything works how it is stated in the work. Therefore, I employ Lina Michelkevičė’s PhD thesis in the third and fourth chapters “*Impact*: Possibilities of Artistic Participation Practices in the Children’s Socialisation Process” and “The Influence of *Impact* on Creators and Audience”.

used as the starting point²⁹⁴ with artists Redas Diržys²⁹⁵, Artūras Raila²⁹⁶, Gediminas Urbonas and Nomedas Urbonienė²⁹⁷ conducted in 2009 and 2012 that had also become important contextual material. Before *Impact*, I knew very little about artistic projects of similar idea-based structure. In Lithuania, A. Raila's projects expressively represent the field of the art of participation in which many people are included²⁹⁸. The artist worked with his band members from school, motorcyclists, mechanics who reassembled vehicles, members of the alternative society, skaters and others. A. Raila cooperates with the participants of the project and tries to get to know them better under new circumstances. It seems as if the artist tries to hear the arguments of the members of the project, engage in the shared action²⁹⁹. G. Urbonas and N. Urbonienė include real people in their projects too: they are the material in aiming for an artistic study or political effect. The participants criticise the existing standards of social structure, the principles of the art market; they deconstruct the mechanisms of power and capitalist "fields of power"³⁰⁰. Moreover, Redas Diržys, who lives in Alytus, creates alternative artistic and

²⁹⁴ Redas Diržys, *Dailės situacija meno pasaulyje*, [personal interview, A. Gataveckas' archive], Alytus, 27/08/2009.

Artūras Raila, *Roll Over Museum / Live*, [personal interview, A. Gataveckas' archive], Vilnius, 27/08/2012
Gediminas Urbonas, *Gyvi meno projektai*, [personal interview, A. Gataveckas' archive], 10/05/2012. Vilnius, Reykjavik.

²⁹⁵ Redas Diržys is a Lithuanian artist and activist, critic of political structures, author of articles and manifestos that state hierarchical flaws.

²⁹⁶ Artūras Raila is a standard, one of the most prominent artists of the 90s who has participated in all the grand (and back then spectacular) exhibitions of the *Contemporary Art Centre*, temporary "Jutempus" and "IBID Project" galleries (etc.) and important contemporary art events abroad.

²⁹⁷ The artist couple Nomedas Urbonienė and Gediminas Urbonas are Lithuanian artists who received a Lithuanian National culture and art award for significant input into the art of media in 2007 and the "Villa Lituania" award for the best pavilion in the 2007 international Venice biannual art exhibition.

²⁹⁸ Artūras Raila's official website: www.raila.lt.

²⁹⁹ Monika Krikštopaitytė, *Artūras Raila*, in: *Modernaus meno centras* [interactive] [accessed on 09/05/2015]. <<http://old.mmcentras.lt/?id=2&lang=lt&style=32&dis=&Sid=140&cv=1>>.

³⁰⁰ *Ibid.*

educational activity space by organising art strike biennial exhibitions³⁰¹. R. Diržys enjoys subjects that “link” the participants for various ideas, discussions. “An artist is a person who has creative powers, can fire people up or, on the contrary, discourage them by turning them into spectators. A creator should encourage them to act, he should inspire and advance together with them”³⁰². Therefore, practices when participants of an art project are not only performers, but also a creative instrument can be found in Lithuanian art: *Pro-test Lab*³⁰³, *Flash Bar*³⁰⁴, *The Joy Is Not Mentioned*³⁰⁵, *The Flat '99*³⁰⁶, etc. One case of participation that personally interests me was implemented in Brazil. It is an inspiring journey of an artist V. Muniz from Brooklyn where he currently lives to native Brazil – the world’s biggest slum called the Gardens of Gramacho (*Jardim Gramacho*) by Rio de Janeiro³⁰⁷.

In the theoretical work, when speaking about the creative genesis of my brother Remigijus and I, I referred to the information published in the media (*7 meno dienos*, *Lietuvos rytas*, *Lietuvos žinios*, *Respublika*, *Alytaus naujienos*, *Šeimininkė*, *Moteris*, *Laima*, *Bernardinai.lt*, *Delfi*, Lithuanian National Radio and Television, etc.). In my work, I quote those words and thoughts of ours “broadcast” in the media that were not altered or even worse – distorted. I also employed information provided in social networks and websites (*www.facebook.com*, *www.youtube.com*, etc.): I published project-related data via my account (images that

³⁰¹ Redas Diržys. *Nacionalinė dailės galerija* [interactive]. Vilnius [accessed on 09/05/2015]. <<http://www.ndg.lt/dailės-informacijos-centras/menininkai/diržys-redas.aspx>>.

³⁰² Redas Diržys, *Dailės situacija meno pasaulyje*, [personal interview, A. Gataveckas’ archive], Alytus, 27/08/2009.

³⁰³ Artists Gediminas Urbonas and Nomedas Urbonienė, “Lietuva” – cinema theatre, Vilnius, since 2005, project archive in: http://www.vilma.cc/LIETUVA/en_index.php?l=LT&mid=186.

³⁰⁴ Initiated by Mirjam Wirz, Vilnius, 2006-2008.

³⁰⁵ Eglė Budvytytė, Goda Budvytytė, Ieva Misevičiūtė, Vilnius, 2007.

³⁰⁶ Curator Algis Lankelis, Vilnius, 1999.

³⁰⁷ Waste Land, *Imdb* [interactive]. 2011 [accessed on 09/05/2015]. <<http://www.imdb.com/title/tt1268204/>>.

showed and recorded drawing, information on exhibitions, impressions from them, results of competitions, announcements about the project in the media, etc.) and expected for a feedback – I observed if and how the spectator reacted to my creative action, if and how the spectator gave in to the power of *Impact*.

Interviews with the subjects of portraits who are young people living (who used to live) in the orphanage in Alytus have been a very important resource of the study and the creative project. The interviews (recorded using a voice recorder) taken while drawing were carried out throughout the period of the project, i.e. 2011-2015.³⁰⁸ The administration of the orphanage in Alytus granted the permission to interact with the children, record interviews, and also see the personal files of orphans³⁰⁹. In turn, I committed to follow the set out ethical conditions: to allow the participants to ignore uneasy or unpleasant questions, to ensure the participants' confidentiality by using their surnames (they are real) instead of authentic personal names, to introduce the results of the research should they have such a wish. The selected young people carry memories from their past lives with their parents: their experience with their parents is painful, full of failures and difficult; therefore, they are not inclined to open up to a stranger. It also happens that a young person does not even want to remember their past, or tell anyone about it. However, the orphans agreed to answer my questions; it was as if they felt an internal need to share painful experience with someone who has had a similar past. Therefore, individual questionnaires were created for each of them including some general questions as well. The latter can be divided into three main groups.

³⁰⁸ Kirstukas, Brigita, Darius, Tauškė, Ramunė, Ignas, Dzetaveckai [personal interviews, A. Gataveckas' archive], Alytus, from 05/02/2011 to 14/10/2014.

³⁰⁹ Romutis Žebuolis, *Dėl Algirdo Gatavecko atliekamo meninio tyrimo* [A. Gataveckas' archive], Alytus, 05/02/2011 letter.

The first group includes the histories of the portrait subjects with general questions for example, if they remember the day when they arrived at the orphanage in Alytus, if they like living there, where and what they studied, what they study now, what subjects they like most. I asked them about their first aesthetic experience – when and what they were. I believe that these and similar questions that arise during conversations help to find out more about young people, their leisure, hobbies, relevant subjects, and about the people that are close to them.

The second group encompasses the subjects' appearance features such as clothes, face, posture. Since the photorealistic style was chosen, I wanted to attract attention to every detail; it was interesting to ask questions about appearance and try to reveal especially personal circumstances that led to it. The “institutional” aspect of the appearance and environment, and ordinary clothes similar to other children's provide quite a lot of information about a person; therefore, I asked them where they got or bought clothes from, what clothes or items they dreamt of, what it was they wished they had. The answers were often surprising in private and intimate confessions. It turned out that each carefully drawn detail had its history and origin, however irrelevant it may be. I believe that such information will serve for a possible interpretation and perception of the creative works; the drawings will obtain deeper sense by live accompanying stories that put emphasis on small details or clothing details.

The third group encompasses discussions about art, truth, beauty (the classical term of *beauty* is used because this concept is more understandable to young people than other definitions of aesthetics), i.e., the essential and general aesthetic, ethical and philosophical categories. These were not refined philosophical deliberations, rather the interviews were carried out in a free manner with no obligations. I asked young

people what beauty was to them, who they saw as beautiful, what art meant to them, when a work could be called a work of art, whether art had to be beautiful in order to be art, etc. However, sometimes the things that seem self-explanatory to us are very uncertain to others and raise many questions that were interesting for me to find out. I also asked whether art could change daily life, even very little. If yes, what work of art it would be, what features it should have in order to be effective. Is man moral? Does it have to teach anything? If yes, what? The questions in this group revealed what the young people knew about fine arts, art, what criteria they had for beauty, what it meant for them to be participants of the creative process.

These records are stored in my personal archive. I also refer to the Child's Personality Sheets written by educators of the orphanage in Alytus, "Order on Imposition of Penalties" by the administration of the orphanage in Alytus, verdicts of the District Court of Alytus Region (i.e. civil case verdict). Discussing the environmental impact on experience and possibilities of creative education I referred to an American thinker, soul engineer Jacque Fresco's insights and the material on the website at www.thevenusproject.com.

Overview of Chapters

While analysing creative opportunities at the Alytus orphanage, a "field research" was carried out. The author of the article infiltrated into the community of the orphanage in order to understand its culture better, to convey acquired knowledge about the orphanage as a living and growing place, the life of their community and social circumstances that the children experience. It can be noted that the orphans become used to receive benefits since childhood. This is how a child forms health problems and morbid tendencies to repeat the same action, i. e. to ask

for support throughout life or otherwise – to have a dependency to be completely supported by the state. The number of inhabitants at Alytus orphanage is too high, they lack individual attention, their formalised daily schedule determines unfavourable conditions for education, which decreases the children's motivation to construct and create their lives. Moreover, there is a lack of possibilities to develop personal artistic skills: even though there are educators including a music teacher who can help children at Alytus orphanage who have difficulties in social functioning by running amateur do-it-yourself workshops, but there is little focus on individual and their work from art or fine arts teachers in the process of artistic development.

The problem of the relation between experience and creative process of the author Algirdas Gataveckas and his twin brother Remigijus Gataveckas constitute a major part and the value of *Impact* artistic project. Back in their childhood the brothers experienced poor household conditions and parental negligence. However, their creative skills were developed since childhood, which was part of competition between twin brothers. Early fine arts gifts were quickly employed by the brothers for pragmatic purposes: to attract teachers' attention, or to sell their drawings to adults. The money earned they primarily spent on paint and only after that on food. After arrival at the orphanage (in 2002), drawing helped to fill the inner emptiness. Teachers and head teachers of the orphanage encouraged brothers to maintain their creative activities and, according to the author of the article, to stay on the path, even though there were a lot of temptations. Having graduated from the Fresco-Mosaic specialisation at the Department of Monumental Painting and Scenography, Gataveckas brothers' lives continue to be related to fine arts.

When implementing the four-year-long art project *Impact*, eight photorealistic full-length (194x102 cm) portraits of orphans who were

leaving the orphanage were drawn. This is the visual shape of the project. The analysis of the *Impact* project as an opportunity of the practice of participation in the socialisation process includes a study of the healing power of art and how participation-based art can help children who lost their parents to find their paths in life. The drawings created during the *Impact* project were a certain mediator between the artist and the audience and the spectators' behaviour. It is important to note that an academic drawing (as an element of the art of participation) can force a human being to think differently about the importance of academic drawing in contemporary art.

A studio situation was formed where a discussion was developed often outweighed temporary conflict tensions at the orphanage. Relaxed discussions encompassed the entire questionnaire during posing; it helped to reveal the life stories of the subjects and analyse their appearance details, clothes, faces, postures, and to go deeper into their understanding of the art, truth and beauty. Posing provided the children with unusual experience: at first they felt tired and uneasy, however, it transformed into a feeling of joy when they realised it was only them who were being drawn, and the surrounding became closer and familiar to them.

The attitude of the secondary audience towards orphans is usually negative and full of prejudice. It was hoped that the portraits of the young people with a socially engaging message would be displayed in public space. The author of the article and his brother organised exhibitions; the project was widely discussed in the media.

The participation of the young people in the project continued when the pieces of works were introduced in exhibitions, and their openings became a celebration for them and the entire community. Participation in exhibitions and the attention received from the audience left an imprint on their thinking. The children found themselves in an unconventional and

different reality, which let them keep distance from their daily lives, even though for a short time they were able to see a different life. By acting and speaking, the children revealed themselves, their personal identities and opened up to the “world of human beings”. Their self-confidence and work with a friend-artist altered their self-identity and social status within the society.

The author of the article and his brother by participating in public space not only presented the artistic side of the project, but also revealed their authentic experiences and details of orphanage existence, which provided an opportunity to be heard and generate a discourse on orphanages in Lithuania. It can be stated that the primary idea became more significant than it had been expected. *Impact* inspired other creative and social initiatives as well.

Conclusions

1. The children that arrive at the orphanage in Alytus are different, very vulnerable, and they need special attention, care and help of various specialists. Attention for a child in the orphanage is not individualised; the lack of encouragement of cognitive activity, emotional relations, adequate parental example (as inspiration) is inevitable. Many children do not have suitable opportunities to develop their artistic skills since early childhood. Their formalised daily schedule that is often wedged into a meaningless agenda and is constantly tied by duties, requirements and reproach; it often invokes a constant oppressive feeling of guilt and leads to an inherent rebellion of the children. The orphans have their decisions made for them, which limits their independence when solving problems and planning their activities. It also decreases their motivation to construct their lives, especially after they leave the institution; therefore, it is necessary to encourage the children to be active in participating in

the decisions made by the teachers, express their opinion and listen to it.

2. The creative aspirations of my brother and I came through early yet they were constantly clouded by the poor household and parental negligence and later - by routine environment of the orphanage. We were first directed towards arts by the head teachers of the orphanage when they noticed out talents. We were the first children from the orphanage to study in Alytus Art School. The head teachers observed out creative activities and encouraged to aim further. Almost all our ideas and thoughts that are reflected in our works arise from the story of our lives. When creating the project *Situation*, we revealed the key principles of our creative activity (creative activity together, cooperation, the autobiographic aspects), the aesthetic-visual expression and attraction of social topics. We represented the problem of the development of an individual, the problem of the dialogue of family and society relations by employing our history as an example. We discussed out twin-like identity in the project *Autoportraits Homonyms*.

3. When implementing the project *Impact* in the orphanage in Alytus, I formed not only a space for creativity, but also for the children's self-reflection. We used to spend a great amount of time communicating, playing football and basketball – the circumstances of creative process and daily life were unified. In the creative project I employed academic drawing in order to render the subjects who had become close and who participated in the project as truly as possible. Every carefully drawn clothing detail reveals not only the subject's world-view and their taste, but also the household-social conditions in the orphanage. The struggles of life are also reflected in the young people's faces.

The spaces where we used to work became meaningful and active; they made not only the orphans, but also the staff's daily lives "weird". The children engaged in the project and became the ambassadors of artistic

creation in the orphanage when a clash with the administration came up: the administration did not like the idea to decorate the environment with pieces gifted by us and other students of Vilnius Academy of Arts. During the conflict on the differences of aesthetic criteria, the children were active in defending the pieces they received from me and my brother. Later, the orphans complemented the permanent exhibition with their own works. The children's involvement in solving issues related to the formation of their daily environment showed that an art project can become an active generator of values that encourages to discuss and is able to have evident impact on the children's self-perception (their statements are evidence).

4. The portraits of the young people had a socially engaging message and had to be seen and discussed as much as possible. As a result, before the end of the project (i. e. before finishing all eight drawings), I organised several personal exhibitions together with my brother, participated in an international art fair ARTVILNIUS '12 (during this fair I was awarded the title of the best young artist). The project was perceived as a "mediator" that revealed to its participants the existence of the world of art, and introduced the general society to the problems of the marginalised young people.

When the Constitutive Museum – Modern Art Centre – showed interest, the decision to sell the pieces (they had been promised for the subjects) was made together with the children. The financial sharing aspect became a significant constituent of the project not only because it comprised the opportunities of physically tangible impact to its participants: the undertaking was extended in terms of value because the principle of cooperation and sharing (value attitude) was important from the very beginning. We wanted to show an example of how to share: when you give, you always get back. We later found out that the money was helpful to the young people who had become close in their independent

lives; however, a symbolic capital in the artistic career was also a reward.

The qualities of mutual receiving and giving (mutual benefit) became performative and unpredictable in this project. A certain discourse of *Impact* was generated – it was based on the testimony on life in the orphanage by my brother and me. We did this consciously by means of authenticity, openness and honesty in order to attract the human sight that is often so dull because of formal social events. At the same time, we inevitably became figures for “consumption”, a certain part of the pop culture whose visibility enabled us to be heard and successfully represent our goals. The project helped my brother and me to carry out the function of public intellectuals – an authority who can analyse social problems. Belief in the power of human empathy, following the impact of the realistically drawn portraits of the young people and the curiosity of the spectator to know more about them, we consciously created a situation of emotional manipulation. Being active observers of the creative process, some children opened up themselves – they found the thread of their creativity. *Impact* and our existence in the orphanage have especially influenced two young men: they have also chosen a creative path.

The wide-spread message about the project *Impact* and the feedback from the secondary audience encouraged (or enabled organic entering into current) other social projects, movements and expressions of public opinion. It appears that other creative and social undertakings inspired by or related to *Impact* is the best testimony of impact. This creative project has met every participant's expectations and even more, because currently, conventions and affinity communities are being established, new projects are being implemented, and positive world-view is generated.

TRUMPAI APIE DOKTORANTĄ

Algirdas Gataveckas (g. 1985, Alytus) yra menininkas, pedagogas ir profesionalus breiko šokėjas. 2010 m baigė freskos - mozaikos magistro studijas Vilniaus dailės akademijoje. 2009 m renginyje „Alytaus metų apdovanojimai“ Algirdas buvo apdovanotas „Kūrybiškiausios sielos“ nominacija. 2012 m meno mugėje „ArtVilnius‘ 12“ už projektą „Poveikis“ buvo įvertintas geriausio Lietuvos jaunojo menininko titulu. 2013 m. Alytuje išrinktas ir apdovanotas „Metų žmogumi“ auksine plunksna. Šis apdovanojimas skirtas už Alytaus vardo garsinimą respublikinėse šiuolaikinio meno parodose, tarptautinio kultūrinio bendradarbiavimo projektuose, už šiuolaikinio meno populiarinimą bei Alytaus vaikų globos namų auklėtinių kūrybiškumo palaikymą.

Autoriaus publikacija disertacijos tema

Algirdas Gataveckas, *Piešinio galia*, Vilnius: *7 meno dienos*, 2016-01-29, Nr. 4 (1156).

ALGIRDAS GATAVECKAS

Meno projektas

MENININKO IR VAIZDUOJAMOJO SUBJEKTO RYŠYS
KŪRYBINIAME PROCESSE: MENINIO PROJEKTO *POVEIKIS*
ATVEJIS

Art Project

RELATION OF ARTIST AND PORTRAYED SUBJECT
THROUGHOUT CREATIVE PROCESS: THE CASE STUDY OF
IMPACT PROJECT

Meno doktorantūra, Meno sritis, Dailės kryptis (W100)

Art Doctorate, Fine Arts (W100)

Tiražas 50 egz.

Vilniaus dailės akademijos leidykla

Dominikonų g. 15, LT-01131 Vilnius

Tel. 852791015

leidykla@vda.lt

Stilius ir maketas: Laura Zaleckaitė © 2016

ISBN 978-609-447-224-4